

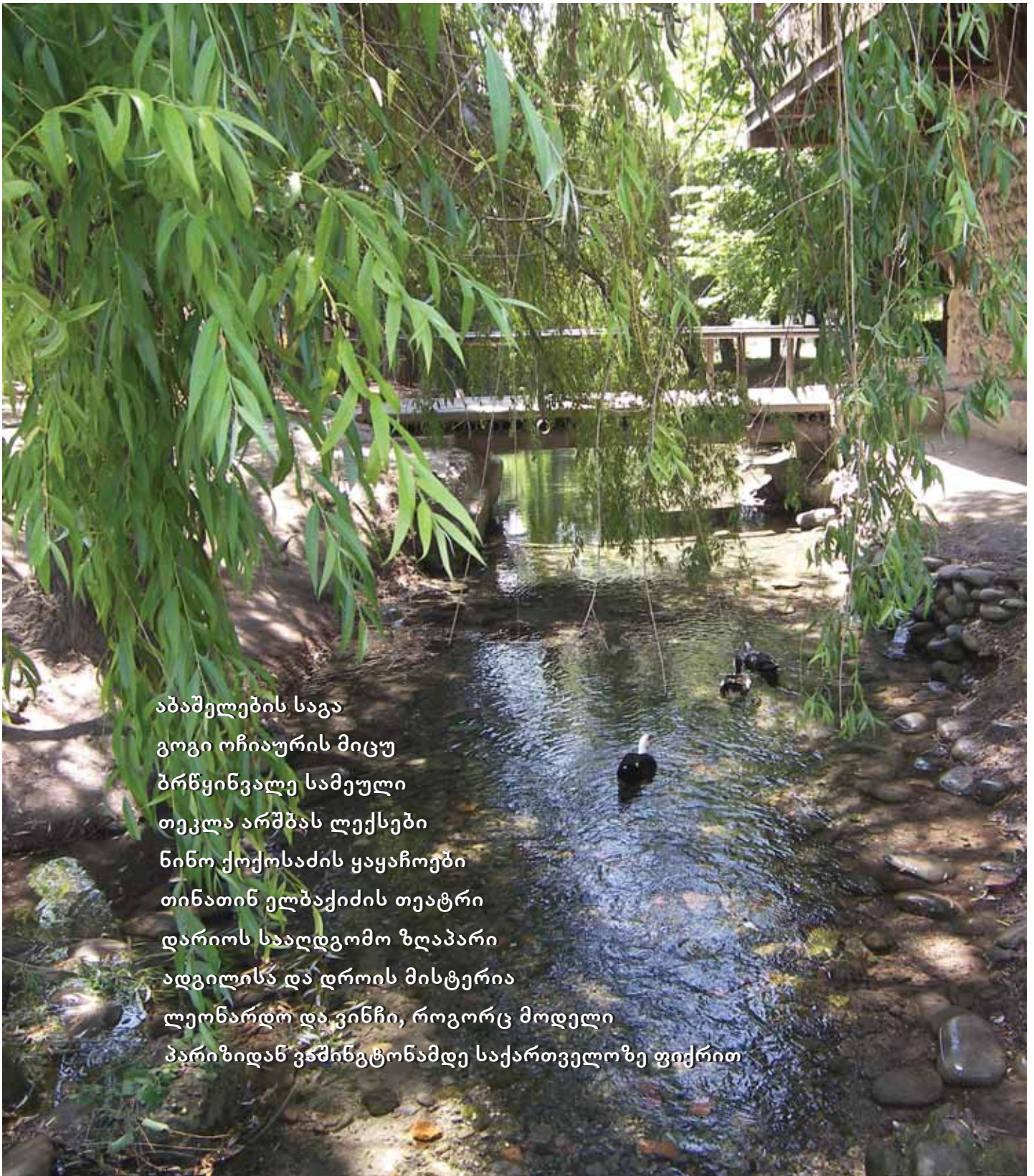
ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკევით

ფასი 1,50 ლარი

15 ოქტომბერი 2010

№21(125)

აბაშელების საგა
გოგი ოჩიაურის მიცუ
ბრწყინვალე სამეული
თეკლა არშბას ლექსები
ნინო ქოქოსაძის ყაყაჩოები
თინათინ ელბაქიძის თეატრი
დარიოს სააღდგომო ზღაპარი
ადგილისა და დროის მისტერია
ლეონარდო და ვინჩი, როგორც მოდელი
პარიზიდან ვაშინგტონამდე საქართველოზე ფიქრით

შინაარსი

ფიქრი და განცხადება	2	ლუკა ბაქანიძე მკითხველი — XXI
ერი და გადინება	3	ნანა კუცია აღბილისა და დროის მისტერია (მურიდ აღ-ბარლუთის „მე ვნახე რამალა“)
მსარეს-ინტერვიუ	7	იოსებ ჭუმბურიძე „ბედნიერებას აქვს წუთები და არა საფეხურები“
შეხვედრის რეკლამა	8	თამაზ ნატროშვილი ნაპურმარილავი იყვანემო
პროზა	12	ელგუჯა ბერძენიშვილი ვეროკიოს „დავითი“
პოეზია	15	თეკლა არშა მე, შენ და პიკასო და სხვა ლექსები
	17	ნინო ქოქოსაძე ყაყაჩოები და სხვა ლექსები
სად წაიყვან სადაურსა	19	სოფიო ჯაფარიძე ნიბნი, რომელიც ყველაზე უნდა წაიკითხოს (ციცინო ჯერვალის „პარიზიდან ვაშინგტონამდე საქართველოზე ფიქრით“)
უსწოთის სტორიებიდან	20	მოჰამად თოლუი ქორნიება
მოგონებათა სივრცე	25	გოგი ოჩიაური მიცუ
პროზა	28	თამთა ჯინჯოლავა მინიატურები
წუთები და წლები	31	როსტომ ჩხეიძე აღსარება გურამ დონანაშვილისა
დაუვიწყარი სახელები	41	თამარ ცინცაძე აბაშელის სახე
რეპორაჟი	43	ეკა ბუჯიაშვილი მზრდელად სამშობლოს სიყვარულისა (თინათინ ელბაქიძის ერთი მსახიობის თეატრი გორში)
კრიტიკა	45	ზურაბ ლავრელაშვილი რომორ ინერება ლიტერატურის ისტორია („მითების სიბრძნე“)
ლიტერატურული სტორია	48	ნინო დეკანოიძე სიტყვის მოსასმენად (გაბრიელ ჯაბუშვილის ერთტომეულის წარდგინება)
ახალი წიგნები	49	მაია ჯალიაშვილი უკუნეთის ნათელი სტუმარი (დოროთეა და ფრიდრიხ შლეგელის „ამბავი სასწაულთმოქმედი მერლინისა“)
როგორ ვითვალთვინო კლასიკა	51	პაატა ჩხეიძე ანიკულას! („ხევისბერი გოჩას“ ფინალი)
პოეზიის მრავალფეროვნება	52	ინგებორგ ბახმანი თეთრი დღეები და სხვა ლექსები
უსწორი მოვლა	54	რუბენ დარიო საბედგომო ზღაპარი
საორბი	58	ნოდარ ებრაღიძე ცხენები რიონზეც გადგომენ
დღიურის ფურცლებიდან	60	თათია ჯგუშია ღიად დახურული ბარათები
ნაქვესები	61	მასვილსიტყვაობის ნიშნები
მოზაიკა	63	დევთან ჭიდილი გააბედვინა

ორკვირული ჟურნალი

დამფუძნებელი „ილიონი“

მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41

რედაქცია – (995 32) 96_20_62
რეკლამა – (995 93) 65_93_68
გავრცელება – (995 77) 11_24_30
ფაქსი: (995 32) 96_20_62
E_mail: info@mtserloba.ge

გაბეჭდილია საბეჭდო „ომეგა ტეგ“
საბეჭდო, თბილისი, საბურთალოს რაიონი 17
ბაქურაძის ქ. +995 32 53 03 62

PRINTED BY "OMEGA TEG" PRINT HOUSE
TBILISI, GEORGIA, 17 SARAJISHVILI STREET
TEL PHONE +995 32 53 03 62

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე

პროზის რედაქტორი – ივანე ამირხანაშვილი

პოეზიის რედაქტორი – მაკა ჯოხაძე

კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი

მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფაჩულია დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი

სტილისტ-კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება – თენგიზ რობიტაშვილი

ოპერატორი – თამარ ჩხილაძე სარეკლამო მენეჯერი – ეკა ბუჯიაშვილი

გავრცელების სამსახური – ლევან კიკნაძე

გარეკანზე: იაკობ გოგებაშვილის სახლ-მუზეუმის ეზო ვარიანში
ბაბუა ალუდაურის ფოტოგრაფი

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 29 ოქტომბერს

ლუკა ბაქანიძე

მკითხველი — XXI

ყველა დრო თუ ეპოქა მოითხოვს ცვლილებებს და ამ ცვლილებების ავ-კარგს, როგორც წესი, შემდეგ ისტორია განსჯის.

XXI საუკუნეშიც, როდესაც ტექნოლოგიური მიღწევები ჩვენს თვალწინ ისეთი ელვისებური სისწრაფით ცვლიან ერთმეორეს, — ერთ რომელიმე მოხმარების საგანთან ხეირიანად მიჩვევას ვერ მოასწრებ კაცი, რომ ის უკვე მოძველებულად, უვარგისად ითვლება და მის ადგილს სხვა საგანი იკავებს, რომელიც ასეთივე ტემპით უთმობს ადგილს მომდევნო, უფრო გაუმჯობესებული მოდელის ტექნოლოგიას, და მთელ ამ ორომტრიალში, ამ ისტერიულ ფერხულში უწევს ჩაბმა საბრალო, თავისივე ნამოქმედართით დაბნეულ ადამიანს — გასაკვირი არაა, რომ თვით ადამიანსაც მოუწია, საკუთარი თავის, ასე ვთქვათ, ახლიდან „ჩატვირთვა“.

ადამიანის შესაძლებლობებთან ერთად, შეიცვალა მისი მოთხოვნილებანიც, ფასეულობები. შეიცვალა ადამიანებს შორის დამოკიდებულება, ადამიანის დამოკიდებულება სამყაროსთან...

შეიცვალა მკითხველიც.

ნიგნი-მკითხველის საკრალური, ეგზისტენციური წყვილი ნელ-ნელა ჩაანაცვლა კომპიუტერი-მკითხველის წყვილმა. შესაბამისად, შეიცვალა შემეცნების ფორმაც (სწორედაც რომ — ფორმა, ვინაიდან ნიგნი, როგორც ასეთი, თავისი მკითხველისთვის ყოველთვის იყო, და ჯერჯერობითაც არის, საგანზე აღმატებული გაგების, უკონტურო, სამყაროში გასული ცნება. ნიგნმა ადამიანთან ერთად საუკუნეები გამოიარა და შესძლო კიდევ ადამიანის სულს, გენს (არსს) მორგებოდა და შენივთებოდა. კომპიუტერს რაც შეეხება, მიუხედავად მისი ფართო ვირტუალური შესაძლებლობებისა, ჯერჯერობით მაინც, უბრალოდ ყუთია და მას ადამიანი შინაგანად, ქვეცნობიერად, მაინც უფრთხის, ეჭვით უყურებს).

კარგად მახსოვს (და მიყვარს) უახლოეს წარსულში, 80-იანებამდე, და უფრო აქეთაც მოტანებული ქართული მწერლობა (ნამდვილ მწერლობას ვგულისხმობ). გულდასმით, ფრთხილად და აუჩქარებლად ნალოლიავებ-გაშალაშინებული წინადადება, სიტყვა, აზრი... ასეთი ნაწერი დღევანდელ, ჰაიპარად ჩაირხინებულ ტექსტებს მიჩვეულ მკითხველს გულუბრყვილოდ, სასაცილოდაც კი მოეჩვენება. მომავლის მკითხველი არასოდეს გაპატიებს, ვთქვათ, ფოლკნერისეულ ლიტერატურულ „თამაშს“, რომელიც ასე ნებისად — გეგონება, მართლა ეხუმრება მკითხველს — გადადის ერთი ამბიდან მეორეში, მეორედან მესამეში და შემდეგ აღმოჩნდება, რომ ეს ამბები სინამდვილეში სულ სხვა, ერთი ამბავი ყოფილა — თავისი განუმეორებელი წინადადებით — ასეთ გენიალურ „კაიფს“ მომავლის მკითხველი გვერდით გადადებს, მას უბრალოდ, აღარ ეცლება მის გასაგებად...

სხვათაშორის, ერთ მშვენიერ დღეს ინტერნეტში შევძვერი რამდენიმე „კო-

მპიუტერამდელი“ ნაწარმოების მოსაძიებლად და მათი კითხვისას ერთი საინტერესო რამ აღმოვაჩინე: ვკითხულობ ეკრანზე ტექსტს და, ერთი შეხედვით, ყველაფერი ისეა, როგორც ნიგნი — იგივეა სიტყვა, წინადადება თუ აზრები, მაგრამ მაინც რაღაც აკლიაო თითქოს... თითქოს იმ „რაღაცას“ ეკრანი, შუშა არ უშვებს შენამდე. ალბათ იმ სიმყუდროვის, დაყურსულობის შეგრძნებაა ეს, რომელიც ნიგნის კითხვას ახლავს თან (და რასაც, სხვათაშორის, ყდის, ფურცლის გადაშლის მომენტი, შრიალი აძლიერებს განსაკუთრებით).

ეს ჩემი მსჯელობა, ბევრს რა თქმა უნდა სენტიმენტალურად მოეჩვენება, მაგრამ, იმედია, ნიგნის ნამდვილი მკითხველი გამიგებს... მოკლედ იმის თქმა მინდა, რომ არსებობს უამრავი ლიტერატურა, რომელსაც სწორედ ნიგნიდან ნაკითხვისას აქვს ფასი, და ასევე ლიტერატურა, განსაკუთრებით თანამედროვე, რომელიც ინტერნეტსივრცისთვისაა შექმნილი და ეკრანზეც მშვენივრად იკითხება, ყოველგვარი უხერხულობის განცდის გარეშე.

ნიგნისმიერი და ინტერნეტლიტერატურის ამგვარად გამოიწვევა და ამაზე მსჯელობა, ალბათ, ჩემზე გაცილებით კომპეტენტური ადამიანების პრეროგატივაა და მეც ამ საკითხზე ფიქრისას მხოლოდ და მხოლოდ პოეტის ალღოს ვიშველიებ, მაგრამ ღრმად მწამს, რომ ადამიანური განვითარებისთვის პირველიც ისეთივე მნიშვნელოვანია (ნიგნი), როგორც მეორე (კომპიუტერი). პირველის მეორით ჩანაცვლება, ლიტერატურის მთლიანი კომპიუტერიზაცია საზიანოა პირველ რიგში სწორედ მკითხველისთვის, რომელიც, როგორც მკითხველი, ისედაც საკმარისადაა „დაზიანებული“, რადგანაც ინტერნეტსივრცეში თითქმის შეუძლებელია მდარე ხარისხის ლიტპროდუქციის ნაკადის ფილტრაცია, გაკონტროლება.

დღევანდელი ცხოვრების ტემპიდან გამომდინარე, რომელმაც ადამიანი თითქმის მოსწყვიტა საკუთარ არსს და ზურგსუკან ჩამოატოვებინა ისეთი მნიშვნელოვანი ფასეულობა-უნარები, როგორებიცაა თავისუფლების უნარი, უნარი ღირსეულად ცხოვრებისა, და ამ დანაკარგის შესაგნებლად — უნარი დაკვირვებისა, ბუნებრივია, რომ მას აღარ ძალუძს აღიქვას და გამოარჩიოს სიყალბე...

ადამიანს, ამ შემთხვევაში კონკრეტულად — მკითხველს, თავისუფლად შეგიძლია შეაჩქრო (ზოგ-ზოგიერთი ფსევდორედაქტორების თუ კრიტიკოს-გამომცემლების მეგზურობითაც) მდარე ლიტერატურა, პროზა თუ პოეზია, სადაც რომელიმე დღვარჭნილ, მყვირალა მეტაფორაში ისეთივე წარმატებით შეიძლება სიყალბის მიჩქმალვა, როგორც ნაძალადევი ბუნებრიობით აღბეჭდილ სტრიქონში. შემდგომ ცოტა ნაიჯამბაზო, ტელეეკრანებზეც გამოიბრწყინო (ნებისმიერ ამპლუაში) და დაფნის გვირგვინიც კინკრისიზე იფულვო...

ახლა ისე, როგორც არასდროს, სჭირდება ქვეყანას კარგი რედაქტორები, კრიტიკოსები თუ მთარგმნელები. ახლა ყველაზე საჭირო ქვეყანაში მიმდინარე ლიტერატურული პროცესების სათანადოდ გაშუქება. ტრაგედიაა, როდესაც საზოგადოებას წარმოდგენაც კი არა აქვს საკუთარი ქვეყნის ლიტერატურულ ცხოვრებაზე. ტრაგედიაა, პირველ რიგში, სწორედ საზოგადოებისთვის, რადგან: ლიტე-

სამშაბათს, 19 ოქტომბერს
ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“
დარბაზში გაიმართება
განხილვა
კატო ჯავახიშვილის
პოეტური კრებულისა
„მარცხნივ“
დასაწყისი 14 საათზე
ჩუბინაშვილის 41

ნანა კუცია

ადგილისა და დროის მისტიკა

რამალა არ არის ადგილი. ის დროა.

„ყველას რაიმე აქვს სახსოვარი.“

სახსოვარი — ხსნა, მშველელი, გადამრჩენელი ვიზიონი, სურნელი, სიტყვა, იქნებ სულაც ლელვის ხე, კრიალა აღმოსავლური ეზოს მარდდილობელი, თაობათა ხე, სულ რომ ჩრდილავედა სამკვიდროს და უჩრდილავედა მამათა, შვილთა, შვილიშვილთა დაღალულ სულს („ფრთათა საგრილთა შენთასა ვესვიდე“).

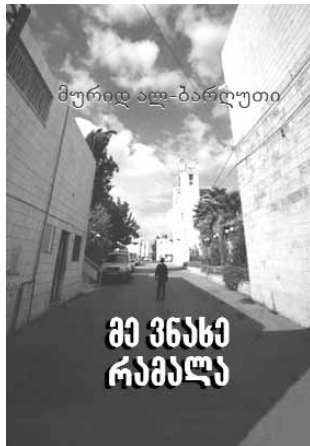
„როგორ აღვწერო გარემოებები, რომელშიც აღმოვჩნდი? როგორ გამოვყო, ერთი მხრივ, დიალოგები, კონფლიქტური მოსაზრებები და პოლიტიკური თეორიები და, მეორე მხრივ, აი, ეს ლელვი, სახლის გვერდით მდებარე ბორცვის ერთ მესამედს რომ ფარავს?!“ — რიტორიკულ კითხვას დასვამს პალესტინელი პოეტი მურიდ ალ-ბარლუთი („**მე ვნახე რამალა**“, 2009, მთარგმნელი ნინო დოლიძე, რედაქტორი — როსტომ ჩხეიძე).

სად დგას ეს ლელვი, ჟამიერ შიდა ეზოში, თუ წარმოსახვის მაღალ, მოუნყვლად ტალანში, ვერანაირი ოკუპაცია რომ ვერ ამოძირკვავს?!
მეხსიერება ინახავს საიმედოს, ხელჩასაჭიდს: „ეზოს შუაგულში ლელვის უზარმაზარი ხეა, რომლის უგემრიელესი ნაყოფიც ჩვენს მამა-პაპებს გაუსინჯავთ“.

ეს — მეხსიერებაში. სულის უღრმეს, საიმედო ტალანებში. მაგრამ რეალობა სხვაა. „დროთა კავშირი დაირღვა.“ ოკუპირებულ დირ-ლასანაში (რამალას მახლობელ სოფელში) ლელვის ხის ალაგას ახლა ცემენტის ბლოკი ძევს. ლელვი ებრაელ ჯარისკაცებს არ მოუჭრიათ. უზარმაზარი, მიტოვებული სახლის ერთადერთმა მკვიდრმა, მოხუცმა ბიცოლა უმ ტალალმა მოაჭრევინა, ოცდაათი წლის შემდეგ ორიოდ კვირით დაბრუნებულ მკვიდრს, მურიდ ალ ბარლუთის კი განუმარტა:

„დავებრდი და დავსუსტდი. ხალხი სხვაგან გადასახლდა. ზოგი ამქვეყნად აღარც არის. ლელვი ვილასთვის მიწადა, შვილო?
არავინ კრეფს ხილს და არავინ ჭამს. ლელვიც გახმობამდე ეკიდა ხეზე და მერე მთელ ეზოს ანაგვიანებდა. ძალიან დამალა. ამიტომაც მოვჭერი. აინ ად-დერი დაიქცა, შვილო, მაყვლის ბუჩქებით დაიფარა. ტურები თავისუფლად დასეირნობენ იქ“.

ფაქტთა მშრალი კონსტატირება გაუსაძლის ტკივილს დაიმარხავს.

ფუძეზე დარჩენილი მოხუცისათვის დრო დგას. მისი დრო ადგილს სავსებით ემთხვევა. საყრდენი ნანაცვლებული არაა. ოღონდ ამ დროს აქვს მხოლოდ წარსულისა და აწმყოს ჰიპოსტასი, მომავლისა — აღარ. შთამომავლობა ნასულა ამ სახლიდან, ნებით არა, მაგრამ ნასულა.

ორი კვირით დაბრუნებისას სახსოვარს მოიძიებს სული, განშორების დრომ და მანძილმა რომ არ გასრისოს.

სამკვიდრო „არ არის ადგილი. ის დროა. ვალევიებისა და ადრეული ლოცვების დრო. განთიადის შუქზე ხიდან ლელვის მოწყვეტის, დაგემოვნების დრო. ცვრით დანამუშავი, ენერგიული ჩიტების მიერ ჩანისკარტებული ლელვი“.

უცნაურად იგივედა ლელვის ხისა და სამშობლოს პარადიგმები.

წარმოსახვის იდუმალ სამყაროში, განსხვავებით რეალურისგან, ჰარმონიაა — აქ ლელვი თავის ალაგასაა. სულ აქ იქნება, რადგან წარმოსახვა რეალობას ალემატება — უფრო საიმედოა.

წარმოსახვაში ლელვი ისევ ფარავს შიდა ეზოს, ქარვისფერი ნაყოფის სიტკბო, ალბათ, ფუტკრებსაც იტყუებს და პატიოში ისეთი მომთენთავი, დამამშვიდებელი ზუზუნია...

ადვილია მიტევაბაც: „უმ ტალალი ჩემზე მეტად იყო დამოკიდებული ლელვის ხეზე. რალაც მომენტში მისი მოჭრა ძალიან აუცილებელი უნდა ყოფილიყო, მაგრამ მე ეს არ ვიცი და არ მესმის, რადგან მე იქ ვიყავი, ის კი აქ იყო. მე რომ აქ მეცხოვრა, შესაძლოა, თავად დამენგრია, ან ამეშენებინა, დამერგო ან მომეჭრა... ვინ იცის... მათ აქ გაატარეს თავისი წლები, მე — იქ. შეიძლება ორი დრო ერთმანეთს მიაბა?!“

ეს არ არის პასაჟები მხატვრული, გამოგონილი ტექსტის. ეს რეალობაა, ტრაგიკული, მწუხარე სინამდვილე ახლო აღმოსავლეთის (და არა მხოლოდ — ტოპონიმები, რეალურ პერსონაჟთა სახელები რომ ქართულით ჩაანაცვლო, ეს იგივე ქართული რეალობაა, ტრაგიკული, მწუხარე სინამდვილე დანაკუნებული, გასხვისებული, ოკუპირებული საქართველოსი).

მურიდ ალ-ბარლუთი უცნაური სიმშვიდით ჰყვება საზარს, ტრაგიკულს — დიდი სასონარკვეთის დიდი სიმშვიდით. დიდი ტაქტიცა. სიძულვილის და შურისძიების განცდის გარეშე.

ფესვებაჭრილი კულტურული ადამიანის სასონარკვეთით, სიმშვიდით, ტაქტით.

„კულტურული ადამიანი მკვდარი ადამიანია. ყველაფრის მიღება მისი შედგომის წინაპირობაა“ (მაკა გოგუაძე).

თითქოს იდუმალ ფრთხილობს კიდევ ალ-ბარლუთი, ეჭვიც დასძლევს ნამით — ვის ააღვლევს ამ კანურ ჟამს მისი სულის ნაღვლიანი საგა, სახეების, სახსოვრის, სიტყვების მწუხარე კორიანტელი?!
საგა გრძელია — ოცდაათი გრძელი წლის რეფლექსია, უსამშობლობის, ფესვთაგან მოწყვეტის, ამოძირკვის გრძელი ამბავი — რაც უფრო ხანგრძლივი, მით მეტად დაბლაგვებული, მიყუჩებული თუ მიჩუმებული დამადამბლაგვებული ტკივილი.

მეტაფორებისაგან, ეპითეტებისაგან სრულიად განძარცული ტექსტი თითქოს დღიურის უბრალოებას ირეკლავს

— არსად ფრაზით კეკლუცობა, ფერადოვანი სიტყვების განგებ მოძიება. ესეც პოეტის დიდი შინაგანი ტაქტის წარმომჩენია — ვარამი ვერ ითანხმებოდა ვარაყს...

აქ არ არის მხოლოდ ტრაგიკულ ფაქტთა კონსტატირება, არც მათი ყალბად გულისამაჩუყებელი ანალიზი. „მე ვნახე რამალა“ რალაც სხვაა — მიზეზთა არსის, ტრაგედიის დერიტის წვდომა, ფიქრი პალესტინელთა მარადიულ, „წყევლაკრულვიან საკითხავზე“ — „სრულ ჩვენ რადა ვართ ტანჯვაში“?!

ერისა და პიროვნების ბედისწერის საკრალური ჯუფთობა უცნაური გამჭვირვალებით ცნაურდება დიდი მსუხარების დამმარხველ პატარა წიგნში.

პოეტისეული წვდომა არსისა იმდენად ზუსტია, პირუთვნელი და ტრაგიკული, ზემოთქმულის დასტურად მთელი წიგნის ციტირება იქნებოდა უპრიანი.

დავიდასტურებთ ვრცელ ამონარიდს: **„ადგილები, რომლებიც ჩვენს სურვილებშია, დროა. მაგრამ მთავარი კონფლიქტი ყოველთვის ადგილებს ეხება. კონფლიქტი ხელს გიშლის, გკონდეს ეს ადგილები და მათთან ერთად მიაქვთ შენი ცხოვრების ნაწილი [თუ მთელი ცხოვრება არა — ნ. კ.]. საქმის ვითარებამ სულ სხვადასხვა ვითარებაში გვაცხოვრა. იძულებულნი ვიყავით, ხშირად დაგვეტოვებინა ადგილები და მათ დაკარგეს ჩვენთვის მნიშვნელობა და კონკრეტულობა.**

უცხოვს [ამ ცნება-ტერმინით იხსენიებს ალ-ბარლუთი მთელს მსოფლიოში იძულებით მიმოფანტულ პალესტინელ თანამემამულეთ — ნ. კ.] ყოველთვის მყიფე ურთიერთობის დამყარება ურჩევნია, ღიზიანდება, როდესაც რომელიმე საცხოვრისის მიმართ მისი გრძობები ძლიერდება. მოხეტიალე კაცი არაფერს ეჩივება. ცხოვრება უფლებას არ გვაძლევს, ტრაგიკულ მოვლენად აღვიქვათ არაერთხელ განმეორებული ამოძირკვა, რადგან ვიცით, რომ ეს ყოველივე ფარსია... ცხოვრების საქანელასაც ორ უკიდურესობაზე შორს არ მიყავხარ — ესაა ფარსი და ტრაგედია. სამყარო აგრძელებს ქანაობას. სინათლის ბურუსშია გახვეული ორივე ჰორიზონტი“.

თხრობის მშვიდი, დანურული, ცეცხლში ოქროდ ნანართობი ტკივილის დამმარხველი ტონი პოეზიის ბურუსს მოისთავს, ყოფის დელგამში მაინც გაჟონავს მეტაფორა — სინათლის ბურუსში გახვეული ჰორიზონტის უნაპირობის, ყოფიერების საქანელას არასანდოობის.

დიდი სასონარკვეთის დიდი სიმშვიდე ჟამიერ საყრდენ-სახსოვარს მოაძიებინებს პოეტს — მშობლიური სოფლის, დირ-ლასანას საკრალური ლეღვის დამკარგავი წითელ ნემსინვერებს გაახარებს ქაიროს, ამანის, ბუდაპეშტის უცხო, ვერგაშინაურებულ აივნებზე, მორიგი დეპორტაციისას კი (კონკრეტულ ქვეყანაში ცხოვრების „ვადა“ რომ გაუვა), ჩუმად გულდანყვეტილი, ქოთნის ყვავილებს ჟამიერ სამკვიდრებელ ქალაქ-სადგურებში შექენილ მეგობრებს უსახსოვრებს...

ამ ყვავილებმა ქოთნის მიწის საზღვარი მაინც უწყიან, როგორც ტყვე ჩიტებმა — გალიის საზღვარი, განსხვავებით ალ-ბარლუთისაგან, პალესტინელისაგან, პალესტინელებისაგან...

პალესტინა ალ-ბარლუთისათვის ლეგენდების და „ლექსების მიწაა“ („როგორ ვიმღერო უფლის სიმღერა უცხო მიწაზე?“ (ფს. 136) — ეს უღრმესი ტკივილი „საქანელას მეორე მხარეზე“ განუცდათ — ყოველ კონფლიქტს ხომ ყოველთვის აქვს (თუ ჰყავს) „მეორე მხარე“).

ჭირისუფლის სატიკივარს ვერ დაიმარხავს „გარეგანი ფრინველის“ „ტკბილი ხმები.“

ქვეყნის ბედზე მონაღვლე გარდაუვლად ჩაეკითხება საკუთარ სულსა და უფალს: „ჩემი დამოკიდებულება სამშობლოს მიმართ ისეთივე ამაღლებულია, როგორც ეს მასზე დაწერილ სიმღერებში ჩანს?!“

ჭირისუფლის კითხვაა, განდევნილი პატრონის.

ოცდაათ წელიწადს უდაბნოში უნდა ეხეტიალა „დევნილად“, „ლტოლივლად“, „უცხოვდ“, „უადგილოდ“ (სახელთარა ტრაგიკული ნაირგვარობა) სახელდებულს, მშობლიურ რამალასა და დირ ლასანაში უცხოვს ნებართვით ორიოდ კვირით დაბრუნებულს, ოკუპირებულ ტერიტორიაზე ადრევე დაბრუნებული თანამემამულისაგან რომ მოესმინა ტრაგიკული სიმართლე ოკუპირებული პალესტინის დაბრუნების არცთუ უსაფრთხო, მაგრამ ერთადერთი გზის შესახებ: „თუკი ვინმეს შეუძლია დაბრუნება და აქ ცხოვრება [ისრაელი მხოლოდ ასაკოვანთ რთავს ნებას, დაბრუნდნენ სამშობლოში — ნ. კ.], დაუყოვნებლივ უნდა ჩამოვიდეს. განა რუსებს და ბრუკლინელ ებრაელებს უნდა დაეუტოვოთ აქაურობა? თუ კოლონისტებს? ყველა უნდა დაბრუნდეს, ვისაც შეუძლია — აღდგენილი უფლებით, სამსახურით. ნებისმიერი საშუალებით. ააშენეთ სახლები თქვენს სოფლებში, თუ შეგიძლიათ. პალესტინური დასახლებები ავაშენოთ პალესტინაში“.

[იქნებ, სულაც ეს იყოს აფხაზეთში, მშობლიურ ფუძეზე ქართველთა დაბრუნების ერთი, სამიში, მაგრამ ერთადერთი გზაც?!]

ნიშნავს თუ არა ოკუპირებულ ტერიტორიაზე, პალესტინის სუროგატულ ნაგლეჯზე დაბრუნება პალესტინაში დაბრუნებას?! ეს ის „წყევლა-კრულვიანი საკითხავია“, ყოველ პალესტინელს რომ ანამებს, გონის თუ არა, გენის დონეზე მაინც.

«Тут я не нужна, там я невозможна», — ემიგრანტის, დევნილის უმზეო ყოფის უზუსტეს დეფინიციას იპოვის მარინა ცვეტაევა.

რა სჯობს, არ სჭირდებოდეთ და მაინც იყო მამულში (რომელიც გასხვისდა), თუ იყო „შეუძლებელი“ სხვაგან, სხვათა „მუდმივ სამშობლოებში“ (გვ. 184), რომელთა ბედნიერ მკვიდრთა სახელებსაც შემადრწუნებელ ეპითეტებად, მეტასტაზებად არ შესცოცვებია დამამცირებელი გაარსებითებული ეპითეტები: „ლტოლივილი“, „დევნილი“, „უცხო“, „უადგილო“...

ალ-ბარლუთი, ერთი შეხედვით, განსხვავებულია მირიადი თანამემამულისაგან — ის არაა „სხვაგან შეუძლებელი“ (ანუ შეუძღვარი) პერსონა, პირიქით, პოეტია, არაბულ სამყაროსა თუ დასავლეთ ევროპისა და ამერიკის კულტურულ-ინტელექტუალურ წრეებში პატივდებული, დაფასებული კაცი (სხვათა შორის, ისევე, როგორც მისი მეუღლე, ეგვიპტელი რომანისტი, „გრანადის ტრილოგიის“ ავტორი, რადვა აშური და „პოეტთა უფლისწულის“ ტიტულის მფლობელი ვაჟი — თამიმი). მისი ხვედერი არაა, როგორც თვითონ ამბობს ტკივილიანი სარკაზმით, ფეხსაცმლის მწმენდავობა ან მენაგვეობა (როგორც პალესტინელთა სრული უმრავლესობისა), მაგრამ პალესტინური ფესვები ქოთნის მიწას ვერ იგუებენ, სხვათა მდიდრული აეროპორტების, კრიალა, ფეშენებელური სასტუმროების ყალბად ზეიმურ ინტერიერში ვერ გაიხარებს.

პალესტინელ პოეტსა და ინგლისური ლიტერატურის სპეციალისტს, მურიდ ალ-ბარლუთის უცილობლად გაცნობიერებული აქვს ტომას ელიოტის („დაბრუნების არ მაქვს იმედი“), ტომას ვულფის („ვერასოდეს დაბრუნდები“) სტრიქონების ტრაგიზმი — ოთხმოცდაათიანი წლების რამალა (რომელშიც ორიოდ კვირით დაბრუნდა) არ შეიძლება ჰგავდეს სამოციანი წლებისას (საიდანაც გააძევეს). უნუგეშოდ ჩავლილია რამალაში გასატარებელი და არგატარებული წლები, ათწლეულები.

„ჩვენ მივეჩვიეთ გასვენებებში სიარულს, მონოდებებითა და ხმაურით გარდაცვლილების გაცილებას მეტაფორული მიზნისკენ — პალესტინისკენ და ფაქტიური მიზნისკენ — სამარისაკენ“ — სამწუხაროდ, ეს ტრაგიკული სტრიქონები პოეტური ვიზიონი არაა, არც ჰიპერბოლა.

ეს პალესტინელთა (და ქართველთა!) ყოფის რეფლექსიაა. ასეთი ვიზიონები გართიმულ ლექსად ვერ ჩამოინაკეთება, მხოლოდ ვერლიბრის მკაცრი უბრალოება თუ დაიმარხავს. კიდევ — დღიური, „მე ვნახე რამალა“ — დოკუმენტური პროზის ერთი შეხედვით ცივი, პირუთენელი ქსოვილი.

მაგრამ ჟამით-ჟამ „დოკუმენტურ პროზაში“ გაკრთება მარად ახალგაზრდად დარჩენილ მიცვალებულთა პორტრეტები („ცოცხლები ბერდებიან, მიცვალებულები — არა“), შიდა ეზოს შუაგულში გაბარჯლული ლეღვის, პაპის კარიბჭესთან მიბმული აქლემის (თითქოს რობაქიძისეული ბეხანის ტრაგიკულ სილუეტად გარდასახულის), რამალას ყუჩი ბიბლიოთეკის სილუეტები.

მკრეხელობა იქნება სამშობლოზე იფიქრო, „მქონდა იგი თუ მომაგონდაო...“

ალ-ბარლუთს ჰქონდა და აქვს პალესტინა — ის მის წარმოსახვაში ცოცხლობს, დროის სამივე ჰიპოსტასში ჩაღვრილი, ჩაკირული, „დამარხული.“

პალესტინა ბებია უმ ატაა, ორი შვილი რომ უქმროდ გაზარდა, ოცი წლის ასაკში დაქვრივებულმა, მშვიდი, მუდამ განონასწორებული მამა პოეტისა, მწვანეთვალეა დედა, ყვავილების გამხარებელი, არაფრით რომ ჰგავს „პოლიტიკას მიკედლებულ, აქტიურ ქალებს“, სამი ძმა — პარიზში პალესტინელობის გამო მოკლული მუნიფი და ორიც უმცროსო...

პალესტინელობა (ქართველობასავით) განაჩენია.

„არსებობენ ბედნიერი ერები, სამშობლოს თავისუფლება, ერთიანობა რომ არ ეოცნებებათ“ (ოთარ ჭილაძე).

„ოიდიპოსის სულაც არ შეუძლია, კატასტროფა კარნავალად და ფესტივალად გადააქციოს. შექსპირს ტრაგედიის დანერა თუ უნდოდა, ტრაგედიას წერდა, ჩვენ კი, არაბები, კომედიისა და ტრაგედიის ერთსა და იმავე გვერდზე კითხვას მივეჩვიეთ“ — კვლავაც უემოციოდ კონსტატირდება ტრაგიკული.

ქართველებიც უცნაურად მივეჩვიეთ კომიკურისა და ტრაგიკულის „ერთსა და იმავე გვერდზე კითხვას.“

კომედიაა, ტრაგედია თუ ფარსი, ჟენევაში მიმავალი სანათესაო „პასპორტთა კოქტეილით“ რომ განაცვიფრებს შვეიცარიელ მეზაფეს — „თითოეულის გვარი ალ-ბარლუთი იყო, მაგრამ პასპორტები — იორდანის, სირიის, ამერიკის, ალჟირის, ბრიტანეთის, საფრანგეთის, ეგვიპტის, ისრაელის (ისრაელისაც კი!)... და ტრაგიკული დასკვნა: „ჩვენი ყველას ერთად მგ ზავრობა სირცხვილია“ ის, რაც ასე ბუნებრივია, ადამიანური — ნათესავთა შეკრება, სიტბოსა და სიყვარულის ურთიერთგაზიარება, ტრაგიკულ იერს იძენს,

უარესი — კომედიური ელფერით იფერება. ალ-ბარლუთის მახვილი თვალი იჭერს ტრაგიკულ-კომიკურის საბედისწერო ჯუფთობას.

და მაინც, ვისია წმიდა მინა, ზეციური იერუსალიმის სახელით კვართივით გადანანილებული, მინა რამალასი — იერუსალიმის ზურმუხტოვანი გარეუბნისა, სადაც ისრაელ-პალესტინის კონფლიქტამდის მონაზონი და მუეძინი ერთად მკვიდრობდნენ, „ვერც ამჩნევდნენ დიდებული ქალაქის სინმინდეს — ქალაქი მათში იყო, ისინი — მასში“.

ტრაგიზმითაა გაჯერებული იერუსალიმიდან განდევნილი პალესტინელის ფიქრი (კვლევ ვრცელ ამონარიდს დავიდასტურებთ, უზუსტესად რომ ირეკლავს ყოველი კონფლიქტის ტრაგიზმს და აბსურდულობას): „მთელი მსოფლიო იცნობს იერუსალიმს, როგორც სიმბოლოს ძლევა მოსილებს. იერუსალიმს თვალი ისე ხედავს, როგორც კლდის წვერს და კმაყოფილია. მსოფლიოსათვის ის რელიგიების, პოლიტიკის და კონფლიქტების ქალაქია, ასე რომ, დიდად არ ანაღვლებს ჩვენი — ხალხის იერუსალიმი — სახლების, მოკირწყლული ქუჩების, სუნელების მალაზიების, არაბული კოლეჯის, ანტიკვარის და სადაფის, ქუჩაჯუტის ნამცხვრის გამყიდველების, ქუჩაში გატოტვილი პალმების, მინ გახარებული მცენარეების, ქვაფენილიანი ხეივანების, ვინრო შესახვევების, სარეცხის თოკების იერუსალიმი, ჩვენი გრძნობების, ჩვენი ბავშვობის იერუსალიმი.

აღდგომის შაბათს ქრისტიანებთან ერთად ვიზიარებდით წმინდა ტაძრის სიბნელეს და მათთან ერთად ვწვედით ერთიანად ანთებულ თეთრ სანთლებს. ეს ჩვეულებრივი იერუსალიმია, ქალაქი ჩვენი პატარ-პატარა, უმნიშვნელო შემთხვევებისა, რომლებიც მალე გვავიწყდება, რადგანაც ჩვეულებრივია ისე, როგორც წყალი წყალია და ელვა — ელვა, ხოლო, როცა ხელიდან გვისხლტება, ცისკენ მიიწევს, სიმბოლოდ რომ იქცეს.

ყველა კონფლიქტს სიმბოლოები ურჩევნია. იერუსალიმი ახლა თეოლოგიის იერუსალიმია. მსოფლიოს მისი „სტატუსი“ ეხება, მისი იდეა და მითი, მაგრამ — არა ჩვენი ცხოვრება იერუსალიმში და არა იერუსალიმი ჩვენს ცხოვრებაში. ცის იერუსალიმი ყოველთვის იცოცხლებს, მაგრამ ჩვენს ცხოვრებას მასში გაქრობა ეშუქრება“.

მურიდ ალ-ბარლუთი ეხება საკრალურს, ეხება ფრთხილად, პატრონის, მკვიდრის სიფაქიზითა და ტაქტით, ტკივილით, ასე უცნაურად რომ ეხმაურება ქართულ-აფხაზურ ტრაგედიას: „არაფრით შემოძლია დავუშვა ორი თანაბარი უფლება მინაზე, ვერ აღვიქვამ ღვთაებრივს მინიერი პოლიტიკური ცხოვრების უმაღლეს ეშელონებში. სერიოზულად არასოდეს დავინტერესებულვარ თეორიული დისკუსიებით იმის თაობაზე, თუ ვის აქვს უფლება პალესტინაზე, რადგან ჩვენ მინა დებატებში არ დავიკარგავს. ის ძალის გამოყენებით დავიკარგვინებს...“

როცა პალესტინა პალესტინა იყო, არ გვეშინოდა ებრაელებისა, არც გვქულდა, არც მტრებად გვყავდა წარმოსახული. შუა საუკუნეების ევროპას სძულდა ისინი და არა ჩვენ. ფერდინანდი და იზაბელა ვერ იტანდნენ მათ და არა ჩვენ, ჰიტლერს ეზიზღებოდა და არა ჩვენ, მაგრამ, როდესაც ჩვენი ტერიტორია დაიკავეს და იქიდან გაგვასახლეს, ორივენი — ჩვენც და ისინიც — თანასწორი უფლებების მიღმა აღმოვჩნდით. ისინი გახდნენ მტრები და გაძლიერდნენ, ჩვენ გავხდით იძულებით გადაადგილებულები და სუსტები. მათ

გეოგრაფიითა და წარმოსახვებით, **სინმინდის ძალითა და ძალის სინმინდით** დაიკავეს ჩვენი ტერიტორია“.

საცნაურია და ტრაგიკული ფრაზა: „**არაფრით შემოძლია დაეშვა ორი თანაბარი უფლება მინაზე.**“

ეს ის შემთხვევა არაა, ცვეტაევა რომ წერს დაპყრობილი მიწების ფლობით განებვიერებული ერის შვილის პოზიციიდან:

«И скоро под землей уснем мы все, кто на земле не давали уснуть друг другу». უფრო ის ტრაგიკული მსოფლგანცდაა, იმავე ცვეტაევას რომ დევნილობისას ამოაკენესებს: «**Всяк дом мне чужд, всяк храм мне пуст, И все — равно, и все — едино, Но, если по дороге — куст Встает, особенно — рябина...**»

პოეტისეული მრავალწერტილი აქ შემთხვევითი სულაც არაა. კამიუ იტყოდა, „მწერლისათვის უმჯობესია, არაფერი თქვას, ვიდრე თქვას ზედმეტიო.“

ცვეტაევასეული ცირცელი (**РЯБИНА**), ალ-ბარლუთისეული ლელვის ხე ის სახსოვარია, სასოდ რომ აქვთ, ნუგეშად — სატელეფონო ზარების მისტიკური მუსიკით შეძრწუნებული. ვისთვის რეკს ზარი, ან რისთვის რეკს? იმისთვის, რომ სამყაროს მირიად კუნჭულში მიმოფანტულეს ახლობლის გარდაცვალება აუნწყოს... უიშვიათესად — სადღაც, გადაკარგულში — ქორნილი და... (გავიმეორებთ ზემოთქმულს) ალ-ბარლუთების დიდი გვარი ისრაელის, ბრაზილიის, ეგვიპტის, სირიის, იორდანის, აშშ-ს, ბრიტანეთის „პასპორტების კოქტილით“ ბოშათა ბანაკით დაიძრას საკუთარი სისხლისა და ხორცის ბედნიერების გასაზიარებლად, მებაჟეთა საქილიკოდ, ისიც — იმ ბედნიერ შემთხვევაში, დროებითმა სამკვიდრო ქვეყანამ თუ იწება „უადგილოთა“ მიღება...

ფესვდაჭრილ პალესტინელთა იმედებისა და სასონარკვეთის დამმარხველი მთავარი ფრაზა უცნაური ტრაგიკულობით ემთხვევა ქართველ ლტოლვილთა სევდიან ფიქრს: „**სანამ ყველაფერი გაირკვევა**“...

ისევე, როგორც ალენბის, თუ მეფე ჰუსეინის, თუ დაბრუნების ხიდის პარადიგმა — ასეთი ხიდი არსადაა მსოფლიოში, იტყვის ალ-ბარლუთი.

არის ასეთივე ხიდი და ეს ენგურის ხიდია.

1948 წელს პალესტინის დასავლეთის სანაპირო რომ აპყარა ისრაელმა, იძულებით გადაადგილებულთ საკუთარ ქვეყანაში „ლტოლვილებად“ ვისხენიებდითო, წერს ალ-ბარლუთი, ბავშვები ეგრე ვეძახდით, არც უფროსებს შეუსწორებიათ რამ ჩვენთვისო...

კონტექსტი იტევს ბარლუთის მთავარ სათქმელს — ეს განურჩევლობა „დასავლეთის სანაპიროსადმი“ ამზადებდაო 1967 წლის ტრაგედიას — ოკუპაციის გარდუფალობას.

თუ 1948 წელს დასავლეთის სანაპიროს დაინარჩუნებდნენ ებრაელები, პალესტინელთა განურჩევლობით გულმიცემულნი, რად ვეღარ დაისაკუთრებდნენ სულ რაღაც ოციოდ წელიწადში, 1967 წელს, მთელ პალესტინასაც?!

ღმერთმა ნუ ქნას, „დასავლეთის სანაპიროს“ (აფხაზეთს) დანარჩენი საქართველოც მიაყოლოს „აფხაზთა (და ოსთა) ბედზე მონაღვლე“ იმპერიამ...

ალ-ბარლუთის წიგნის კითხვისას ოთხმოცდაცამეტის სექტემბერში სოხუმის სანაპიროზე პატრონისაგან მიტოვებული ძალღიჯ ნამომავონდა, ტალღებს რომ აწყდებოდა განზილებული და დაბნეული (ამ კადრს 27 სექტემბერს იმე-

ორებენ ხოლმე ტელევიზიები, სოხუმის დაცემის მორიგ წლისთავზე, საინფორმაციო გამოშვებების ორწუთიან რეპორტაჟებში, რეკლამასა და რეკლამას შორის):

„წარსული ისევ იქ იყო, სოფლის მოედანზე, მზის გულზე გაედგა ფესვი და იჯდა პატრონის მიერ მიტოვებული და მივინყებული ძალღიჯით. მომინდა, ხელი ჩამეველო მისთვის, წინ გამეგდო თავისი მომავალი დღეებისაკენ, უკეთესი მომავლისაკენ და მეთქვა: გაიქეცი!“.

„სანამ ყველაფერი გაირკვევა“, იზრდებიან თაობები უცხო ქალაქებში, უცხო ქვეყნებში, უცხო ალაგთა სიყვარულით, სხვანაირი მოგონებებით, სხვათა სასტუმროებში, არაფრით რომ ჰგავს მყუდრო სახლს («**В дом, и не знающий, что — мой, как госпиталь, или казарма**» — კვლავ ცვეტაევა).

...ემშობლიურებათ კი მათ ოდესმე რამალა, ან სოხუმი, ან ცხინვალი?!

„ოკუპაციის ხანგრძლივმა პროცესმა შექმნა ისრაელის მთელი თაობები, რომლებმაც არ იციან სხვა „სამშობლო“ და, იმავე დროს, პალესტინელთა მთელი თაობები, რომელნიც უცხო არიან პალესტინისათვის“.

ტრაგიკულია, ეგზისტენციური ვარამითაა გაჯერებული ერთი შეხედვით უბრალო კონსტატირება ფაქტისა.

მაგრამ იმედიც აქვია, მურიდ ალ-ბარლუთის ტრაგიკულ, უნათლეს წიგნში — ყოყმანის, დაქვევების გამომრიცხავი:

„**მოვა დრო და თამიმი აქ იცხოვრებს**“.

თუ თვითონ პოეტი, მამა თუ ვერა, ალ-ბარლუთის შვილი — თამიმი მაინც — რადგან **სამშობლო დროა და არა მხოლოდ ადგილი**.

ალბათ, დადგება დრო, როდესაც „ყველაფერი გაირკვევა“ — უფლის მაღალი ნებით...

მამამ ნახა რამალა. შვილი დაბრუნდება რამალაში...

ალ-ბარლუთისგან ნაკარნახევი, ყოყმანისა და ეჭვის გამომრიცხავი იმედი, უკვე — აფხაზეთსა და სამაჩაბლოსთან დაკავშირებით: „**მოვა დრო** და ქართველი **აქ** იცხოვრებს.“

P.S. სევდით ნაქსოვი წიგნი მურიდ ალ-ბარლუთისა დარჩებოდა „მტილად დახშულად, წყაროდ დაბეჭდულად“ არაბულის არმცოდნეთათვის, რომ არა ნინო დოლიძის ზნეობრივი (ხაზგასმით ვამბობთ) არჩევანი — ეთარგმნა პალესტინური სანუხარის რეფლექსია, უზუსტესად რომ ეხმიანება ქართულს.

წიგნის თარგმანი დროის სატიკვარს, ქართული ცნობიერების ღია ჭრილობას ირეკლავს და ეთანხმებება. ღირსეული მთარგმნელი (რომლის სწორი ეროვნული პოზიციაც ნათლადაა წარმოჩენილი წიგნის ბოლოსიტყვაობაში) ალ-ბარლუთის დარდიან ტონს ქართული სიტყვის ქსოვილით ალაგვინს, პალესტინურ ტკივილს ქართულ სიტყვად, ქართულ სევდად ჩამოქნის.

უზუსტესია კარლო ფაჩულიასეული დიზაინიც წიგნისა — თერთი, აღმოსავლური სახლებით დაჩრდილული ქუჩის პერსპექტივა, ზურმუხტოვანი ხეები (იქნებ სულაც ლელვისა) (სოხუმიც ასეთივე ქათქათა და ზურმუხტოვანი ქალაქია. იყო...).

და შორს, წიგნის ყდის კიდზე, ოცნების დასალიერში — ცა, ყოველი მიწიერი სამშობლოს უნათლესი არქექტიპი...

იოსებ ჭუმბურიძე

„ბედნიერებას აქვს ნუთები და არა საფეხურები“

- თქვენი აზრით რა არის უკიდურესი გაჭირვება?
- საყვარელ ადამიანთან გამოთხოვება.
- სად ისურვებდით ცხოვრებას?
- მცირე ხნით, პარიზში.
- რა არის უმაღლესი ბედნიერება?
- ვფიქრობ, ბედნიერებას საფეხურები არა აქვს, ნუ-თები აქვს.
- თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?
- ოთარანთ ქვრივის გიორგი, კონსტანტინე არსაკიძე.
- თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?
- მეფე თამარი.
- თქვენი საყვარელი მხატვარი?
- ფიროსმანი, იანქოშვილი.
- თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?
- ფალიაშვილი, ლალიძე, კვერნაძე, მოცარტი.
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?
- უშიშრობას, ოღონდ, ეს სულის თვისებაა და არა ფიზიკის.
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?
- არგაიაფებას („ოდეს ტურფა...“).
- რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მძიმე?
- გულწრფელობა.
- თქვენის საყვარელი საქმიანობა?
- ჟურნალისტიკა — ეს მთავარია! კარგი ლექსის ან სიმღერის მოსმენა, კარგ სპექტაკლზე დასწრება.
- თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდობდათ ყოფილიყავით?
- ასე მგონია, ეს პრუსტის შეკითხვა არ არის, სხვისგან ჩამატებულს ჰგავს.
- თქვენი ხასიათის მთავარ თვისება...
- პროფესიის სიყვარული.
- რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?
- „ზურგს უკან“ მდუმარებას.
- თქვენი ხასიათის მთავარი ნაკლი?
- ემოციურობა.
- თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?
- ვფიქრობ, პრუსტი არც ამ შეკითხვას გაიმეორებდა.
- რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?
- ჩემი შვილისთვის რომ ეთქვათ, მამაშენი უღირსად მოიქცაო.
- როგორი გინდობდათ ყოფილიყავით?
- მუსიკალური.
- თქვენი საყვარელი ფერი?
- დაბინდული ქლიავის ფერი.

— ყვავილი, რომელიც ყველაზე ძალიან გიყვართ?

— ია, რადგან ვაჟა-ფშაველას მახსენებს.

— თქვენი საყვარელი ფრინველი?

— შაშვი. ამას წინათ მითხრეს, მხოლოდ საქართველოში გალობსო, ყოველ შემთხვევაში, რუსეთში — ნამდვილად არაო. ეტყობა, შემთხვევით არ იწყება ქართული ზღაპარი ასე: „...იყო შაშვი მგალობელი“...

— თქვენი საყვარელი მწერალი?

— ალბათ, პრუსტი პროზაიკოსს გულისხმობდა: ილია, დავით კლდიაშვილი, სერვანტესი.

— თქვენი საყვარელი პოეტები?

— ბარათაშვილი, ილია, გალაკტიონი, ანა.

— საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალები?

— ოთარანთ ქვრივი.

— საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?

— ალექსანდრე ბატონიშვილი, ქაქუცა ჩოლოყაშვილი.

— საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?

— ქეთევან წამებული.

— საყვარელი სახელები?

— თეკლა, სიდონია, თორნიკე, ბაჩანა, ლუკა.

— რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?

— ფარისევლობას.

— ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზღი დაიმსახურა?

— სტალინი, სერგო ორჯონიკიძე.

— საომარი მოქმედება თქვენი აზრით, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?

— ძლევა საკვირველი.

— რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?

— ჩვენი რეფორმატორების (მაგალითად, ბენდუქიძის) შემყურეს, მძაგს სიტყვა „რეფორმა“.

— ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?

— პიანისტის ნიჭი.

— როგორ გინდათ რომ გარდაიცვალოთ?

— მშვიდი, ანუ მართალი.

— თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?

— სამშობლოს ბედით შემფოთებული.

— ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?

— ნებისმიერი ქმედება, რაც ჩადენილი არ არის ავი განზრახვით.

— თქვენი დევიზი?

— ძალიან მომწონს ჩეხოვის ცნობილი შეგონება და ვცდილობ, სუფთად ვატარო სხეული, სამოსი და ფიქრები.

— თუკი ოდესმე შეხვდებით ღმერთს, რას ისურვებდით რომ მას თქვენთვის ეთქვა?

— პრუსტი რომ არა, ამაზე ფიქრსაც ვერ გავბედავდი. რაკი მაქვებს, ვიტყვი: იქ შეხვდები ყველას, ვინც აქ გიყვარდა.

თამაზ ნატროშვილი

ნაპურმაროილევი იყვნენ

„ბრწყინვალე დამარცხება“ — ასე უწოდა დაუფინყარ მარაბდის ომს ჩვენი წარსულის დიდებულმა მკვლევარმა და დამოუკიდებელი საქართველოსათვის მამგრალმა დიპლომატმა, ღირსეულმა მემკვიდრემ სულხან-საბასი, იურისპრუდენციის პროფესორმა ზურაბ ავალიშვილმა.

„პირსის გამარჯვება“, ცხადია, ყველას გსმენიათ და მისი მნიშვნელობაც მოგეხსენებათ, მაგრამ ვეჭვობ, „ბრწყინვალე დამარცხება“ სადმე შეგხვედროდეთ. მე ნამდვილად არ ნავენდომივარ და პირველად რომ მომხვედა თვალში, ცოტა არ იყოს, შევცბუნდი. მერე კი, იცოცხლეთ, ვიგრძენი მისი სიღრმე და ეშხი. ბრწყინვალე დამარცხებაო, არც ვატერლოოზე უთქვამთ ფრანგებს, არც ბოროდინოზე — რუსებს, არც სტალინგრადზე — გერმანელებს და არც თერმოპოლზე, მიუხედავად დიდი ქება-დიდებისა, არ მოუწიათლავთ ასე ხატოვნად.

„ბრწყინვალე დამარცხება“ მართლაც ზუსტად მორგებია და ლაკონიურად ახასიათებს 1625 წლის მცხუნვარე ზაფხულში მარაბდის ველზე გადახდილ ომს. ენა ვერ მოგიბრუნდება, რომ ამგვარი გამოთქმა მიუსადაგო გარნისს (1225 წ.) ან კრწანისს (1795 წ.); ერთიც და მეორეც ჩვენი ტკივილია, პირველი — დასაწყისი დასასრულისა და მეორე — დასასრული დასასრულისა. მოუშუშებელ ჭრილობად და წარუშლელ დაღად გამოჰყოლია ქვეყნის სხეულს, მაგრამ ბრწყინვალეებისა რა მოგახსენოთ.

მარაბდის ომი კი ერთ-ერთი ყველაზე სახელოვანი ფურცელია ჩვენი წარსულისა, იმ წარსულისა, რომელიც, მკრეხელობად თუ არ ჩამომართმევთ, უდავოდ, უტოლდება „ვია ღოლოროზას“.

„...თორემ მტრებს ისიც კი შეაშინებს, ერთხელ ხმამაღლა რომ ვთქვათ — მარაბდა!“ — ჩვეული მგზნებარებით წერდა თავის ერთ ლექსში ჩვენგან უდროოდ წასული ლადო ასათიანი, მარადიულ ჭაბუკად რომ დარჩენილა ქართველი ხალხის გულში. თავმოსანონად მაინცდამაინც მარაბდა გამოარჩია საქართველოს ისტორიის ელვარე ტოპონიმთაგან. ასე სჯეროდა და სხვებსაც აჯერებდა. სამოცდაათი წელიწადი გასულა მას შემდეგ და კიდევ სამოცდაათი წლით დავშორებოვართ მარაბდას. დღეს ერთხელ კი არა, ჩვენდა სავალალოდ, თუნდაც ათასჯერ რომ ნამოვიძახხოთ — მარაბდაო და ზედ დიდგორ-ბასიანიც დავაყოლოთ, კაპიკის ფასი ექნება. ამაზე დიდი ტრაგედია რა უნდა იყოს სულიერებისათვის, რომ მაღალი და წრფელი პათეტიკით წარმოთქმულს იაფფასიანი ირონიის ხავსი მოსდებია.

და მწარე ფიქრი შემოგეპარება, ნუთუ განწირული ვართ საიმისოდ, რომ მხოლოდ სხვის დროშებქვეშ გვეწეროს გამარჯვება, რომ ჰულაგუ-ყაენის მთავარსარდლობით უნდა ვიღებდეთ აუღებელ ალამუთს, შაჰ-აბასის მთავარსარდლობით — მაჰმადიანური სამყაროს ჭიპად შერაცხულ ბაღდადს და სტალინის მთავარსარდლობით — მთელს ევროპაზე აღზევებულ — აფხორილ ბერლინს. და კიდევ უფრო მწარე ფიქრი: ვინ იცის, ეგებ ასეც სჯობდეს, ვიდრე საკუთარი უთაობითა და უნიათობით, ბაღდადი და ბერლინი რა მოსატანია, უკან გვრჩებოდეს პანანკინტელა სოფლები, საქართველოს რუკაზე რომ არც აღუნიშნავთ და მათი სახელი, ადგილობრივ მკვიდრთა გარდა, ალბათ, არავის სმენია.

მარაბდა კი ჰქვია იმ გაუგონარ თავგანწირვას, რასაც მოსდევს ცხრა ათასი ქართველი ვაჟკაცის დაღუპვა იმისათვის, რომ ცხრაასი ათასი კაცი და ქალი, ბავშვი და მოხუცი,

ლაღად სუნთქავდეს და დამორგუნველი შიში გადამთიელისა გულიდან ამოირეცხოს.

მარაბდა ოპტიმისტური ტრაგედიაა და ჩვენს კომიკურ ხანაში რელიქტადაც აღარ შემოგვრჩენია.

მარაბდის დამარცხება დიხაზაც უდრიდა პოლიტიკურ გამარჯვებას, ვინაიდან მისი წყალობით, დიდი სისხლის ფასად, სული მოითქვა სულთმობრძავმა ქვეყანამ — შაჰ-აბასმა ხელი აიღო საქართველოს გათათრებაზე და როდესაც, მისი სიკვდილის შემდეგ, სეფიანთა ირანის მზეც ჩაცხრა, მარაბდის განმეორება საჭირო აღარ გამხდარა და ვეღარც განმეორდებოდა, კიდევ ერთხელ რომ გადაერჩინა ბედი ქართლისა. პატარა ქვეყნის ძალღონე ამოუწურავი როდია. ბარე სამი-ოთხი საუკუნის მანძილზე მხოლოდ ერთხელ თუ შეიძლება მოხდეს მარაბდისნაირი ამობრწყინება. ბუნებრივია, რომ მარაბდა დახურდავდა წვრილ-წვრილ შვილობილებად და, დასასრულ, კრწანისად მოგვევლინა.

შემდგომი ისტორია კი მშვენივრად უწყით: ჯერ გუბერნიები, მერე სამწლიანი ტაიმი-აუტი (ანტრე, ბატონო, ანტრე... ჭი-აურელის „უკანასკნელი მასკარადი“ არ გინახავთ?), მერე — სვებედნიერი მოკავშირე რესპუბლიკა და ბოლოს — XXI საუკუნის ინილო-ბინილო, პინგ-პონგის ბურთულასავით რომ გვაბრიალებენ ორი გიგანტის უსისხლო დუელში და ყოფნა ლამის არყოფნად მოგვეჩვენოს.

ქსანზე ვინ ჩამოიარა?

(ცხრა ათასი ძალგულოვანი ვაჟკაცის დაღუპვა (ერთ დღეში!), რა თქმა უნდა, აუნაზღაურებელი დანაკლისი იყო საქართველოსათვის, მაგრამ არც ირანისათვის იქნებოდა იოლად მოსანელებელი თოთხმეტი ათასი გამონერთილი მეომრის აღსასრული (რაგინდ გაზვიადებული იყოს ეს ციფრები, „ქართლის ცხოვრებაში“ რომ არის მოცემული, მეტნაკლებად მაინც ასახავს სინამდვილეს და მცდელობა მაინცდამაინც მისხალ-მისხალ დაზუსტებისა არ ეგების და ვერც მოხერხდება. ოთხი საუკუნის წინანდელს ვინ ჩივის, აგერ გუშინდელი ვერ დაგვიდგენია).

თოთხმეტი ათასის ნახევრის ნახევარიც ხომ მარტყოფში დაიღუპებოდა იმავე წლის გაზაფხულზე, მაგრამ სეფიანთა ხელმწიფეს ამაზე არანაკლებ სტკენდა გულს ის ფაქტი, რომ 1625 წელს საქართველოში ნუთისოფელს გამოასალმეს რჩეულთაგან რჩეულნი, სახელდობრ: ყარჩილა-ხანი, სეფიანთა ირანის მთელი ლაშქრის სპასალარი და უპირველესი ფავორიტი შაჰ-აბასისა; იუსუფ-ხანი, გამოცდილი ბეგლარბეგი შირვანისა; და მათვე უნდა მივათვალოთ ამირგუნე-ხანიც, ბეგლარბეგი ერევნისა, სახელგანთქმული სარდალი, დაჯილდოებული „სარუ ასლანის“ („ყვირილი ჯიქი“) საჰატიო მეტსახელით, რომელსაც მარაბდაში მიღებულმა ჭრილობამ იმავე წლის დამლევს მოუღო ბოლო.

სპარსელი ისტორიკოსი ისქანდერ მუნში, მემატიანე და მეხოტბე შაჰ-აბასისა, 1625 წლის გაზაფხულზე და ზაფხულში საქართველოში დატრიალებულ მოვლენებს ამგვარ რეზიუმეს უკეთებს: „როცა ხსენებულ მოურავისაგან მოხდა აქ აღწერილი ამბები, ბევრი სამინელი და ტყუილი ხმა გავრცელდა საზღვრისპირა ქვეყნებში და ყველა მხარეს და კუთხეს მიადნია. ყველგან შფოთი გაჩნდა. უგუნურმა და ცეტმა ხალხმა ამ ამბების მოხდენა ირანის სახელმწიფოს სისუსტეს მიანერა და მტრებმა, რომელნიც ხელსაყრელ ჟამს ელოდებოდნენ, იფიქრეს, რომ დადგადროო“ (თარგმანი ვლადიმერ ფუთურძისა. სხვათა შორის).

რის, უცხოური წყაროს ასეთი საუცხოო თარგმანი ბევრი არ მოგვეპოვება).

ხალხში თურმე მითქმა-მოთქმა გავრცელებულა, ყიზილბაშთა ლაშქარი საქართველოში დამარცხდაო. ოსმალებს უფიქრიათ, მოდი, ბაღდადისკენ დავიძრათ, ირანის ხელმწიფე „სასტიკად არის დაკავებული საქართველოს ამბებით“, ბაღდადს დახმარებას ვერ გაუწევს, ხოლო ბაღდადში მყოფი ყიზილბაშები, როგორც კი ოსმალთა ჯარის მოახლოებას შეიტყობენ, იქაურობას მყისვე მიატოვებენ და ბაღდადს იოლად ჩავიგდებთ ხელშიო (ყველაფერი ეს, რასაკვირველია, კარგად მოეხსენებოდა ზურაბ ავალიშვილს და მის ლექსიკონში გაეღებულა „ბრწყინვალე დამარცხება“, ერთი შეხედვით, პოეტურ პარადოქსად რომ გამოიყურება, მკვლევარის ღრმა ანალიზისა და განსჯის ნაყოფი გახლავთ).

თოთხმეტი ათასი კაცი ჯერ ხეირიანად არ გამოუტყრებიათ, გურჯისტანი ხელიდან ეცლებათ, იქით ბაღდადის დაკარგვა ემუქრებათ და, რაც მთავარია, პრესტიჟი ხომ შეელახათ და შეელახათ მთელი აღმოსავლეთის თვალში (დასავლეთსაც ფხიზლად ეჭირა თვალი ლამის ნახევარი ევროპის მკვრობელ ოსმალთა წინააღმდეგ თავისი პოტენციური მოკავშირის ავ-კარგზე).

და უეცრად იგეგმება გასაოცარი ავანტიურა — თორმეტი ათას კაციანი ჯარის გალაშქრება ყარაყალხანის მხარეს (ანუ არაგვის ხეობაში) არშის ციხის ასაღებად (ვახუშტი ბატონიშვილის მიხედვით, „ციხე არშისა, თვინიერ კაცთა ხელთაგან ქმნული, მაღალსა კლდესა ზედა, მოზღუდვილ კლდითავე და შეუვალი კაცთა, მყინვარის კალთასა ზედა“).

და ეს ხდება, არც მეტი და არც ნაკლები, ერთი ქალის, ერთადერთი ქალის გულისათვის! იგი ქართველებს შეუპყრიათ და არშის ციხეში ჰყოლიათ გამოკეტილი.

ვინ იყო ეს ქალი, ესოდენ ძვირფასი, ვისი გულისთვისაც მარაბდის ომგადახდილი ყიზილბაშები თოთხმეტი ათასი კაცის დაკარგვას არ ეპუებთან და ისევ საფრთხეში იგდებენ თავს; იქით მიეშურებთან, სადაც მათ მოდგმას აქამდე არასოდეს დაუდგამს ფეხი და სადაც შურისძიების წყურვილით ადვსილ ქართველებს ძალუძთ მახეში გააბან.

ვინ იყო ეს ქალი, ესოდენ ძვირფასი, ესოდენ ცისფერი? ერთი რამ უეჭველად ვიცით — ის იყო მეუღლე ქართველი თავადის ანდუყაფარ ამილახორისა, რომელსაც ამ არეულ-დარეულ დროში ყიზილბაშთა მხარე ეჭირა და, მართყოფ-მარაბდის მიუხედავად, თითქმის საყოველთაო ფეხისხმას არ აპყოლია; როგორც იტყვიან, თავის პრინციპებს არ ლალატობდა. ანკი სხვაგვარად როგორ უნდა მოქცეულიყო, თუკი განგებამ იმით გააბედნიერა, რომ XVII საუკუნის ქართველი ისტორიკოსის, ენაწელიანი ფარსადან გორგიჯანიძის სიტყვით, „ყაფარ ამილახორის დაი თამარი შაჰაბას ყაენს ცოლათ ჰყვანდა და ნამეტნავად უყვარდა“.

მაგრამ საფიქრებელია, რომ შაჰ-აბასის საყვარელი ცოლის ღვიძლი ძმის ცოლობა საკმარისი არ იქნებოდა არშის ციხეზე სარისკო ლაშქრობის მოსაწყობად.

არა, ძალის თავი სხვაგან უნდა იყოს დამარხული. დი-ახაც, თავად ცოლი ანდუყაფარ ამილახორისა იქნებოდა იმდენად ფასდაუდებელი არსება, რომ მის დასახსნელად ქართველთა ტყვეობიდან, ცხადია, სეფიანთა ხელმწიფის ბრძანებით, თორმეტი ათასი კაცი დაიძრა.

ქართული წყაროების (არჩილ მეფე, იოსებ ტფილელი, ბერი ეგნატაშვილი) მიხედვით, ეს ქალი იყო თვით შაჰ-აბასის შვილიშვილი, რომელიც, არჩილ მეფის სიტყვით, „ურჩევნია თავის ძებსა“, იოსებ ტფილელი კი ასე ამბობს: „თვალად ტურფა და კეკლუცი, თმა მოგრძო, ამბარ ხშირია“.

მაგრამ ისქანდერ მუნშის ცნობით, ანდუყაფარ ამილახორის ცოლი, დატყვევებული არშის ციხეში, იყო ასული იმამყული-ხან უნდილაძისა, შირაზის ხანად რომ იჯდა და, ევროპელ ავტორთა მტკიცებით, „მეორე მეფედ“ ითვლებოდა სეფიანთა ირანში.

ამასვე გვაუწყებს ზემოხსენებული ფარსადან გორგიჯანიძე: „იმამყული ხანის ქალი ანუ ყაფარ ამილახორის ჯალაბი არშის ციხეში იყო. ყაენის ბძანება მოუვიდა, საერისთოში შედიოთ და იმამყული ხანის ქალი წამოიყვანეთო და ჩვენთან გამოგზავნეთ“.

ამ შემთხვევაში უპირატესობა, ალბათ, უნდა მივანიჭოთ სპარსულ ისტორიკოსსა და მასზე დიდად დამოკიდებულ გორგიჯანიძეს. აბა საიდან დაესიზმრებოდათ შირაზის ხანის ასული, თუკი შაჰ-აბასის შვილიშვილი იყო

არშის ციხეში, როგორც ქართველი ისტორიკოსები გვარწმუნებენ. ამგვარი შეცდომის ასხნა ძალზე რთულია და თითქმის წარმოუდგენელი. ხოლო ქართული წყაროების შესაძლებელ შეცდომას უფრო იოლად მოეცლება. საქმე ის გახლავთ, რომ საქართველოში იმხანად მართლაც იმყოფებოდა ხელმწიფის შვილიშვილი (ჯაჰანბანუ ბეგუმი), ცოლი გამაჰმადიანებული ქართლის მეფის სვიმონისა. მას, ხუთი წლის შემდეგ, ქმარს მოუკლავენ და ლტოლვილის ხვედრს იწვევენ. ადვილი დასაშვებია, რომ გვიანდელი პერიოდის ქართველ ავტორებს არშის ციხეში გამომწყვდეული ქალი ზემოხსენებულ შვილიშვილთან გაეგიგებინათ ანდა, არც ესაა გამოორიცხული, ასე ძვირად შეფასებული ტყვე ქალი შაჰის შვილიშვილი ჰგონებოდათ (ჯაჰანბანუ ბეგუმის ანალოგიით).

ასეა თუ ისე, ამ ქალის წარმომავლობის გარკვევა, არსებითად, მეორეხარისხოვანი საკითხია. ხელმწიფის შვილიშვილი იქნება თუ მისი უახლოესი დიდმოხელის ასული, ფასი იოტის ოდენადაც არ შეეცვლება.

მამ ეს გამოცანა ამოუხსნელად დავტოვოთ და ყიზილბაშთა ლაშქარს გაყვეთ არშის ციხისკენ მიმავალ გზაზე.

ქართულ წყაროთა ერთობლივი მოწმობით, ისა-ხან ყორჩიბაშმა, ყიზილბაშთა ლაშქრის მთავარსარდალი რომ იყო მარაბდის ომში, იქაურობის ბატონ-პატრონს, ზურაბ

არაგვის ერისთავს შეუთვალა: გზა მომეცი, ჯვარს გავგზავნი, ფიცს გაძლე, შენს მამულს არა ვანყინო რამეო, იმ ქალს გამოვიყვან და უკან გამოვბრუნდებიო; ოღონდ თქვენც შემომფიცეთ, რომ ჩემს ლაშქარს თქვენს მამულში თქვენგან არაფერი ევნოსო. ზურაბ ერისთავმა ყორჩიბაშს საფიცარი მისცა: გზას დაგანებებ და არას დაგიმარცხებო, შევლით ჩემს მამულზე შეიარეთ და ჩამოვლით ქსანზე წამოდიო, რომ ჩემი საბრძანებელი არ აოხრდესო.

ყორჩიბაშმა არშის ციხის ექსპედიციას სათავეში ჩაუყენა ქართლის ბაგრატიონთა ნაშიერი ხოსრო მირზა (ანუ როსტომი, მომავალი მეფე ქართლისა). „ნარვიდენ, შევლეს და გამოიყვანეს და გარდმოვლეს ლომისა და ენებათ ქსანზე ჩამოვლა“.

ამასობაში გიორგი სააკაძემ, იესე ქსნის ერისთავმა და ზურაბ ერისთავის ძმამ გიორგიმ პირობა დადეს, გზები შეეკრათ ქსანზე და თავს დასხმოდნენ მტერს.

ყიზილბაშები ლომისას რომ გამოსცდნენ, გიორგი ერისთავი უკან დაეღვენათ. სააკაძე და იესე ერისთავი „წინ დაუხვდენ გამოქცეულთ, აწყვიტენ მათ მშობელი“. მეფე-პოეტი არჩილი ამბობს ამას და დასძენს: „სისხლთა მათთა მონადენთა სამ დღე ქსანი შეეღება“. იოსებ ტფილელიც გვამცნობს: ქსანი შეიქნა ორს კვირას სრულიად სისხლის ფერადო... და ხევენი მძორით ავსებულა.

ქსანზე დაიღუპა აზერბაიჯანის ანუ თავრიზის ბეგლარბეგი შაჰბენდე-ხანი, ვისაც მარაბდის ომის გმირი უნდა ვუწოდოთ, ვინაიდან სწორედ მან გადაწყვიტა ომის ბედი, როდესაც დასვენებული ჯარი (ჩასაფრებული თუ გვიან მოსული) მიაშველა დასამარცხებლად განწირულ ყიზილბაშებს.

ზურაბ ერისთავი, თავისი საფიცარის გამო, ქსნის ხეობაში არა ყოფილა. სულითა და გულით იქ იქნებოდა, მაგრამ სიტყვა არ გაუტეხია და პირნათელი დარჩა ღვთისა და სეფიანთა ხელმწიფის წინაშეც.

ის ქალი სადღაა, ესოდენ ძვირფასი?

„ქართლის ცხოვრება“ ასე გვაპასუხობს: „და მაშინ კარგად იყო ხოსრო-მირზა; ხოლო ქალი ვერ წაართვეს, სხვანი ჯარნი და სპანი ამოსწყვიტნეს და სულად წაართვეს სალარო და ბარგი. მოვიდა ხოსრო-მირზა და მოიყვანა ქალი ყორჩიბაშთანა“.

და კიდევ ერთი საყურადღებო ცნობა:

გიორგი სააკაძე, იოსებ ტფილელის პირით, გვაუწყებს: „ყაზახის ხანი შევიპყარ, არ მოვკალ, იქ დავაბია“ და ფარსადან გორგიჯანიძე ადასტურებს: „შაჰბანდა ხანი მოკლეს და ყაზახან შირვანის ბატონი ცოცხალი დაირჩინეს“.

ორივე ცნობაში, რასაკვირველია, იგულისხმება ერთი და იგივე პიროვნება, სახელდობრ — მარტყოფში დაღუპული იუსუფ-ხანის ნაცვლად შირვანის ბეგლარბეგად დანიშნული ყაზახ-ხანი, წარმოშობით ჩერქეზი, მონაწილე მარაბდის ომისა.

ბრწყინვალე სამეული

ისქანდერ მუნშის „შესანიშნავ და საუცხოო თხზულებასში“ (როგორც ახასიათებდა ივანე ჯავახიშვილი) საქართველოს შესახებ დამონმებულ აურაცხელ ცნობებს შორის მისმალულა ერთი უაღრესად საინტერესო და მრავლისმთქმელი ცნობა, რომელიც ლაშქრობათა და ბრძოლათა ფეხდაფეხ გაყოლისა და გულის აყოლის გამო შეიძლება გამოგრ-

ჩეს კიდევც, როგორც ბობოქარ თავგადასავალთა ბალნარის კუნჭულში მიყუჟული შეუხედავი ჩირგვი.

სპარსელი ისტორიკოსი მოგვითხრობს: „დიდებული ხანები და ძლევამოსილი მეომრები დანიშნულ ადგილს გაეჩქარნენ ძნელი გზით, ციხის ძირს მივიდნენ და გარს შემოადგნენ. მეციხოვნეთა რიცხვი უმნიშვნელო იყო. ისინი დათანხმდნენ, რომ აბდულ-ლაფარის ჯალაბოზა გადმოეცათ და ყიზილბაშების ძლევამოსილი ჯარი გაბრუნებულიყო და არაფერი ევნოთ ციხისათვის“.

და აი, მოჰყავთ ანდრუყაფარ ამილახორის ცოლი და გულარხეინად მოჰყვებიან გზას თბლისისაკენ.

ისქანდერ მუნში კრინტსაც არა ძრავს ყორჩიბაშისა და ზურაბ ერისთავის ფიცზე, ერთიმეორეს არაფერს ვერჩითო, სამაგიეროდ დანვრილებით აღწერს ქსანზე გამართული ბრძოლის პერიპეტეებს და ამ აღწერილობიდან ჩვენთვის ყველაზე საგულისხმო ის არის, რომ შაჰბენდე-ხანს „თანადგომისა და ამხანაგობის წესების“ შესრულება საჭიროდ არ უცნია და მიუტოვებია საფრთხეში ჩავარდნილი „მამაცი და გამოუცდელი“ ყაზახ-ხანი, რომელიც ქართველებს ტყვედ ჩაუგდიათ. ჰოდა, იმ მიყუჟულ ჩირგვსაც მივაღვეით:

„ყაზახ-ხანი ქართველებმა ცოცხალი წაიყვანეს. თეიმურაზმა, მოურავმა და ზურაბ-ბეგმა, რომელნიც მასთან ნაპურმარილევი იყვნენ, შაჰის კარზე ყოფნის დროს, არ ისურვეს მისი მოკვლა და მეთვალყურეობის ქვეშ ჰყავდათ“.

აი, ასეთი უნიკალური ცნობა შემოუნახავს სპარსელი ისტორიკოსის თხზულებას ჩვენი წარსულის ერთი უპრეცედენტო მოვლენის შესახებ.

რომელი ერთი დავარქვათ: გასაკვირი... საოცარი... უჩვეულო... გაუგონარი... განუთქმობელი?

ათასში ერთია და სწორედ ეს ანიჭებს თავისებურ ხიბლს და, თავისი რეზონანსით, უთუოდ, აღემატება სტერეოტიპებს, თუნდაც უფრო პოპულარულსა და მნიშვნელოვანს ქვეყნის ბედ-იბლისათვის.

ისტორიის ავანსცენაზე უბრალო ადამიანური გრძნობები გამოსულან დიდი და წმიდათაწმიდა ცნებების გარემოცვაში.

და ვინ არიან ამ მოვლენის შემოქმედნი? ვინა და „ბრწყინვალე სამეული“ — თეიმურაზ პირველი, გიორგი სააკაძე, ზურაბ არაგვის ერისთავი — წილად რომ ხვდათ ყოფნა და გარჯა ჩვენი წარსულის, შეიძლება ითქვას, ყველაზე ტრაგიკულ მონაკვეთში.

როდესაც კითხულობ ამ მოულოდნელ ამბავს, ჯერ უნდა წარმოიდგინო დასახელებულ პერსონაჟთა ასავალ-დასავალი, მათი ფიქრები, მათი გულისნადები. ერთი სიტყვით, იმ დროების ქერქში უნდა ჩაჯდე, როგორც გვმოდვრავდა ილია, და იმდროინდელი ადათ-წესებით განიკითხო იმ დროების შვილიცა.

და კურთხეულ სამყაროში, სადაც ყველაზე საჭირობო-ტო საქმენი წყდება, სადაც უფლის თვალი ზომავს ყოველ სიტყვასა და ყოველ ნაბიჯს, სადაც ღრუბლები რაღაც მიუწვდომელს ჩურჩულებენ და ქარიც მხოლოდ განწმენდილ განცდებს ელოლიავება, უეცრად შემოჭრილა ეს უბრალო, მინიერი და უაღრესად ადამიანური მოტივი — ნაპურმარილევი იყვნენო. თითქოს უბრუნდებიან პირველქმნილ უმანკოებას, თითქოს ეს-ესაა აიდგეს ფეხი, პირველად გაიარ-გამოიარეს ბალახზე, პირველად შეავლეს თვალი მზეს და ვარსკვლავებს.

სასიკვდილოდ როგორ გაიმეტებენ კაცს, ვისთანაც ერთად გუშინ და გუშინწინ სუფრას უხსდნენ, სადღეგრძელო-

ებით ამკობდნენ ერთმანეთს, განა ყალბი იყო ის სადღეგრძელოები, განა აზვიადებდნენ ურთიერთგაგებას, ანაზღადა რომ იზადება ხოლმე, „როდესაც ძლიერს ხვდება ძლიერი“.

გახსენება სუფრისა, თავისი მომავადობელი ჰარმონიის გამოისობით რომ ჩაბეჭდილა მესხიერებაში, ყველასთვის მომხიბლავი თავშექცევა, მაგრამ ქართველი კაცი-სათვის, ეროვნულ თავისებურებათა შესაბამისად, სხვებზე ცოტათი უფრო მომხიბლავი.

სადღეგრძელოში ნათქვამი ძმობა სხვაგვარად როგორ უნდა დაემტკიცებინათ?

დიახაც გასაოცარია ქსნის ხეობაში იმ მეგობრული კვანძების გახსენება, ისპაანში რომ გაუბამთ და ასე მართივად ვერ განწყობდა, თუნდაც ზურგსუკან სისხლისმღვრელი ომის ჟრუანტელი ტრიალებდეს. ორმოცი დღეც არ გასულა და ბრძოლის ველი, ალბათ, დაუმარხავი ცხედრებით არის მოფენილი.

და განა უზენაესი ნეტარების წუთი არ დგება, როდესაც სიცოცხლეს აჩუქებ ტყვედწავარდნილ მტერს? განა არის ამქვეყნად იმაზე დიდი ბედნიერება, რომ გადაივიწყო წარმავალ გრძნობათა სისასტიკე, დაამსხვრიო შეუწყნარებლობის ბოროტობები და იშვიათი დიდსულოვნების ნიმუშად დარჩე მატინანის ფურცლებზე, მომავალ თაობათა სახელმძღვანელოდ ამეტყველდე?

ბრწყინვალე სამეული...

ეს ის გმირებია, რომელთა საქმეებს არ შეიძლება შაბლონური საზომით მიუდგე და გულცივი განსჯის ჩხირკედელაობას მიჰყო ხელი. ისინი იმდენად დიდებულნი არიან, სხვათაგან იმდენად გამორჩეულნი, რომ ცოდვებიც მიეტევებათ და შეცდომებიც (ანკი ვინ არის ამქვეყნად უცოდველი და უცდომელი?); და, არჩილ მეფისა არ იყოს, „არ არის ცოდვა ასეთი, წყალობას სძლევედეს უფლისას“.

მერე-რა, რომ ამ ამბიდან ცოტა ხნის შემდეგ ზურაბ ერისთავი თავის ძმას, ზემოსხენებულ გიორგის, თვალებს დათხრის (ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით), ვინაიდან დაასმინეს, თავად ნებავე ერისთაობა, მოკვლას გიპირებსო. ზურაბმა, უნდა დავასწროო, „შეიპყრა გიორგი და აღმოხადნა თვალნი“.

მერე-რა, რომ მომდევნო წელს გიორგი სააკაძე ბაზალეთის ომის შემოქმედად მოგვევლინება და ოსმალებს მოინვეს თეიმურაზ მეფის დასამხობად, მაგრამ თვითონვე დაემხობა ძმათამკვლელ ომში.

მერე-რა, რომ მერე ზურაბი აუჯანყდება თავის სიმამრს, იმავე თეიმურაზს. ჩანს, თავისი სიძისგან, სააკაძისგან, ბაზალეთში თავბედი რომ აწყევლინა, გადასდებია „უგვირგვინო მეფობის“ წყურვილი.

მერე-რა, რომ ამის შემდეგ თეიმურაზი განწირავს შემორიგებულ ზურაბს, აღარც მისი ნამსახურობა გაახსენდება, აღარც მოყვრობა და მუხანათურად მოაკვლევინებს სუფრაზე, საფურცელში.

იტყვი, განა ერთმანეთთან ნაპურმარილევი არ იყვნენ? იყვნენ და მერე რამდენჯერ!

რას იზამ, სე ლა ვი, როგორც ამბობენ ენაგონებამახვილი ფრანგები.

ცხოვრება ჩვენი სუსხიან ზამთარს უფრო ჰგავს, ციმბირში რომ იცის, ვიდრე ტროპიკულ სამოთხეს და მართლაც ოქროს ფასი აქვს იმ წუთებს, მზე რომ გამოკრთება მოყინულ ცაში და სულს გაგიბობს. კაცობრიობის ისტო-

რიაში ამგვარ წუთებს უწოდებენ ვარსკვლავიანს. გნებავთ კაშკაშა თქვით, თვალისმომჭრელი და იშვიათი.

იმ წუთებს უნდა დაუფუკირდეთ, ის ხანმოკლე ჟამი უნდა შევაქოთ, როდესაც ისინი ერთად იყვნენ, ერთმანეთს მხარს უმშვენებდნენ, ერთი ყველაზე დიდებული მიზნისათვის იბრძოდნენ: მარტყოფიდან — მარაბდამდე, მარაბდიდან — მანამდე, ვიდრე ბაზალეთი დადგებოდა, ანუ 1625 წლის გაზაფხულიდან 1626 წლის შემოდგომამდე.

განა ცოტაა წელიწადნახევრის სიამტკბილობა?!

განა კალენდრის კანონს ემორჩილება ეს ბრწყინვალე წუთები, უღიმღამო წლებს რომ სძლეოს და აქარწყლებს. ბრწყინვალე წუთები ბრწყინვალე სამეულისა და თვალწარმტაცი პერსპექტივები, რომელთაც ასრულება არ უწერიან, რადგანაც „უჩემოთ ვინ იმღერეთა?“ ძვალ-რბილში აქვთ გამჯდარი — ერთსაც, მეორესაც, მესამესაც... ჭეშმარიტი ქართველები არიან.

მეჭაპოებისა ამბობენ

ნაპურმარილევი იყვნენო... აქ შეუძლებელია, არ გაგახსენდეს ვაჟასული „ვაჟაცობისას ამბობენ, ერთურთის დანდობისასა“.

ბრწყინვალე სამეულიდან არც ერთს არ ესწავლებოდა ვაჟაცობა. არაერთხელ დაუმტკიცებიათ სისხლისმღვრელ ბრძოლებში.

მარაბდამდე ათიოდე წლით ადრე, ფარსადან გორგიჯანიძის სიტყვით, „ალიყული-ხანს მოახსენეს: ბატონს თეიმურაზს უბრძანებია, ხვალ ხრმლით გავივლიო“. შეუსრულებია დანაპირები და ჩვენში „სპარსოფილად“ მონათლული ფარსადანი აღტაცებით წარმოთქვამს: რა ქვეყანა დაარსებულა, ქართველთ ამის უკეთესი გამარჯვება არ უქნიათო.

ანკი ამაზე დიდი ვაჟაცობა ვის დასიზმრებია, როდესაც მარაბდის ველზე დიდი მოურავი უმუზარადოდ გადის საომრად — ყიზილბაშნი მიცნობენ და თავზარი დაეცემათო.

სწორედ ვაჟაცობა ზურაბ ერისთავისა იყო იმის მიზეზი, რომ სამკვედრო-სასიცოცხლოდ გადამტერებულ ფშავ-ხევსურეთში ასე ამკობდნენ: სადაც კი ნახვედ საომრად, სუყველგან გაიმარჯვეო. და როცა დაიღუპება, საყვარელი გმირივით დაიტირებენ.

არასოდეს ავინყებოდათ დავით ლაშას ძის (მონღოლებმა ულუ-დავითი რომ უწოდეს) ამაყი დევიზი: „არა არს წესი ჩვენ ქართველთა, უკეთუ ვიხილოთ მტერი ჩვენ კერძო მომავალი, შეუბმელად ზურგი შემოვაქციოთ, დაღათუ იყოს სიკვდილი“.

ოდესღაც ასეთი ჰქონდათ ბუნება — სიკვდილი ერჩივნათ შერცხვენას.

ამას ვაჟაცობა ჰქვია, ხანდახან უანგარიშოც რომ იყო, გაუმართლებელი, არაფრის მომტანი.

ამასაც ვაჟაცობა ჰქვია — ცოცხლად დატოვება ტყვედ ჩავარდნილი მტრისა, რომელსაც გუშინ ერკინებოდნენ მარაბდის ველზე და მწარე დამარცხება იგემეს.

რა ადვილი იყო, ახლა გაესწორებინათ ანგარიში. ამას არავითარი ძალისხმევა არ სჭირდებოდა. უიარაღო, უმწეო მტერი ჰყავდათ ხელთ და შეეძლოთ, რომ ყიზილბაშთა დაუცხრომელი ჯავრი ეყარათ ერთ კაცზე, ერთ-ერთი რჩეულ სარდალთაგანი რომ იყო საძულველი მტრისა. მაგრამ, რა-

საკვირველია, ამგვარი შურისგება ფიქრშიც არ გაუფლიათ. ნამდვილად გაგახსენდება ჯოყოლა და ზვიადაური, ვაჟკაცობისა და ერთურთის დანდობის ამბავს რომ ამბობენ. ოლონდ განსხვავება ისაა, რომ ვაჟა-ფშაველას გმირები, ამ ეპიზოდში იმქვეყნიდან მოვლენილი ფარ-ხმალიანი აჩრდილები არიან, ხოლო ბრწყინვალე სამეული და ყაზაყხანი — ამქვეყნად მყოფნი, ცოცხალნი და სალ-სალამათნი.

და კიდევ ერთი, უფრო თვალსაჩინო განსხვავება: ჯოყოლა და ზვიადაური, როგორც თვით ვაჟა გვაუწყებს, მის მიერ შეთხზული პერსონაჟები არიან, რომლებიც განასახიერებენ პოეტის სულში აღმოცენებულ ოცნებას, ვაჟკაცობისა და ერთურთის დანდობის შესამურ აპოთეოზს. ეს ვაჟას შემოქმედებითი ფანტაზიის ნაყოფია, ოცნება არნახულსა და არარსებულზე, სიზმარით აუხდენელი ოცნება. რა თქმა უნდა, არ არის გამორიცხული, რომ ამგვარი რამ სინამდვილეშიც მომხდარიყო, ეგებ შორეულ წარსულში მაინც, მაგრამ ულმობელი ფაქტი ისაა, რომ ვაჟა მხოლოდ შურისძიების რიტუალსა და ზვიადაურის შეუდრეკელ სიმამაცეს უთითებს თავისი შთაგონების, თავისი პოემის დაბადების წყაროდ. და ორიოდ სიტყვით გადმოგვცემს იმას, რაზედაც აუშენებია „სტუმარ-მასპინძელი“.

ხოლო ჯოყოლა, ალაზა, გლოჯა ზვიადაურისა და სხვანი და სხვანი — „ყველა ეს ავტორის ბრალია, მისი ფანტაზიის ნაცოდვილარი“.

რა გასაკვირია, თავის უბადლო ნაწერზე „ნაცოდვილარი“ ეთქვა იმ კაცს, რომელიც გვარწმუნებს: „პოეტად ვიხსენიებ, თუმცა ხარი ვარ ლაბაო, ჩემისთანები ბაგებზე ასი, ათასი აბაო“.

და რაც ვაჟას ენატრებოდა, ეოცნებებოდა, ეზმანებოდა, აუხდენელ სიზმრად ევლინებოდა — აი, ავტო მიჩქმალულა სპარსელი ისტორიკოსის თხზულებაში. თურმე სინამდვილეში არსებობდნენ ისინი — ჯოყოლას და ზვიადაურის ჭეშმარიტი პროტოტიპები. ალბათ იტყოდნენ კიდევ სადღეგრძელოებად, ქსნის ხეობაში, ვაჟკაცობისა და ერთურთის დანდობას, როგორც მანამდე არაერთხელ უთქვამთ ისაანში. ნაპურმარილევი იყვნენო — მაშ მხოლოდ ჭამა-სმას ხომ არ ნიშნავს!

ასე რომ, „სტუმარ-მასპინძელი“ მარტოოდენ „მისი ფანტაზიის ნაცოდვილარი“ როდი გახლავთ. ეგებ ჩვენთვის მიუწვდომელი წვდომია დიდებული პოეტისა, წარსულის წყვდიადში ჩაკარგული მარგალიტი რომ ელანდება. სხვას რომ თავი დავანებოთ, ვაჟა ხომ ჩვენზე ერთი საუკუნით ადრე ცხოვრობდა და ჩვენზე მეტად ჰქონდა გაბმული დროთა კავშირის ძაფები იდუმალებით მოცულ წარსულთან.

P.S. ისქანდერ მუნში გვამცნობს ყაზაყ-ხანის შემდგომ ხვედრსაც: „რამდენიმე ხნის შემდეგ დრო იხელთა, რამდენიმე მცველი მოისყიდა, მათი დახმარებით გათავისუფლდა და ყიზილბაშებთან მივიდა. ამჟამად შირვანის ბეგლარბეგი არის ისევ“ (დახეთ, მტრის ტყვეობაში ნამყოფი სარდალი ერთი ბენოზეც არ დაუსჯიათ!).

აქვე უნდა დავიმოწმოთ ფარსადან გორგიჯანიძე, რომელიც აღნიშნავს, რომ ცოცხლად დარჩენილი ყაზაყ-ხანი „ამ უკანის დროს გააპარეს“.

დაუკვირდით, განა ამბობს, გაიპარაო, არამედ — გააპარესო. ვითომ მოსყიდულმა მცველებმა გააპარეს? ეგებ ისევ ისინი გაისარჯნენ, მასთან ნაპურმარილევი რომ იყვნენ ანუ ბრწყინვალე სამეული „სისხლის წვიმებად“ მონათლული ჟამისა.

ნათქვამია, მაღლს მარილი უნდა მოაყარო. და მოაყრიდნენ კიდევ. ნუთითაც არ შეჭოჭმანდებოდნენ. ვაჟკაცები იყ-

ელგუჯა ბერძენიშვილი

პეროკიოს „დავითი“

ადამიანის ცხოვრება დასაზღვრულია დაბადებასა და სიკვდილს შორის მოქცეული დროით. ეს ჩვენი საკუთარი დროა. ამის იქით ვერ გავალწევთ, მაგრამ ხელოვნება აფართოებს ამ დადგენილ სამანს, მას ყველა ოდესღაც არსებულ დროში გავყავართ, წარსულში გვაგზავნავს და ხსნის დასაზღვრული ჟამით შეზღუდულობას.

ვინ იცის, რამდენი დაკარგული დრო აღსდგება, შეიძენს სიცოცხლეს და ჩვენ, ანწყობი მყოფნი, გადავინაცვლებთ წარსულში და დრო იგი იქცევა ანწყოდ. ჩვენ ვცხოვრობთ იმათებურად, იმათი მსოფლგაგებით, იმათი გემოვნებით, შევიგრძნობთ იმჟამინდელ სურნელს და ვწვდებით უცხო, გამქრალ დროს, უცნობ და შორეულ ხალხს. ჩვენ ვგრძნობთ დაკარგულ სიცოცხლეს, შორეულს, მაგრამ მარად ცოცხალს ხელოვნების ძალით, ვგრძნობთ, რას წარმოადგენდა უცნობი ხალხი, ვინ იყვნენ, რა მიაჩნდათ არსებობად, როგორ აცქერდებოდნენ ზეცას, მზეს, მთვარეს და ვარსკვლავებს და რად უწოდებდნენ მიწას დედას, ესთეტიკოსნი იყვნენ თუ ეთიკოსნი, ხელოვნება გადალახავს კაცთათვის დადგენილ ზღვარს და გვაზიარებს მარადიულ დროს, უხსოვარი დროიდან მოაქვამამდე. რა საჭიროა ამხელა შესავალი? განა არა სჯობს უბრალოდ მოგიტხროთ ჩემი სათქმელი?

ჩვენი მეგობრის გენო გელაშვილის სახელოსნოში ხშირად ვიკრიბებოდით მხატვრები, ფერმწერნი, გრაფიკოსნი, მოქანდაკენი და ხელოვნების მოყვარულნი.

სახელოსნოს კედლები მოფენილი იყო უამრავი რებროდუქციით, ყოველ მისვლაზე თვალს ვერ ვწყვეტი ვეროკიოს „დავითს“, წინააღმდეგობაში ძალით მიზიდავდა შავთეთრი, საუცხოოდ დაბეჭდილი რებროდუქცია, საკმაოდ დიდი ზომისა და თვალსაჩინო ადგილას გამოფენილი. ეს იყო ბიბლიური დავითი, მამაცი ჭაბუკი, მოკვეთილ თავთან რომ იდგა. მუდამ მონუსხული ვუმზერდი ამ ქმნილებას და აი ერთ დღეს მთელი არსებით ვიგრძენი, რომ ეს ჭაბუკი, მოხდენილად რომ იდგა, გრაციოზულად დოინჯშემოდგამული, ვეროკიოს ულამაზესი და უნიჭიერესი შეგირდი ლეონარდო და ვინჩი უნდა ყოფილიყო. ეს ვიგრძენი ღრმად, მთელი არსებით, ვიცანი ნაკვთად მშვენიერი ჭაბუკი, მისი ღმილიც მეცნო, მისი ტკბილი ხმაც კი მომესმა, გაოგნებული შევცქეროდი თვალბეჭდი ჭაბუკს.

რა თქმა უნდა ჩემი მიგნება არ განმიცხადებია. ეს რომ ხმამაღლა მეთქვა, გიჟად ჩამთვლიდნენ. რით გინდოდა ამის დამტკიცება? მე ვლუმდი. მხოლოდ მე ვიცოდი ეს საიდუმლო.

წარმოსახვით ხშირად ვხედავდი ძველ ფლორენციას, „ფირენცას“ რომ უწოდებენ იტალიელები. თვალწინ მიცოცხლდებოდა ერთი სურათი. ეს იყო ანდრეა ვეროკიოს

სახელოსნო. ამ დიდ მოქანდაკესა და ფერმწერს უამრავი მონაფეები ჰყავდა, მრავალთა შორის იყვნენ სანდრო ბოტიჩელი და ლეონარდო და ვინჩი.

ვეროკიოს სახელოსნო თბილი და კეთილი ოჯახი იყო. აქ ჭერში ეკიდა კალათი, რომელშიც საერთო ფული ინახებოდა, ვისაც დასჭირდებოდა, ყველას შეეძლო ამოეღო ფული და მოეხმარა, მაგრამ უკანვე აუცილებლად უნდა დაებრუნებინა (წარმოგიდგენიათ, ჩვენს დროში რომ ყოფილიყო, ცარიელ კალათასაც კი არ დატოვებდნენ).

ერთხელ ვეროკიოს ესტუმრნენ ხელოვნების ქომავნი, ესენი იყვნენ თავის ქალაქზე მზრუნველი ადამიანები, მათი წყალობით იყო ფლორენცია ქალაქთა შორის ულამაზესი, თავისი პალაცოებით, ტაძრებით. მდინარე არნოზე თაღოვანი ხიდებით და ქანდაკებებით რომ ხიბლავდა არა მხოლოდ უცხოელებს, არამედ იტალიის სხვა ქალაქთა მკვიდრთაც.

ამ სახელოვანმა მოქალაქეებმა მოიკითხეს დიდი მოქანდაკე და ბიბლიური „დავითის“ ქანდაკება შეუკვთეს; ჭაბუკისა, რომელმაც ორთაბრძოლაში დაამარცხა გოლიათი, შურდულით მოკლა და თავიც მოკვეთა.

მე ვხედავ, როგორ ზის მარტო ოსტატი, ღრმად ჩაფიქრებული და გონების თვალთ დაქებულ დავითის სახებას.

აი თვალს მოავლებს შეგირდებს და უეცრად შენიშნავს ულამაზეს ჭაბუკს და მშვენიერებით გულშემრული თავისთვის ამბობს: „აი ვინ იქნება ჩემი დავითი!“

ჭაბუკი ილიმოდა.

დიახ, მშვენიერება დაამარცხებს ბოროტებას!

ვეროკიო

დავითი

რაც მეტი დრო გადიოდა, მით უფრო მჯეროდა ჩემი ხილვის სიმართლე. ჩვენი ტკბილი მეგობრის სახელოსნოში ხშირად ვიკრიბებოდით მეგობრები, გენოს კარგი წიგნები ჰქონდა, ძვირფასი გამოცემები, რაც იშვიათობა იყო იმ უნიგნურ დროში. ამ საუცხოო გამოცემებს რომ გვათვალთვლებინებდა, წინასწარ საპნით გვაბანინებდა ხელებს. ერთხელ სიტყვა ჩამოვარდა ვეროკიოს „დავითზე“, რომლის შავ-თეთრი რეპროდუქცია თვალშისაცემ ადგილას ეკიდა სახელოსნოს კედელზე. ყველანი აღტაცებით ლაპარაკობდნენ ვეროკიოსა და დონატელოზე, მერე შეკამათდნენ. ამ დროს კი მე გულში ვამბობდი: თქვენ რა იცით ვეროკიოს საიდუმლომეთეი, — და როცა კამათი დამთავრდა და სიჩუმე ჩამოვარდა ხმამაღლა განვაცხადე: ვეროკიოს „დავითი“ ლეონარდო და ვინჩია!

ყველამ გაკვირვებით შემომხედა, მერე ვეროკიოს „დავითის“ რეპროდუქციას მიაჩერდნენ, როგორც ცხვრები ახალგადაღებულ ჭიშკარს.

შევამჩნიე, სიცილს ძლივს იკავებდნენ, მერე მკითხეს: რა იცი?

ხომ ცნობილია რომ ლეონარდო და ვინჩი, ყველა სიკეთესთან ერთად, ასე უხვად რომ მიენიჭებინა მისთვის ბუნებას, მთელს იტალიაში ულამაზეს კაცადაც იყო მიჩნეული, განცვიფრებაში მოდიოდნენ მისი მხილველნი, როცა ძვირფას სამოსელში გამოწყობილსა და ბედაურზე ამხედრებულს დაინახავდნენ — ასე დავინყე თხრობა და მღელვარებით განვაგრძე:

— შეხედეთ ამ ჭაბუკს! ვის შეეძლო ასე დამდგარიყო? ასე მოხდენილად და გრაციოზულად? რა ლამაზად შემოუდგამს დონჯი და ყველა თითებისგან განსხვავებით ოდნავ მაღლა აწეული ნეკი ნატიფ მშვენიერებას მატებს ამ დახვეწილ ქანდაკებას, ანდა ნახეთ მისი სინორჩით აყვავებულ, სისხლჭარბი სიცოცხლით სავსე სახის ირგვლივ როგორ ეშვება შუბლზე გაყოფილი, ჩამოვარცხნილი თმა, ოქროს ზოდებივით მიიმე და მრგვალი კულულებით რომ მთავრდება და ყურებს ქვემოთ გარს ევლება მის ჭაბუკურ კისერს. ანდა სახის ნაკეთებს დააკვირდით, ანდა თვალის უბეებს, ქუთუთოებს, წარბებს ქვემოთ რა საყვარლად აქვს ნაზი კანი შესიებული, ვინ იქნებოდა ფლორენციელ ჭაბუკთა შორის ულამაზესი და მომხიბვლელი, თუ არა ლეონარდო, იმიტომ, ჩემო მეგობრებო, რომ თუ მთელს იტალიაში ულამაზეს კაცად იყო მიჩნეული, სიყვარულს რაღა იქნებოდა?

— აი ასეთი იქნებოდა! — ვთქვი და საჩვენებელი თითი გავიშვირე ვეროკიოს „დავითისკენ“.

— ვთქვათ, ეგ ყველაფერი სიმართლეა რასაც ამბობ, მაგრამ რა შუამია აქ ლეონარდო და ვინჩი, — ჩაიციინეს ჩემმა მეგობრებმა, — საიდან მოიტანე ეგ ზღაპარი?

აი აქედან — ვთქვი და გულზე ხელი დავიდე. — დააკვირდით ამ ავტოპორტრეტს. ეს მოხუცი ლეონარდოა, მე თითი მივაღე სანგინით გენიალურად დახატულ ლეონარდოს ტურინისეულ ავტოპორტრეტს; ახლა ვეროკიოს დავითს შეხედეთ, ახლა წარმოსახვით ეს ბრძენი მოხუცი, რომელსაც ღრმად შეუცვნია ნუთისოფლის ამოება, გაახალგაზრდავით, განა ვეროკიოს ჭაბუკ „დავითს“ არ მივიღებთ?

— არ შეიძლება, თავში რაც მოგივა, ყველაფერი თქვა, რასაც შენ ამბობ, ეს ხომ მტკიცება არ არის. ყველაფერი ეს შენი სიზმარია და მხოლოდ შენთვისაა გასაგები. ეს შენი შინაგანი წარმოსახვებია და მეტი არაფერი, ფანტაზიის უნაყოფო ჩვენებანი.

მივხვდი, რომ ენა ვერ გამოთქვამდა ჩემს ნაგრძობს, ისინი ღიმილით შემომცქეროდნენ.

— რა თქმა უნდა, რა თქმა უნდა ეს ხომ მეცნიერული მიდგომა არ არის, მეგონა მხატვრებთან მქონდა საქმე და თურმე მეცნიერები ყოფილხართ. არა, თქვენ არასოდეს გიხილავთ ფლორენციის ქუჩაში მომავალი, მხიარულად აყლურტუნებული ვეროკიოს შეგირდები და მათ შორის ლამაზი ყრმა, გამორჩევი მშვენიერი ლეონარდო.

* * *

გავიდა დრო და ჩვენი ცხოვრება შეიცვალა, ჩვენ დროს ყოველი ახალი წიგნის გამოჩენა დიდ მოვლენად იყო მიჩნეული, ახლა უძვირფასესი გამოცემები დახლზე რომ აღარ ეტევა, ასფალტზე ყრია და ისეთი ფასი ადევთ, რომ ვერასოდეს ვერ შევიძენთ მხატვრები. შემოვიდა და გამრავლდა უცხოური ჟურნალ-გაზეთები. ჩვენი ინფორმაციური ისევე გენო იყო. და აი ერთხელ გენოს მივაკითხე სახელოსნოში, დიდხანია არ მენახა და ვინახულე-მეთქი. კარი გამიღო და ვხედავ, რაღაც უცნაურად თუ ორაზროვნად იცინის უხმოდ.

— კარგ დროს მოხვედი, — თქვა გენომ, — სწორედ შენზე ვფიქრობდი.

მე თვალი მოვკარი მაგიდაზე გადაშლილ უცხოურ გაზეთს, ამას იმით მივხვდი, რომ სათაურები მწვანედ იყო დაბეჭდილი. დახედე გაზეთის გამიღო ფურცლებს და დავინახე: ერთმანეთის გვერდიგვერდ დაბეჭდილი ვეროკიოს „წმინდა გიორგი“, „ნათლისღება“ (ამ ფერწერულ სურათში ერთ-ერთი ანგელოზი ყრმა ლეონარდოს მიერ არის შესრულებული, ერთხელ როდესაც ვეროკიოს საქმეზე უხმეს, ოსტატმა ფუნჯი გადასცა თავის ნიჭიერ მონაფეს, ყრმა ლეონარდოს და უბრძანა, მცირე მონაკვეთი ფრთხილად შეეგოს უკვე გამზადებული საღებავით, ისე, რომ მონიშნულ ზღვარს არ გადასცდენოდა. დაბრუნდა ვეროკიო და გაოცდა, უზადო ოსტატობით შესრულებული ანგელოზის ფრაგმენტი დახვდა სრულიად დამთავრებული). გული შემეძინა, როცა ვეროკიოს „დავითს“ მოვკარი თვალი. მის გვერდით დაბეჭდილი იყო ლეონარდოს ტურინისეული ავტოპორტრეტი... ეს რომ დავინახე და გენოს ხმადაბლა სიცილი შემომესმა, უმაღლვე მივხვდი: ვიღაც მეცნიერები ადასტურებდნენ ჩემს უშუალო წვდომას! სახაზავებით, ფარგლებით, რენდგენით, ულტრაიისფერ სხივებით, მეტრებით, სანტიმეტრებით, მილიმეტრებით იკვლევდნენ ალბათ ფერის, ლაკების ტექნოლოგიას, ადგენდნენ მოდუსებს...

მე არ ვიცოდი, რა ენაზე იყო დაბეჭდილი გაზეთი და არც ახლა ვიცი. არავითარი მნიშვნელობა არ ჰქონდა ჩემთვის, რა ენერა, რას ამტკიცებდნენ, მე ვიცოდი, რომ ვეროკიომ თავისი „დავითი“ ჭაბუკ ლეონარდოსაგან გამოძერწა.

გენომ ჩამოხსნა კედლიდან ვეროკიოს „დავითის“ რეპროდუქცია და მაჩუქა.

ახლა ეს საუცხოო რეპროდუქცია მე მეკუთვნის, ჩემს სახელოსნოში კიდია ჩარჩოში ჩასმული. ვეროკიოს ქმნილებას რომ ვუცქერი, მესმის ჭაბუკ ლეონარდოს ნორჩი გულისცემა. მისი სუნთქვა, ვგრძნობ მის მარჯვენაში სისხლის ჩქეფას, მესმის მისი ტკბილხმოვანი, ოდნავ წამღერებით რომ ხმინობს, მშვენიერი იტალიური ენა...

ნელ-ნელა ვწყდები რეალურ დროს და გადავდივარ ვეროკიოს ხანაში... ფლორენცია — უმშვენიერესი ქალაქი. ხელოვნების ქალაქი (მარტო ერთ მოედანზე დგას მი-

ქელანჯელოს, დონატელოს, ბანჩინელისა და ბენვენუტო ჩელინის ქმნილებანი...)

ფლორენციელ ხელოვანთ ნესად ჰქონდათ, ვიდრე ქმნილების შექმნას დაიწყებდნენ, წინასწარ უნდა გამოეფინათ ესკიზები, შეიკრიბებოდნენ მოედანზე ფლორენციის მოქალაქენი და მსჯელობდნენ, კამათობდნენ გამოფენილი ესკიზის გამო. ავტორს ნერილებს უტოვებდნენ, სონეტებს უძღვნიდნენ, ხელოვნებით სუნთქავდნენ და ცხოვრობდნენ ფლორენციელი (ერთხელ ლეონარდო და ვინჩიმაც გამოფინა „წმინდა ანას“ კარტონი. ტემპერით, სანგინით და ცარციტით შესრულებული (ის ახლა ლონდონის მუზეუმში ინახება). უამრავი ხალხი შეიკრიბა და გამართეს ცხარე კამათი. ვილაცამ ხმამაღლა განაცხადა: „გადაეციტო ლეონარდოს, რომ მან ხატვა არ იცის!“ სიჩუმე ჩამონვა და როცა კვლავ განახლდა კამათი, ვილაც ახალგაზრდამაც, მშვენიერი ქალწული რომ ახლდა გვერდით, იგივე აზრი გამოთქვა, ლეონარდომ ხატვა არ იცისო. მაშინ მის წინააღმდეგ ხმა აღიმალა იმ კაცმა, ვინც პირველად გამოთქვა ეს აზრი. ის მიუბრუნდა იმ ახალგაზრდას და მკვახედ მიახალა: „თქვენ რა იცით, რა არის ნახატი! ან რა ნება გაქვთ, ლეონარდოს შებედოთ. მე მაქვს ნება ლეონარდოზე ჩემი აზრი გამოვთქვა, იმიტომ რომ მე მიქელანჯელო ვარ...“

აი რა დიალოგები იმართებოდა ფლორენციის მოედნებზე.

ჩვენ ვეროკიოს შედეგს ვუტრიალებთ გარშემო და აღტაცებას ვერ ვმაღავთ, ისევე, როგორც ამ ქანდაკების წინაშე თავშეყრილი ძველი ფლორენციელები.

* * *

ალბათ იდგნენ ფლორენციელი ვეროკიოს ქმნილების წინაშე და საუბრობდნენ ქანდაკების ხელოვნების სიდიადეზე, მოქანდაკის გემოვნებასა და ოსტატობაზე.

(მეც ხშირად ვდგავარ მათ შორის, ზოგიერთს ვიცნობდი კიდევ, პინტურიკიოს თუ ბოტიჩელის ფრესკებიდან მდუმარედ რომ მესალმებოდნენ. ო, როგორ მახარებდა მათთან შეხვედრა, როცა ფურცლებს ვშლიდი და თვალს მოვკრავდი მათ კეთილშობილურ სახეებს. ახლაც ძალიან ხშირად ვხვდები მათ და მდუმარედ ვესალმებით ერთმანეთს).

იდგნენ და კამათობდნენ ხელოვნების არსზე. როცა ვეროკიოს „დავითს“ შეჰყურებდნენ, იქ არავინ იტყოდა, რომ ასეთი დახვეწილი ყმანვილი ვერ შეძლებდა გოლიათის დამარცხებას. მათთვის უმთავრესი იყო ქმნილება! ხელოვნება! მოქანდაკის ოსტატობა.

ფლორენციაში ცოცხლობდა რენესანსული სული. ფლორენციელი ნეოპლატონიზმი.

უმთავრესი იყო მშვენიერება!

* * *

ფლორენციელები განაგრძობდნენ ხელოვნებაზე საუბარს.

— რა ლამაზი ყმანვილია, — ამბობს მოხუცი მოქალაქე, — მარტო ამისთვისაა ვეროკიო დიდი მოქანდაკე, ასეთი ბიჭი რომ აირჩია „დავითისათვის“. ვინ არის ეს დავითი? თითქოს მინახავს თითქოს თვალი მომიკრავს სადღაც ქუჩაში.

პროზა

— ის ვეროკოს შეგირდია. აი იმ ქალის ბიჭია, მარტო-ხელა, მიტოვებული რომ ცხოვრობს და შვილის სანახავად ჩამოდის ხოლმე ქალაქში.

— ბიჭი დიდებული მამის შვილი ყოფილა!

— რა ლამაზი ბიჭია.

— მაგ მშვენიერ ჭაბუკს ლეონარდოს ეძახიან.

— ერთხელ ვნახე, ვეროკოს შეგირდები ერთად მოდიოდნენ ქუჩაში, იცინოდნენ მხიარულად, ხალისიანად, მერცხლებივით ჭიკჭიკებდნენ. უეცრად დადუმდნენ. აი ეს „დავითი“ ახლა ვიცანი. ახლა მომაგონდა, ის უეცრად მოწყდა ადგილს და ქუჩის კუთხეს ამოფარებული ქალისკენ გაიქცა. ისინი გადაეხვივნენ ერთმანეთს. ქალი კოცნიდა, გულში იკრავდა, ეს „დავითი“ კი ცრემლებს აფრქვევდა ეფერებოდა ქალს, ხელებს უკოცნიდა ტირილით. ამბობდა: დედა, დედა, მე არასოდეს არ დაგივინყებ, დედა. ქალი უღიმოდა შვილს, რომელიც უკვე გარბოდა მეგობრების დასაწევად და თან მოჰქონდა დედის დაუვინყარი ღიმილი. იდუმალი და დღემდის შეუცნობელი.

* * *

ბინდდება. ოქროსფერ ზეცაში ხმიანობს მწუხრის ზარები. ფლორენციელი მოქალაქენი ნელ-ნელა ტოვებენ

მოედანს, მშვიდად მისაუბრობენ. სახლ-კარს უბრუნდებიან. მეც ვუბრუნდები ჩემს დროს. შევცქერი გენოს ნაჩუქარ რეპროდუქციას და გულში მდუმარედ ვეკითხები ვეროკოს ქნილებას:

შენ მოქანდაკის მარჯვენამ ხელოვნების უკვდავ ქმნილებად გაქცია, მაგრამ განა შენ გაქრი და მივინყებას მიეცი? ვინ არის შენზე დიადი და უკვდავი. მე ვფიქრობ, რომ ვეროკოს დავითი შენ ხარ, როცა პატარა იყავი და მასთან განისწავლებოდი. ოსტატმა შენ დაგადგა თვალი. მე ეს ვიგრძენი გულით, მთელი არსებით. ჩემი მეგობრები იცინოდნენ, რა ზღაპრებს ჩმახავსო, მათ ავინყვებათ გული. ინტუიცია, ისინი აღარ უკრავენ სანთლების შექმნე კლავისინს, არც როიალზე. ახლა სულ სხვა კლავიშებზე უკაკუნებენ თითებს. გესმით კომპიუტერის ჩხაკუნა მელოდია? მე ველარ ვხედავ სათნო და კეთილშობილურ სახეებს.

მივხედე ვეროკოს „დავითს“ და მდუმარედ ვეკითხები: ჭაბუკო, ვინ ხარ შენ? — და გოლიათის მოკვეთილ თავთან მოხდენილად დოინჯშემორტყმული ჭაბუკი, ორლესული მახვილით ხელში, მდუმარედ მპასუხობს ბაგეთა შეუძვრელად, ოდენ მღვივანი გულით: მე ვიყავი ვეროკოს დავითი, მე ლეონარდო, ლეონარდო და ვინჩი.

პოეზია

დაიბადა 1986 წლის 21 აგვისტოს, მოსკოვში. სკოლა იქვე დაამთავრა. შემდეგ ჩაირიცხა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ჟურნალისტიკა-პრესის ფაკულტეტზე. 1996 წლიდან აქვეყნებს ლექსებს სხვადასხვა ჟურნალ-გაზეთებში: „ლიტერატურული საქართველო“, „მზეკაბანი“, „პოსტფაქტუმი“...

ის უკვე ოსტატია, ლირიკული ლექსის ოსტატი. მის ლექსში ყველაფერი იმდენად სანდო და ნამდვილია, რომ ადგილიც კი არ რჩება ილუზიებისა და სუბიექტური ცთომილებებისათვის. აქ ყველაფერი ისეა, როგორც ბუნებაში – რაც არის, არის უშუალო, თვითკმარი, თავისთავადი. ამიტომ გვჯერა, რომ ნამდვილია ეს პოეტური მდგომარეობა, ეს ფიქრი, აზრი, სევდა, ნუხილი, ტკივილი, ოცნება.

თეკლა არშბამ კონვენციური ლექსის მეტრული საიდუმლოებები არათუ იცის, არამედ ფლობს, როგორც მხატვრულ ინსტრუმენტს, როგორც პოეტურ ტექნიკას. ნიჭი და ცოდნა – აი, ორი კლასიკური პირობა, რამაც შექმნა მისი ლექსი თავისი დახვეწილი კომპოზიციით, ბუნებრივი ტონალობებით, თანაბარზომიერი რიტმით, ჭკვიანი რითმებით და საერთოდ იმ მოუხელთებელი ლირიკული პათოსით, რისთვისაც გვიყვარს პოეზია.

თეკლა არშბა

სითეთრეს ნაშლის ბრმა მოგონება,
და ჩაუქრებათ თვალებს ალმური,
შენი სახელიც არ მეხსოვება...
„მე უშენობით, ცოცხალ-მკვდარი ვარ“.

სანუთრო

სანუთროვ, გეყოს ცრემლები ხარკად,
საკუთარ თავთან მარტოდ დამტოვე,
ჩემულ ღიმილს, ნაღველი ახლავს,
მაგრამ ფიქრები არ მღალატობენ,
მე მათი ძველი მეგობარი ვარ,
მარტი გავიდა, ისევ დარია...
ზეცამ ჩაყლაპა, შავი ღრუბელი,
მითხარი, გულო, რა გიხარია?
რით მოგირჩინო თვალებზე ცრემლი?
მე ხომ „გრძნობათა ნასუფრალი ვარ“,
მარტი დაჰპირდა ხეებს ყვავილებს,
და რა იხილეს დილით თვალებმა,
ტყემლებს და ატმებს, ვით ქალიშვილებს,
ბაგეს უწვავდა მზის მხურვალეობა.
წავა, დამტოვებს ეს გაზაფხულიც

მე, შენ და პიკასო

მე შენზე ვფიქრობდი
ლამე კი ტიროდა,
და ლალატს ხატავდა
უგონოდ პიკასო,
მრუმი ცის ეტრაციც
შენს სახელს ხატავდა...
მე არ ვფერადობდი
ტილოზე, ძვირფასო,
და შთანთქა ყოველი
ნათელმა წამიერ,
გუაშმა დანინკლა

კრისტალად ცრემლები
 ო, ღმერთო, დედისა
 ამიხდა აღთქმა.
 დამსხვრეულ აღმასებს
 სათუთად ვეველები.
 და ახლა მწუხრისას
 შევიცან სრულიად,
 რომ შენში დავკარგე
 რამდენი ნატვრანი...
 მე შენი გულისთქმის
 ვაება მწყურია,
 ცრემლი ვარ პიკასოს
 ეტრატზე დამდნარი.

უცხო ხელი

ლამის გაცვეთილ სალამურს
 დილის დანამავს ცრემლები...
 თვალებს გაახვევ და ფიქრით
 სხვა ვინმეს მიემძვლები.
 შეგებრალეა ტუჩები
 ცრემლები დაგენანება...
 ერთხელაც გამოიტირებ
 ამ ლამის გარდაცვალებას.
 და თაფლისფერი თვალების
 ვერ გაიხსენებ ღიმილეთს...
 ყელში ჩაგნვდება სურვილი
 და ჩუმად გაიტკივილებ.

ნავიდა

მე ვიცი ნავალ, მე ვიცი
 ნავალ...
 რადგანაც სენი ბობოქრობს
 ჩემში,
 და ქარის ნაცვლად და
 წვიმის თქემის,
 მე მონატრებას დავტოვებ
 შენშიც,
 ან შემოდგომა იქნება
 ირგვლივ,
 ანაც მარტისთვის სადარი
 სუსხი,
 შენ ნუ დაიწყებ მოთქმას
 და ტირილს,
 რადგან ეული, სიხარულს
 უცდი.
 ის მოვა შენთან დაგაფენს
 დალალს,
 და აგვისტოებს გაათევთ
 ერთად.
 შენი დღეები თეთრ-თეთრად
 ნავა,
 და ალბათ შვილსაც დაარქმევ

„თეკლას“,
 და მერე როცა ჩათვლიმავს
 სახლი,
 შევალბე სარკმელს და შენთან
 მოვალ,
 მე ვერ გავუძლებ აპრილში
 ჩუმს
 და სევდიანი ნუშების
 თოვას...
 რატომღაც კრთება
 მთვლემარე ღამე,
 ო, ალბათ დილამ
 ჩვენ გვნახა ერთად,
 და როგორც ადრე,
 ჩემს ბოლო წამებს,
 მოგიძღვნი ჩემგან შერაცხულს
 ღმერთად.
 ო, შენთა თვალთა, სითბო
 და ფერი...
 მე მიმაცილებს საყდართან
 ფარდად...
 შემინდე რადგან სიცოცხლე
 ჩემი
 აგვისტოს დარებს სულაც
 არ ჰგავდა.

 ნუხელ წვეთა წვიმა,
 სევდა და ქარი...
 დარდს მიამძიმებ წუთად
 და წამად...
 და ალბათ მიხვდი, რომ
 მე ვარ ქალი,
 რომელიც ადრე შენ ასე
 გწამდა.

ქოხი

გათელილია ტყვეობის ქოხი
 და განშორების ფოთლები ყრია,
 ბოლო მოელო უღირსთა ლოდინს,
 და სულს გონს მოსვლის
 ფიქრები ცვლიან.
 მე მოგონება მიცოცხლებს სურვილს,
 შენ დაგაჩოქო ადრე თუ გვიან,
 ჩემს მონატრებას ასე თუ ისე
 მაინც წარსულის ტკივილი ჰქვია.

დაიბადა 1960 წლის 10 ოქტომბერს. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო ინსტიტუტის სამკურნალო ფაკულტეტი. პროფესიით ექიმი-კარდიოლოგია. ლექსებს წერს ბავშვობიდან. პირველი ლექსი დაიბეჭდა 1975 წელს. ინტენსიურად კი 2007 წლიდან აქვეყნებს ჟურნალებში: „ლიტერატურული პალიტრა“ და „ხელეური“. აგრეთვე „ლიტერატურულ გაზეთში“. 2010 წელს ჟურნალ „ხელეურის“ ლიტერატურულ კონკურსში „მცირე პროზა“ მისმა მინიატურამ „კარდიოგრაფით ჩანერილი ამბები“ დაიმსახურა ჟიურის სპეციალური პრიზი. გამოსაცემად ამზადებს პირველ პოეტურ კრებულს. ახლახან გამოვიდა წიგნი „ქართველი ექიმების პოეზია“, სადაც შეტანილია მისი ლექსებიც.

წინო ქოქოსაძის ლექსებში იკითხება ავტორის პიროვნული ხასიათი და ცხოვრებისეული მოტივები, მაგრამ ამას ბიოგრაფიულ ნაკადს მაინც ვერ დავარქმევთ, რადგან აქ უფრო მნიშვნელოვანია გარესამყაროსთან ურთიერთობის წესი, რომელიც დიალოგის ფორმით ვლინდება.

პოეტს უწყვეტი დიალოგი აქვს ბუნებასთან, ადამიანებთან, საკუთარ თავთან, საგნებთან, სივრცესთან, დროსთან, სიჩუმესთან, მარტოობასთან. ერთი შეხედვით, ეს თამაშია, რაღაც თვითმიზნური გატაცების მსგავსი, მაგრამ სინამდვილეში სულ სხვა რეალობასთან გვაქვს საქმე – ჩვენ წინაშეა ფორმა, პოეტური ხასიათის გამოვლინება, თვითგამოხატვის საშუალება, რომელსაც უბრალოდ სტილს უწოდებენ.

წინო ქოქოსაძე

* * *

ზამთრის სეზონურ დეპრესიას
ოთახში ვატევ.
ვანთებ ბუხარს — ასე ვერთობი.
ჯოხით ნაცარზე მიგახატე,
ღამე ერთად რომ გაგვეთია....
რა დარდიანი შეყვარებული
ყოფილა თურმე-
ნაცარქექია...

* * *

ახლა რომ ჩავწვე გაზაფხულამდე
და ლოყის ქვეშ თათებივით
ლექსი დავიდო,
ჩემი ქოთნის ყვავილები,
მე რომ ვუვლიდი
თუ მომივლიან?

„მარინა“ – ზღვის პეიზაჟი

მარინა, ნუ ენდობი ბრიუსს,
ბრიუსი მხატვარია,
ის შენს „ნიუს“
გამოფენაზე გაიტანს,
სიცისფრეს ააფარებს....
შენ კი, „მა ჩერი“
როგორ გინდა დააჯერო პატარა ბიჭი,
რომ მამა- მისი,
ზეცაში ცხოვრობს
და შენ, ბრიუსთან
მხოლოდ მუშაობ...
ის უკვე ოცნებობს გახდეს მხატვარი,
და ტალღაზე უფრო ლურჯი
და ტალღაზე უფრო ქაფიანი,
ბრიუსის პეიზაჟი
სანაპიროს გასწვრივ გამოკიდოს
კიდზე
წითელი წარწერით:
„მარინა“

ქჰვი

ჩემი მეტოქე —
იასამანი სასაფლაოზე.
თავზე დაგხარის,
ფესვებით გეხვევა.
ერთხელაც მოვალ, გაუფრთხილებლად,
ჩაგინვებით...

* * *

აგარაკზეა ჩემი პატარა.
.....
ამ ცხელ ქალაქში,
წუხელის მისი დათუნია
მენვა კალთაში.

* * *

ლიკას

მე აქ დაგიცდი —
ალაყაფთან.
ვიცი, მარტო მისვლა გწყურია.
საფლაოზე ყრია
შენი წონა — ცრემლის მარტილი
და ფრთხილად —
მაინც მოყინულია.

ყაყაჩოები

გამარჯობა, ჰენ!
შენ, ცხადია, ვერ გამისხენებ.
მე ვიყავი შენი „გადია“
და მთელი ცხრა თვე
საკუთარი სისხლით გკვებავდი.
ჰენ!
მე დამარწმუნეს რომ ჩვენ,
ალარაფერი გვექნებოდა საერთო,
შენი ჩემგან გამოსვლის მერე.
მაგრამ, ჰენ, სიზმარში გხედავ
ვითომ ხელი გაგეჭრა და
სიეტლის თოვლზე
ჩვენებური ყაყაჩოები გაიშალენ...

გადატანის წესები

ასე.
 გაგიჭირდება —
 მაგრამ თუ დაივინყებ,
 რომ ცოცხალს ვერ მიუსწარი.
 რომ ბოლო შეხვედრისას,
 მოგეჩვენა მხრებში მოხრილი.
 მოიხდი ვალს.
 შეასრულე რიტუალებს,
 რაც მას — აღარ,
 ცოცხლად დარჩენილებს უფრო სჭირდება
 და
 გამოგონილ საზრუნავებში,
 გადაიტან მა-
 მას.
 მას — ვისაც არასდროს უთქვამს:
 “ქმარი ხეებს ფოთლად ასხია”,
 რომ ჯერ მამაა,
 მერე-ქმარი,
 რომელსაც დაფშვნი
 მარცვალ-მარცვალ,
 მუხლქვეშ გაიფენ
 და ამგვარად თუ გადაიტან...
 შეხედე, დე!
 აი, ერთ მარცვალში ჩაგსვი.
 დარჩი!

განდებილი

შენ მზისფერი ტალავარი უნდა გეტარებინა
 და ფშავის ზეცა — ლურჯი თოლებით.
 მე, ლექსისქალას,
 ტოლებიდან ამომარჩევი,
 ცხენზე შემსვამდი,
 ბორბალოსკენ გამაქანებდი.
 გადაგვიხდიდნენ მთაში ქორწილს
 და იქნებ კიდევ,
 დაიაური ყოფილიყო ხელისმომკიდე,
 მაყრად დევები...
 მაგრამ შენ სად ხარ?
 სად შეები სხვა უღელს, ჩემო,
 სად გისველდება მტკივან მკლავზე
 ბერის სახელო.
 ნუთუ ჩემს სახელს
 იხსენიებ მხოლოდ მწუხრზე
 ანდა ცისკრისას...

ნიუანსის მინიმა

არ არსებობენ ნიუანსები.
 დღეს დილით,
 პარკში აკრეფილი ხმელი ფოთლები,
 საქმიანი ვიზიტების დღიურში ჩავდე.
 ...და თითქმის ყველა შეხვედრაზე დამაგვიანდა.

მაორა შვილი

-ჯერ არ გვილხინსო,
 გაგეხარა უარი ტესტის..

 და მე,
 პირველად დამწყდა გული,
 შენს სიხარულზე.

“თავსაფრიანი...”

ვერ დააბრუნებ!
 გული, შენი ბავშვობის ბურთია-
 გასკდა!
 სვალ აუნთებს
 ღვთისმშობელს სანთელს
 და მწუხრის მერე,
 მიიძინებს სადმე...ჭიშკართან.

 -თან?
 -არაფერი.
 თავსაფარი გაიყოლია.

დილა

ნუ საყვედურობ იადონებს-
 იგალობონ.
 დედისეულ ბეგონიას —
 უფრო ხმამალა მიეფერე,
 სმენა დააკლდა...
 როგორ ახერხებ?
 ისე დგება ყავის სურნელი,
 მცირე ჩქამსაც
 არ გამოსცემს სამზარეულო...
 და სწორედ ახლა —
 მოვარდისფრო დილის ხალათით,
 აწვნილი კულულებით,
 ბუნებრივი —
 ხელშეუვლები —
 როცა გგონია —
 არავინ გხედავს
 და დაჰფარფატებ-ჩემს სიმშვიდეს...
 ისე მიყვარხარ!
 რა ხანია გავიღვიძე —
 და ვიტყუები.

მინიმა

მშვიდობით!
 ხიდს გაღმა აერო
 პორტია,
 რეისი: “თბილისი? აირო”.
 შენ ალბათ, გადაფრენაც მერცხლებმა გასწავლეს,
 მაგრამ დაბრუნება,
 ვაი, რომ...

სოფიო ჯაფარიძე

წიგნი, რომელიც ყველამ უნდა წაიკითხოს

ძალზე ძნელია ბედნიერებისა და სიამაყის ცრემლებს სათანადო სიტყვები შეუნაცვლო და აზრი ჩამოქნა. ასეთ დროს ადვილად დაეთანხმები ერთ კარგ რუს პოეტს, რომ ფიქრთა მდინარებას გამოღწეული, ბაგეს დასხლეტილი სიტყვა უკვე სიცრუეა, რადგან მას აღარ გამოსდევს ინტროსპექციული სიხალასე და უბინოება...

მაგრამ არის დრო, დუმილი რომ არც ეგების და არც ძალგძის, გინდა შენი განცდები ქვეყნიერებას მოჰფინო, მთა და ბარი შეაჯერო. ასეთმა სურვილმა შემიპყრო, როცა მე-20 საუკუნეში ხორცშესხმული, ჭეშმარიტად რუსთველურ მეგობრობის დამტევი და წარმომჩენი, ციციხო ჯერვალის წიგნი „პარიზიდან ვაშინგტონამდე საქართველოზე ფიქრით“ ნავიკითხე.

მეტყველ და მომწუხრებელ სადა სათაურში პარიზიცი და ვაშინგტონიცი რუსთველურ, პირობით ინდოეთ-არაბეთად შეგიძლიათ დასახოთ. ქაჯეთიდან ნესტან-დარეჯანის დახსნა მის გმირთა ერთადერთი უპირობო და ურყევი მიზანიც. წიგნი ორი ქართველი ემიგრანტის — პარიზში მოღვაწე ლევან ზურაბიშვილისა და ვაშინგტონში მცხოვრები პეტრე ხვედელიძის უმაგალითო მეგობრობასა და სამშობლოს სიყვარულზეა.

საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიისა და ქვეყნის დამოუკიდებლობის შემსწრე ლევან ზურაბიშვილი, დროის საოცარი მანქანებით, სამშობლოს დამარცხების მოწმეც შეიქნა და ოჯახთან ერთად ხიზნადაც იქცა. „შეუცნობელია გზანი უფლისანი...“ ამგვარი მოღვაწე განსაცდელში ჩავარდნილ ქვეყანას, ალბათ, მის ფარგლებს მიღმა მეტად ეჭირვებოდა. ლევან ზურაბიშვილმა არც მამულს უმტყუნა და არც თანამემამულეთ — ქართული ემიგრაციის მეორე თაობის თვალსაჩინო წარმომადგენელი, ქართველ ემიგრანტთა უდრეკ მაფხიზლებლად და ბაიროხტრად იქცა.

საფრანგეთში დამკვიდრებიდან, მას უსამშობლოდ ერთი დღეც არ უცხოვრია: წმიდა ნინოს ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიის დამაარსებელი პარიზში, წმიდა ქეთევანის ორთოდოქსული ძმობის წევრი, ქართველ უმუშევართა დამხმარე კომიტეტის მდივანი, ქართველ ახალგაზრდათა წრისა და „თავისუფალ ქართველთა კავშირის“ თავმჯდომარე, საფრანგეთში მცხოვრებ ქართველთა სათვისტომოს ორგზის არჩეული და სიკვდილამდე

უცვლელი თავმჯდომარე, აბონდანის მოხუცთა თავშესაფრის დამაარსებელი, საბჭოთა კავშირის ტყვეობაში მყოფ ერთა საერთაშორისო ორგანიზაციის აქტიური თანამშრომელი, ქართული სათვისტომოს ყოველწლიური ორგანოს — „ცნობის ფურცელი“ — რედაქტორ-გამომცემელი, „თავისუფლების ტრიბუნის“ სარედაქციო კოლეგიის წევრი, ფრანგულად საქართველოს ისტორიის მოკლე წიგნისა და ქართულ თუ უცხოურ ჟურნალ-გაზეთებში დაბეჭდილი უამრავი პუბლიკაციის ავტორი — ერთი ადამიანისთვის თითქმის შეუძლებელი და შეუთავსებელი ეს საქმიანობანი ლევან ზურაბიშვილის სახელს უკავშირდება. საანდერძოდ და სამაგალითოდ კი უკანასკნელი სურვილი: „არც თაიფული, არც გვირგვინი... ვისაც ამის სურვილი აქვს, საბოძვარი გადაუგზავნოს წმიდა ნინოს სამრევლოს...“

თავს კვლავ „ვეფხისტყაოსანი“ მახსენებს და ვგრძნობ, ვერც დავეხსნები რუსთველისეულ გმირთა გენიალურ ხატებებს, მით უფრო, როდესაც იმგვარადვე ამაღლებულ ვითარებას ვეხები. უტყუარია, ტარიელს მწედ ავთანდილი რომ არ მოვლენოდა, ვერც იგი ილომებდა და ვერც ავთანდილი იავთანდილებდა... ერთურთში გარდამტყდარი ეს ორი სხივი თითქმის გარდუვალი აუცილებლობა იყო ერთობლივი მძლავრი ნათებისათვის. ვაშინგტონში დამკვიდრებულ პეტრე ხვედელიძეს სათანადო, საფერი ერთგულება რომ არ გაენია ლევან ზურაბიშვილისთვის, ვინ იცის, რამდენი რამ დააკლდებოდა საერთო ქართულ ემიგრანტულ ყოფა-ცხოვრებას?!.

რაოდენ ნიშნეულია ისიც, რომ თანამედროვე ავთანდილის, ამჟამად 92 წლის პეტრე ხვედელიძის პიროვნებას, ლევან ზურაბიშვილის ბარათებიდან ვეცნობით მხოლოდ. ესეც ამ უჩინრად მოსაგრე, უზომოდ მოკრძალებული ადამიანის ხვედრია. როგორც ლევან ზურაბიშვილის მრავალგზისი თხოვნებიდან ირკვევა, ბ-ნი პეტრე საკუთარ შეჭირვება-დალხინებაზე საუბრით არ ამძიმებდა სხვათა პრობლემებით გადატვირთულ წერილებს, მეგობარი კი ჯიუტად საყვედურობდა: „ — ძალიან მინიმალურად გვანვდი შენი პირად ცხოვრების დეტალებს: ჯანმრთელობა — მუშაობა — დროს ტარება — განცდები — ფლირტი... ყველაფერი რაც შენ გეხება, ჩვენთვის ხომ ძვირფასია და ყველა შენ (მრავალრიცხოვან) მეგობრებს გულთან ახლო აქვთ...“ იქვე დაუმადლის — „ღმერთმა დაგაჯილდოვა კაცთმოყვარეობის სულით“...

სწორედ ეს „კაცთმოყვარე სული“ განაგებდა პეტრე ხვედელიძის მთელ არსებას და მის ემიგრანტულ ყოფას. სამწუხაროდ, ავთანდილივით ფასდაუდები საუნჯენი და სალარონი არასოდეს ჰქონია, მისი უდრტვინველი ჯაფითა და გარჯით მონაგები კი შეჭირვებისას მრავალთ უგემიათ საფრანგეთსა და ამერიკაში.

როცა ბ-ნი პეტრე ავთანდილურად მტკიცედ განაცხადებდა: „მიეც ზოგი ხანაგათა, ზოგი ხიდთა ასაგებლადო“, ლევან ზურაბიშვილი, უფროსი მეგობრისა და მამობრივი მზრუნველობით აღძრული, კვლავ ვევედრებოდა: „მეტის-

მეტს ფულს ახარჯავ ყველა შენთან მოსულ ქართველს (ფულიანს თუ უფულოს) და საჩუქრებს „აფრქვევ...“ „ცოტა ხელი მოუჭირე ამ ფინანსებს და ყველა ევროპიდან ჩამოსულს ნუ „აყრი“ ამდენ მსახურებას და მოვლას. დრო დადგა, როდესაც შენ თავზე სერიოზულად უნდა იზრუნო. ნუ გავიწყდება, რომ ხვალ შეიძლება კიდევ უფრო საჭირო იყვე იმ იდეალისთვის და კეთილ საქმისთვის, რომელსაც შენ ასე თავგამოდებულად ემსახურები დღეს...“

ამ სანიმუშო ერთგულებით ემსახურა ბ-ნი პეტრე „ამერიკის ხმის“ მსმენელსაც 18 წლის მანძილზე. სამსახურებრივ დანიანურებაზე უმთავრესი მისთვის სამშობლოსთან უხილავი ძაფებით დაკავშირება და რადიოეთერის საშუალებით კომუნისტურ რეჟიმთან უწყვეტი ბრძოლა იყო. ვერც „ამერიკის ხმის“ ჩახშობის მოსურნეთ შეძლეს ქართული სიტყვისა და დაუმორჩილებელი ქართული სულის „დადუმება და დაძაღვა.“ აკი მორწმუნე მშობლებმაც მაცხოვრის ერთგული და საყვარელი მონაფის სახელის დარქმევით მრავალწლიანი სიმტკიცისთვის შეამზადეს ბ-ნი პეტრე. უანგარობისა და ერთგულების საზღაურია მასზე მოწვენილი უფლის მაღლი — ცხრა ათეული წლითა და სპეტაკი სითეთრით რომ შეიცნობა. ღმერთმა დიდი ხნის სიცოცხლე მისცეს ბ-ნი პეტრეს კვლავაც მრავალ თაობათა სამაგალითოდ.

გამოცემის მთავარი რედაქტორი სოფიკო ჯერვალაძე შესავალში აღნიშნავს კიდევ, რომ სხვა სიკეთებთან ერთად, ამ წიგნით „უდიდესი სულიერი საზრდო ეძლევათ პედაგოგებსაც“, მომავალი თაობის სულის მეგანძურთა და გზამკვლევეთ. მე კი მთელი შეგნებით დაევაძებდი: ამ ეპისტოლური მასალიდან რამდენიმე მიძღვნას სასკოლო პროგრამაშიც თამამად ჩავრთავდი, თუნდ იმის დასტურად, რომ „ვეფხისტყაოსნით“ ნაქადაგები მეგობრობა თუ სიყვარული არც უტოპიაა და არც ავტორისეული ეგზალტაციის ნაყოფი, ისინი ცხრა საუკუნის შემდეგაც ხელშესახები და ხორცსხმულია.

ჩვენი უშურველი ხოტბა კი ამ ფასდაუდებო წიგნის ავტორს, ქ-ნი ციციანო ჯერვალაძეს — თავად ნაღდ მამულიშვილსა და მოღვაწეს. მისი თავდადების გარეშე არც ეს წიგნი შედგებოდა და შესაძლოა ვერც ამ უნიკალურ ეპოქალურ წერილებს ეხილათ სამზეო.

შემთხვევითობა რომ არ არსებობს და ყველაფერი ღვთიურ განგებულებას ემორჩილება, ამაში როგორც ლევან ზურაბიშვილისა და პეტრე ხვედელიძის მეგობრობა, ასევე ქ-ნი ციციანოსა და ბ-ნი პეტრეს შეხვედრაც გვარწმუნებს — „რაცა ღმერთსა არა სწადდეს, არა საქმე არ იქმნებოს“ და არც მსხვერპლშენიერვის გარეშე შეიქმნების რაიმე ღირებული ამ ცისქვეშეთში: „უდიდესი სიხარული მსხვერპლის გაღებიდან მომდინარეობს, მხოლოდ ეს აერთიანებს ადამიანს ქრისტესთან“, ამგვარია წმინდა მამათა შეგონება, ასე სწამდა ლევან ზურაბიშვილსაც, რომ „კაცთმოყვარეობა შეადგენდა ქრისტიანობის უღრმეს დებულებას“, აკი ამ გრძნობით დაიფერფლა მიწიყვან ქართველოზე მეოცნებე მისი გული.

ამავე განცდით აგრძელებს ღირსეულ სიცოცხლეს ჭარმაგი, მაგრამ უტეხი ბ-ნი პეტრე ხვედელიძე. მისი კაცთმოყვარე სული ვერ ჩაკლა დროის უკეთურებამ, ვერ დააძაბუნა სამშობლოს ნატვრამ. თავისი უფროსი მეგობრისგან განსხვავებით, 65-წლიანი განშორების შემდეგ, ეღირსა კიდევ საქართველოში ჩამოსვლა და სამშობლოზე უწყვეტი ფიქრითვე დაუბრუნდა ამერიკას, სადაც ჯერ კიდევ მრავალნი ელიან გულლია მასპინძლის მაღლსა და მზრუნველობას, მაგრამ მისივე მტკიცე გადანყვეტილებით, საქართველო იქნება ვალმოხდელი ემიგრანტის ერთადერთი და უცვლელი სავანე.

„პარიზიდან ვაშინგტონამდე საქართველოზე ფიქრით“, — ასე ჰქვია წიგნს, რომელიც უკლებლივ ყველამ უნდა წაიკითხოს!..

მოჰამად თოლუი

ქორწინება

შაჰს სორაია პირველივე ნახვისთანავე უყვარდება და წამითაც არ ყოყმანობს მის თანამეცხედრედ არჩევაში.

სორაია მისი უდიდებულესობა შამსის¹ თანხლებით დედა-დედოფლის წვეულებაზე ცხადდება. მიწვეულთა შორის არიან მისი მამა — ხალილ ესფანდიარი და მამიდა — ფორუღ ზაფარი. თავ-ოლ-მოლუქთან² სტუმრობისა და შაჰთან პირველი შეხვედრის თაობაზე სორაიას მემუარებში ვკითხულობთ:

დედა-დედოფალი, ტანმორჩილი და არცთუ დიდად ლამაზი ქალი, მეგებება და მკოცნის. მისი თანხლებით შევდივართ დიდ სალონში, რომლის კედლებსაც სამეფო ოჯახის წევრთა სურათები და ფოტოები ამშვენებს. მათ შორის ყველაზე თვალსაჩინო და დიდია კაზაკთა ოფიცრის — რეზა-შაჰისა, რომელმაც გადატრიალების შედეგად ყაჯართა ასორმოცდაათწლიანი მმართველობა დაამხო და თავი ირანის მეფედ გამოაცხადა. შაჰის დიდი ფოტო მამის გვერდით ჰკიდია.

სალონში შაჰის და-ძმები მელოდებიან — ყველანი სტუმრად არიან მიწვეულნი. ერთადერთი ადამიანი აკლია — ფათემე ფეჰლევი,³ რომელიც სამეფო კარიდან მოკვეთილია და რომელთანაც პარიზში ხანმოკლე შეხვედრა მქონდა.

ამრაფი, შაჰის ტყუბისცალი და, ყველაზე უწინ მეგებება და მკოცნის. წინააღმდეგ იმ არასასიამოვნო წარმოდგენისა, რომელიც დამ შემიქმნა მასზე, ძალიან თბილი და კეთილი მეჩვენება. შესაძლოა, როგორც ეს შამსმა მითხრა, ჩემი გულის მოგება უნდა და სურს, დას აჯობოს. ნუთუ უნდა მოვერიდო?

თავ-ოლ-მოლუქი გვერდით მისვამს და საუბარს იწყებს. დედ-მამაზე, საზღვარგარეთ სწავლაზე მეკითხება და ჩემს პასუხებს ინტერესითა და ხალისით ისმენს. მამიდაჩემ ფორულს იხმობს და ეუბნება: „ყოჩაღ! მართლაც რომ ღირსეული ქალიშვილია!“

უეცრად მსახური შემოდის და ამბობს: „მისი უდიდებულესობა მობრძანდა!“

ყველანი — შაჰის დედაც კი ფეხზე დგებიან. შემოდის ირანის საჰაერო ძალთა გენერლის

* წიგნიდან „ეული მშვენიერება“ — შაჰის პირველი და უკანასკნელი სიყვარულის — სორაიას სევდიანი თავგადასავალი.

უნიფორმაში გამოწყობილი შაჰი, რომელიც ამ სამოსში ერთობ იმპოზანტურია. მოგვიანებით გავიგე, რომ ირანის საჰაერო ძალთა გენერლის უნიფორმა მისი საყვარელი ტანსაცმელია.

შაჰი ჯერ დედისკენ გაემართა და გადაეხვია. თავ-ოლ-მოლუქმა, რომლის გვერდითაც ვიდექი, შაჰს ჩემი თავი წა-რუდგინა. მეც, როგორც წინდანივე მქონდა ნასწავლი შამსისაგან, მას რვეერანსით ვუპასუხე. შამსმა მოგვიანებით მითხრა, ძალიან ცოტაზე დაიხარეო. შაჰმა წამით თვა-ლებში ჩამხედა და გამიღიმა. მეც ღიმილით ვუპასუხე.

შაჰს ყველა და-ძმა თავს უკ-რავდა და თავყანს სცემდა. ისინი ძმას „თქვენო უდიდებულესობავ“ -ით მიმართავდნენ, შაჰი კი დედასა და დებთან საუბრისას მხოლოდ „თქვენ“-ს იყენებდა. ცოტა მეძნე-ლებოდა „თქვენო უდიდებულესო-ბავ“-ის წარმოთქმა და, ამდენად, შაჰთან საუბრისას ვცდილობდი მისთვის უშუალოდ არ მიმემართა, ერთი-ორჯერ კი საუბრისას „თქვენ“ წამომცდა.

თხუთმეტ კაცზე გაშლილ ვახ-შმის სუფრასთან შაჰმა გვერდით დამსვა, ვახშობისას მეტწილად მე მელაპარაკებოდა, რამდენ-ჯერმე დედასაც მიმართა. მისი კითხვები ძირითადად ეხებოდა ევროპაში ჩემს სწავლა-განათლე-ბას, ჩემ მიერ მონახულებულ ად-გილებს, წაკითხულ წიგნებს. სა-უბრისას მზერით მელაპარაკებო-და და ამ მზერის მნიშვნელობას კარგად ვხვდებოდი.

თავ-ოლ-მოლუქის წვეულება დაახლოებით ღამის თერ-თმეტ საათზე დამთავრდა. წვეულების დასრულებამდე შაჰ-მა მამაჩემი გვერდზე გაიხმო და რამდენიმე წუთი ერთმანეთს დადგინდა. როცა ამ მშრალი და ცერემონიული წვეულებიდან დადგინდა-დაქანცულები დავბრუნდით შინ, მამამ მკითხა:

- სორაია, რას ფიქრობ?
- ჯერჯერობით მინდა დავიძინო. ხვალ დავილაპარა-კოთ...

- არა, შაჰს მოეწონე და შენს აზრს ელოდება.
- ახლავე უნდა ვუთხრა პასუხი?
- დიახ... შაჰმა მითხრა, რომ სურს, ხვალ ნიშნობის დღე გამოაცხადოს.

ადგილზე გავშეშდი, არ ვიცოდი, რა მეთქვა. მამამ ჩე-მი ყოყმანი და შეფიქრანება რომ დაინახა, დასძინა:

— თუ თანახმა არ ხარ, ნუ მოგერიდება. რასაც დაგ-პირდი, შევასრულებ. თუ არ გსურს, შაჰის მეუღლე გახდე, როცა დავბრუნდებით, ამერიკაში ვაგავ ზავნი. მაგრამ თუკი გადაწყვეტ, მერე ამ გადაწყვეტილებას ველარ შეც-ვლი... ასეა თუ ისე, შაჰი შენს პასუხს ელოდება.

სორაია დიღემის წინაშე დგას: კინოვარსკვლავობა თუ ირანის დედოფლობა? მეორე უფრო ნაღია.

— მამა, უთხარი შაჰს, რომ თანახმა ვარ.

* * *

არც სორაიას და არც მამამისს არ უფიქრიათ, რომ მოე-ლენები ასე სწრაფად განვითარდებოდა. მეორე დღეს ქვეყ-ნდება სამეფო კარის განცხადება შაჰისა და სორაიას ნიშ-ნობის თაობაზე. ორმოცდარვა საათის შემდეგ მსოფლიოს მთელი პრესა და საინფორმაციო საშუალებანი ამ ფაქტს იუწყებიან. ერთი უცნობი გოგონა მსოფლიო პოპულარო-ბას იხვეჭს. მომდევნო კვირების განმავლობაში სორაიას ახალ-ახალი და ნაირ-ნაირი ფოტო-ები მსოფლიოს ცნობილ და მრავალტირაჟიან ჟურნალთა გარეკან-ზე იბეჭდება. სორაიას დედა ევა ძმასთან ვიზიტს წვევტს და პირვე-ლივე რეისით ჩადის თეირანში.

სამ დღეში სამეფო სასახლეში მოკრძალებული ნიშნობა იმართე-ბა. ამ ღონისძიებას სამეფო ოჯა-ხის, სორაიას მშობლებისა და ზო-გიერთი ახლო ნათესავის გარდა მხოლოდ რამდენიმე ოფიციალური პირი — პრემიერ-მინისტრი და პარლამენტის პალატების თავმჯ-დომარეები — ესწრება. ამ ცერე-მონიალზე სორაია პირველად ხვდება გენერალ ჰაჯი-ალი რაზმა-რას.⁴ — ირანის მაშინდელ პრემი-ერ-მინისტრს...

ევას — სორაიას დედას — თან უხარია და თან ღელავს, რომ მალე მისი ქალიშვილი ირანის დედოფა-ლი გახდება. მისი სიხარულის მი-ზეზი გასაგებია, ღელვის საფუძ-

ველს კი ქმნის ჭორები, იმ დღეებში ევროპის პრესაში რომ გავრცელდა და შაჰის მექალთანეობასა და მის მრავალ-რიცხოვან საყვარლებს ეხებოდა. იქნება კი შაჰი ერთგუ-ლი მეუღლე მისი ქალიშვილისთვის? მოითმენს მისი ქა-ლიშვილი შაჰის ღალატსა და მის კავშირს სხვა ქალებ-თან? ხანგრძლივი იქნება ეს ქორწინება? გარკვეული ხნის მერე შაჰს სორაია ხომ არ მოყირჭდება და გაეყრება, რო-გორც თავის ღამაზ პირველ ცოლს ფუზიეს? ქორწილის თარიღად 1950 წლის 27 დეკემბერი განისაზღვრა. ესეც ერთ-ერთი მიზეზი იყო სორაიას დედის ღელვისა. ნიშნო-ბის ხანა ტკბილი კია, მაგრამ ნიშნობის ტრადიცია ახალ-გაზრდებს უფრო შეეფერებათ. მართალია სორაია ეს-ესაა მეთვრამეტე წელიწადში გადადგა, მაგრამ შაჰი ოც-დათორმეტისაა და ეს ასაკობრივი სხვაობაც სორაიას დე-დის შფოთვის ერთ-ერთი საფუძველია. ამ ორთვენახე-ვარში რამე ხომ არ მოხდება? და თუ რამე მიზეზით ქორ-წილი ჩაიშლება, გადაიტანს კი სორაია ამით გამოწვეულ სულიერ დარტყმას?

დედის ღელვის მიუხედავად, სორაია შაჰთან ნიშნობის ხანას ცხოვრების საუკეთესო და ყველაზე ტკბილ ხანად მიიჩნევს. სორაია თავის მეშუარეობაში აღნიშნავს რა დედის წუხილის შესახებ, წერს:

ირანის უკანასკნელი დედოფალი სორაია

დედაჩემი, როგორც ყველა დედა, საკუთარი ქალიშვილის ცხოვრების ყველაზე მნიშვნელოვან ჟამს (როგორცაა ქორწინება — მამაკაცთან, რომელსაც არ იცნობს) ღელავდა გაურკვეველი მომავლის გამო. ერთი მხრივ, უხაროდა, რომ მისი ქალიშვილი მალე დიდი და უძველესი ქვეყნის დედოფალი ხდებოდა, მეორე მხრივ კი ამ მდგომარეობის ხანგრძლივობა რამდენადმე აეჭვებდა. ზოგჯერ თავს ეკითხებოდა: ვარ კი მზად იმ მძიმე მოვალეობებისათვის, რომელიც მელის? მის თვალში ჯერ კიდევ პატარა ცელქი გოგონა ვიყავი, რომელიც სოლთანათის⁵ გაკვეთილებისგან თავის დასაღწევად ხეზე მიძვრებოდა... მისი ნუხილის გასაქარწყლებლად ვეუბნებოდი: „დედა, ბავშვი აღარა ვარ... განა შენ თვითონაც თექვსმეტი წლისა არ იყავი, მამას რომ მისთხოვდი? დედა მეუბნებოდა: „კი, მაგრამ ჩემი ქორწინება შენი ქორწინებისგან ძალიან განსხვავდება!“

სორაია მოგონებებში, რომლებიც ნიშნობის ხანას ეხება, ჰყვება შაჰთან ყოველდღიურ შეხვედრებზე, პატარა ორადგილიანი თვითმფრინავით ფრენაზე, ქალაქში სეირნობაზე, ავტომობილით ქვეყნის ჩრდილოეთში მოგზაურობაზე, ცხენებით სეირნობაზე, ზღვაში ბანაობასა და სხვა ცნობილ ამბებზე. შაჰი ამ შეხვედრებისა და მოგზაურობებისას გულს უშლის სორაიას, ესაუბრება წინა ქორწინების მწარე გამოცდილებაზე, და როცა სორაია ეტყვის: „მე რომ პატარა გოგონა ვიყავი, ფუზიეზე ვიყავი შეყვარებული. იგი ნამდვილად ლამაზი იყო“, შაჰი პასუხობს: „ჰო... ლამაზი იყო, მაგრამ ყინულის ვენერასავით... შენ კი მასზე გაცილებით ლამაზი ხარ...“

შაჰი სორაიასთან ყოველდღიური შეხვედრებისას მამაზე — რეზა შაჰზეც ბევრს უამბობდა, ჰიპერბოლიზებულიად მოუთხრობდა იმ ღვანლზე, რომელიც მას ირანის წინაშე მიუძღოდა. სორაია იგონებს, როგორ უმტკიცებდა შაჰი: „მამაჩემმა თექვსმეტ წელზე ნაკლები მმართველობისას გაცილებით მეტი შვილი ირანისთვის, ვიდრე ყაჯარებმა ასორმოცდაათწლიანი მეფობისას; გზები გაიყვანა, ტრანსსირანული რკინიგზა ააგო, ახალგაზრდა ირანელები საზღვარგარეთ გაგზავნა სასწავლებლად, მრავალი სკოლა და საავადმყოფო დააარსა, თეირანის უნივერსიტეტიც მისი დანატოვარია...“ შაჰი ამბობდა: „რეზა შაჰამდე მთელს მსოფლიოში ირანს სპარსეთად იცნობდნენ, მაგრამ რეზა შაჰმა აკრძალა უცხოელებთან ოფიციალურ მიმოწერაში ამ სახელწოდების გამოყენება და მისი მეფობის ხანაში მსოფლიო ირანს სწორედ ამ სახელით იხსენიებდა...“ სორაიამ სახელწოდების ასეთი ცვლილების მიზეზი რომ იკითხა, შაჰმა უპასუხა: „ირანელები არიულ რასას მიეკუთვნებიან და „ირანიც“ „არიან“ — იდან ანუ „არიელიდან“ მოდის...“

ნიშნობის ხანს, ისევე, როგორც შაჰისა და სორაიას ნიშნობამდე, შამსი მის აჩრდილად იქცევა, დღე არ გავა, რომ რაიმე საბაბით არ მოინახულოს. შამსი თავის დას — აშრაფს წამდაუნუმ აუგად მოიხსენიებს და სორაიას აფრთხილებს, მოერიდოს მასთან სიახლოვეს. აშრაფის ქედმაღლური საქციელიც შამსის ნაქებებსა უფრო ამძაფრებს: აშრაფი არასოდეს მისულა მის სანახავად, პირიქით — ერთხელ შაჰი სამეფო სასახლეს რომ ათვალიერებინებდა, თვითონ მიიყვანა აშრაფის სანახავად.

სორაიას პირველად უხდება საიდუმლოს შენახვა და ერთხელაც, როდესაც შაჰი ახსენებს მის დებს შორის არსებულ უთანხმოებას, სორაია კრინტსაც არ ძრავს, რაც შამსისგან აშრაფზე გაუგონია. არც სამეფო ოჯახის სხვა წევრებთან დაკავშირებით იჩენს ცნობისმოყვარეობას. სამეფო ოჯახის თვისებათა გასაცნობად ზოგჯერ თვითონ შაჰი მოუთხრობს სორაიას მათი პირადი ცხოვრებისა და ხასიათის შესახებ: ხუთი ძმიდან მხოლოდ აღირეზაა მისი ღვიძლი ძმა, სხვები რეზა შაჰის დანარჩენი ორი ცოლისგან არიან. სამი დიდანაც მხოლოდ ორია (შამსი და აშრაფი) მისი ღვიძლი და, მესამე — ნახევარდაა. სორაიას უკვირს, რომ შაჰი არ ასახელებს მესამე დას, მაგრამ ამის თაობაზე არაფერს ამბობს და არ ახსენებს თავის შეხვედრას ფათემესა და მის ამერიკელ ქმართან პარიზში.

ნიშნობის ხანაში სორაია სამეფო ოჯახის კიდევ ერთ წევრს გაიცნობს. ეს შამსის ქმარი მეჰრდად ფაჰლბოღია, რომელსაც სორაია კარგი გარეგნობისა და დახვეწილი მანერების ადამიანად იგონებს. შამსის შინაურულ წვეულებაზე სამეფო ოჯახის არცერთი წევრი არ არის მინვეული. შამსი დროს იხელთებს, რათა აშრაფთან დაკავშირებული საფრთხე კიდევ ახსენოს. მისი ქმარი, მეჰრდად ფაჰლბოღიც, სასწრაფოდ მხარს უბამს და უდასტურებს, რომ უმჯობესია, რაც შეიძლება, შორს იყოს აშრაფისგან. სორაია თავს აჩვენებს, რომ მათ შენიშვნებს ყურად იღებს, მაგრამ დაიღალა ამდენი აუგსიტყვაობისა და ჭორიკნობისგან.

* * *

სორაიას დედა ნიშნობის ხანის გახანგრძლივებით ამოდ არ ღელავდა: ნიშნობის მესამე კვირის ბოლოს, შაჰთან ერთად ცხენებით სეირნობის შემდეგ დაბრუნებულ სორაიას სიცხე და ძლიერი ცხელება დაეწყო. წამლებმა, თბილმა ლოგინმა და დასვენებამ სიცხე ვერ დაუგდო. მეორე დღეს სიცხემ ორმოცდაერთ გრადუსს გადააჭარბა და სორაიამ გონება დაკარგა. შაჰი მის მოსანახულებლად მივიდა. თეირანის საუკეთესო ექიმები მის სასთუმალთან შეიკრიბნენ, მაგრამ მკურნალობამ შედეგი ვერ გამოიღო, მდგომარეობა დღითიდღე უარესდებოდა.

ქალაქში სორაიას ავადმყოფობის შესახებ ხმა დაირხა. ამასთან, გავრცელდა ჭორი — შაჰის დამ, აშრაფმა, რომელსაც სხვა ქალიშვილი ჰყავდა შერჩეული შაჰისათვის, სორაია მონამლაო.

უსაფუძვლო ჭორი იყო. ტელეფონით ამ ჭორის გაგონებაზე შოკირებული აშრაფი შაჰთან მივიდა და უთხრა: „ეს შამსის ნამოქმედარია... ეს ტყუილი მან გადაუგდო ხალხს საჭორაოდ, მე რომ დამლუპოს!“

შაჰმა და დაამშვიდა და უთხრა: „ამ ქალაქში ყოველდღე ათობით ჭორი ვრცელდება. ესეც ერთ-ერთია. ამას გარდა, ამ ჭორებს შენი საქციელი და სორაიას მიმართ გამოჩენილი უყურადღებობა უწყობს ხელს.“

შაჰმა აშრაფს მოთხოვა, ერთად ნასულციყენენ სორაიას სანახავად, ამიერიდან ხელი აელო ქედმაღლობაზე და მის მიმართ მეტი კეთილგანწყობა გამოეჩინა.

დოქტორმა აიადმა, შაჰის ნდობით აღჭურვილმა პირადმა ექიმმა, სორაიას მუცლის ტიფი დაუდგინა. სწორი დიაგნოზი იყო და თვითონ დოქტორმა აიადმა იკისრა სორაიას მკურნალობა. დღეცამ, კარგმა დასვენებამ და ბა-

ზარზე ახალგამოჩენილი ახალი ანტიბიოტიკის — ურომიცინის ინექციამ სორაია თანდათანობით გამოაკეთა. შაპი ყოველ დილა-სალამოს დადიოდა მის სანახავად და სანოლის გვერდით, მაგიდაზე, ყოველდღე ახალ საჩუქარს უტოვებდა. ზოგჯერ ყვავილთა თაიგულს სჯერდებოდა, თუმცა მისი საჩუქრების უმეტესობა ოქრო და ძვირფასეულობა იყო, მათ შორის, მაჯის ოქროს საათი.

ამ ავადმყოფობის შესახებ, რომელმაც თვეზე მეტხანს გაატანა, სორაია იგონებს:

ერთ დღეს, ჩემი მონახულებისას, შაპმა მითხრა, რომ შეიძინე ნლისას თვითონაც გადაუტანია მუცლის ტიფი და კინალამ მომკვდარა. იმხანად დღევანდელი წამლები არ არსებობდა და ამ დაავადებისგან გამოჯანმრთელება ლამის სასწაულს უდრიდა... და მერე შაპმა ცნობილი ამბავი მიაშობო, რომელიც თავის წიგნებსა და ინტერვიუებში აქვს გამეორებული: „მესიზმრა, ჩემს სასთუმალთან ერთი ნათლით მოსილი კაცი მოვიდა (ერთ-ერთ იმამზე უთითებდა) და ხელში ფიალა მომცა. დავლიე ის სითხე, ფიალაში რომ იყო... როცა გამეღვიძა, სიცხე აღარ მქონდა. გამოვჯანმრთელდი!“ შაპს უნდოდა ეთქვა, რომ ეს ღვთის წყალობა იყო და მასაც, ვინც შაპისთვის ძვირფასია, ღმერთი გამოაჯანმრთელებს.

ერთ-ერთი იმათგანი, ვინც იმ დღეებში ხშირად დადის სორაიას მოსანახულებლად, აშრაფია. აშრაფი ხვდება, რომ მის ძმას სორაია უყვარს და ცდილობს, რაც შეიძლება, მეტად მოიგოს მისი გული. არც ის მიდის როდისმე ხელცარიელი. ყვავილი მიაქვს, ან — გულსაბნევი, ან — სხვა რამ შესაფერი საჩუქარი. სორაიას სულ უფრო მოსწონს იგი, სიამოვნებს მასთან საუბარი, რომელიც უფრო საინტერესოდ ეჩვენება, ვიდრე შაპის ერთი და იგივე ფრაზები. აშრაფი გამოწვლილვით უამბობს იძულებითი ქორწინების ამბავს კაცთან, რომელიც პირველივე დღიდან სძულდა და დამამუშვიდებელი აბების გარეშე ერთხელაც ვერ შეძლო მასთან სარეცლის გაზიარება; უამბობს, რომ ომის დროს, როდესაც სამხრეთ აფრიკაში თავგადასავლებით აღსავსე მოგზაურობის მერე ეგვიპტის გავლით ირანში დაბრუნდა, მეფე ფარუყი (ეგვიპტის მეფე და ირანის ყოფილი დედოფლის ფუზიეს ძმა) გაუმიჯნურდა და მასზე დაქორწინება სურდა. აშრაფი ამავე მოგზაურობისას ერთ ეგვიპტელს გაიცნობს და მას მიჰყვება ცოლად.

სხვა ამბებიდან, რომელიც აშრაფმა წვრილად უამბო სორაიას, იყო მისი მოსკოვში მოგზაურობისა და სტალინთან შეხვედრის ამბავი, რომელიც იმხანად ცოცხალი გახლდათ და საბჭოთა კავშირის ძლიერი და ერთპიროვნული დიქტატორი იყო. აშრაფსაც თავის მემუარებში სტალინთან შეხვედრის თაობაზე დეტალურად აქვს მოთხრობილი. აი, რას წერს კრემლში მასთან პირველი ვიზიტის შესახებ:

„იგი სულაც არ ჰვავდა ჩემს წარმოდგენილს. ველოდი, რომ ვნახავდი ადამიანს, რომელსაც დიდი ფიგურა აქვს და შიშის ზარს გცემს — ისევე, როგორც მისი სახელი. მაგრამ ჩემ წინაშე აღმოჩნდა ტანმორჩილი, ჩაფსკენილი კაცი, განიერი მხრებითა და ხშირი უღვაშით, რომელიც მშვიდი და ზომიერი ჩანდა — მეეტლე ან კარისკაცი გეგო-

ნებოდა. მაგრამ თვალები ჰქონდა შავი, გამჭოლი და ძრწოლისმომგვრელი...“

აშრაფი სტალინთან შეხვედრის ამბის თხრობისას იგონებს, რომ სტალინმა მას ბენვის ქურქი აჩუქა, და ირწმუნება, იმხანად საბჭოთა ჯარების მიერ ოკუპირებული აზრებაიჯანის საკითხის მოგვარებაში მნიშვნელოვანი როლი შევასრულეო, რაც, ცხადია, უსაფუძვლო განცხადებაა.

შამსი შეწუხებულია სორაიასა და აშრაფის დაახლოებით და ერთხელაც ეტყვის: „აშრაფი თავისი ენაჭარტალობით ქანცს გაცლის. შაპს უთხარი, რომ შეზღუდოს მისი მისვლა-მოსვლა“. სორაია ეუბნება: „მე არ შემიძლია მისთვის ასეთი რამის თქმა.“

ეს პირველი შემთხვევაა, როცა სორაია შამსის თხოვნას უარით პასუხობს.

დედა-დედოფალი, თავ-ოლ-მოლუქი, მხოლოდ ერთხელ მიდის სორაიას მოსანახულებლად და მისთვის ძვირფასი საჩუქარი მიაქვს: ზურმუხტითა და მარგალიტით მოჭვლილი თუთიყუშის ფორმის გულსაბნევი. რა თქმა უნდა, ყოველდღე ტელეფონით კითხულობს მის ამბავს და ეუბნება, რომ სანახავად იმიტომ არ დადის, ამჯობინებს, სორაიამ დაისვენოს და, რაც შეიძლება, მალე მოემზადოს მოახლოებული ქორწინებისათვის.

* * *

1950 წლის 22 დეკემბერს სორაია ჯერ კიდევ არ არის სავსებით გამოჯანმრთელებული და ექიმი აიადი ამბობს, მას არ შეუძლია ქორწინების დღეს — 27 დეკემბერს მზად იყოსო. შაპი აცხადებს, ქორწინების დღეს 15 დღით გადავწვითო. ექიმის წინადადებით, ქორწილი ერთი თვიდან თვე-ნახევრამდე უნდა გადასწიონ. მისი განმარტებით, ტიფმა სორაია მეტისმეტად დაასუსტა და სრული გამოჯანმრთელების მერეც, სულ ცოტა, ერთთვიანი დასვენება და საგანგებო დიეტა სჭირდება. შაპი შეწუხებულია, მაგრამ იძულებულია დაყაბულდეს და ქორწინების ახალ თარიღად — თვე-ნახევრის შემდეგ — 1951 წლის 12 თებერვალი განისაზღვრა.

სორაია იანვრის ბოლოს სრულიად გამოჯანმრთელდება, მაგრამ ქორწილამდე ათი დღით ადრე ისევ ჩანვება. შაპი უკვე აღარ აპირებს ქორწილის თარიღის გადაწვას. ექიმთა ძალისხმევით, სხვადასხვა ვიტამინებისა და ტრანკვილიზატორთა წყალობით, სორაია ქორწილისთვის მზად არის, მაგრამ ჯერ კიდევ სრულად არ აღუდგენია ჯანმრთელობა. საქორწინო კაბაში მისი სიფერმკრთალე და გარეგნული სისუსტე არავის რჩება შეუმჩნეველი.

შაპმა და სორაიამ თოვლიან დღეს იქორწინეს. ექიმ აიადის რჩევით, სორაიამ საქორწინო კაბის ქვეშ შალის ბლუზა ჩაიცვა და ქვედაბოლოს მაქმანებქვეშ თეთრი მაღალყელიანი წინდები ამოიცვა. საქორწინო კაბა, რომელიც კრისტინა დ'ორის ცნობილ სამოდელს სახლში იყო შექმნილი და, შამსის ინიციატივითა და შეკვეთით, ზედ ათასობით ხელოვნური ალმასი ჰქონდა დაკერებული, გრძელი შლეიფით, სორაიას მისუსტებულ სხეულზე მძიმედ აწვა და სხვათა დაუხმარებლად კაბის ზიდვა არ შეეძლო.

.....
შაჰი სორაიასთან მისი ქორწინების ამბის თხრობისას ნიგნში — „სამშობლოს სამსახურში“ — წერს:

„ირანის მაშინდელი მდგომარეობის გამო ჩვენი აყდისა⁶ და ქორწინების ცერემონიალი უაღრესად მოკრძალებულად ერთ დღეში ჩატარდა. ამ ცერემონიის დროს საბრალლო ქალიშვილი ისე დასუსტებული და დაუძლურებული იყო, რომ საკუთარი საქორწინო კაბის კალთას ვერ სწევდა და შუა აყდის წერისას ლამის გული ნაუფიდა...“

სორაიასა და შაჰის ქორწინებაზე, რომელიც, შაჰის თქმით, „უაღრესად მოკრძალებულად ჩატარდა“, ორი ათასი კაცი იყო მიპატიჟებული. თვითონ სორაია ამის შესახებ წერს:

„შუბოსან ჯარისკაცთა თანხლებით მცირედი დავგვიანებით გამოვიარეთ დათოვლილი ქუჩები და მარმარილოს სასახლის გზას დავადექით. სასახლის წინ კიდევ ერთხელ შევფერხდით. კიბესთან საპატარძლო კაბაში გამოწყობილი ოთხი მცირეწლოვანი გოგონა იდგა. მანქანიდან გადმოსვლისთანავე მომეგებნენ, რათა ჩემი საპატარძლო კაბის შლიეფი აეღოთ და მალლა ამოეტანათ. მაგრამ კაბა იმდენად მძიმე ვახლდათ, რომ ვერ მოერივნენ. სხვა გზა არ იყო — ორი მოსამსახურე ქალი მოვიდა და მათ კაბის ზიდვაში მიეხმარა. სასახლის უზარმაზარი დარბაზი დიდებულად მოერთოთ ათასობით ორქიდეით, ნითელი მიხაკით, თეთრი იასამნითა და ბლის ორასი აყვავებული რტოთი. მათი სურნელი ადამიანს დაათრობდა. სტუმრებს შორის ყველაზე გამორჩეული ისმაილიტთა სექციის⁷ თავკაცი აყახანი და მისი მეუღლე ბიგამ აყახანი ჩანდნენ. მათი ფოტოები ადრე ევროპულ ჟურნალებში მენახა.“

შაჰი მუქი ფერის უნიფორმით მომეგება, რომელიც ნაირ-ნაირი მედლებით, ბუზმენტებით, სამხრეებითა და სამეფო რეგალიებით იყო მოკაზმული, გამიძღვა ოთახისკენ, სადაც აყდის სუფრა გაეშალათ. ტახტზე დამსვა.

სამეფო ოჯახის ყველა წევრი დედა-დედოფლისა და მის ქალიშვილთა მეთაურობით შეკრებილები არიან. აყდის ცერემონიალს ატარებს შვეიცარიაში განათლებამილებული შედარებით ახალგაზრდა და სიმპათიური მოლა — თეირანის იმამ ჯომ⁸. ირანში ასეთი წესია: აყდის დამწერი პატარძალს ეკითხება, თუ აქვს უფლება, რომ მისი რწმუნებით აყდის ფორმულები წარმოთქვას. პატარძალი პირველ და მეორე ჯერზე არ პასუხობს, რათა საკუთარი კდემამოსილება, თავდაჭერილობა ან მოკრძალება და რიდი გამოაჩინოს, მაგრამ მესამედ დადებითად პასუხობს. ეს წესი ჩემთვის ნასწავლი ჰქონდათ, მაგრამ არ ვიცი, იმ მდგომარეობაში მეტისმეტი მღელვარებისაგან იყო თუ დაღლილობისაგან, პირველსავე კითხვაზე, „ღიას-მეთქი“, ვთქვი და საზოგადოებაში ატყდა ერთი ყრიაძული და ჩოჩქოლი. პატარძლის თავზე ყანდის⁹ გუნდის დაფქვის რიტუალი, რომელიც ცოლ-ქმრული ცხოვრების სიტკობებისთვის კეთდება, შაჰის დედამ თავ-ოლ-მოლუქმა და მისმა ქალიშვილებმა შეასრულეს. პატარძლის თავზე ოქროს მონეტებისა და ნულის¹⁰ დაფრქვევის რიტუალის აღსრულებაც თავ-ოლ-მოლუქმა ითავა. მოგვიანებით მითხრეს, რომ ამ ყველაფერს ჩვეულებრივ ის ქალები ასრუ-

ლებენ, ვისაც ბედნიერი ცოლქმრული ცხოვრება აქვს. თავ-ოლ-მოლუქს კი — ქალს, რომელსაც საკუთარ ქმართან სულ ომი და დავიდარაბა ჰქონდა, რეზა შაჰმა კი მისი არსებობის პირობებში სხვა ქალი შეერთო ცოლად, ეს ფუნქცია საკუთარ თავზე არ უნდა აეღო. ამგვარი ქმედება, როგორც იტყვიან, კეთილ ნიშნად ვერ ჩაითვლებოდა.“

აყდის აღსრულების შემდეგ იწყება ხანგრძლივი პროცედურა, რომლის დროსაც დიპლომატიურ მისიითა ხელმძღვანელები ულოცავენ და საჩუქრებს გადასცემენ, ასევე ულოცავენ და საჩუქრებს უძღვნიან სამეფო ოჯახის წევრები, მთავრობის წარმომადგენლები და პატარძლის ნათესავები. საჩუქრების უდიდეს ნაწილს ძვირფასეულობა შეადგენს, მაგრამ სხვაგვარი საჩუქრებიც, როგორცაა: პიანინო, ვერცხლის ქანდაკება საყვავილეთი და შანდლით — მეტწილად უცხოური მისიების მხრიდან მოდის. სორაია მემუარებში მათ უსარგებლო და ნაკლებად საჭირო ნივთებად მოიხსენიებს, რომელთა უმეტესობა სასახლის სარდაფში იქნა გადატანილი.

ამ პროცედურის შემდეგ სორაია ნეფესთან ერთად სტუმრებში უნდა გაერიოს და მიესალმოს მათ, მაგრამ მძიმე საპატარძლო კაბის ზიდვის თავი არ აქვს. შაჰი გამოსავალს მოიფიქრებს და ამბობს, პატარძლის კაბას შლიეფი მოაჭერთო. შაჰის ბრძანება დაუყოვნებლივ სრულდება. ქალები ჩურჩულებენ, ზოგიერთები ამას ცუდ ნიშნად მიიჩნევენ, მაგრამ სორაია შვებით ამოისუნთქავს და შაჰთან ერთად, რომელსაც ამიერიდან მისი ქმარი ეწოდა, სტუმრების ალღუმს ჩაიბარებს.

ოფიციალურ ვახშამდე, რომელიც გოლესთანის სასახლეში იმართება, სორაია ერთ საათს ისვენებს და ვახშამზე უფრო ხალისიანი ჩანს. ღონისძიება შუალამდე გრძელდება. გოლესთანის სასახლიდან მათთვის განკუთვნილი სასახლისკენ მიმავალი სორაია ალტაცებულია, როცა დაინახავს ქუჩაში, ზამთრის სიცივეში, მათ გზაზე ჩამწყვიტებულ ადამიანებს, ემოციებს რომ ვერ მალავენ.

სპარსულიდან თარგმანა თეა შურლიანი

1. შამს ფეჰლევი — მოჰამად-რეზა ფეჰლევის უფროსი და (1917-1996)
2. მოჰამად-რეზა ფეჰლევის დედა (1896-1982)
3. მოჰამად-რეზა ფეჰლევის ნახევარდა (1928-1987), რომელიც შაჰმა მოიკვთა მას შემდეგ, რაც ის ამერიკელ ვინსენტ ლი ჰილერს გაჰყვა ცოლად.
4. მოკლეს ტერორისტული აქტის შედეგად 1951 წლის მარტში. პრემიერ-მინისტრის პოსტი 1950 წლის ივნისში დაიკავა.
5. არაბ.-სპ. „მეფობა, მმართველობა“. იგულისხმება ამ გვარის მქონე მასწავლებლები, რომელიც სორაიას ბავშვობაში სპარსულ ენას ასწავლიდა. ერთგვარი სიტყვათა თამაშია.
6. საქორწინო ხელშეკრულება; ცერემონია, რომლის დროსაც ქალი და მამაკაცი საქორწინო შეთანხმებას დებენ.
7. შიიტური ისლამის ერთ-ერთი სექტა, რომელიც VIII საუკუნეში წარმოიშვა.
8. სასულიერო პირი, რომელიც წარმართავს პარასკევის ლოცვასა და ხუტბას წარმოთქვამს.
9. დანმენდილი თეთრი შაქარი.
10. დაშაქრული ნუშის გული.

გოგი ოჩიაური

მიცუ

მუცუ მდინარის პირას მდგარი, კლდის ფერდაზე შეზრდილი მშრალი წყობის კოშკებია, რომლებიც ზემოდან კლდის მასივს ამთავრებენ. კლდე და სამოსახლო ძნელი გასარჩევია.

ყველა კოშკი ჩალენილია, მაგრამ მაინც მედგარ იერს ინარჩუნებს, შეუპოვარი და ძალიან, ძალიან ამაყია. გაგიკვირდება, როგორ გადაადგილდებოდნენ სახლიდან, უფრო სწორად, კოშკიდან კოშკში.

მტრისაგან მის დამორჩილებაზე ფიქრიც ზედმეტია. ერთი კაცი შეაჩერებს მტრის ლაშქარს გინდა მშვილდისრით, გინდა ხმლით. თოფის დროს კიდევ ცხოვრობდა თუ არა სოფელი, არ ვიცი.

უკანასკნელი ქისტის ოჯახი 1930 წელს ექიმმა თევდორაძემ ნახა. სათნო ოჯახად იგონებს. ხევსურები და ქისტები ერთად ცხოვრობდნენ. აკლდამებიც ერთმანეთის გვერდზეა, ქისტური და ხევსურული.

მუცუ ალბათ ვაინახების აშენებულია, როგორც ბევრი სოფელი მთასიქითა ხევსურეთში. რატომ წავიდნენ ბარისკენ, როდის დატოვეს მუცუ-არდოტისა და შატილის ხეობები, გადმოცემითაც არავინ იცის. ერთია ცნობილი: ბრძოლით არავის დაუპყრია ეს სოფელ-ციხეებით გამაგრებული ხეობები. მეორე მსოფლიო ომამდეც კი შერეულ სოფლებში ცხოვრობდნენ მიღმაველები და ქისტები. ნათესაობაც ჰქონდათ ერთმანეთში. ერთმანეთისთვის სისხლიძების ანდრეზებიც არცთუ ისე შორეულია.

მუცუს მიცუსაც ეძახიან ადგილობრივები და მეც ეგრე უფრო მომწონს.

სამოციან წლებში ჩემმა მეგობარმა არქიტექტორმა ნახა და მერე ნაცნობს და უცნობს მიცუზე უამბობდა, უხატავდა, უხსნიდა.

იმ ზაფხულს გადაწყვიტა და მიცუს ძირს, მდინარის პირზე რომ მწვანე ფართობი ჰქონდა შეთვალეერებული, თბილისიდან იქ ბარგის გადატანაში დახმარება მთხოვა. შევთანხმდით, რომ ოცი დღის მერე ჩემი „ნივით“ გადავაკითხავდი და ორი მანქანი დავებრუნდებოდით თბილისში. ლერის ცოლიც და ამხანაგიც ჰყავდა ნამოყვანილი.

მიცუს ფრიალო კლდეს დასავლეთით პატარა, კოჭს რომ ძლივს დაუფარავს კაცს, ნაკადული მოუდიოდა, რომელიც მდინარეს ლერის კარვის გვერდზე ერთვოდა. ზემოთ სამასი მეტრის მანძილზე ჩანჩქერი, ლამაზი ჩანჩქერი თეთრად გადმოდიოდა ვიწრო შავ კლდეში და კრიალა, სრულიად კამკამა წყალი, სუფთა ქვების მოზაიკაზე თამაშით მოდიოდა მი-

ცუს წყლამდე. საკალმახე ტარი მქონდა წალბული და ყველაფერი, რაც კალმახისთვის საჭიროა და ვიდრე ლერი კარვის ჩონჩხისთვის გალმა ტყეში შესაფერის ხარისხებს ამზადებდა, კალმახობა ვცადე.

ესეთ ნაკადულებზე თევზაობა გოგი თურმანაულმა მასწავლა, უფრო ლამაზსა და კეთილშობილ კაცს იშვიათად შეხვდებოდა კაცი. მე თბილისშივე ვიცოდი მისი მეკალმახეობის ამბავი და ერთხელ მანქანით აღმა, შუაფხოვისკენ მიმავალს ჩარგლის მიდამოებში შეხვდა. არაგვიდან გამოტოვა ახალგაზრდა ამხანაგთან ერთად. გავაჩერეთ მანქანა. მოვიდა მუდამ მომლიძარე და მხიარული. მაჩვენა: გუშინ საღამოთი და დღეს დილით დავიჭირეთ. დაუჯერებელი იყო. როცა კალმახის გასინჯვა დავინწყე, ნანემსკვარი იყო თუ არა, მაგრა გამხიარულდა. მეც ბევრი ვიცინე. მერე მასწავლა, როგორ იჭერდა. მისი გამოგონილი ხერხი იყო და სხვანაირად არ კალმახობდა.

ესლა ამ მუცუს პირის წყალზე პირველად ვცდიდი გიორგის ხერხით დაჭერას. და დღესაც ყველა დაჭერილი კალმახი მასსოვს. რამდენი ხანი, ოცდაათი წელი მაინც გავიდა. ცხრა კალმახი დავიჭირე და გაბრწყინებული დავებრუნდი კარავში. სწორედ ტრაპეზისთვის ემზადებოდნენ. ქურაც წამოეღოთ თბილისიდან და კალმახი მოამზადეს. სასმელიც გვექონდა.

კლდის ძირზე ვილაც სანოლ-საჩრდილობელს უკეთებდა თავის მოხუც სიმამრს. გამოგვეცნაურა. ბიძაშენი გარსიას მეორე ცოლის შვილი ვარო. დედაჩემი რომ შეერთო, დედამ მე აქ დამტოვა, ბიძაშვილებში, იქ დამეჩაგრებიო. თვითონ არხოტში გაჰყვა გარსიასო.

ჩემი ახლადამოჩენილი ნათესავი აქ მცხოვრები დასწულელებული სიმამრის მოსაკითხად ჩამოსულიყო და ესლა საჩრდილობელს უკეთებდა. უკვე საღამო იყო. მივეახლე, გავიცანით ერთმანეთი. მოდი, რაღაცა სასმელიც გვიდგას და დაგვეწვიეო. უარი მითხრა, — ავიკრძალეო სასმელი. მაღლობა გადამიხადა. მე ჩემებთან დავებრუნდი. დიდხანს ვუზიარებდით ერთმანეთს თავის სატკივარსა თუ სალხინოს. ბოლოს თავ-თავის კარვეებში დავიძინეთ.

დილაზე ადრე ავდექი, იქნებ კიდევ დამეჭირა კალმახი. მამუკა ცულით რაღაცა ხეებს ასუფთავებდა. მივესალმეთ ერთმანეთს.

— როგორ მინდოდა სწავლა, ამას სხვა ვერ გაიგებს. რო გიყურებთ, მეც ხო შემეძლო, თუ ვისწავლიდი, ეგრე მეცხოვრა, როგორც თქვენ, გონებით, სუფთად, მარტო ცოდნითა და გონებით. ესლა ბევრია ჩვენკენაც ნასწავლი, უმაღლესი განათლებითაც. მაგრამ მე ვარჩევ ნასწავლსა და ნასწავლსაც. მე უხერხულობით სხვა თემაზე ვცადე საუბრის გადატანა და არ გამომივიდა.

გიორგი ჯაბუშანურის ფოტოეტიუდი

შემეძლო მესწავლა. ძალიან მიყვარდა და დღესაც მიყვარს კითხვა. წიგნი, სხვას რომ ასწავლო, ცოდნა უნდა, სხვარიგი.

ბოლოს მაინც ჩავერიე და ვკითხე, რა-

ტომ არ ისწავლე, რამ შეგიშალა ხელი? ზრდილობისთვის ვკითხე. ვატყობდი, რომ დილის კალმახობას ველარ მოვასწრებდი, — გაიღვიძებდნენ ჩემი ნასწავლებლები...

— მასწავლე ხო არ მაგეძღვის, განირულ მაქვ დიდი ხნის წინა და ეხლა მამინდ. ძალიან მამინდ, თორე არ გთხოვდი.

წავედი, გუშინდელი ტრაპეზის ადგილზე სიგარეტის კოლოფი ვიპოვე. წამოვუღე. ერთი ღერი ამოიღო, მეორე მე ძალით მივაჩერე. შეინახა ყურზე. კოლოფი კი არ დაიტოვა. მოუკიდა, კარგა მოსწია, გამოუშვა ბოლი, კიდევ მოსწია, მერე სიგარეტი დაათვალიერა. დიდი ხანია, არ მოუწევია, ბოლიში მოხდა.

— მე სწავლა ძალიან მინდოდ, გარსიამ რომ ჩემ დედა წაიყვან, დავრჩით მე და ჩემ უფროს და. იმას ოთხ კლას კი ჰქონდ ცოდნა. ჩემ ბიძას, დიდი ხნის წასული იყო ბარში და არც კი ვიცნობდი. ვიცოდი, რომ უცოლმეილო იყო და უმადლესი განათლებაც ჰქონდა მიღებული. კახეთში ცხოვრობდა და სკოლის დირექტორად დაინიშნა სოფელში. სწორედ იმ წელს, დედა რომ წავიდა სახლიდან.

წერილი მივიღეთ, ჩემ დას წერდა: წამოდით, დროებით ჩემთან იცხოვრეთ. მამუკა ჩემ სკოლაში ისწავლის, შენაც რაღაც საქმეს მოგიძებნი. დანარჩენი მერე ვნახოთო, — გვწერდა. უფროს ბიძას ჰკითხა დამ რჩევა და იმანაც: აბა, აქ რას აკეთებთ, წაიყვანე ძმა და წადიო. დიდხანს არ დავგვიანდით. სწავლაც მალე იწყებოდა სკოლებში. ცოტა ფული ჩემ დას გამოუჩნდა შენახული, ბიძამაც მოგვცა რაღაცა და გავსწიეთ კახეთისკენ. მივედით კითხვა-კითხვით. სოფელში იცნობდნენ, სახლი მიგვასწავლეს. მეორე სართულზე ცხოვრობდა პატარა, რაღაცნაირ კოხტა სახლში. ძირის სართულზე სოფლის სამკითხველო იყო ორ ოთახში. სკოლა მეორე სოფელში, იქიდან სამ კილომეტრში იყო, სადაც მე უნდა მესწავლა და მეორე დილით ფეხით წავიდით. ჩემ დას სულ ეცინებოდა ჩემ სიხარულზე. თავადაც კი ძალიან უხაროდა. მივედით სკოლის სოფელში. იმ სოფელში კოლექტივის თავმჯდომარედ შატილიდან დიდი ხნის წინ წამასულ კაც იყვ. ადრევე წამასული, ჩემის ბიძის სწორი. თურმე ვერ სწავლობდა, ვერ იგებდა გაკვეთილებს, რომ უხსნიდეს, მაშინაც კი და ძალიან გაბოროტდა. დანება სწავლას თავი და გაიძევრობითა და, რა ვიცი, კიდევ რით, თავმჯდომარე გახდა. აღონებდა თურმე ხალხს. არ ინდობდა, ამუშავებდა და შრომადლებს არ უწერდა და, რა ვიცი, კიდევ რა სიმახინჯით ხალხს თავი შეაძულა, შიშით კი ძალიან ამინებდა თურმე ყველას და მალე მაგის კოლმეურნეობა სანიმუშო შეიქნა. სწერდნენ გაზეთში, უღებდნენ სურათებს და ძალიან დიდი მეგობრობა ჰქონდა რაიონის ხელმძღვანელებთან. ხან ქეიფით, ხან ძღვენით, მოკლედ, როგორც წესია, ისეთი საქციელით, კარგა ცხოვრობდა. მაგრამ უსწავლელობის ბოღმა ძალიან აწვალებდა. რა ჰქონდა შესაშური, გარდა განათლებისა, ბიძაჩემს. აღარ ასვენებდა თურმე, ხან რას მოუგონებდა, ხან რას, ეს ყველაფერი ხახაბოში ადრევე ვიცოდით და სხვებმაც, ჩვენმა ბიძაშვილებმა, იცოდნენ. ხან ვისგან, ხან ვისგან აღწევდა ხახაბომდე იქაური ამბები. ბიძა მაგარი კაცი იყო და სისაძაგლეს ჩუმად, ზურგსუკან, ფარულად უხერხებდა თავმჯდომარე. პირში კი ელაქუცებოდა.

სოფელში გვითხრეს, სკოლა მესამე დღეა დაკეტილია და დირექტორიც არ გამოჩენილაო. წავედით თავმჯდომარესთან. იცოდა, ვინ ვიყავით. დიდი მზრუნველობით მოგვიკითხა. არაფერი ვიცი, მეც მითხრეს, რომ არ გამოჩენილა, არადა პირველი სექტემბერიც კარზეა და მანუხებსო. რასაც გაი-

გებთ, მეც შემატყობინეთო, — გამოგვაცლია. სკოლას რომ გამოვუარეთ, დავინახე, რომ ვილაცა გამოდიოდა, დავუძახე, გავაჩერე, მივედით, დარაჯი აღმოჩნდა. ვერ შეგიშვებთო. ვუთხარი, რომ ნათესავები ვართ და კაბინეტი გვინდა დავათვალიეროთ, იქნებ რამეს მივხვდეთ, სად წავიდაო. გამიბრაზდა. შეშინებაც დამიბირა, სკოლაში ძალით რომ მივარდები, პასუხს მოგთხოვენო. რატომღაც ძალიან არ მომეწონა მაგის საქციელი. ვუთხარი ჩემ დას, წადი მილიციაში, ვინმე მოიყვანე, ამ კაცზე ცუდი ეჭვი მაქვს და იქიდან ფეხს არ მოვიცვლი, ვიდრე მილიცია არ დაჰკითხავს, თანაც რატომ მემუქრება, მაშინებს. რაღაცა იცის და მილიციაში ათქმევინებენო. ესმოდა ჩემი ლაპარაკი და მილიცია რად გინდათო, შეგვივანდა სკოლაში. სხვადასხვა კლასში შეგვახედა, ბოლოს ძალით მივაყვანინეთ თავი კაბინეტთან. გაგვილო, შევედით. ცოტა არეული მომეჩვენა იქაურობა, კუთხეში, სადაც ცერად იყო მიდგმული კარადა, იქ მიმიყვანა რაღაცამ, გამოვნიე და შედეგებული სისხლის გუბეში კედლისკენ გადაბრუნებული ბიძა არ დავინახე? დამიბნელდა და იქიდან მობრუნვილმა პირდაპირ ცხვირპირში დავაყარე დარაჯს. წლით ცოტა ვიყავი, 14 წლი-ცა, მაგრამ ძალა კარგი მქონდა, დავკარი და დავკარი, მივაქციე სკამზე და მოკვლას ვუპირებდი. არ ვიცი კი, რითა და დაიღრიალა, მე არ მომიკლავს, თავმჯდომარემ მოკლაო. ჩემი და წავიდა მილიციის მოსაყვანად, ეს კი იატაკზე დავაწვინე.

საწერი მაგიდის უჯრების ამოლაგება დავინწყე უაზროდ. მაგიდის ქვედა უჯრაში ღრმად შედგმული ნაგანი ვიპოვე. თეთრ ნაჭერში გახვეული. ამოვიღე, უბის ჯიბეში დავამალე. დაგდებული კვნესოდა, არაფერი დაუნახია. მილიციაც მოვიდა. დარაჯი წაიყვანეს. მეორე დღეს თავმჯდომარე დააპატიმრეს. ხუთ დღეს მოგვინია იქ ტრიალმა. გვითხრეს, სასამართლოზე გამოგითხვებო. მისამართი ჩაინერეს. ბიძა დავმარხეთ, ბევრი ხალხი შეგვევინა და საკადრისად, სადაც ცხოვრობდა, იმ სოფლის სასაფლაოზე დავმარხეთ. წაღება ხახაბოში ვერ მოვახერხეთ. მაშინ ხახმატის ზევით სამანქანე გზა აღარ მიდიოდა და ხახაბოში მიცვალებულის გადასასვენებლად მთაზე გადამტან ხალხსაც ვერ მოვაგროვებდით. ჩვენ ხახაბოში დავბრუნდით. ესე ჩამეშალა სწავლის საქმე... დაამთავრა და სევდიანი ღიმილით შემომხედა.

მომკლავი ციხეშია თუ გამოვიდა? — ვკითხე უაზროდ, ამდენი ხნის წინანდელ ამბავზე.

როცა შეგვატყობინეს, სასამართლოზე მარტო მე წამოვედი. უკვე ზამთრის პირი იყო. უფროსებმა, ჩვენის გვარი-სებმა, უკანაყვიტეს, რომ მამკლავის დაჭერა ჩვენ არ გვანდობდა. სისხლს ველარ მაიძვედეს, ვერ აიღებდეს. მე ამბის მისატანად გამომიშვეს. რა როგორ იქნებოდა სასამართლოზე, საიდანღაც იცოდეს. ყველა მოქრთამული ჰყავს და სკოლის დარაჯიც სადღაცა გადაკარგულა.

სასამართლოზე რაიონის უფროსებიც ჩამოსულიყვნენ. მაგას რომ რამე მიესაჯოს, მოწინავე კოლმეურნეობა ჩავვივარდებო. ხო იცი, როგორ ზრუნავდნენ ხალხზე. დარბაზიდან გაუშვეს მომკლავი. ეხვეოდნენ, ჰკოცნიდნენ. ერთხელ იმ ხვევნა-კოცნაში კი გამოაპარა ჩემსკენ თვალი და ცუდად შემომხედა. მერე ისევ სიცილ-კოცნაში გახვეული გაიყვანეს ოთახიდან. სასამართლო დარბაზს რომ ეძახიან. საშუალოზე ცოტა მეტი ფართობის ოთახია.

დარბაზში მარტო დავრჩით მე და ერთი ახალგაზრდა ქალი. მე ბიძაშენის სახლის ძირის სართულში სამკითხველოს გამგე ვარო და ბიძაშენს ძალიან პატივს ვცემდიო. ეს

რა უნამუსო სამართალი ქნეს, ქვეყანამ გაიგო, რომ მაგან მოკლა ბიძაშენი და დარაჯი ვასუაც მაგან გააქრო და ყველაფერი იმას დააბრალებსო. წამოვედით ერთად. ბიძის ბინას დავავლებდი თვალს, ზოგს რამეს ეხლა წავილებდი, ზოგს მერე მოუხერხებდი. ტასომ თავისთან შემიპატიჟა, პატარა ოთახში ცხოვრობდა. სამკითხველოდან შეხვიდოდი.

ის ვიდრე თავის ოთახში რაღაცას ფაციფუცობდა, სამკითხველოს წიგნები დავათვალიერე, სულ ორი კარადა იყო და ვნახე, რომ ყველა წაკითხული მქონდა. გამოვიდა და სავახშმოდ შემიპატიჟა. მოგწონს ჩემი წიგნებიო? როცა გაიგო, რომ ყველა წაკითხული მქონდა, ძალიან გაიკვირვა: ეს შიუგოცო? ეს ომი და ზავიცაო? ესეცო? რამდენიმე გადაამონმა და ძალიან გაუკვირდა, სად შოულობდიო. შატილში, ბარისახოში, ვილაც-ვილაცებს ბევრი წიგნი ჰქონდათ დაგროვილი და მე არავინ მიზოგავდა. ეგეც გაუკვირდა.

ვივახშმეთ. ბიძაშენის სიკვდილი რომ გავიგეთ, იმის მერე მითხრა, ჩემი ბერდედა შატილიონი იყო, მე კარგა არ მახსოვსო.

ბევრი ვისაუბრეთ მთისა, ბარისა. ბოლოს ფრთხილად, რაღაცნაირად მითხრა: იმ თავმჯდომარეს, აგე, იმ სახლში ერთი ბავშვიანი ქვრივი ჰყავდა შეყვარებული. ყოველ პარასკევს ბავშვიანად დადიოდა სტუმრად და ღამით რჩებოდა. დილაზე ადრე მიიპარებოდა ხოლმე. სოფელი მაინც ხედავდა, რას გამოაპარებ სოფელს, ასი თვალი აქვს და ასი ყური. სასამართლოზე ის ქვრივიც ესწრებოდა და განთავისუფლებაც მიულოცა. მე ვერ მამჩნევდა. ეხლაც მანდ არი ბავშვიანად მოსული, ალბათ ვეღარ მოითმინა, მაგრამ ვერ დარჩება. მილიციელების მანქანა რომ მოვიდა, ერთი ქვრივის ნათესავია და მაგასთან იცის დადგომა. ალბათ, დღეს ბინდზე გაიპარება, შემდეგისთვის შეთანხმდებიან. მე ამას იმიტომ გეუბნები, რომ შენი უფროსები თუ რამეს აპირებენ, იცოდნენ, რომ ყველა პარასკევს აქ სტუმრობს. აგე, ტყეც არ არის შორს. აგე, საკარტოფილეს გვერდით რომ თეთრონია, მაგისია. დღეს ღამის პირზე წავა და სად ვის შეატყობინებ. შემდეგისთვის კი იცოდნენ და თავად იციან, რას იქმენ. ჩემზე არაფერი უთხრა თქვენებს, ნუ გამრეც, მაგის მეტს მაინც ვერაფერს ვასწავლი. მადლობა გადაუხადე. თეთრ ცხენს თვალი ვეღარ მოვაშორე. გულიც აღარ დადგა საგულეს. ერთი საათი კი გავიდოდა ჩვენ საუბარში. ან არადა ცხენი სახლისკენ წამოიყვანეს.

სწრაფად ჩავიცივი. ბიძაჩემის ნივთებს სხვა დროს ვინმე მოაკითხავსო, — ვუთხარი. მე შენ არ გიცნობ, შენ — მე... თუ დამიჭირეს და დამკითხეს, მე ვერავინ გამტყვს. შენ არავისთან ილაპარაკო. გადავკოცნე და გაშტერებული დავტოვე. თავქვე გავიქეცი გზაზე და სასაფლაო რომ იყო ტყის პირზე, გორის იქით, იმისკენ მიმავალ გზის პირზე დიდ მორზე ჩავჯექი და თავიც ხელებში ჩავრგე. ვითომ დარდით ან დაღლის გამო. ნაგანი არ მქონდა შემონმებული, ბიძის მაგიდის უჯრაში რომ ვიპოვე და ეხლა მაგაზე დავიწყე ფიქრი. გული კინად გამისქედ ლეღვით, აბა, მაინც ბალღ ვიყავი. გაშლილ დანა ჩავიდეჯ ვიბეში, თუ დამიყალბებდა ნაგანი, მივხატებოდი და ყელს გამოვჭრიდი, ვიდრე გონს მოვიდოდა. ამიტომ ახლოს უნდა მივსულიყავი, ძალიან ახლოს. მალე გამოჩნდა ცხენ-მხედარი, შვილი ცხენის გავაზე შემოესვა, რო გამისწორდეს, სწრაფად გავვარდი, ვუტაცე აღვირს ხელი. ლულა მივუშვირე, მიცანიო? — ვკითხე. გაიცინ. ეგ ყმანვილა მაიმორევე, — ვუთხარი. გადახტე ცხენზეთ აი ვაჟაი, გაიქცა და გზის გვერდზე ყურებ-

ზე ხელ დახვეულ ზურგით დაჯდ ჩვენსკე. ღმერთო, შენ მიშველეო, — გავიფიქრე და... და მიბრჯნით დავხკარი გულზე. მაშევ გადაიქცა და უზანგამ არ გაუშვა. ერთი ფეხი აშვერილი დარჩა. ცხენი ალბათ მიჩვეული იყო სროლას, არ დამთხვ. აშვერილ ფეხსაც დავხკარი, არ განძრეულ.

კვილ გავიგონე: — გაიქე! მილიციანო! და გავიქეცი! სწრაფად ავირბინე სასაფლაო, ტყისკენ და გორზე რომ უნდა გადამეველო, ამიტყხეს სროლა, ჩემ ბედზე უკვე ბინდ იყვ ჩამამდგარი. მერე აღარ მახსოვს.

გონს რომ მოვედ, ისე მადამდაგებდა სიცივით, რომ კანკალმა წელში არ გამტყხოსო, ვიფიქრე, ისე მტყხდა და მახტუნავებდა სიცივე. თავის ტკივილი ეხლა? ხელი ვერ მოვკიდე, აი, თმებში ნემსებივით მტკიოდა. ნელ-ნელა მოვე გონზე. თითბით ძალიან ფრთხილად მოვისინჯე თავი, ძალიან ფრთხილად ხა! ხა! ხა! რად მტკიოდა ეგრე, ეხლაც ვიგონებ. ტყვიას გამოველო, ზედ შუაზე გამოვეგლიჯა, ზედაპირზე და საკმაოდ ღრმა ჭრილობიდან ალბათ ბევრმა სისხლმა იდინა. მთელი სახე, ყელი გამხმარი სისხლით მქონდა დაფარული. ეტყობა, გონიც მაგან დამაკარგვინა, ძვალთან ძალიან ახლოს იყო ტყვიისგან გამოტანილი ჭრილობა. წამოდგომა მოვახერხე. ვერ გავიგე, რა დრო იყო. შუა ღამე გადასული კი იქნებოდა, მაგრამ ბნელოდა. მივბრუნდი და გზისკენ დავეშვი, არც დავფიქრებულვარ, სამკითხველოსკენ წავედი დაუფიქრებლად. კანკალით, ზურგის მტვრევით მივალნიე იქამდეც და შავ ფანჯარაზე მივაკაკუნე ჩუმად, ნელა. კარებისკენ მანიშნა და ბნელ ოთახში შევედი. მომახვია, რაც სათბური ჰქონდა. უკვირდა, ესეთი კანკალი არ მინახიაო. სისხლისგან შავი სახე რომ დავინახე, ძალიან დავშინდიო, მერე მიაბობდა.

წყალი გააცხელა. დიდ ტაშტში დიდხანს მბანდა თავს. ძალიან მტკიოდა, ტყვიისგან თავზე გაჭრილი ღარს რო მი-სუფთავებდა, მაგრამ კრინტი არ გამიღია. კისერი, გულის პირიც დავიბანე. გავიდა გარეთ ქალაქის შუქზე. ხელის მოფარებით, სოფლიდან რომ არავის დაენახა, ციცისკუდა მოეკრიფა, დიდხანს რეცხდა, ძალიან მაგრა დასრისა, ძალიან. თაფლში აურია და ჩამიზილა ჭრილობაში. ბამბაც დამადვა, მაგრა გადამიხვია. თავის ოთახში დამაძინა.

ერთ კვირას ვიყავი მალვით ტასოს ოთახში. გარეთ მარტო ღამით გავდიოდი ჰაერისთვის.

საკვირველად მალე მომირჩა ჭრილობა. მერვე დღეს ღამით გავედი, დიდხანს ვიარე ფეხით. მაგ მხარეს სულ რო გავეცი, მერე შემხვედრ მანქანაზეც ვამიღია. ვიარე ორ-წყლამდე, მერე ფშავისკენ გადავუხვიე და მათურიდან გადავედი სახლში. ვიმალებოდი ზაფხულში. ველადაც მომიხდა გასვლა. მიძებდნენ. ნათესავეებმა შეკრიბეს, ჩვენ სად გვქონდა იმდენი და შემდეგ გაზაფხულზე ერბო-ფული წაუღეს მოსამართლეს, მერე კიდევ მოითხოვეს ქრთამი და ვეღარ გავწვდით. შატილში დამაპატიმრეს ერთი წლის თავზე, აღარ ველოდი, მანამდე ვიმალებოდი, 10 წელი მომიხაჯეს. ჯერ მალა-ლეტკებში ვიჯექი, მერე სრულწლოვანებში გადამიყვანეს. აბა, ვის ახსოვდა სწავლა. სასჯელიც სრულად მოვიხადე.

კიდევ მოსწია ნახევარი სიგარეტი, მერე დასრისა ქვაზე და კმარაო, თქვა. ჩემმა ნასწავლებმაც დამიძახეს, საუზმე გაენყო. მამუკას ვთხოვე და მადლობით მითხრა უარი, არ დავგენვია ტრაპეზე. ცუღით საგულდაგულოდ დაინყო ხარისის გასუფთავება. მეორე დღეს წამოვედი თბილისში. უბრალოდ დავემშვიდობეთ ერთმანეთს. აღარ შევხვედრივარ, ოც წელზე მეტია გასული.

თამთა ჯინჯოლავა

მინიატურები

გაყიდული სამოთხე
(არაკაცი, რომელსაც რატომღაც კაცი ერქვა)

— ახალი სათვალე მინდა, — თქვა შვილმა.
— ფულს ვიშოვი და გიყიდი, — დაპირდა კაცი.

კაცმა მოგონებებში შეცოცებული დღეები გადმოაპირქვავა და ძველ დღეებში გრძნობებს დაუნყო ძებნა. მათ ალაგ-ალაგ ლაქები დაჩნეოდათ, უანგი მოსდებოდათ. კაცმა ნესტის აბლაბუდები მოაცილა, გარეცხა, განბანა... ზოგან გაქეილი კალთები ამოუკეცა და გარეცხილი ფასეულობების გადარჩევას შეუდგა...

რა გაყიდო? — სამშობლო? — ეგ უკვე გაყიდულია!
მეგობრობა? ბავშვობის თუ გვიანდელი? ყველაზე მძიმე წუთებში დახმარებად გამოწვეილი მეგობრის ხელი თუ ალალი რჩევები? ან იქნებ შენი ბედნიერებით გაბედნიერებული მისი გული? შენი ნახვით გასხივოსნებული მისი სახე? შენი ცუდად ყოფნით დაზაფრული თვალები? ეგ მოიცდის... სხვა რა გვაქვს გასაყიდი? — სიყვარულის უნარი! მას მრავალმხრივი სიყვარული შეეძლო, გამოდის, რომ გასაყიდი მეტია. დედის სიყვარული ყველაზე ძვირი ელირება, რადგან იისცრემლებნაკურებია და ნაუბილწავი. ყველაზე ბოლოს სწორედ დედის სიყვარულს დადებს დახლზე. ძმის სიყვარული ხომ არ გაყიდოს? ძმა ხომ სიცოცხლეზე მეტად უყვარდა, მის გამო ერქვა კაცი! მხოლოდ ძმის გამო! იქნებ ნიგნის სიყვარული გაყიდოს? თუმცა ვის რაში სჭირდება ნიგნი? ჩრჩილმუჭმული სტრიქონები სანაგვეზე მიიპარებიან... ან იქნებ ლამაზი ქალის სიყვარული? მიზნეილი მზერა, უცოდველი ტუჩების მოტკბო გემო და თავბრუდამხვევი აგონია სიცოცხლედ გარდაქცეული — შვილი? შვილს ვერ გაყიდის! არ გაყიდის! არ შეუძლია! საკუთარ, უღირსად მოარულ თავს შეეღევა, მაგრამ შვილს — არა! ხელშეუხებელია! ერთადერთი ხელშეუხებელი, შეუფასებელი სიმდიდრე! სიცოცხლე გაყიდოს? ვინ იყიდის? თავისი მობეზრებით დროის ფანტია ადამიანებს, წლებს თვეებად კუნავენ, თვეებს — დღეებად, რათა მალე გალიონ, მალე გამოითვალონ თავიანთი აღსასრული.
სინანული? მდგომარეობა, როცა სულის ყველა ბგერა გჩხვლეს, გონსმოსული ცხელი სირცხვილით იხსენებ გონდაკარგულ ქცევას. სიბილწეს, სიხარბეს, სიმახინჯეს, სიმრუშეს. ტკივილის ალი დაგდის სხეულში და შიშველი სინდისი ცრემლს გთხოვს. მოიფიქრა! სინანულის ცრემლებს გაყიდის! რა უნდა იყოს მასზე აღმატებული, მასზე ლამაზი, მასზე სათნო...

კაცმა ნარსულის მყრალი სკივრიდან ყველაზე ფასეული დღე გამოიღო. დღე, როდესაც ნახა დედა, მეგობარი, საყვარელი ქალი, შვილი და ძილის წინ ილოცა, ცრემლის მანტიაში გაახვია და ადამიანური გრძნობების ბაზრისკენ გაემართა...

არავინ იცის, რამდენ მატერიალურ ერთეულად შეუფასეს კაცს მის ხელთ (გულში) არსებული სულიერი საგანძური, თუმცა, ფაქტია, იმავე დღეს შვილმა მადლობა გადაუხადა კაცს ახალი სათვალის გამო.
— არასოდეს გაყვიდი! — თქვა შვილმა.
— რას არ გაყიდი? — დაეკითხა კაცი.
— ამ სათვალეს და სათვალიდან დანახულ წრფელ სამყაროს!
კაცს ლუკმა ყელში გაეხირა, ადგა, ფანჯარასთან მივიდა, მზედაღეჭილ ქუჩას გახედა...
— არც თავისუფლებას გაყვიდი! — თქვა შვილმა.
— თავისუფლებას? შენზე მე ვაგებ პასუხს. — გაეპასუხა კაცი.
— შენ მხოლოდ შენს თავზე აგებ პასუხს, მე კი — ჩემსაზე. ეს სათვალე ჩემი სამყაროა ახლა, ჩემს სამყაროს კი არასდროს გაყვიდი!!!
— ბოლო ნაბიჯებამდე შვილო?
— ბოლო ნაბიჯის ჩათვლით!!!
კაცმა ფანჯრიდან მისნაირი გაყიდულების ბრბო დაინახა. სადღაც შემთხვევით გადანახული, უკანასკნელი (გაუყიდავი) ცრემლი აუხმაურდა ლოყაზე.
— გაუფრთხილდი შენს სამყაროს, მე მივიღივარ, შვილო, — თქვა და მას მერე არავის უნახავს კაცი.

ქუჩის არა ფერი...

ის უსათვალოდ გარეთ გამოდის. თან თავის ოცნებებს კრეფს, რომელიც ნუმისფერ ტკივილად ეღვრება სხეულში.
.....
ცარიელ ასფალტზე ჭუჭყიანი ხალხი ირევა. ისინი შუშის თვალებით უმზერენ ერთმანეთს... ხელისჭუჭყგამოტენილ ჯიბეებიდან მტკიცედ გაკეცილ ცრემლსახოცებს მოუჩანთ თავი. ფეხის ტერფები გადაყვლევილი აქვთ ცვრიან ბალახზე სირბილისგან, მამულის სიყვარულით გაუღენთილებს. მრავალკუთხა სახეებიც მედიდურად ადევთ მხრებზე. ენაც მტვრისფერი აქვთ, მაგრამ მოქნილი — პატრიოტობის დასაჩემებლად. მათი ყურები შემართული შანტაჟია, ცხვირები — უგრძელესი, უბევრესი... სხვადასხვა ზომის, შეფერილობის, ყველა ბინძურ სურნელთა აღსაქმელად, ყველა განწირული (შენიწირული) არსების შესაყნოსად.

გული... არა აქვთ! მასზე უარი თქვეს! რა ხეირია მისგან? ტკივილი, ტკივილი, ტკივილი. მეტი არაფერი. არც იქიდან, არც აქედან...

მათ ყველაფერი აქვთ: უზარმაზარ შესაძლებლობათა მქონე ფიზიონომია, ხელგულგამაჭუჭყიანებელი ქალღმერთების დასტა, ბეჭედი – ყველა კანონის კანონიერების დასამტკიცებლად, მათი უზადრუკი ყოფის მაიდენტიფიცირებელი ხელმოწერა და კიდევ ბევრი რამ, მაგრამ არ გააჩნიათ ყველაზე მთავარი! – ყველაზე ტკივილიანი და ყველაზე ტკბილი – გული!

ის ცარიელ ხალხმრავლობას კვეთს. აქ სხვანაირი ფერებით ცხოვრობენ. შუქ-ჩრდილებთან მეომრებს მძიმე ცხოვრება აქვთ. მათ კიცხავენ, ამცირებენ, ადანაშაულებენ სიყვარულში. მათ არაფერი აქვთ, გარდა გულისა... ადამიანები გულით – აი, მათი ერთადერთი და სწორი ფორმულირება!

გზის გადაღმა კი უგულონი უგულო ცხოვრებით, მსოფლიო თანამედროვეთა ფერხულს მორგებულნი რაღაც ალტერნატიულს მუდამ გთავაზობენ. მათ სამყაროში არ არის მხატვარი, ფერთა გამა ძველ გრავიურაზეა მიმკვდარი. აქ არის მოდური ბრენდის ჩანთები და უზარმაზარი სათვალეები, საიდანაც ცრემლგამძლე თვალებით უმზერენ ერთნაირ ერთმანეთს, ნაყიდი მანერებით ხელოვნებაზე საუბრობენ, კოტიტა თითებით ებლაუჭებიან ფუძემორყეულ მიწას. ერთნაირი ერთმანეთის პლასტიკურ გარეგნობას ხარბდებიან და მეტად თავისებურ ოჯახებს ქმნიან, რათა გვაჩუქონ კიდევ ერთი კოპირებული ადამიანი. ადამიანი ფერის, რითმისა და მუსიკის გარეშე. ცარიელი ადამიანი, ცრემლმხოცი ადამიანი, უღირსი ადამიანი, სიძულვილშეყვარებული ადამიანი...

არა – ადამიანი!

მათ იციან დროის ფასი, მათ ყველაფრის ფასი იციან. სადაც ყველაფერი იყიდება, ყველა ფერს ედება სათანადო ფასი!

მათ ლაყვარდი არა აქვთ...

ისინი ხელს მათივე მოგონილ უკანონო კანონებზე აწერენ, არადა დაუნერელი კანონი ყველაზე მნიშვნელოვანი კანონია!

გულისმქონე ადამიანები უხმაუროდ ცხოვრობენ. უხმაუროდ ესესხებიან პალიტრას თბილ ფერებს, ერთმანეთს ავსებენ, ასიყვარულებენ და ბევრ ლამაზ ქუჩას ქმნიან... ქუჩა მხოლოდ ბეტონის სუნი და სისქე არ არის. ქუჩა არის საძიებელი ადამიანისა, რომელსაც აქვს სახლი, სახლში აქვს გული, გულში აქვს სიყვარული.

ის დგას გზაჯვარედინზე...

დაბნეული... შეშინებული... გაკვირვებული...

რომელი მიმართულება მიიყვანს მას მთავარ გზამდე? იქნებ სჯობს გაეცალოს ხალხმრავლობას? ან იქნებ მსგავსი ფსევდო-სიმრავლეც საჭიროა „ღირებულის“ ღირებულებების გასამიჯნად? საკუთარი გულის საძიებლად? იქნებ მისი ყველა ფიქრი უნდა განუშისფერდეს?

ის დგას გზაჯვარედინზე...

დაბნეული... შეშინებული... გაკვირვებული...

.....
განა შეიძლება ქუჩას, სადაც ბევრი ხალხი ირევა, ცარიელი ვუნოდოთ? ან პირიქით, ფილაქანს, სადაც უგულო ჰაბიტუსები ირევა, ვუნოდოთ ქუჩა? თან ძალიან ბევრი ჰაბიტუსი, მაგრამ არცერთი ადამიანი!

.....
გზის გასაყარზე ჩანთა დევს უპატრონოდ.

ის მიდის და ჩანთაში იქექება. ჩანთაში მოპარული გულები ჩაუჩურთავთ...

.....
ის მიეშურება ნამდვილი ქუჩისკენ. ეს არის ქუჩა, სადაც არის სახლი, სახლში არის გული, გულში კი სიყვარული...

.....
P.S. ზოგჯერ, ძალიან ზოგჯერ, მოდურ იარაღებს გამოქცეული გულები პატრონებს უბრუნდებიან და... ააღამიანებენ მათ!!!

ერთი ღლა ადამიანობამდე

სივრცემ ხმაური აკვნიტა. ჰაერი დუმილით გაჯერდა. მზე უღიმღამოდ, ნაკუნ-ნაკუნ განერთხო ცაზე. ცივად გათენდა.

ის, ჩამოფხატული ქუდით, ჭუჭყიან ქუჩას დაუყვია. წარსული გადაფურცლა... ფიქრი გაუშიშვლდა, აატკივილა...
სათქმელი ყელში მოებჯინა, სიტყვა ითხოვა. გაქცევა მოუნდა...

შენ გინდება შეიცნო არსი, არადა ადრეა ჯერ ფიქრი. ცოდო ხარ აშკარა ტკივილისთვის. თვალებანთებული დაეძებ არსის გზამკვლევეს, მორღვეულ წუთებს გრძნობ შენს ფეხქვეშ.

გზად უამრავ ტრაფარეტს აწყდები, ისინი შეველას გთხოვენ, საკადრის ადგილს!

— სიცოცხლე შანსია, იყო ადამიანი! — გამცნობს პირველი ტრაფარეტი.

დაბნეული ღიმილი გიკრთის ბაგეზე. თეთრ გაღიმებას საკუთარ თავს ჩუქნი.

აბრებამდე ინტერვალი საკმაოდ დიდია. შენ, დაოფლილი, სიძველისგან დაღლილი განაგრძობ გზას. თანდათან შიში გეძალდება. საკუთარი თავის (გულის) გეშინია, არ გინდა მიენდო, რადგან ის ნაგბილნავს! სიყრუეს ნატრობ, რადგან სმენა საშუალებას მოგცემს გულისცემას მოუსმინო, საკუთარ თითებსაც უფრთხი, რადგან ცივია, შემინულ გრძნობებს ნალოლიავეები და ნათითურები იარას დაგაჩენს სულზე. თვალების გეშინია, რადგან ის ყოველთვის სიმართლეს აირეკლავს! ყალბი ღიმილის გორა გინვევს, აქ შენი ტუჩების ანაბეჭდია!

გრძნობ შენი ცხოვრების სიმლაშეს...

გაქცევა გინდება ისევ... საკუთარი თავისგან...

სინანულის ცრემლი წამწამზე ქვითკირდება.

* * *

— იბრძოლე, იყო ადამიანი! — მოუწოდებს მეორე ტრაფარეტი.
ის ჩაფიქრდება... დროს მოითხოვს, სულის ყვავილებს ამარცვლის...

* * *

ულამაზო დაისი დგას. ის უკვე ძალიან დაიღალა, გათენებამდე უნდა მოასწროს საკუთარი თავის (არსის!) პოვნა.
ის ხვდება განსხვავებულ ტრაფარეტს, სასოებაამატარებელი ბგერები დაკიდულია ცაში და რალაცნაირი ფერია... სულისფერი...

სნეული ხარ და ზუსტად რომ საავადმყოფოს წინ დგახარ! სათუთად აკინძულ სიტყვას კითხულობ და შესვლას მოინდომებ.

...მაგრამ ეს არ არის ჩვეულებრივი საავადმყოფო, სადაც პაციენტებს მედიკამენტებით კურნავენ. ეს სულიერი საავადმყოფოა! —

— ეკლესია!..

მკვლევების, მძარცველების, ფარისევლების, უწმინდურების განსაზღვრელები. აქ ყველა პოულობს შევებას: მდიდარი თუ ღარიბი, მოხუცი თუ ახალგაზრდა. დაიარებიან სნეულნი, რომელთაც რწმენის სიმცირე ცხოვრების დაღად დაუჯდათ. საკუთარ თავს შეიცნობენ, ინანიებენ, პატიებას ითხოვენ. ისინი სიყვარულს სწავლობენ და სულის სასხლავს იმარჯვენებენ ხელში ახალი ადამიანის აღმოსაჩენად მათსავე სნეულში. მათ გუგებზე თვალები აქვთ ასხმული, სითბოაჩონჩხილი დადიან და ყოველ შემთხვევას უცდიან მოყვასისადმი სიყვარულის გამოსავლენად, ღვთის სათნო საქმეთა აღსასრულებლად. ისინი იცვლებიან, კეთილშობილებიან, ადამიანდებიან, ინრთობიან, ემზადებიან მთავარი გზისთვის...

შენ თავდახრილი ფრთხილად შედიხარ. სანთელს ანთებ. საოცარია... შენ გვერდით ჯალათი დგას და არ გეშინია, არც განიკითხავ, ხვდები რომ ის სხვანაირია, ცხოვრების განსხვავებული კონტრასტის, მაგრამ მაინც შენთვის მახლობელი. თქვენ ერთად ლოცულობთ. მშვიდდები... სნეული უკვე აღარ გამოძიმებს. საკმევლის კეთილსურნელება გათრობს. სრულ ჰარმონიას გრძნობ. შიში (საკუთარი თავის და გარესამყაროსი) უკვალოდ, უკვალოდ ქრება. შეცვლის სურვილი სითბოდ იფურჩქნება.

მხოლოდ ერთი აზრი გიტრიალებს გონებაში: — ყველაზე მთავარი სულიერი ფასეულობებია, ვინაიდან თვით სულია უმთავრესად ფასეული!

* * *

ეკლესიიდან ჩაფიქრებული გამოვიდა.

გზა განაგრძო. ცხედარს გადააწყდა. სიბნელეში უჭირდა სახის ნაკვეთების გარჩევა, მაინც დააკვირდა. ჩაიმუხლა და შეათვალიერა. პრაგმატული მზერა გაყინულ თვალებში ჩამკვდარიყო, ცინიკური კბილების წყება ჰქონდა შერჩენილი ურცხვად. ის კარგად დააკვირდა, თითქოს ეცნო, ეუცნაურა... დაიბნა... სულს მიეფერა... ეს მისი წარსული იყო! მრუში სნეული და ბილნი გულისტქმეები. ეს მისი სნეული იყო სულიერების გარეშე. სამარცხვინო ნეგატივი!

უსულო, გამოფიტულ არსებას ზიზლით გაცილდა და შუშის სამყარო დახურა! მან მოიგო ომი! ომი საკუთარ თავთან!

ის, ნაზავი გამოვლილი სიმახინჯის, სივრცეაქენცილი ხმაურის, მტკივნეული უსიტყვობის, ცივი თითებით ნაფერები, საკუთარ სულს მიყურადებული, უკვე ნაღდი ღიმილით დგას და ხვდება, რომ საკუთარ არსს მიაგნო.

* * *

ლამემ სიშავე აილოკა და მზე ამოიბურცა. ჯერ სუსტი სხივები მიმოაპკურა, თანდათან ძალა მოიკრიბა და მთელი ცისპირეთი აითვისა. თბილად გათენდა...

დაგუდული ჰაერი გაზაფხულის სუნთქვამ შეცვალა. ახალმა დღემ ჩაიხუტა ახალი ადამიანი...

შენ

შენი დუმილი მიყვარს შენს სიტყვებზე მეტად. შენს მზერას ვიპარავ სასთუმალთან მჯდარი, შენს ტკბილ სუნთქვას ვიმახსოვრებ, შენს ღიმილს ვაქანდაკებ, შენს სურნელს ვყინავ, შენს ყოველ გამოხედვას ვადულებ და სულის ფსკერზე ვილექავ...

სიტყვებს ვინვე შენს გამოსახატად, გამირბიან, მეფანტებიან...

იქნებ უბრალოდ სიყვარული დაგარქვა?
დავკეცო დახავსული გრძნობების კიბე და ახალს ვეაღიერსო?

მომავალი როგორ გამოვკვართო, მითხარი!

* * *

უფორმო სამყარო როგორ მღლის, იცი? იქნებ შეძლო მარტოობა გამიფერადო...

ძველი სიმართლე გაცრეცეს მოლოდინს. რას ვერ მშატიობ?..

* * *

შენთვის ვაკვესებ ბგერებს ქნარზე, შენი სმენის დასატკობობად მხოლოდ. ვერ ვახერხებ გულის სნეულში დატყვევებას. ყუას ვატყვ ფიქრებს და ვშლი.

ცრემლის მანტიამოსხმული დაგეძებ, შენი ჩრდილი ასვეტილა ყველგან, შენს თვალებს კი ვერსად წავაწყდი...

* * *

დროს ნანილ-ნანილ ავათლი გვერდებს, არ მინდა უბეები ნაოჭმა დაგიღაროს.

შენს კოცნას ბროლის ქურჭელში ჩავღვრი, მინდა ყოველდღე ვუმზირო.

შენს გულის ფეთქვას მაჯაზე დავიტივიფრავ და ასე გატარებ...

ღამის ბინდს დავლექავ უმალ, მინდა მხოლოდ ნათელს უმზირო.

* * *

დრო სიბრაზეს გაადნობს და შეიზილავს, ჩემს ნაწიბურებსაც ალოკავს.

იცოდე, სიკვდილსაც მოვკლავ, თუ შენს თავში შემეცვლა!
P.S. ჭუჭყიან წარსულს გავრეცხავ და მზეზე გავფენ...

როსტომ ჩხეიძე

აღსარება გურამ დოჩანაშვილისა

IV. გვერდიგვერდ, ქმურად

მათი სახელები ერთად გამოჩნდებოდა პრესის ფურცლებზე.

ძმები ძმურადაც წარუდგებოდნენ მკითხველს.

ასეთ რაიმეს სულაც არ ითვალისწინებს გულითადი მეგობრობის კანონები — მაინცდამაინც ერთად გამოჩნდნენ პირველად და ერთობლივადაც გაინანილონ დებიუტის სიხარული.

ესენი ერთი ბედის თანაზიარნი აღმოჩნდებოდნენ, ერთ საგაზეთო წერილში გვერდიგვერდ ნახსენებნი.

სიხარულის განაწილებისა კი... რა მოგახსენოთ.

იმ პასაჟში მაინც განსაკუთრებით გადაეჯაჭვებოდა მათი სახელები ერთმანეთს:

— ამ ხულიგნების თავაშვებულობის გამო...

უნებურად საგაზეთო სტატიები ხომ არ ამერია?

სულ სხვა ციტატა ამიტომაც ხომ არ გაჩნდა?

არა, რა არევა ან რა სხვა ციტატა:

— ამ ხულიგნების თავაშვებულობის გამო ამას წინათ ქალაქის ერთ-ერთ ბაღში სისხლიც კი დაიღვარა. ჩვეულებრივ აყალ-მაყალს დანის ტრიალი მოჰყვა. დაიჭრა ხულიგნების ჯგუფის ერთი წევრი გურამ დოჩანაშვილი, 47-ე სკოლის მეათეკლასელი მოსწავლე. ხულიგნების ჯგუფმა გადაწყვიტა „შური იდიოს ამხანაგისათვის“. ზ. გამსახურდიას წინადადებით ისინი იარაღებიან — ზოგი რეზინის ჯოხით, ზოგიც დანით. ზვიად გამსახურდიამ სპეციალური დიდი საკეცი დანაც კი მოიმარჯვა. „წამოიღეთ რამე, თუნდაც რკინის კეტები, რომ თავში ჩავცხოთო!“

ესეც მათი ერთობლივი გამოჩენა პერიოდიკაში — გვერდიგვერდ და ძმურად.

გურამ დოჩანაშვილი — ხულიგნური ჯგუფის წევრი.

ზვიად გამსახურდია — ამ პასაჟიდან და განსაკუთრებით მთელი სტატიიდან ცნაურდება ხულიგნური ჯგუფის მეთაურად.

უკეთეს წარდგენას ვერც ინატრებ!

უკეთეს შემოსვლას საზოგადოების თვალსაწიერში!..

მითუმეტეს, თუ ეს ხდება ოფიციალური ფურცლებზე, მრისხანე „კომუნისტისა“, უამრავი ადამიანისათვის რომ აერდაერია ცხოვრების გზა დაარსების დღიდანვე — თუკი პირდაპირ იმქვეყნად არ გაისტუმრებდა, ციმბირსა ან შუა აზიაში კი გადაკარგავდა და სოციალისტური კატორღის ჯოჯოხეთს გამოატარებდა, და 1956 წლის 16 დეკემბრის ეს პუბლიკაცია, შემადრწუნებელი სათაურით დამშვენებული — „სარეველა“ — სასიკეთოს არაფერს მოასწავებდა ხულიგნებად გამოცხადებული ჭაბუკების თავზე.

და მითუმეტეს, თუ სტატიას პოლიტიკური სარჩული აქვს და საბჭოური სტილის ნიუანსებში გათვითცნობიერებული მკითხველისათვის არც ეს სარჩულია დაფარული და არც მწარე პერსპექტივა — ეს ჭაბუკები განწირულნი არიან, მათი ბე-

დი უკვე განსაზღვრულია და აღარაფერია მათი დამსხნელი ამ სატანჯველიდან, თუ რალაც სასწაული არ მოხდა. ამიტომაც ბოლოვდება „სარეველა“ ტიპური საბჭოური განაჩენით:

— ჩვენი ამ წერილის ვაი-გმირები მალე წარსდგებიან ხალხის სამსჯავროს წინაშე და დამსახურებულ სასჯელს მიიღებენ ხულიგნობისა და სხვა ანტისაზოგადოებრივი მოქმედებისათვის, ხულიგნების ფეხქვეშ მინა უნდა იწვოდეს!

საბჭოეთში — ხელისუფლების მტკიცებით — არ არსებობდა და არც შეიძლება არსებულიყო განსხვავებულად მოაზროვნე ადამიანი, და თუკი დისიდენტობას მოინდომებდა ვინმე, ან ყაჩაღი უნდა დარქმეოდა, ან ხულიგანი, ან კანონდამრღვევი, წერილმანი თუ მსხვილმანი, და შესაფერისი მუხლითაც გასამართლებულიყო, რათა პოლიტიკურ პატიმართა არარსებობა ემტკიცებინათ დასავლეთის თვალში, თითქოს სრულ სიყალბეზე აგებულ პროპაგანდას შეეძლოს მოაზროვნე პიროვნებათა გაცურება — და ვითომ დასავლეთის თვალში გაშიფრული არ ყოფილიყოს საბჭოთა იმპერიის არსი და რაობა, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების სტილი და ილუზიები.

საბჭოთა პროპაგანდა მაინც თავის კურსს მიჰყვებოდა — მტკიცედ და განუხრელად.

იქ კი, ოფიციალური ფურცლებზე:

ზვიად გამსახურდიას ეს დავალება რომ მიეცა თანამზრახველთათვის: წამოიღეთ რამე, თუნდაც რკინის კეტებიო, — 9 დეკემბერს მართლაც დასხმოდნენ ჰიგიენის სახლთან, მაგრამ... სრულიად უდანაშაულო მოქალაქეს, მუშას — პ-ს, და ჭრილობაც მიეყენებინათ. ჯერ ზვიად გამსახურდიას დაერტყა, შემდეგ ყველა დანარჩენიც მისეოდა დაზარალებულს, ამ საქმეში კი ყველაზე მეტად „გამოეჩინა“ თავი ანატოლ მიქაძეს, ხულიგნობაში არაერთხელ შემჩნეულს.

წლები რომ ჩაივლიდა და 80-იანი წლების მიწურულს, როდესაც დისიდენტური მოძრაობა იატაკქვეშეთიდან ამოვიდოდა და ხელისუფლება დაისაჭიროებდა იმ პუბლიკაციის, „სარეველად“ სახელდებულის, განმეორებას, ზვიად გამსახურდია იხვეწებოდა: ახლა მაინც გამოჩნდეს ის „მითიური“ მუშა პ., ვისი გულისთვისაც კინაღამ ციმბირი უკან დავვატოვებინეს, ვიცოდე მაინც, ვისი ცემა გვბრალდებოდაო.

ან ის მოქალაქე ნ. ვინლა იყო, ორ ქალიშვილთან ერთად მიმავალი თავისთვის, ქუჩის „რაინდები“ გასს რომ შემოერთყმოდნენ და მუშტითაც გაინაპირებდნენ. ქალ-ვაჟნი როგორღაც რომ დააღწევდნენ თავს ხულიგნებს და ტრამვაის ვაგონში ასვლასაც მოახერხებდნენ, თავზეხელაღებული იქაც რომ შეჰყვებოდნენ და გაგრძელებოდა თავაშვებულობა, ძიძგილი, მუშტების მოღერება, უწმანური სიტყვებით შურაცხყოფა?..

თხრობა ბელეტრისტული პასაჟებითაც რომ შეემკოთ „კ. ქებაძის“ ფსევდონიმს ამოფარებულ ავტორებს!.. დიახ, როგორც გამოირკვეოდა, ისინი ორნი იყვნენ: ვ. თორდუა და გ. მუხიძე.

ვთქვათ და:

ის ახალგაზრდა მოქალაქე ნ. დანდობილად რომ მისეირნობდა ორ ქალიშვილთან ერთად, ამ სურათის ხილვა ქუ-

* გაგრძელება. იხ. „ჩვენი მწერლობა“, №19,20

ჩის „რაინდებში“ ასეთ გადალაპარაკებას გამოიწვევდა:

— შენ რომელს აირჩევ, ზვიადო?

ზვიადმა კი ზვიადად უნდა გადახედოს მსხვერპლს:

— მარცხენას, ცხადია! — ისმის მისი მოკვეთილი პასუხი.

— მაშ ჩვენ როგორმე მარჯვენასთან მოვრიგდებით, —

ჩაილაპარაკებს ანატოლ მიქაძე და ამას უკვე მოქმედების ის განვითარება უნდა მოჰყვებოდა.

ამ კ. ქებაძეს — თუ ვინც იყვნენ — სულსა და გულს უხარებდა და ატკობდა მოხასხასე მდელი, მწვანედ მობინე ჯეჯილი, რაც საბჭოთა ახალგაზრდებს აგონებდა, მშობლიური პარტიისა და მთავრობის მზრუნველობით აღზრდილი, მათი გმირული შრომის, ბრძოლისა და ბეჯითი სწავლის შთამაგონებელ მაგალითებს, მაგრამ... გულს უკლავდა ამ მდელიში, ამ ყვავილნარში ზოგან მოდებული სარეველა ბალახი, რომელიც აფერხებდა და ზიანს აყენებდა მცენარის გამლა-გაფურჩქენას.

— სამწუხაროდ, ქვემოთ ლაპარაკი გვექნება სწორედ ამ სარეველაზე — უღირს ახალგაზრდებზე, პირდაპირ ხულიგნებზე, უსაქმურობისა და დებოზის „რომანტიკოსებზე“, ჯერ კიდევ აქა-იქ რომ მოსდებიან ჩვენს ლამაზ ყვავილნარს. მათ არ განაჩნიათ ქცევის რაიმე ნორმა, ერთმანეთს ეჯიბრებიან შორს გადაფურთხებაში, საზოგადოება მათთვის თითქოს კოჭებამდე წყალი იყოს, რომელსაც შეიძლება თავისუფლად გადაახტე, გასტოპო, გასცურო, მკლავის ძალა გამოსცადო.

იქვე მათ მოიხსენიებდა სინდისისაგან, შეგნებისაგან, საზოგადოებისა და საკუთარი თავის პატივისცემის გრძნობისაგან თავისუფალ ახალგაზრდებზე და ანუ შუბლგარეცხილებად, რაც უკვე საშიში მოვლენა ჩანდა და ასეთი კაცის გამოჩენა კი — სახიფათო.

მათი გარეგნობის აღწერისას საქებარ ეპითეტებს არ იშურებდა: თავიანთი სიცოცხლის ნამდვილი გაფურჩქენის, ნამდვილი გაზაფხულის პერიოდში მყოფნი, ჩვიდმეტ-ცხრამეტი წლისანი, ტანაშოლტილნი, გარეგნული სილამაზით დაჯილდოებულნი, უკანასკნელი მოდის ტანსაცმლით შემკულნი და დამშვენებულნი, წვერულვაშაკოკრილინი...

მათ სულში, მათ შინაგან სამყაროში რაღა ხდებოდა?

თურმე — ნეტამც არ ჩაგვხედა:

— მხოლოდ სიცარიელე, ქარაფშუტა სული, დაკნინებული ბუნება, დახურდავებული ხასიათი, ყველაფერი, გარდა ნამდვილი, ჭეშმარიტი ადამიანური თვისებებისა.

სულიერ წინამორბედებად იერემია წარბასა და ტარიელ მკლავაძეს შეურჩევდათ პამფლეტის ავტორი. და ეს ლიტერატურული პარალელები, ეტყობა, კონსტანტინე გამსახურდიას „ხათრით“ ხდებოდა, რაკილა ამ ჯგუფის მეთაური ზვიად გამსახურდია მამამისის ნაწარმოებებში გამოხატულ დადებით გმირებს კი არ ბაძავდა, არამედ სწორედ იერემია წარბასა და ტარიელ მკლავაძეს.

და ყველას ერთად რომ ჩამოთვლიდნენ, ამ ქუჩის „რაინდებს“, რომელნიც ერთ საღამოსაც არ აცდენდნენ, რომ დებოში არ აეტყუათ და ხულიგნური გამომხდომებით გამგულვამომგულენი, ჩვენი ქალაქის მშრომელები არ აღეშფოთებინათ: ეს ზვიად გამსახურდიაო, ეს ანატოლ მიქაძეო, ეს ვლადიმერ სიხარულიძეო, ეს თამაზ გუნჯუაო, ეს თეიმურაზ ცერცვაძეო, ეს თემურ მეტრეველიო, ეს მერაბ კოსტავაო, — კვლავ ბელეტრიზებული პასაჟი გამოეჩინა მთავარი დამნაშავეის ნამდვილი სახის გამოსაშკარავებლად:

— შედიხარ წიგნის მალაზიაში. არჩევთ სიახლეს.

თვალს იპყრობს ჩვენი ცნობილი მწერლის კონსტანტინე გამსახურდიას ახალი რომანი — „ვაზის ყვავილობა“. ყიდულობთ. შინ მიგიხარიათ. გზაშივე ინტერესით ფურცლავთ წიგნს... ამ დროს პირველად აღწერილი ინციდენტი გატყდებით თავს — ვილაც მძლავრად გეჯახებათ და ზედ უნმანური სიტყვების კორიანტელსაც გაყრით. ნაფორხილებით. ეს სქელტანიანი წიგნი ხელიდან გივარდებათ.

— ვინ არის, კაცო, ეს ბანდიტი? — თქვენი გულიდან აღმომხდარი სიტყვები არ ეპარება კ. ქებაძეს, ვინც, ეტყობა, იქვე მდგარა, და მაშინვე მოგანვდით სასურველ ცნობას.

— იცნობდეთ — ზვიად კონსტანტინეს ძე გამსახურდია — მწერლის შვილი... ხომ გულსატკენია? მაგრამ სამწუხარო ფაქტია.

სწორედ აქ ჩნდება მის სულიერ წინამორბედთა სახელები, როგორც წყეული წარსულის ხორცმეტეხისა.

და დაე „დიდოსტატის მარჯვენის“ ავტორს, მხატვრული პროზის ოსტატს საკუთარი ყურით მოესმინა ეს საყვედური „კომუნისტის“ ფურცლებიდან: როგორ მოხდა, რომ თქვენი საკუთარი მარჯვენა ვერ განავრცეთ თქვენს საკუთარ შვილზეო?!

საყვედური მოესმინათ სხვა მშობლებსაც — პედაგოგიკის ინსტიტუტის სექტორის გამგესა თუ „საკმაოდ ცნობილ ამხანაგს“, პასუხისმგებელ საბჭოთა მუშაკსა თუ სამედიცინო ინსტიტუტის დოცენტს, საბჭოთა არმიის პოდპოლკოვნიკს, სახელმწიფო კონტროლის სამინისტროს უფროს კონტროლიორსა თუ განათლების დარგის მუშაკს...

ამ ჩამონათვალში არსადა გურამ დოჩანაშვილის მამის სამსახურის ხსენება, ისევე, როგორც „ხულიგანთა თაიგულის“ დასახელებისას არსად გაელვებულა მისი გვარ-სახელი.

მისი სახება და ამ ჯგუფის წევრობა მაშინ უნდა გამოჩნდეს, როდესაც „კ. ქებაძის“ ფსევდონიმს ამოფარებული ავტორები თბილისის პირველი საშუალო სკოლის დამუნათების შემდეგ 47-ე და 42-ე სკოლებსაც გადანვებოდნენ: ვერც ისინი დაიტრაბახებენ მოსწავლეთა შორის აღმზრდელითი მუშაობის მაღალი დონით, როგორც ჩანს, პედაგოგიურ კოლექტივებს არ აწუხებთ თვითეული მოსწავლის ბედიო.

სასკოლო კომკავშირული ორგანიზაციებიც ჯერ „ვერ მიწვდომოდნენ“ მათ, რადგანაც ისინი კომკავშირის ბილეთის გვერდით დასარტყმელად გამზადებულ დანებს ატარებდნენ.

ამას მოსდევდა იმ სისხლიანი ეპიზოდის ხსენება, გურამ დოჩანაშვილი რომ კინაღამ შეინარა.

დანით დაჭრილი საავადმყოფოში მოხვდა და მკურნალობამ აარიდა ტოლ-მეგობრებთან ერთად სუკის საკანში სამთვიან ყურყუტს მარტოდმარტო, თუმც სასამართლოს ვერც ის გადაურჩებოდა, სასამართლოს, რომლის მოსალოდნელი განაჩენიც სტატიაში უკვე გაცხადებულიყო:

— ხულიგნები გვევლინებიან როგორც სარეველა ბალახი მობიბინე ჯეჯილიში, ისინი სახელს უტეხენ ჩვენს საუცხოო ახალგაზრდობას, გვევლინებიან მუნუკებად ჯანსაღ სხეულზე. მუნუკს კი მოჭრა უნდა, სარეველას — ამოძირკვა.

37 წლის სტილისტიკა ჩვეული სისასტიკითა და შემზარაობით იჩენდა თავს.

მუნუკს — მოჭრა, სარეველას — ამოძირკვაო...

აი, თურმე რა მოსდევდა სრულ ფუფუნებაში ყოფნას, სახლში მუსიკისა და უცხო ენების სწავლას, მასწავლებელთა დაქირავებას, საფულეში სახარჯო ფულის გამოუღველობას, რათა არც ტაქსით სეირნობა მოეკლოთ და არც

რესტორნებში ქეიფი...

ასე შემოცურდებოდა ინტელიგენციისა და საზოგადოების სხვა ფენების დაპირისპირების სურვილი — ამგვარ შემთხვევას ხელისუფლება და ოფიციაში ხელიდან როგორ გაუშვებდა.

ციხე-კატორღის კარი ავად აღმართულიყო ახალგაზრდების ამ გუნდის წინაშეც!..

რამდენი ადამიანი მოხვედრილიყო ციხეში ხულიგნობის ბრალდებით, რამდენი ადამიანისათვის მოეკითხათ პასუხი ქუჩური დებოშისა თუ აყალმაყალისათვის, მაგრამ ხელისუფლება და მისი პრესის ფლაგმანი — გაზეთი „კომუნისტი“ — არ დაინტერესებულა მათზე სტატიების შექმნით. აბა, რა ხელისუფლების საქმე გახლდათ, ვილაცამ ვილაცას უნმანური სიტყვებით თუ მიმართა ანდა უხეშად შეეჯახა, ხელი შემოკრა თუ დანა მოუქნია. რა საქვეყნო მოვლენა ეს გახლდათ, ოფიციაში ასეთი მონდომებით რომ ჩარეულიყო და საგანგებო პუბლიკაციის მომზადებაზე ეზრუნა?!

ერთი ფრაზა ყველაზე თვალნათლივ გათქვამდა ანონიმ ავტორებსაც, გაზეთის რედაქციასაც და ხელისუფლებასაც:

— თავაშვებული ახალგაზრდები ხშირად „დემოკრატიანზე“ გაჰყვირიან.

ესეც „სარეველას“ შეთხზვის მოტივიც და შთაგონებაც.

მართალია იქვე ასეა განმარტებული მათი სწრაფვა დემოკრატიისაკენ: მათი გაგებით ეს ნიშნავს, თუ სუსტსა და უდანაშაულოს სცემეს, მილიციელს არ უნდა ჰქონდეს საქმეში ჩარევის უფლება, საზოგადოებას არ უნდა მიეცეს დაზარალებულის გამოქომაგების საშუალებაო, — მაგრამ ეს პასაჟი უფრო იმ ანდაზის დადასტურებას ჰგავდა: ქურდს რომ ყური უგდო, დღეში ასჯერ გამოტყდებაო.

და აგერ, ისინიც გამოტყენილყვნენ, რომ: ახალგაზრდები თურმე რაღაცას ლაპარაკობდნენ დემოკრატიანზე.

ხულიგნებად და დამნაშავეებად მათი შერაცხვის მიზეზიც ეს ხომ არ იყო?

ჯერ ისედაც ადვილი მისახვედრი გახლდათ, უბრალო ხულიგნების მოქმედებას ხელისუფლება ამხელა მნიშვნელობას არ მიანიჭებდა, რომ „კომუნისტი“ ვრცელი წერილით გამომხაურებოდა, იქ, სიღრმეში უთუოდ პოლიტიკის სუნი ტრიალებდა, და ეს სუნი მოულოდნელად ამოსხლეტილიყო ზემოთ: ხშირად დემოკრატიანზეც გაჰყვირიანო.

ეს ზოგადი და ბუნდოვანი ფრაზა გულისხმობდა იატაკქვეშა ორგანიზაცია „გორგასლიანსაც“ და პროკლამაციების მთელ წყებასაც, ეს ახალგაზრდები მალულად რომ ად-

გენდნენ და ავრცელებდნენ — საბჭოთა იმპერიის მძულვარებით ანთებულნი და საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენაზე მეოცნებენი.

საბედისწეროდ კი 1956 წლის 1-2 დეკემბრის ღამე გადაქცეოდათ, 14 დეკემბერს მათი საქმეც რომ გაფორმდებოდა — 4612.

ავიციოლია სიყრმიდანვე ჩვენ ქართვის ბედმაო, — თვითონ ამ სწრაფვას შესწირვოდა ილია ჭავჭავაძე და ანდერძადაც ეს დაეტოვებინა: სხვა გზა არა გაქვთ, თქვენც ჩემს კვალზე უნდა იაროთო.

ავიციოლია სიყრმიდანვეო, — ციხე-კატორღის კართან ამ ლტოლვას მიეყვანა ზვიად გამსახურდია და მისი თანაგუნდელ-თანამოაზრენიც და, როგორი მონდომებითაც უნდა შეენიღბა ხელისუფლებას მათი ეროვნული მრწამსი და სწრაფვა, მაშინვე უკვე ამოცნობილი გახლდათ „სარეველას“ ნამდვილი შინაარსიც და მიზანდასახულებაც, სტილური ხერხებით უნებურად პაროდისა რომ დამგვანებოდა — როგორც ყველაფერი, საბჭოური სულით აღბეჭდილი.

მოგვიანებით ნოდარ დუმბაძე ამ სტილის პაროდირებას რომ მოინდომებდა („თეთრი ბაირალები“), მწერლური ჩარევა ნაკლებ დაჭირდებოდა, რათა გროტესკული ყაიღის ტექსტი შეექმნა. პირდაპირ გაიმეორებდა გამოთქმებსა და ფრაზებს, ნიშანდობლივს საბჭოთა უურნალისტიკისათვის, და ასე ძალდაუტანებლად შეითხზებოდა „ხულიგანთა“ მამხილებელი სტატია, რომანის ფურცლებზეც რომ იწვევდა მკითხველის სიცილს და თეატრის სცენიდანაც.

რომელიმე დასავლელ აბსურდისტს რაიმე ამგვარი ტექსტის შექმნა რომ მოენდომებინა, მთელი თავისი მხატვრული უნარი უნდა ჩაეხარჯა, ჩვენში კი გადაიკითხავდი პუბლიცისტურ წერილებს კანონიერების სადარაჯოზე მდგარი უურნალისტიკისა და... დიდად სასერიო ქარგასაც ააგებდი.

სასერიოს მხატვრულ ქმნილებაში, თორემ!.. უნებურად პაროდისა რომ დამგვანებოდაო...

პაროდია კი ლამობდა ტრაგედიის გადაქცევას ფარსად. ფარსს კიდევ არაერთხელ განუმზადებდნენ ზვიად გამსახურდიას მისი დრამატული ცხოვრების მანძილზე, ოღონდ ამჯერად ვერაფერი გაეცოთ ვერც კონსტანტინე გამსახურდიას, ვერც „საკმაოდ ცნობილ ამხანაგსა“ და ვერც „პასუხისმგებელ საბჭოთა მუშაკს“ საბჭოურ-პარტიულ კულუარებში და ამ ახალგაზრდების კეთილისმყოფელთ ისღა დარჩენოდათ, მათთვის ერჩიათ, თბილი ტანსაცმელი მოიმარაგეთ, ციმიბრის ყინვაში სხვაგვარად ძალიან გაგიჭირდებათო.

მეგობრს, ძმას,
მეზს ხისკომ მსხიბს,
ბას ოჯახს,
ძმუხი სიუხუცადო, აუბესსი ჯიუჯიუჯიას
მა უფლებია ჯეოჯეოჯიუჯიუჯი,
იანჯე-მსაჯი,
ჯე-ღი სუხუ-ეჩი,
აქვნი გუბ ღამეო

თუ რაღაც სასწაული არ მოხდებოდა...

მოულოდნელ მხსნელად... საბჭოეთის გენერალური მდივანი მოეკლინებოდათ.

იცინებდა და რას იცინებდა ნიკიტა ხრუშჩოვი, როდესაც შეიტყო, „ბუნტს“ სკოლის მოსწავლეები გინჯობდნენო.

მანამდე საბჭოთა რეჟიმი არ განასხვავებდა სკოლის მოსწავლეს ზრდასრული მოქალაქისაგან — ყველას ერთნაირად მოეკითხებოდა პასუხი და სასტიკ სასჯელს არასრულწლოვანების წყალობით ვერ გადაურჩებოდი.

ახალი ხელისუფალი ამჯერად საჭიროდ მიიჩნევდა ასაკობრივი მიჯნის დადებას.

უფრო კი ალბათ იმას გაითვალისწინებდა, რომ სულ ახალი დახვეწილი ჰყავდა მომიტინგენი თბილისში — საქართველოს დედაქალაქის შუაგული სისხლიან კალოდ გადაექცია და რეპრესიების ტალღის გაგრძელებას აღარ მოინდომებდა. თან მეამბოხეთა ყმანვილური ასაკი გაუადვილებდა გამამართლებელი განაჩენის გამოტანას.

ზვიად გამსახურდიას მხატვრულ-დოკუმენტურ თხზულებაში, „ავტობიოგრაფია“ რომ შერქმევია, ზოგიერთი ისეთი დეტალი თუ რეალია ცნაურდება, რაც ზეპირ მატია-ნეში აღარ ტრიალებდა, ყოველ შემთხვევაში ჩემთვის მანამდე უცნობი გახლდათ.

რა გინდოდა? — ეკითხებოდნენ გამომძიებლები, — ხომ მოგინცო მამაშენმა შინ კომუნისში, და რაღამ აგამოხაო?.. და ბრალს დასდებდნენ „დიადი საბჭოთა სამშობლოს“ ღალატში, ეს კი, ჭაბუკი მეამბოხე, იქით დასდებდათ ბრალს საქართველოს ღალატში.

„სარეველა“ რომ წაუკითხავს, კონსტანტინე გამსახურდიას ლოგინად ჩავარდნილა და სწეულედა საკმაოდ გართულებია. ხალხი, 9 მარტის რბევა-ჟღელვით ისედაც აღელვებული და გამწარებული, აღშფოთებას ვერ დაფარავდა ახალგაზრდების მიმართ დაძრული რეპრესიების ახალი ტალღით და „კომუნისტის“ რედაქციის გარშემო დაიწყებდა შეკრებასა და უკმაყოფილების გამოთქმას. რედაქციის თანამშრომლებს შეეშინებოდათ მათ წინაშე გამოჩენა და უკანა კარიდან შეეცდებოდნენ მიმოსვლას.

სწორედ ამ დროს საფრანგეთში გამოიციმოდა კონსტანტინე გამსახურდიას ისტორიული რომანი „დიდოსტატის მარჯვენა“, რომელიც დიდ წარმატებას მოიპოვებდა და ეს წარმატება კი ძალიან შეაფიქრიანებდა აქაურ ხელისუფლებას: ამ მწერლის დაღუპვას ვაითუ საერთაშორისო სკანდალი მოჰყვებოდა.

ამასობაში გამორჩენილი მწერლები — შალვა დადიანი, გიორგი ლეონიძე, გერონტი ქიქოძე, გალაკტიონ ტაბიძე, პავლე ინგოროყვა თუ სხვანი — გამოთქვამდნენ პროტესტს და მათი ზეგავლენა აიძულებდა ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანს ვასილ მჭავანაძეს, ეთხოვა ნიკიტა ხრუშჩოვისათვის მოსწავლეების გათავისუფლება.

საბჭოთა კავშირის გენერალური მდივანი გარემოებებში რომ გაერკვეოდა, თანაც იცნობდა კონსტანტინე გამსახურდიასაც და აღარ მოისურვებდა საქართველოსთან ურთიერთობის გართულებას „დათბობის“ ხანაში, გადმოისროდა იმ ფრაზას, სასწაულებრივ რომ გადახსნიდა ციხის კარს მათ წინაშე და საციმბიროდ გამწესებულთ შინ გამოისტუმრებდათ: ეგლა გვაკლია, ბავშვებისა გვეშინოდესო.

„გორგასლიანის“ ნევრები ცხრანი ვიყავითო — აღნიშნულია „ავტობიოგრაფიაში“.

მართალია „სარეველაში“ შვიდი „ხულიგანი“ ჩამოთვე-

ლილი „მოთარემედ“, მაგრამ განაჩენში, ცხადია, ცხრავე ერთადაა — გურამ დოჩანაშვილიც და კიდევ გურამ სხირტლაძეც, ვისი მამის სამსახურიც საქართველოს უშიშროების კომიტეტში მიახვედრებდა პამფლეტის ავტორებსაც და „კომუნისტის“ რედაქციასაც, რომ ამ ჭაბუკის გვარის გაცხადებას საჯაროდ უნდა მორიდებოდნენ.

ვლადიმერ სიხარულიძისა არ იყოს, გურამ სხირტლაძეც, ეტყობა, ამ განცდასაც აეყოლებინა — მამის ერთგულება საბჭოთა სისტემისადმი თავისი ამბოხით გამოეხსნა. ეს ფსიქოლოგიური გარემოება ისედაც ადვილი ამოსაცნობია ამგვარ მოქმედებათა ჟამს, მითუმეტეს, როდესაც წინამორბედებიც გყავს საქართველოს დრამატულ ისტორიაში — ალექსანდრე ორბელიანი და ელიზბარ ერისთავი, მამების ცოდვათა გამოსასწორებლადც გარეულნი ამბოხებაში.

აქაური სამსჯავრო მხოლოდ დადასტურებდა უმაღლესი ხელისუფალის ამ გადაწყვეტილებას და... 1957 წლის 5 აპრილის გადაწყვეტილებით იმედგადასურულ ჭაბუკებს პირობითი სასჯელს აკმარებდა (ზოგს 3 და ზოგსაც 5 წლით) და კვლავ საზოგადოებრივ ცხოვრებას დაუბრუნებდა.

„სარეველა“ კი დარჩებოდა ეპოქის ერთ სახიერ დოკუმენტად.

და ქართული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრებისა და მწერლობის ორი თვალსაჩინო, თავთავის ასპარეზზე გამორჩეული სახელის პირველ საჯარო გამხმოვანებლად: ხულიგანი გურამ დოჩანაშვილი დანის ტრიალისას დაიჭრა, ხოლო ხულიგანმა და ბანდის მეთაურმა ზვიად გამსახურდიამ მისი გულისათვის შურისძიება გადაწყვიტა დიდი საკეცი დანით შეიარაღებულმაო.

V. საპედისწერო სქოლიო

„ოქროს სანმისის“ პირველი ნომერი რომ იხილავდა მზის სინათლეს, დათარიღებული 1975 წლის მაისით, მაგრამ უფრო გვიან დასტამბულიც და გავრცელებულიც, ზვიად გამსახურდიას ერთ ცალს გურამ დოჩანაშვილსაც გადასცემდა.

ჯერ ოფიციალურ გამოცემებს უგვიანდებოდათ და პირველი იატაკქვეშა ჟურნალი საბჭოთა საქართველოს სინამდვილეში, ასე საიდუმლოდ და ვაივაგლახით თავმობმული, მაშინვე, აბა, როგორ ჩაერთვოდა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

ხმაური კი დიდი აჰყვებოდა გამორჩენისთანავე.

ეს განსაკუთრებული გამოძახილი განსაზღვრავდა ამ ჟურნალისა და კიდევ „საქართველოს მოამბის“ მისიასაც ჩვენს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ისტორიაში.

თავის მხრივ სულ უფრო მწვავებოდა ხელისუფლების პოლიტიკა — იმპერიულიც და, შესატყვისად, რესპუბლიკურიც — და დისიდენტებს უკიდურესად შეავიწროვებდნენ.

საქართველოში სამთავრობო ცვლილებას ეროვნული ნეს-ჩვეულებების წინააღმდეგ გასასტიკებული ბრძოლაც მოჰყოლოდა და ქრისტიანული მოძღვრების საბოლოოდ დამხობისა და გაქარწყლების მცდელობაც... ეს ყოველივე დრომოჭმული ტრადიციების უარყოფის სახელით ინათლებოდა, ხალხის გაბედნიერების მხურვალე სურვილად!.. ესუბრებით ამხელა ტვირთის ჩამოსხნას ქართველობის მხრებიდან?! ხელისუფლება ჩააგონებდა ადამიანებს: ამ ყავლგასულობასა და დრომოჭმულობას, ამ ზედმეტობასა

და სიმძიმეს თქვენც გრძნობთ და საკმაოდ მწარედაც გრძნობთ, მაგრამ შეჩვეული ჭირისაგან გამოსხნა გიძნელდებათ და ჩვენი მოვალეობა სხვა რა არის, თუ არა შემწეობა და გადავილება ჭირთან განშორებისათვის.

სულ უფრო ვინროვდებოდა ყულფი ერის ყელზე, რათა ახალ ხელისუფალს პირნათლად მოეხადა ვალი კრემლის წინაშე, და ახლოვდებოდა ჟამი, როდესაც ქართული ენაც უნდა გამოცხადებულიყო ყავლგასულადაც, დრომოჭმულადაც, ტვირთადაც...

სახელისუფლებო პოლიტიკის გამწვავებამ თავისთავად გამოიწვია სახალხო აღშფოთებაც და დრტვივაც, და დისიდენტური ნაპერწკლებიც უკვე ფარულ ორგანიზაციას დაემგვანა — ჰელსინკის კავშირდაც გაფორმდა და იატაკქვეშა ჟურნალიც რეალობად აქცია.

„ოქროს სანმისის“ გამოსვლა უკვე ეროვნულ-პოლიტიკურ მოძრაობის გამკვეთრებას მოასწავებდა, ხმამაღლა თქმული პროტესტი, გამომაფიზილებელი სიტყვა სხვაგვარად აიყოლებდა და აღანთებდა საზოგადოებას, სხვაგვარ ძალ-ღონეს შთაბერავდა და ხელშესახებს გახდიდა, რომ ეროვნული მოძრაობა არც არასოდეს ჩამქრალიყო ჩვენს ქვეყანაში, ეგაა, ხან უფრო მიინაწვებოდა თუ მიიწრდილებოდა, ხანაც მონუშენტურ თუ შედარებით მომცრო ნიშანსვეტებად წარმოდგებოდა... და აგერ ფარული ჟურნალის გამოცემის დასაწყისი კიდეც ერთ თვალსაჩინო გაბრძოლებაზე მიანიშნებდა.

პირველი მოსინჯვისათვის სწორედ ასე სჯობდა — ლიტერატურული ყაიდის გამოცემა, გამჭვირვალე პოლიტიკური პასაჟებითა და ქვეტექსტებით, მაგრამ არა პირნიმნდად პოლიტიკური ჟურნალი, რომლის დროც დადგებოდა ძალიან მალეც და „საქართველოს მოამბის“ სახელით ამოუდგებოდა გვერდით „ოქროს სანმისის“, რომელიც თითქოსდა მარტოდენ ოფიციალურ რედაქტორებსა და ცენზურას ედავებოდა, მარტოდენ სალიტერატურო კრიტიკის მიერ ტენდენციურად გამოთქმულ შეხედულებებისა და შეფასებათა გამოსწორებას ცდილობდა და სამწერლო პროცესის მონესრიგებას.

რისი გამოკვეყნებაც იკრძალებოდა ანდა შეგნებულად მიფარებელიყო, თითქოს მხოლოდ ამ ლექსების, მოთხრობებისა თუ პუბლიცისტური სტატიების ერთად თავმოყრასა და სათანადო დაფასებას ესწრაფოდა „ოქროს სანმისი“ და უფრო შორსმიმავალი მიზნები არც გააჩნდა.

ასეა თუ ისე, თავდასაცავად მოიშველიებდნენ ამ გამოცემის ლიტერატურულ აღნაგობასა და იერს.

ჰელსინკის ჯგუფსაც და „ოქროს სანმისის“ შედგენა-გამოცემასაც ზვიად გამსახურდია მოთავეობდა და უმთავრესად ეს ორი პიროვნება ამოყენებინა გვერდით — მერაბ კოსტავა და ვიქტორ რცხილაძე.

გურამ დოჩანაშვილისთვისაც შეეთავაზებინა იატაკქვეშა ჟურნალის შედგენა-მომზადებაში მონაწილეობა, მაგრამ მას უარი ეთქვა.

მოგვიანებით ამ უარს თვითონ ასე ახსნიდა: მიუხედავად იმისა, რომ სამივესთან ვმეგობრობდი და ბევრი რამ გადაგვეტანა ერთად, ვერ ვატყობდი, რომ ამ პატარა ჯგუფში მაინცდამაინც ერთსულოვნება სუფევდა, რაღაც ეჭვით დაუნყეს ერთმანეთს ყურება, საყვედურებსაც აღარ ერიდებოდნენ და არ მინდოდა ამგვარ განწყობილებათა შუაგულში მეც მოვეცეულიყავი.

იქნებ სხვა მიზეზიც არსებობდა და გაცილებით უფრო

დამაბრკოლებელი მისთვის?

რა მიზეზი და: არ სურდა ხელისუფლებასთან ახდელი დაპირისპირება და არც ციხეში მოხვედრის პერსპექტივა იზიდავდა მაინცდამაინც.

ასეთ დროს კი უფრო მძაფრად და გაზვიადებულად აღიქმება ყოველი წერილმანი და, რასაც ადრე აინუნშიც არ ჩააგდებდი, ახლა შესაძლოა გადაულახავ დაბრკოლებად გადაგექცეს.

უარი კი განუცხადა.

ის აღარ ჩასძიებია და აღარც შემდგომ უცდია მისი დაყაბულება.

ეგ კი არის, პირველი ნომერი რომ გადაუტია, მალევე უკითხავს: გადაათვალიერე თუ არაო?

ამან: იმდენი საქმე მქონდა, „ოქროს სანმისს“ ვეღარ ჩაუვუჯექიო.

მერე იმან კვლავ: რა ჰქენი, გაეცანიო?

ამან: ჯერ ვერ მოვიცალეო.

და მერე კვლავ და კვლავ: კიდეც არ გინახავსო?

შეფიქრიანდებოდა გურამ დოჩანაშვილი, ასე რატომ ჩამციებიაო.

თან მართლა რა იმისთანა საქმეები დაგროვებოდა, რომ პატარა ჟურნალსაც ვერ გაცნობოდა... და გადმოიღებდა და პირველ ყოვლისა მეგობარი სამეულის სტატიებს გადაიკითხავდა, ერთ რკალად შეკრულს, გურამ რჩეულიშვილის დაბადების 40 წლისთავს რომ ეძღვნებოდა.

ჩაჰყვებოდა, ჩაჰყვებოდა და... უეცრად თავს ამოჰყოფდა ვიქტორ რცხილაძის წერილზე დართული შენიშვნა, რომელიც საკმაოდ მწვავედ გადმონვენოდა თანამედროვეობას სიჭაბუკეშივე ტრაგიკულად აღსრულებული ბელეტრისტის ფონზე: როგორ არა ჰგავს გურამ რჩეულიშვილი დღევანდელ ოფიციალურ გაბატონებულ მწერლებს, რომელთა ნაწერებს მათი უსახობის გამო ერთმანეთისაგან ვერ გაარჩევ; რა შორსაა მისგან მთელი ეს ხროვა „შაყირისტ“-ფელეტონისტებისა, სულიერი მახობისტებისა.

თვალსაჩინოებისათვის კი ასეთი ეპიზოდი იყო გახსენებული:

— ამას ნინ მეგობარმა მომიტხრო ერთი ნიშანდობლივი ფაქტი: მასთან მისულა ერთი ჩვენი პოპულარული მწერალი, რომელსაც ნაუკითხავს მისთვის ადგილები თავისი „გაბედული“ რომანიდან. კარგა ხანს კითხულობდა თურმე მწერალი. ბოლოს შეეკითხა მეგობარი — რაშიაო გაბედულება შენი რომანისა? მწერალმა მიუგო: განა ვერ მიხვდი, როდესაც რომანის გმირები იმყოფებიან ერთ დიდ, მაღალ-ჭერიან ოთახში, ეს ოთახი ეკლესიას რომ ნიშნავს?

ეს განმარტება შენიშვნაში კითხვა-ძახილის ნიშნით გაბიბრებულყო, მაგრამ ეს არ ეკმარათ, არც მანამდელი ზოგადი „უსახობა“ და „სულიერი მახობიზმი“ და ცხარე კილოთი დასძენდნენ:

— ვაგლახ! განა წარმოსადგენია სულიერი კასტრირების ამ დონემდე დაშვება?!

აბა, სულიერი კასტრირებო!.. თანაც, უკვე უშუალოდ იმ პიროვნებაზე, ეკლესია ასე საგულდაგულოდ რომ შეეფარებინა რომანში და ამგვარ დაქარაგმებას გაბედულებად მიითვლიდა.

და კიდეც ერთი, მთელი პასაჟის დამავიგრგვინებელი ფრაზა:

— ნუ დაგვაგინყდება, რომ ეს მწერალი უკეთესია და-

ცემულთა შორის!

დიდი შეღავათია, დიდი, თუ სხვა დაცემულთ სჯობიხარ. რალაც სასიკეთო მანაც ემეტებოდათ მისთვის, თუმც... ბევრიც არაფერი, რაკილა მრავალრიცხოვან ეპითეტთაგან „პოპულარულზე“ მეტი ვერაფერი მიესადაგებინათ მისი აქამომდელი გარჯისათვის. არამცთუ თვალსაჩინო, ცნობილიც კი ზედმეტი მოსჩვენებოდათ. ისე მაზოხიზმს, სულიერ კასტრირებას და დაცემას რომ გიხსენებენ, აღმატებული ეპითეტები კიდევ რომ დაგიხვავონ, იმ შეფასებას რა გამოასწორებს, თუნდაც შეამსუბუქებს!..

არადა, მისთვის რაოდენ ძვირფასი გახლდათ სოფლის განაპირას მდგარი ეს შენობა, რომელიც — პოლიტიკური რეჟიმის გათვალისწინებით — კოშკად მოიხსენიებოდა თხრობისას, თუმც უფლის სახლს გულისხმობდა; და ეს მიწინება მარტოდენ მწერლისათვის კი არ ყოფილა საცნაური, არამედ მკითხველიც იოლად უნდა მიხვედრილიყო მის დანიშნულებას, რაკილა აქ ინახებოდა სამოსელი პირველი, ახალი ალთქმიდან გადმოტანილი სახე-სიმბოლო, რომელსაც გურამ დოჩანაშვილი თავისებურადაც შეავსებდა და მხატვრული სიტყვის შინაარსით განმსჭვალავდა.

ციცაბო კიბეს უნდა აპყლოდი იქ შესაღწევად, ნესტიან, სქელ კედლებს შორის ჩირაღდნით ხელში გაგეკვლია გზა და...

თუმც შენ ან სხვა იმ კოშკს როგორ მიუდგებოდით, როდესაც ერთადერთ კაცს ჰქონდა უფლება იქ შეღწევის — მამას, ვინც რიტუალად დაადგენდა იქ სტუმრობას და მხოლოდ ნელინადში ერთხელ ადიოდა კოშკში, გვიანი გაზაფხულის რომელიმე დღეს.

ჩირაღდნადანაბრებული უძვირფასესი კაბიდან კი უამრავი კამკამა სხივი ჟღერიალთ ინელბოდა ბნელში, და როდესაც მამა გაშლილ ხელისგულს ნაზად დაადებდა დიდ ამეთვისტოს, ყოველ ქვას უბაცდებოდა თამამი კაშკაში და მხოლოდ დიდი ამეთვისტო გრძობდა დაკოჭრილი ხელისგულის სითბოს.

სამოსელი პირველი რომანშიც ისევე უნდა გაყიდულიყო, როგორც მახარებელთ ეუნყებინათ კაცობრიობისათვის ჯერ კიდევ როდის იესო ქრისტეს მიერ ნაამბობი იგავის სახით, და „სამოსელი პირველის“ კომპოზიციური ქარგა ამ იგავის სიუჟეტზე რომ ამოიზრდებოდა, ფინალურ ნაწილში მამას ის საიდუმლო უნდა განეცხადებინა უძღები შვილისათვის, რომ: სამოსელი პირველი სიტყვა გახლდათ. და დომენიკოს ამბავი ცად კი ავიდოდა, მაგრამ მიწაზეც, თავისიანებთანაც უნდა დაეტოვებინა. ის ქვა კი, დიდი ამეთვისტო, არასოდეს აღარ უნდა მოეცილებინა, დიდი ამეთვისტო — ცეცხლმოუდები, მეუფიანი, ანა-მარიას მოციაგე ქვა.

— ეს ლოდზე მძიმე იქნება, შვილო.

ამ რომანში ასე გამოითქმოდა ის თვალსაზრისი, რომელსაც გურამ დოჩანაშვილი მოგვიანებით არაერთხელ გაიმეორებდა, მწერლისა და კატორღელის შრომას ერთმანეთს რომ გაუიგივებდა, და თუ მწერლის იდეალს სხვადასხვა დროს სხვადასხვა სიმბოლოს შეურჩევდა, ამჯერად ანა-მარიას ამაღლებულ ხატებასთან გაათანაბრებდა, ქემ-მარიტი, შეუბღალავი ხელოვნების ემბლემასთან.

— მრავალ ქვეყანას ავაშენებინებს, და უცნაური მეფე დადგები — ბევრი ყმა თუმცა კი გეყოლება, შენ მანაც ყველას მონა იქნები და სული შენით ედგომებათ, გამიგე? — შეაგონებს მამა დომენიკოს, სინამდვილეში კი გურამ დოჩანაშვილი ამჟღავნებს საკუთარ მწერლურ კრედოსაც და თავისი მხატვ-

რული სამყაროს უმთავრეს ნიშანსაც, თანაც რამდენიმე ვარიანტით, რათა უფრო ჩაებეჭდოს მკითხველის ცნობიერებას:

— და მაგ სამოსელს რაც უფრო მეტ ხალხს გადაანვდენ და გადააფარებ, უფრო მდიდარი შეიქმნები, უფრო ტანჯული... განამდები და გაიხარებ... სიტყვის თამაშად ნუ ჩამომართმევ — უბედნიერესი უბედური იქნები... და დატანჯული. თუ გესმის... და სიძულვილიც თუმცა კარგად უნდა შეგეძლოს, ისიც ყოველთვის, განუყრელად უნდა გახსოვდეს, თუ დედამინას რაც ატრიალებს. გამიგე?

ხოლო დედამინას რაც ატრიალებდა, დომენიკოს უკვე მოესმინა მიჩინოსაგან:

— სიყვარული.

და, აბა, იმ ცეცხლმოუდებელ, მეუფიან, ანა-მარიას მოციაგე ქვას დომენიკო როგორღა მოიშორებდა — ქვასავით მძიმეს, და ამითაც შემაგრძნობელს მისი სიძვირფასისა.

ცამიც ავიდოდა, მიწაზეც დარჩებოდა მისი ნაამბობი — ჰოი, რაოდენ დიდსა და გაბედულ ოცნებას შესთამაშებდა გურამ დოჩანაშვილი, ჭეშმარიტად დიდ რომანის შექმნას რომ მიეღებოდა ფარულად გულში, სახარების იგავიც ამიტომ მოემარჯვებინა კომპოზიციურ ჩარჩოდ, სამოსელი პირველის სახე-სიმბოლოსაც ამიტომ დასესხებოდა, კომპიციც ამიტომ გაეტოლებინა ეკლესიისათვის... და პირველ ფურცლებს რომ ავსებდა იმ სამყაროსი, რომლის უცნაურ მეფედაც ეგულებოდა თავი, ბევრი ყმა რომ ეყოლებოდა, და მანაც ყველას მონა იქნებოდა, უკვე დარწმუნებით განეზრახა, რაც შეიძლება მეტი ადამიანისათვის გადაეწვდინა და გადაეფარებინა ეს სამოსელი, რათა უფრო მდიდარი შექმნილიყო, უფრო ტანჯული, განამებულიყო და გაეხარა, და უბედნიერეს უბედურად განეგლო ცხოვრება.

ჰოი, რა კარგია სიჭაბუკე თავის ოცნებებიანად, რომელთაგან ზოგი ხომ მანაც შეიძლება აგხდომოდა, და, ვინ იცის, სწორედაც ის, ყველაზე გაბედული და დაუჯერებელი...

თითქოს მარტოდენ კოშკი იდგა სოფლის განაპირას — მაგრამ მისი უცნაურობაც, სამოსელი პირველის იდუმალეობაც და დიდი ამეთვისტოს რალაც უჩვეულო გამორჩეულობაც გაგრძობინებდა, განსაკუთრებული მხატვრული შენობა რომ აიგებოდა გურამ დოჩანაშვილის ხელით, თუკი ისე ეყოფოდა ძალ-ლონე, როგორც ეიმედებოდა... და ვითომ რატომ არ უნდა ყოფნოდა, ისეთი ექსპრესიითა და არტისტიზმით, ისეთი ხელოვნებით მიედინებოდა თხრობა.

და უეცრად ცივი წყალი გადაესხმოდა:

უკეთესია დაცემულთა შორისო...

თანაც უახლოეს ადამიანთა ხელით.

გურამ დოჩანაშვილი ამ სქოლიოში ადვილად ამოიცნობდა საკუთარ თავს, და განსხვავებით შოთა ჩანტლაძისაგან, ვისაც ეოცნებებოდა სქოლიოში სიცოცხლის გაგრძელება, ძალიან აღშფოთდებოდა ასეთი მკაცრი, შეურაცხყოფელი, მისი ღირსების შემლახავი მოპყრობით... ოღონდ ვიქტორ რცხილაძეს კი არ გაუნანყებდებოდა, არამედ ზვიად გამსახურდიას, ვისაც გამოეცანა ის ყოფითი ეპიზოდი, გურამი ადგილებს რომ უკითხავდა შემდგომ ასერიგად გახმაურებული რომანიდან „სამოსელი პირველი“ და საგანგებოდ მიანიშნებდა, თუ როგორ ქმნიდა თხრობა ეკლესიის გარემოს. თანაც, „ოქროს სანმისის“ რედაქტორი ის გახლდათ და საბოლოო სახეს ის ანიჭებდა ჟურნალს... ის ჩაციებაც გაახსენებოდა, მაღიმაღ რომ უმეორებდა: წაიკითხე და წაიკითხეო!

და კიდევ მიეჭრებოდა ზვიად გამსახურდიას და დიდი

მეხლა-შემოხლაც მოჰყვებოდა ამ შეხვედრას, რომელიც ადრინდელთაგან განსხვავებით ორი გულითადი მეგობრის შეყრას კი აღარ ჰგავდა, თუნდაც ცხარედ მოკამათეთა, არამედ დანასისხლად გადაკიდებული კაცებისა... და მას შემდეგ აღარც აღარაფერი შეიცვლებოდა მათ ურთიერთობაში.

დაემდურებოდნენ და სამუდამოდაც დაემდურებოდნენ ერთმანეთს.

ეს დღე გადამწყვეტი აღმოჩნდებოდა მათ ურთიერთობაში. 1976 წლის ამ დღიდან 1993 წლის 31 დეკემბრამდე — ზვიად გამსახურდიას ტრაგიკულ აღსასრულამდე — რამდენიმე რამ შეიცვლებოდა ქვეყანაში, ჯერ მარტო — კოლონიური მიწა-წყალი დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ წამოიშორებოდა, თორემ სამხედრო გადატრიალება და კიდევ ორი ომი რუსეთთან, აფხაზეთსა და შიდა ქართლში, ესეც ხომ თავისთავად...

მათ ურთიერთობაში კი არავითარი ცვლილება აღარ მოხდებოდა.

ის კი არა, გურამ დოჩანაშვილს ზვიად გამსახურდიას დაპატიმრებაც ვეღარ მოუბრუნებდა გულს და შინ დაბრუნებულთან არამცთუ ძველ მისვლა-მოსვლას არ აღადგენდა, კვლავაც სიცივე და უსალმობა დარჩებოდა მათ შორის კედელივით. ის კი არა, გამტყუნებითაც ამტყუნებდა იმ ყბადაღებული მონანიებისათვის, რისი გულითადაც სიცოცხლის უკანასკნელ წუთამდე ქოლავდნენ: მეგობარი პატიმრობაში ჩატოვა და თვითონ მალე გამოაღწია გარეთ თავზე ნაცრის დაყრის ფასადო.

გარდა იატაკქვეშა გამოცემის იმ მწვავე პასაჟისა, იმასაც გაეგულისებინა, რომ „სამოსელი პირველის“ მეორე ნაწილი არა და არ იბეჭდებოდა „მნათობის“ ფურცლებზე, იმ ჟურნალისა, რომლის რედაქციაში თვითონაც მუშაობდა პროზის განყოფილების გამგედ და თითქოს არაფერს უნდა დაებრკოლებინა რომანის გამოქვეყნება, მითუმეტეს, პირველი ნაწილი, ცალკე წიგნადაც გამოცემული, საკმაოდ გახმაურებულიყო და რედაქცია ისედაც უნდა ყოფილიყო მონდომებული მისი გაგრძელების დაბეჭდვას. გიორგი ნატროშვილი კიდევც შეპირებოდა და, დაიმედებული გურამი რამდენიმე ფრაგმენტს „ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე რომ გამოაქვეყნებდა, გაზეთის რედაქცია, მის სიტყვაზე დაყრდნობით, პუბლიკაციას ნაანერდა, რომ მკითხველი სრულად ამ ნაწილს „მნათობში“ უნდა დალოდებოდა.

მკითხველიც მოუთმენლად ელოდა.

ელოდა თვითონ მწერალიც.

ნომერი ნომერს მისდევდა, „სამოსელი პირველისათვის“ კი არა და არ გამოინახა ადგილი და გურამ დოჩანაშვილი ივარაუდებდა, მთლად რედაქტორზეც არ უნდა იყოს ამჯერად პუბლიკაცია დამოკიდებული, ვილაცები უნდა იყვნენ ჩარეულნი და საკმაოდ ენერგიულადაცო... ეჭვი უშიშროების კომიტეტისაკენ ეწეოდა — გაუშიფრავი არც ის შენიშვნა დარჩებოდათ და, რაკილა მის შუაგულში მე და ჩემი რომანიც აღმოვჩნდით, მაინცდამაინც არ ექაშინიკებათ ნომრიდან ნომერში მისი გაგრძელებით ბეჭდვით.

ვინ იცის, იქნებ მარტოდენ ეს არ ეყაბულათ და კიდევ უფრო მოეჭრათ გზა მისთვის — ვეღარც წიგნად გამოეცა... და სხვა ნაწერების გამოქვეყნებაც დაბრკოლებოდა...

როდესაც გაურკვეველობაში იმყოფები, ყოველთვის უარესს ფიქრობ, უარესს მოელო, და გაღიზიანება და გაგულისებაც მატულობს... და ამ გაურკვეველობას, გაბუნდოვანებულ მომავალს ზვიად გამსახურდიას აბრალებდა გუნე-

ბაში და: რა უნდოდა, რას მერჩოდაო, — ეს ფიქრიც არაერთხელ აეკვიატებოდა.

ვინ რჩებოდა, მაინც ვინ რჩებოდა ხალხის ხსოვნაში?

გადაულახავი ჯვბირი აღმართულიყო მას და იმ კაცს შორის, მისი სიყრმის მეგობარი რომ ერქვა... არადა პირველმა სწორედ მან გააცხადა მხატვრულ სიტყვაში ზვიად გამსახურდიას გამორჩეული მისიის თაობაზე.

მაჰმუდ აალიდ წარმოსახა „მხიარულ ბორცვში“ და სათავე დაუდო ამ პიროვნების გაპერსონაჟებას — ბელეტრისტიკაშიც, დოკუმენტურ პროზაშიც და ლირიკულ გმირადაც. თურმე რამდენი თხზულება უნდა დახვავებულიყო ზვიად გამსახურდიას სახელის გარშემო — სახოტბოც, განმაქიქებელიც და... მიუკერძოებელიც და რეალისტურიც... ახდილადაც და გამჭვირვალე ქარაგმებითაც...

ორი ურთიერთსაპირისპირო ნაკადი!..

დამეთანხმებით, ვრცელი მონოგრაფიის თემაა: ზვიად გამსახურდია — ლიტერატურული პერსონაჟი.

ამ თემას კი გურამ დოჩანაშვილის მოთხრობა გახსნის — ვითომდა ისპაჰანში მომხდარი, ვითომდა იდუმალებიდან მოსული სპარსელის ტრაგიკული თავგადასავალი.

გამორჩეული მისიის თაობაზეო...

როგორ ასწია, აღამალა, გოლგოთის მისტერიის უშუალო ანარეკლად შერაცხა მისი თავგანწირული მიმოხეტება და კარგული თავისუფლების ამოსაგებად... გამქრალი სახელმწიფოებრიობის დასაბრუნებლად...

იყო ასეთი დროც... ახლა კი, ახლა...

გურამს აღარც სურდა გახსენება, თუ ვის შთაეგონებინა მისთვის ის მოთხრობა, ვის ხედავდა მაჰმუდ აალის პროტოტიპად, არა კრებით სახეს, არა ოცნების თავისებურ ხორცშესხმას არამედ სწორედაც რეალურ პროტოტიპს, ნაცრისფერ ყოფითობაში ამოზრდილს თავგამეტებული კვეთებისათვის...

დაე მხატვრულ გამონაგონად ერწმუნა მკითხველს, პირწმინდა ოცნებად, რომელსაც მარტოდენ წარსულის დიდებულ აჩრდილთა მოლანდება ჰკვებავდა.

აქ კი, გარშემო...

ვითომ გამქრალიყო ის სწრაფვა, ის ჟინი, ის შემართება?..

გურამ დოჩანაშვილი დუმილს ამჯობინებდა.

...მაგრამ მაინც, ვინ რჩებოდა ხალხის ხსოვნაში?..

არაფერს დაგიდევდა დროის მსახვრალი ხელი.

მაგრამ... მეხსიერება?..

ისე მიწიდან ასეთ ერთნაირ ციაგს ნეტა მართლაც როგორ დაარქვეს ადამიანებმა ასეთი განსხვავებული სახელები — მეეტლე, ქალწული, ღრიანკალი?..

მერაბ კოსტავა რომ დაბრუნდებოდა ათწლიანი გადასახლებიდან და ზვიად გამსახურდიასთან მისი მეგობრობა ისევე გაგრძელდებოდა, თითქოს ეს ათი წელი არც ყოფილიყო, თუ ვინმე გაოგნდებოდა იმ ძველი ურთიერთობის აღდგენით, მათ შორის გურამ დოჩანაშვილიც, ვინც მერაბის ამ ნაბიჯს მისი ჰუმანური ბუნებითა და დიდი მიმტევებლობით ახსნიდა, თუმც ამასაც დასძენდა: ასე როგორ ჰყავს მონუსხული, რომ კიდევ ენდობა, მონური ფსიქიკისა ნასახიც არ გააჩნია და ამ შემთხვევაში რა ემართებაო.

არც ის სჯეროდა, თითქოს მერაბს დაენეროს განმარტების ის წერილი — ზვიად გამსახურდიას სარეაბილიტაციოდ გამიზნული — რომლის შინაარსიც იუნყებოდა, რომ ერთის გამოსვლა ციხიდან და მეორის იქ დარჩენა წინასწარი ურთიერთშეთანხმებით მოხდა, და რომ პოლიტიკური ბრძოლის ტაქტიკა მოითხოვდა ასეთ მტკივნეულ გადაწყვეტილებას, და რომ ზვიადმა ქვეყნის გულისათვის შეავდო სასწორზე საკუთარი რეპუტაცია, ეროვნული მოძრაობის შესანარჩუნებლად და არა თავის გადასარჩენად: დარწმუნებული ვარ, ზვიადის შედგენილია, მერაბი მხოლოდ ხელს მოუწერდაო, — იმეორებდა, — მაგრამ ამაზე ხელი როგორ მოაწერა, არა, მონუსხული ჰყავს, სხვა რა უნდა იფიქროო.

— იქნებ მისი განსაკუთრებული ორგანიზატორული უნარის გამო დაყაბულდა იმ წერილის გამოქვეყნებას საკუთარი სახელით, და ზვიადის გვერდითაც ხშირად ამიტომაც ხედავენ, ლაქა საბოლოოდ რომ ჩამორეცხოს, ეტყობა, ეჭვი არ ეპარება, რომ ეროვნული მოძრაობის წინამძღოლობას მასავით სხვა ვერავინ შეძლებს?!

— რა წინამძღოლიც არის, მაშინ გამოჩნდა... არა, მერაბი როგორღა ენდობა... ისე დამარწმუნებელი ლაპარაკი კი იცის, თუ კარგად არ იცნობ, შეუძლია ჰიპნოზიორივით დაგაჯეროს და ჩავიტიროს... სჯობს ერიდო, თორემ მერე შეიძლება ინანო... თან ძალიან ეჭვიანია...

— ისეთი ცხოვრება გამოიარა, სულ დამსმენებითა და მოთვალთვალეებით იყო გარემოცული და, რა გასაკვირია, იოლად აღარავის ენდობოდე და ცოტა უფრო მძაფრად აღიქვამდეს ყოველ სიტყვასა თუ საქციელს.

— ცოტა კი არა... იმისთანა ადამიანებზე აქვს ნათქვამი, ნამდვილად სუკის აგენტიო, გამეორებაც არ მინდა... და უკვე მაშინ შემეპარა ეჭვი მის ობიექტურობაში, ისეთი შთაბეჭდილებაც კი დამრჩა, რომ მამამისის მეტოქედ ვინც ესახება, მისთვის ცდილობს სახელის გატეხვას...

— ასეთი რამის დაბრალება...

— ვიცნობ, კარგად ვიცნობ... ასე რომ არ იყოს, ლევან გოთუაზე, კეთილშობილების ამ განსახიერებაზე, შეიძლება რაიმე ნამოგცდეს?... ეჰ, აღარც მინდა გახსენება...

— ვილაც შეიყვანდა შეცდომაში, ცოტაა უკეთური ადამიანი პოლიტპატიმართა შორისაც? ვილაც, ეტყობა, გადაკიდებული იყო ლევანზე და უთხზავდა ყალბ ხმებს, და ზვიადმა კი მისი სიტყვები აღარ შეამოწმა.

— ლევან გოთუას სახელი რომ გაისმის, იქ ცოტა სხვაგვარი სიფრთხილე გინდა, ადვილად რომ არ ავიყოლიონ. ისე, რომ იცოდე, არაერთ მწერალს უხსენებია ზვიადზე ლაპარაკისას მამის კომპლექსი. ამ მხრივ ვერაფერს გეტყვი, რა ფსიქოლოგიური დაკვირვებები აქვთ ამისთანა, ან რამდენად სწორად ხსნიან... ეგ კი არის, რომ დიდ არაფრად მიაჩნდა, რასაც თვითონ აკეთებდა ლიტერატურაში. მე ვურჩევდი, თარგმანს მიჰყევი და დასავლური ლიტერატურის კვლევას, ხომ ხედავ, რა კარგად გამოგდის-მეთქი. ის კრებული „ამერიკელი პოეტები“ ძალიან გახმაურდა, მაშინ ეს უჩვეულო მოვლენა იყო, და მეც და სხვებიც ვუმეორებდით, რომ აუცილებლად უნდა შეედგინა მოზრდილი ანთოლოგია. — თარგმანი რა არისო, მპასუხობდა, — საქმე, აი, ის არის, რომანებს თუ ნერ ადამიანი, კონსტანტინეს რანგის რომანებსო.

— თვითონაც ხომ არ უცდია?

— უცდია კი არა, იგაგებსა და ლიტერატურულ ზღაპრებს ვერ გაცდა, თანაც რა — ოდნავ წარმატებასაც ვერ

მიაღწია. იგაგები გულუბრყვილობაა, ზღაპრები — ზედმეტად ჩახლართული.

— მამის კომპლექსი რა შუაშია?

— მე არც ვამტკიცებ, უბრალოდ სხვების ნათქვამი გაგიმეორე... რომანის დაწერის უნინ რომ აწუხებდა, ესეც აშკარაა.

— მამ ჰიპნოზიორივით, არა?

— მე გირჩიე და შენ როგორც გენებოს!.. ძალიან ცუდს კი მიგრძობს გული!..

ერთხელ, ერთადერთხელ მაინც დარეკავდა მასთან, თუმც შინ არ დახვდებოდა და ამდენი წლის დაუბრების შემდეგ მათი ლაპარაკი არ შედგებოდა.

თუმც რომ დახვედროდა, ძალიან ცხარე დიალოგი კი იქნებოდა მოსალოდნელი, რადგანაც ეს ამ ფრაზით აპირებდა მიმართვას, ყოველგვარი მისალმებისა და მოკითხვის გარეშე.

— რას ცდილობ, ზვიად, სად მიინეგ, გამაგებინე, მაინცდამაინც სისხლი გინდა დაიღვაროს?!

1989 წლის მარტ-აპრილის მიჯნა გახლდათ.

ბედისწერის კიდევ ერთი ამოზვირთების ჟამი.

VI.

ზურბზე — აშარება კაცის ბედი

პაპიკოს, ჩუმ ლოთს, ლურჯი თვალები აქვს.

ეს ვითომ ჩვეულებრივი, მაგრამ საგანგებოდ შერჩეული ეპითეტები მოთხრობაში „ჩემი ბუჭუტა, ჩვენი ტერეზა“ ისეთი ინტონაციით გაჟღერებულა, რომ მკითხველს ძალდაუტანებლად მიანიშნებს მის თავისებურ მისიაზე, რასაც ამკვეთრებს და აგვირგვინებს ორად ორი სიტყვა:

— კაცია საჭირო!

არადა, ჰარალეთელებს უკვირთ, პაპიკო საერთო მხიარულებაში არასოდეს რომ არ მონაწილეობს, სადღეგრძელოსაც კი არ ამბობს, ისე დალევს ხოლმე ერთ-ორ ჭიქას და მიჯდება კიდევ ხის ძირში. და ერთხელაც რომ ჩააცვიფრებინ: ეტყობა, რალაც დარდი განუხებს, გვითხარი, რა დარდა და გულზე მოგეშვებაო, — პასუხად იმ ლაკონურ ფრაზას იკმარებს და კინაღამ გადარევს პარმენა დვალს: რა კაცი, ბიჭო, რავა ქალივით ლაპარაკობ შენო...

ემასხრებიან, აქილიკებენ, მაგრამ პაპიკომ ცხოვრებაში პირველად უნდა წარმოთქვას რთული წინადადება:

— მთავარი ისაა, რომ კაცია საჭირო. მაგრამ ის კაცი მართო მე კი არ მინდა, ყველას გინდათ, სუყველას, კაცია საჭირო.

ესეც ამ ლურჯთვალება, ჩუმი ლოთის თავისებური მისია — განჭვრიტოს სხვათაგან განსხვავებული პიროვნების მოვლინების აუცილებლობა.

ასე უნდა გადაიქცეს პაპიკოს მოლოდინი მკითხველის მოლოდინადაც.

ასე უნდა შემოცურდეს ხალისიან, იუმორით აღსავსე თხრობაში მესიანიზმის მოტივი და განწყობილება და... კიდევ მოვიდეს პაპიკოს ნაოცნებარი კაცი და შეეცადოს ჰარალეთელთა აყოლიებას ყველაფრის დასაკვირვებლად, ბუნებისაგან რეები ისწავლონ, და საკუთარი სხეულებიც დაინახონ, ისეთი უბრალო, ჩვეულებრივი და ჭკუმატილად გასაოცარი, და ლამით, ტყეში, სადაც სიტყვებს მეტი ფასი აქვთ, იქნებ ირწმუნონ ადამიანის გონების უსაზღვრო შესაძლებლობანი, რომ აღარაფერი ითქვას წელიწადის დროთა ფერადოვან მუდმივობასა და ბევრჯერ ნახსენებ ჰაერზე... წყალზე... ნიადაგზე... მზეზე...

აგერ მესიაც... მაგრამ სოფელმა იგი ვერ უნდა იცნოს. ის, რაც ამქვეყნიური წესია — მხსნელის ვერცნობა — ჰარალეთელნი როგორ გამოეთიშებოდნენ ამ ჯაჭვს და ბუჭუტაში მათი სულიერი ფერისცვალებისათვის მოვლენილ კაცს ან როგორ ამოიცივებდნენ და ან როგორ მიენდობოდნენ!..

გულდანყვეტილი უნდა გასცილდეთ მათი სულიერი ხსნიისათვის გამოცხადებული კაცი, უეცრად მოვლენილი უეცრადვე გაუჩინარდეს ჰარალეთელთა მკაცრი დამუნათების შემდეგ, წინასწარმეტყველურ გმობას რომ მოგვაგონებს თავისი პათოსით, მაგრამ სასონარკვეთილებაში მანინც არ ვარდება მცირე ხნით მოვლენილი უცნობი, რაკი-ლა ასულდგმულებს წნმენა, რომ:

— ტყუილ-უბრალოდ მანინც არ მისაუბრია — გინდაც სულ გადამივიწყოთ, და ასეც იქნება, რალაცა მანინც რჩება — ყოველთვის რჩება სადღაც, პატარა, რალაც... ყოველთვის რჩება.

თანაც, როგორც გამოცდილმა ფსიქოლოგმა, ისიც უწყის, თუ როგორ უნდა დაუტოვოს აქაურობას თავისი ხსოვნაც და დიდი გარდატეხის მოლოდინიც:

— და კიდევ ერთი კაცია თქვენში, ვისთვისაც მოველ... რომელიც არ მიხსენებია...

ამ ფრაზის მოსმენამ ყველა ჰარალეთელს საკუთარი თავი უნდა წარმოადგენინოს იმ ერთ კაცად...

ღრმა ფსიქოლოგიური ფანდიცა და ზოგადმესიანისტური მრწამსიც — მოლოდინი ყოველთვის უნდა რჩებოდეს საზოგადოებაში, თუნდაც სულ ახლახან შეექციოთ ზურგი მათი მხსნელისათვის ან გაექვევინოთ, ანდა სულაც ჯვარზე გაეკრათ.

გურამ დოჩანაშვილი ბუჭუტას ასე პირდაპირ ვერ აქადაგებინებდა საქართველოს დამოუკიდებლობას და სულიერი ფერისცვალებისაკენ სწრაფვა უნდა ეკმარა გამჭვირვალე მინიშნებად, ცხოვრების დინება ასე არაფრისდიდებით რომ აღარ უნდა გაგრძელებულიყო და მოლოდინს კი მართლაც მოეყვანა გამოსხნის იდეით შეპყრობილი კაცი, ვინც იქნებ ვერც ეცნოთ, მაგრამ ამაოდ მანინც არ ჩაივლიდა მისი გარჯა, რაკილა სადღაც რალაცა მანინც რჩებოდა, თუნდაც პატარა, ერთიბენო, მაგრამ ნალვერდალის შემნახავი.

და ნიშანდობლივია, თხრობაში ერთი-ორჯერ იმპერიის ხსენებაც რომ გაიღვებდა, მკაფიო მინიშნება, ჰარალეთი მისი ნაწილი რომ გახლდათ, არა თავისუფალ ერთა ძმური კავშირის, არამედ სწორედ იმპერიის.

სტილიური არტისტიზმი, თამაშ-თამაშა თხრობა იოლად გადაატარებდა ცენზორთა გონებას ამ სტრიქონებზე და გადახზავს გადაურჩებოდა.

პოლიტიკური სიმი ჩამოკრავდა, შეფარულად, ყრუდ, მაგრამ მანინც... და თუ სადღაც რალაც, თუნდაც პატარა, აუცილებლად რჩებოდა, ამ მოთხრობასაც — „ჩემი ბუჭუტა, ჩვენი ტერეზა“ — უნდა დაეტოვებინა თავისი კვალი საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე და ძალაუფლებურად წამოეტივტივებინა „მხიარული ბორცვის“ მხატვრულ-იდურო მრწამსი — ამ ორ მოთხრობას შორის ხიდის გასადგებად.

ჩემი ბუჭუტაო — მკვეთრად იუნყებოდა სათაური, რომ ეს პერსონაჟი მწერლისათვის განსაკუთრებით ძვირფასი და მისანდობი გახლდათ.

შეფიქრიანდებოდა, ვაითუ მოთხრობის სახელწოდება ჯეროვნად ვერ გაიხსნასო, და სიცილ-სიცილით ფინალში საგანგებოდ ჩაურთავდა:

— და კიდევ ერთ კაცს ახსოვდა ბუჭუტა. კი უნდა მიხვ-

დეთ წესით, ვის-ვის და მე — აბა ტყუილ-უბრალოდ მივაკალი ამ ამბის აღწერას თავი?

რჩებოდა მაჰმუდ აალი... ბუჭუტაც რჩებოდა...

...ხოლო პაპიკო, უწინდებურად მოწყენილი, გვიმრიანში იმალებოდა და ლურჯად ამღვრეული თვალებით საითკენაც იცქირებოდა.

კაცის მოსვლა იყო საჭირო... მალე, დროულად, თორემ მერე იქნებ ამაოდაც დარჩენილიყო მისი მოვლინება, გვიანი მგზავრის აუხსნელი შემოხეტება გაუდაბურებულ სივრცეში, სადაც წყლის წვეთიც კი აღარსად მოიპოვება და აღარც რაიმეს ნიშანია დაკარგულის ამოსაგებად.

და მისჩერებოდა ლურჯად ამღვრეული თვალები ზეცის უძირო სიღურჯეს.

კითხვის სასწაულებრივ ბუნებაზე რომ ჩამოაგდებს სიტყვას ვასიკო კეჟერაძე, თავის მღვლვარე საუბარს ორ „მისალოცთან“ ღვინის სმისა და კითხვის შეპირისპირებით დაინყებს, არის მათ შორის რალაც საერთო:

— მე მგონი ის, რომ ორივეს ეგრეთ ნოდებულ პიროვნულის თავისუფლებასთან მივყავართ, ოლონდ ერთი — მიშვებული, აგდებული, ულამაზო თავისუფლებაა, უპასუხისმგებლობით გამონყეული, მეორე კი — შემართული, გამოცდილი და ყოვლისშემძლე, ამამალღებელი, გესმით? ოო, რა სიამოვნებით გამოვამწყვდევი ლოთებს ჩემს კარცერ-ლუქსში, რადგან თავისუფლებისადმი გარკვეული მისწრაფება აქვთ...

კარცერ-ლუქსშიო, ჰეეე!.. ამ უტოპიურ გარემოში, მახვილგონივრულ წარმოსახვად რომ რჩებოდა — სამოთხედ ნამდვილ მკითხველთათვის, ხოლო კარცერად — ვინც იძულებით უნდა შეგეყვანა წიგნის ჯადოსნურ სამყაროში. არაა, თვითონ ორივე თავისუფლების მორიგებას ცდილობდა თავის არსებაში, და ცხოვრების სტილი თანდათან ამ მონაცვლეობაში გადაეზარდა — ღვინის სმისა და კითხვა-წერის... სწორედაც მონაცვლეობაში, წამიერადაც რომ არ მოუნდომებია მათი ურთიერთშეზავება, რადგან არა სჯეროდა, და ვერც ვერასოდეს ირწმუნებდა, რომ ნასვამ კაცს შეიძლება ნამდვილი მკითხველის ხელოვნებით წაეკითხა წიგნი ანდა ღირებულის სტრიქონიც კი დაენერა, არამცთუ მთელი თხზულება, და სასაცილოდ არა ჰყოფნიდა გალაკტიონ ტაბიძის ირგვლივ შეთხზული მონაჭორი, თავისებურ ლეგენდადაც რომ იხსენიებდნენ: თუ არ დათვრა, ისე ლექსს ვერ შექმნისო.

ლეგენდად იმიტომაც, რომ თვითონვე აღვივებდა ამ შეხედულებას გალაკტიონი და დიდად კმაყოფილი ეგებებოდა მის დამკვიდრებას. „დანყველილი პოეტის“ მითოსიც აგულიანებდა საამისოდ, განა არა, მაგრამ არანაკლებ — და ეგებ უფრო მეტადაც — პოლიტიკური სარჩული ჩამალულიყო ამ საბურველის მიღმა, ერჩივნა და ძალიანაც ერჩივნა ასოციალურ, მარგინალურ ადამიანად წარმომდგარიყო ხელისუფლების თვალში, და არაერთხელ ისიც მომხდარა, ღვინით ან კონიაკით რომ დაუსველებია წვერი, სუნი ეცემათ და ყველას მთვრალი ვეგონებო. არადა, წვეთი რა არის, ისიც არ ჰქონია დალეული.

გურამს ნასვამი არასოდეს უთამაშია, თუმც საწინააღმდეგო არაფერი ჰქონია, რომ ასოციალურ ადამიანად მიეჩინათ, მარგინალად, საზოგადოებრივ ყოფას ჩამოცილებულად, მოთხრობების წერის გარდა სხვა საფიქრალი რომ არც გააჩნდა.

შესაძლოა სიჭაბუკის იმ ამბებმაც იმოქმედა, კინალამ

ციმბირსა და გადასახლებაში რომ ამოჰყო თავი.

თვითონ სხვაგვარ ახსნას უძებნიდა ამ მიდრეკილებას და ვრცელ მოთხრობაში „იქამდე“ საკუთარ თავს სანდროდ რომ ჩახატავდა, პირდაპირ გადმოიტანდა თხრობაში ყოფითი რეალობიდან იმ ეპიზოდს, ერთხელაც, ოცდაათ წელს მიწვენილს, ნამეტანი სმა რომ შეემთხვეოდა და გული კარგა მაგრად შეაჯანჯღარებდა, დროებით შემკრთალი ლოგინზე მიწვებოდა და გაბრაზებულ ყურს მიუგდებდა. მამა თავის უახლოეს მეგობარს მიაკითხავდა, კარდიოლოგ შალვა გოგინაშვილს, რომელიც ფსიქოლოგის ხელოვნებითაც შეეცდებოდა დაეინფორმებინა ახალგაზრდა კაცი, რომ ღვინოს აუცილებლად უნდა მორიდებოდა. მგონი კიდევ დაიყაბულებდა, მაგრამ მერე სხვათა შორის რომ დაინტერესდებოდა, აქამდე რატომ სვამდიო, ისეთ პასუხს მოისმენდა:

— რალაც რომანს ვნერ და დიდი ეჭვი კი მაქვს რომ სისულელეა, მაგრამ ჩემთვის ყველაფერია მაინც, რადგან აუარება კაცის ბედი მკიდა ზურგზე... არ ვიცი, საჭიროა ეს თუ ავადმყოფობად გადამქცა, არ შემიძლია ყოველი გვერდი გადასამუშავებლად ათჯერ მაინც არ გადავწერო და ძალიან ხშირად კი, თორმეტჯერ, თხუთმეტჯერ, ოცჯერ!.. ისეც მგონია, რომ ყოველი ახალი, აი ეპიზოდს რომ ეძახიან, ყველაზე მთავარი და გადამწყვეტია და განამებულს მეჩვენება, ოღონდ აი ამ ადგილს როგორმე მოვრჩე და მერე რა უჭირს-მეთქი და როგორც იქნება და რომ დავამთავრებ, მთელი თავისი დაუნდობლობით აღმემართება ის მომდევნო ადგილი, მანამდე იმითი გულს რომ ვიკეთებდი და თურმე წინა რა ყოფილა თურმე, რახან შედარებით დაძლეულია, არაფერი, მაგრამ სწორედ იმ ვითომც ადვილ წინაში ისე ვარ ჩაფლული და ჩათრეული და ჩათრეული, თავს ვეღარ ვალწნე, ვიტანჯები, გათიშვა მინდა, მაგრამ სადა, და ველარაფრით ვიცვილებ, ჩემი ყოველი ნამცეცი ამ ადგილითაა გაუღებელი, ვერც ვაქეცევი, ვერც ჩამოიბერტყავ, არადა, მომდევნო ადგილი გამომწვევად მიცდის და, რა ვქნა... ვსვამ, ვითიშები... როგორც ვითხარით, აუარება ხალხი მანევს მხრებზე, და იმათი კი ზოგი ისეთი გარენარია, და როგორია რომ ასეთებიც კი, ჯერ რომ საერთოდ არ არიან და ბნელში ბუჭტავენ მერე, ნელინელ უნდა სული ჩაბერო და ზილო, ზილო, როგორებია გასაცოცხლებლად ასეთი მწარე ვინებიც და, ახლა იმათ აღარ იკითხავთ, ვინც ტკივილამდე მიყვარს და მტკიავ? აგერ მამაჩემს, მარტოკინა ჩემთვის ვერ მოუვლია და იმათ მოვლა როგორია, ვინებიც რომ შენამდე სულ არ არსებობდნენ და ჯერ შექმნა და მერე და მერე მოვლა და მოვლა უნდათ ისეთი და მერე რამდენს, მთელი სამასი ადამიანის შექმნა, მოვლა და პატრონობა მმართველს და როგორია ეს...

ცოტა სული უნდა მოითქვას ამ მღელვარე ლაპარაკის შემდეგ, მწერლის მხატვრული ესთეტიკისა და შემოქმედებითი ფსიქოლოგიისათვის ძვირფას მასალად რომ წარმოგვიდგება, პერსონაჟისთვის კი მხოლოდ დასაბუთებაა მისი ყოფითი ცხოვრების ამ მანერისა, და რაკილა თავისი განცდები ასე დამაჯერებლად ჩამოაყალიბა, უკვე შეუძლია შეაჯამოს, და გადამწყვეტი დასკვნის წინ აუცილებლად რომ უნდა შეყოვნდეს, ამ მხატვრულ პაუზას გურამ დოჩანაშვილი ზუსტი ფსიქოლოგიური დეტალით ავსებს — სანდრომ ძია შალვას ხელზე ხელი უნდა დაადოს.

— მე რა თქმა უნდა მშვენივრად ვიცი, რომ ბევრი მართლა დიდი მწერალი საერთოდ არ სვამდა, მაგრამ მე ალბათ პატარა ვარ და რახან იქიდან ერთმა დიდმა მწერალმა გაცოფებისას წუმპე და ჭაობი რომ დაარქვა, სხვაგვარად

ვეღარ ამოვიფარ და, ვიცი ვცდები და... მაინც... ვსვამ.

ეს ამალეღვებელი — თვითონ მწერალი „ტანჯვიანად დაკაცებულ აღსარებად“ რომ მოიხსენიებს — ტირადა არამართო მკითხველზე მოქმედებს შთამბეჭდავი ძალით, არამედ ძია შალვაც, ვინც მასთან იმიტომ მისული, რომ სამუდამოდ აელეზინებინა ხელი ღვინოს ასე თავდავიწყებით სმაზე, უკვე აღარ მოერიდება თავის მეგობარსაც და მტკიცედ განუცხადებს:

— ამან უნდა ჰსვას.

ყველაზე მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვან ბელეტრისტს აუარება ადამიანის ბედი რომ ჰკიდა ზურგზე, ცხადია, სანინაალმდევო საბუთად ვერ გამოდგება და აქ მწერალთა დიდ-პატარაობაც არაფერ შუაშია — უმთავრესი მაინც ფსიქიკაა, ნებისყოფა, ცხოვრების პირობები, გარემოცვა და ზოგჯერ ისეთი წვრილმანებიც, უცხო კაცს ეგებს სასაცილოდაც რომ არ ეყოს, ამ მწერლის ცხოვრების წირის არჩევა კი განსაზღვროს — დროებით ანდა სამუდამოდ.

გურამს, რასაკვირველია, ერჩივნა ეს ყოველივე რომანტიკულ საბურველში გაეხვია და პირწმინდად მხატვრული მოტივებით აეხსნა — მწერლური ფანატიზმით. ...ან იქნებ მართლაც ვეღარ გადაეხედა ესთეტიკური სამყაროს მიღმა და მაინცდამაინც ვერ დაეჯერებინა ამ მიდრეკილებას, ვთქვათ, პოლიტიკური სარჩულიც თუ ჰქონდა — სიჭაბუკიდანვე ქვეცნობიერში მწარედ დაღეილი შემაშფოთებელი განცდა, რომელიც გამუდმებით თავდავიწყებისაკენ გენეოდა — ან უნდა გენერა, ან უნდა გესვა. ეგ არის, ერთმანეთში არასოდეს არ უნდა აგერია და არ მოგჩვენებოდა, რომ ნასვამიც იოლად აუხვიდოდი ახალ-ახალ თხზულებათა შექმნას, თუნდაც უკვე იმ სიმაღლისათვის მიგეწინა, შენს ნებაზე რომ დაატრიალებდი ქნარსა თუ სიტყვას.

მკვეთრად უნდა გამიჯნულიყო, ისე მკვეთრად, რომ ერთხელ რა არის, ერთხელაც არ ნაცდენოდა სული, კალმის ხელში ადებისას ბოთლიც რომ მოედგა გვერდით, შიგადაშიგ წრუპავ ვითომ ისეთს რას მიზამსო.

კანონივით იწამებდა მათ დაშორიშორებას და ამ კანონს არაფრისდიდებით არ გადავიდოდა.

ჩაამთავრებდა რომელიმე განსაკუთრებით ძნელ მონაკვეთს ანდა მოთხრობას და... გადაებმებოდა ღვინით გაღეილი დღეები. უკვე ისე მორეოდა, დიდი სმა აღარ სჭირდებოდა, ერთი ჭიქაც ძლიერად მოქმედებდა და წამსვე მთვრალს ამსგავსებდა... ღვინოც აღარ სჭირდებოდა, ერთი კაობა ლუდიც თავისას შვრებოდა... და აღარც ის უნდა გაგკვირებოდა, სავსე ბოთლი თუ ეღო პალტოს ჯიბეში, დროდადრო ამოედო და მოენრუპა... ანდა მანქანაში დროდადრო მოეხადა თავი ბოცისათვის — ხაშურიდან დაბრუნებისას როგორც იყო.

ის ფათერაკიც ნასვამს მოუხდა, ლამიანად შუაგზაზე მომავალს მანქანამ რომ გაჰკრა ფრთა და ისე გადაუმსხვრია ფეხის ძვალი, თან დროულადაც არ იზრუნა ოპერაციისათვის, და... კიდევ ხელჯოხით მოუწევდა სიარული...

ბედის ისეთი უღმობელი დარტყმა გადაეტანა, ეს ფათერაკი იმასთან შედარებით არაფრად უღირდა და ხუმრობით იოხებდა გულს.

რალაც ავბედითად მანქანა ტარიელ ჭანტურიასაც რომ დაეჯახებოდა (თურმე სიფხიზლაც ვერ შევლის ფათერაკს!), გურამი სასწრაფოდ შეეხშიანებოდა ტელეფონით: მე მგონი, აქეთ უფრო უკეთესი ბიჭები ვიკრიბებითო. ისიც პასუხს დაუგვიანებდა თუ რა: აბა, მარტო ხომ არ დაგტო-

თამარ ცინცაძე დაიბადა 1987 წელს, თბილისში. დაამთავრა თბილისის 141-ე საშუალო სკოლა და ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის ბაკალავრიატი სარედაქციო-საგამომცემლო სპეციალობით. 2008 წელს სწავლა განაგრძო ამავე უნივერსიტეტის მაგისტრატურაში ლიტერატურის თეორიისა და შედარებითი ლიტმცოდნეობის განხრით. 2010 წელს ფილოლოგიის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად დაიცვა ნაშრომი „ალექსანდრე აბაშელის ლირიკა XX საუკუნის 10-20-იან წლებში“. კომისიის ერთსულოვანი გადაწყვეტილებით, რეკომენდებულია ნაშრომის ცალკე წიგნად გამოცემა. თამარ ცინცაძე აგრძელებს ალექსანდრე აბაშელის შემოქმედების კვლევას და მუშაობას ფილოლოგიის დოქტორის ხარისხის მოსაპოვებლად.

თამარ ცინცაძე

აბაშელის საბა

ყოველი ოჯახის ბედი რალაცით გამორჩეულია და განსაკუთრებული. „ზოგი თავისებურად არის ბედნიერი, ზოგიც – უბედური“. განსაკუთრებულობა რჩეულთა ხვედრია: რჩეული სახელით, გვარით, ცხოვრების წესით, საქმიანობით, ღვანლით, შემოქმედებით, ზნეობითა და მორალით. მცირედ რჩეულთა რიცხვს მიეკუთვნება ალექსანდრე აბაშელი. ისაკ ჩოჩიას არავინ იცნობს საქართველოში, სამაგიეროდ, ალექსანდრე აბაშელი, მეტ-ნაკლებად, ყველას გაუგია — ქართული ლექსნაწარმოების ვირტუოზი, ახალი ქართული პოეზიის ერთ-ერთი მესაძირკვლე, ყოველ შემთხვევაში, „შავჩოხიანთა“ ოთხეულის ფოტო მაინც წამოუტივტივდება გონებაში: გაფითრებული მზერა მარადისობისათვის რომ მიუპყრიათ და თავგანწირვა და სრული თვითგაღება სახეზე შეჰყინვიათ. ამ უკვდავ, გაუხუნარ ფოტოზე ვახტანგ კოტეტიშვილს, კონსტანტინე გამსახურდიასა და პავლე ინგოროყვას გვერდს ალექსანდრე აბაშელი უმშვენებს – ამ დროისათვის ის უკვე ამ სახელით იყო დამკვიდრებული ქართული პოეზიის პარნასზე.

ალექსანდრე აბაშელი

ფსევდონიმებით ცხოვრება და მოღვაწეობა განსაკუთრებით მოდური და პოპულარული გასული საუკუნის 10-20-იან წლების ქართული მწერლობაში იყო. ზოგი „ჩხეიძეობას ქუჩიშვილობას არჩევდა“, ზოგიც — ჩოჩიობას აბაშელობას. აბაშელობა ისურვა პოეტის ერთადერთმა ქალიშვილმა (ვაჟი ტიფთი გარდაეცვალა) მედეამაც. მიუხედავად იმისა, რომ მედეას შთამომავლები ამ გვარს აღარ ატარებენ (ისინი თუთბერიძეები და ალხაზაშვილები არიან), ეს მაინც აბაშელების ოჯახია. ერთხელ ბაბუას მართლაც შეუთავაზებია უფროსი შვილიშვილისთვის გვარის შეცვლა: ბიჭის სიცელქე და ონავრობა „ზემოთ“ მამის გამო შურისძიებად და გაგულისებად მოუნათლავთ, სკოლიდან გარიცხვითაც მრავალჯერ დამუქრებთან (ყოველთვის კონსტანტინე შველოდა). ბაბუამ გაზრდილს, მომავლის დაზღვევის მიზნით, აბაშელობა ურჩია, მაგრამ

ბიჭისგან ისეთი პასუხი მიუღია: შენ მამაჩემმა რა დაგიშავაო, — შვილიშვილისთვის სიამაყით შუბლზე უკოცნია და ეს თემაც სამუდამოდ ამონწურულა.

თუთბერიძეების თბილი და მყუდრო სახლის ზღურბლიდან პირდაპირ აბაშელის ეპოქა იწყება. კეთილმა, გულლია და სტუმართმოყვარე მასპინძლებმა ალექო თუთბერიძემ და ირინა კაკუშაძემ შეძლეს, დრო შეეჩერებინათ და გარდასული ეპოქის ნამი მოეწყვიტათ — აბაშელების ოჯახის პორტრეტი ინტერიერში იკითხება და იშიფრება: ფოტოსურათები, წიგნები, ხელნაწერები, ავეჯი, მემორიალური ნივთები — თავი მუზეუმში გეგონება. კედლებიდან დინჯი, დარბაისელი, თითქოს ფრესკებიდან გამოსული, უამრავჯერ სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე გავლილი ადამიანები შემოგცქერიან. მასპინძლეთა საუბარს ორი ჯადოსნური სიტყვა უდებს სათავეს — ბაბუა და მედეა!

მამაშვილური სიყვარულის არაერთი მაგალითი იცის ქართულმა მწერლობამ თუ ქართულმა ყოფამ, მაგრამ ეს მაინც გამორჩეული და განსაკუთრებულია. 1929 წელს გამოცემულ „გაბზარულ სარკეს“ სულისშემძვრელი მიძღვნა ახლავს: „ჩემი სიცოცხლის ერთადერთ ყვავილს — ჩემს მედეას — ვუძღვნი ამ წიგნს“. ამ ეპიგრაფში თხოვნაცაა, ბრძანებაც და მოწოდებაც. ეპოქის გამსრესი, უმძიმესი

წნეხის ქვეშ მოქცეული, „გავიდოდა თუ დაიღუპებოდა, არავინ იცოდა სწორადა“. როცა „საქართველოს სამუმებმა გადაუქროლეს“, „კაენის სულის აღზევება“ აბაშელების ოჯახმაც იწვინია, იწვინია და მერე როგორ! — ოცი წლის მედეა დაქვრივდა, ოთხი წლის ალექო თუთბერიძე დაობლდა. 1937 წელს ცნობილი ადვოკატი ილია თუთბერიძე დახვრიტეს: საკუთარ სინდისთან კომპრომისზე არ წავიდა, მეგობრების, კოლმეურნეობის თავმჯდომარეების — ნითლიძისა და კობეშვიძის — დაცვა მთელ საქართველოში მხოლოდ მან იკისრა (ბრალდებოდათ 15-ის ნაცვლად 10 სმ-ის სიღრმეზე ხორბლის დათესვა, შეიძლება თესლის მოწამვლაც კი). მესამე პროცესიდან დაბრუნებულს უთქვამს: მე, ეტყობა, თავი დავიღუპეო, — და მართლაც იმავე ღამეს წაუყვანიათ (დაპატიმრება მედეასაც ელოდა — „სამშოლოს მოლაღატის“ ცოლებს ყაზახეთში, სპეციალურ ბანაკში ავზავნიდნენ, შვილებს — უპატრონო ბავშვთა სახლში. მედეა ჯერ ლენინგრადში გააპარეს, შემდეგ დიდხანს ბაქოში ცხოვრობდა. საბედნიეროდ, ბავშვი არ წაურთმევეიათ — ბაბუასთან იზრდებოდა).

ზნეობრივი გმირობა იშვიათია, მაგრამ, საბედნიეროდ, ის არ არის ოდენ მწერლობის კუთვნილება, ცხოვრებაშიც რეალურია და, ამდენად, კიდევ უფრო დასაფასებელი და დასამახსოვრებელი — „ანდერძივით შვილთ სათქმელი“.

ამ ამბებს აბაშელების — თუთბერიძეების ოჯახში ჰყვებიან — გაუგულისებლად და განურისხებლად, მშვიდად და წყნარად; ჰყვება ცოლ-ქმარი — ალეკო თუთბერიძე და ირინა კაკუშაძე, შესანიშნავი ტანდემი, რომელთაც კარგად იციან, რომ „დიდი ჰყავდათ წინამორბედი“, ამიტომაც სისხლხორცეულ საქმედ მიიჩნიათ ალექსანდრე აბაშელის მემკვიდრეობის მოვლა და სამომავლოდ ისეთი საიმედო პატრონის ხელში დავანება, ალექსანდრე აბაშელის მუზეუმი რომ ერქმევა.

მედეა აბაშელის ლამაზმა მოგონებებმა — „ჩემი ცხოვრება, სულ ერთ საღამოს წასაკითხი“ — ყველაფერი ვერ დაიტია, მითუმეტეს, ეს მემუარები დაუმთავრებელი დარჩა. ეს მედეას თვალთ დაწახული წარსულია, თავისი და მშობლების ცხოვრება, რომელშიც ერთ-ერთ მთავარ როლს ყოველთვის თვითონ თამაშობდა. რაც მედეას უთქმელი დარჩა, ბატონი ალეკო და ქალბატონი ირინა ავსებენ. და მინც, ერთი დეტალი, ერთი შტრიხი ალექსანდრე აბაშელის ცხოვრებისა მედეას მოგონებებიდან — რომ არა პოეტის ქალიშვილის მემუარები, ჩვენ არასდროს გვეცოდინებოდა ალექსანდრე აბაშელის ერთი საოცრად გაბედული ნაბიჯი: პოეტი ქალიშვილთან ერთად (მეუღლე თბილისში დარჩა საქმეების მოსაგვარებლად) 1921 წლის მარტში საქართველოს დევნილ მთავრობასთან ერთად უცხოეთში მიემგზავრებოდა. საშა აბაშელი ბავშვიანად ლამის დაძრული გემიდან ჩამოვიდა, — უსამშობლოდ ცხოვრებას რა აზრი აქვსო, — და თბილისში დაბრუნდა. ეს ისეთივე მოქალაქეობრივი გმირობა იყო, როგორც შემდეგში მისი სტატია „პროლეტარიატი და პოეზია“, ანდა გახმაურებული ლექსების „წერილი ნოე ჩნიკვაძეს“, „შორეული ნაპირისა“ თუ „მეოცნების დღიურის“ გამოქვეყნება.

ალექსანდრე აბაშელის შთამომავალთა განსხვავებული პროფესიის მიუხედავად (ალეკო თუთბერიძე მეტალურგია, ირინა კაკუშაძე — ქიმიკოსი, ლევან ალხაზაშვილი — ეკონომისტი, ილიკო თუთბერიძე — ფიზიკოსი, ნიკუშა თუთბერიძე და ნინო ალხაზაშვილი — პროგრამისტები), ეს მინც პოეტის ოჯახია: აქ პოეზია, ქართული სული და აბაშელის ეპოქა სულთქავს. ბატონი ალეკო მწერალთა გარემოცვაში გაიზარდა და მათთან უამრავი მოგონება აკავშირებს. საარაკოა კონსტანტინესა და მისი მეგობრობა, მე მასთან კამათში დავვაჟკაცდით, — იხსენებს. კამათობდნენ ყველაფერზე — ფეხბურთიდან დაწყებული თვით მწერლობით დამთავრებული. კონსტანტინე დაჰყვებოდა ყველგან — სკოლაში, ინსტიტუტში, სამსახურშიც კი. ხანდახან ბატონი კონსტანტინე სამაგიერო პატარ-პატარა „სამსახურსაც“ სთხოვდა: ალეკოსა და მის მეგობრებს მემახტეთა სახლთან მანქანა უნდა დაეტვირთათ და მასალები კოლხური კოშკის მშენებლობაზე აეტანათ, მწერალი კი სკოლის დირექტორთან — ბატონ იპოლიტთან — მიჰყვებოდა და მის თავს სკოლაში ალადგენინებდა (ბატონ ალეკოს ისიც კი ახსოვს: მარტი იყო, თოვდა და მანქანის ძარიდან გოგოებს გუნდებს ვესროდითო). იმ დროს მეტალურგიის ინსტიტუტში მეცნიერ თანამშრომლად მიღება არც ისე იოლი საქმე იყო. აქაც უფროსი მეგობარი მიჰყოლია. დიდი ამბით შეხვედრია ერთმანეთს ფერდინანდ თავაძე და კონსტანტინე გამსახურ-

დია, ერთმანეთი უქიათ და უდიდებით. საოცარი დეტალი: კონსტანტინეს არ ათხოვნიდა, პროტეჟეს პირდაპირ განცხადება დაანერინა. ფერდინანდის კიდევ ერთი კაცური საქმე: რეპრესირებული მამის ბინის დასაბრუნებლად დაწესებულების ხელმძღვანელს უნდა მოენერა ხელი, მაგრამ ეს საკმაოდ საშიში და სახიფათო საქმე იყო. ამაზეც არ დაიხია უკან და განცხადებას ფოიეში ალეკო თუთბერიძის ბეჭებზე მოანერა ხელი. ამის შემდეგ როგორ არ ირწმუნებ: „კარგი საქმე კაცსა ზედა, აზომ თურმე არ წახდების“.

ალეკო თუთბერიძის საუკეთესო მოგონებები ქვიშხეთს უკავშირდება — ზაფხულობით მწერალთა სახლში გატარებულ წლებს. ერთ ზაფხულს ქეთევან ირემაძემ „მატეო ფალკონე“ დადგა. მონანილებოდნენ გურამ ზედგინიძე, ლეო ანთაძე, ნათია ამირეჯიბი... ფორტუნატოს ალეკო თამაშობდა. ბილეთები გაიყიდა, მსახიობები ხეებზე იხსდნენ და... მოხდა გაუთვალისწინებელი რამ: ფორტუნატოს ხეზე ჩამოეძინა. ბოლოს ყველაფერმა მაინც კარგად ჩაიარა და მაცურებლის ოვაციებიც დაიმსახურეს.

ერთი მოგონება გალაკტიონს უკავშირდება. გალაკტიონს უყვარდა საშა აბაშელი და დიდად აფასებდა მას. თავისი ლექსების რუსულ პნკარედთა მომზადებას მხოლოდ მას ანდობდა. არასდროს ესწრებოდა ვინმეს საიუბილეო საღამოს. 1944 წელს რუსთაველის თეატრში აბაშელის იუბილეზე მიბრძანებულა. პიჯაკზე რალაც დაფი მოდებოდა. ალექსანდრეს მეუღლე ფრთხილად მივიდა, ააცალა და ამ ძაღს სიცოცხლის ბოლომდე ინახავდა. ეკატერინე ბრალოვსკამ, პოლონელმა ქალბატონმა, თითქმის არ იცოდა ქართული, მაგრამ იცოდა გალაკტიონისა და, საერთოდ, ქართული პოეზიისა და კულტურის ფასი. თავად ხელოვანმა, ჩინებული ხმის პატრონმა, კონსერვატორია დაამთავრა, კარიერაზე უარი თქვა და თავი ოჯახს შესწირა. ქართული ტრადიციები გაითავისა, ხუთი ობოლი გაზარდა — ორი მულიშვილი და სამი დისწული, შემდეგ ობოლი შვილიშვილი. საბოლოოდ დისშვილების დარდს გადაჰყვა. შვილიშვილისა და მისი მეგობრების მესაიდუმლე, ხელის გამმართველი, დამცველი და გვერდში მდგომი — ასეთი ახსოვს და ასე ახასიათებს ალეკო თუთბერიძე ბებიას. სიცოცხლის ბოლოს, უკვე ხანდაზმულსა და ავადმყოფს, ბიჭები რიგრიგობით ასეირნებდნენ. მაშინდელ თაობას ასე ეცმოდა ამაგის დაფასება და გადახდა.

და ბოლოს: XIX საუკუნის მიწურულიდან დღემდე ასე მოედინება ჩოჩია-აბაშელები-თუთბერიძე-ალხაზაშვილების ცხოვრება. პოეტმა ალექსანდრე აბაშელმა თავის წინა ორ თაობას — მშობლებსა და ბებია-პაპას ხელთუქმნელი ძეგლი დაუდგა: ოთხმოცი წელი უთეორიოდ მცხოვრები ბებია, ამბოხებული, ღმერთს შეჭიდებული პაპა, რომელმაც „ქრისტეს მისი წმინდა სისხლი გადაუღვარა“, ნისქვილში უჟმურაყოლილი მამა და ქვრივი დედა კლასიკური ნიმუში ობოლი, უპატრონო ბიჭისა, გრძელი და შფოთიანი ცხოვრების გზა რომ განვლო და „დონალის“, „სატურნის“, „ხომალდელის“, „ალერტის“ შემდეგ სამუდამოდ პოეტ ალექსანდრე აბაშელად დარჩა. სამოცდაათი წლისა მიიბარა დიდუბის მიწამ. მას შემდეგ ქართული პოეზია მის მიერ გაჭრილ ღრმა და განიერ კალაპოტში მიედინება, ხან წყნარად, ხანაც აზვირთებით, როგორც „თვითრჯული“ ცხოვრება. ჭეშმარიტად: „მწვერვალზე გამოჩნდება დადაფნული თავები“... აბაშელების საგა გრძელდება.

ეკა ბუჯიაშვილი

მზრდელად სამშობლოს სიყვარულისა

რა იყო მაინც, რა უცნაურად დაემთხვა მისი სიტყვები იქ შეკრებილთა საფიქრალს, თითქოს თითოეულის სულსა, გულსა და გონებაში ჩაეხედოს, თითქოს საგანგებოდ ჩაღრმავებოდეს მათ მიზანსა და სანადელს.

არა, ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე ზედიზედ კი დაიბეჭდა რამდენიმე წერილი ამ თემაზე, მაგრამ ახლა ვარიანში, ღვთისმშობლის მიძინების ტაძარში — იაკობ გოგებაშვილის სახლ-მუზეუმის ეზოდან რომ ახმიანებს ზარებს — მაინც სხვანაირი მადლი მოჰყვებოდა ამ სიტყვებს. მღვდელი **თადეოზი (ქებაძე)** იაკობის სულის მოსახსენიებელ პანაშვიდს რომ გადაიხდის მგალობლებთან: **ნათია ფადიურთან, მარიამ ხიზანიშვილსა და თათია გიორგიშვილთან** ერთად, ქადაგებაში ამასაც იტყვის:

— მისი სული ნათელშია, რადგან ამ ადამიანის ცხოვრებაც და მოღვაწეობაც წმინდანთა ცხოვრებას შეესაბამებოდა. ალბათ მალე დადგება ის დღეც, როცა მას წმინდანად შერაცხავენო.

რა იყო მაინც...

რა იყო და... გონების თვალი იყო, ღვთიური იდუმალეობით ახელილი, სულის სიღრმეებსაც რომ სწვდება და ჩვენი სურვილების თვალშეუდგამ მწვერვალებსაც, ჩვენი არსებობის ფსკერსაც და ჭერსაც, მითუმეტეს, როცა იმ ადამიანის ცხოვრებაზე ვსაუბრობთ, ვისმა ღვანლმაც დიდნილად განსაზღვრა ჩვენი ეროვნული ცნობიერება, იმპერიული რეჟიმის წნეხის ქვეშ გადაარჩინა ქართული ენა და, მასთან ერთად, ქართველობაც.

ეს ყველაფერი იმ დღეს მოხდა, როცა ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოების წევრები, **როსტომ ჩხეიძის** თაოსნობით, ტრადიციულად ვარიანს ესტუმრნენ იაკობ გოგებაშვილის ხსოვნისათვის პატივის მისაგებად. მანამდე იაკობის ცივ-ცივი წყაროებიც შესვეს, **მანანა ხიზანიშვილის** მეგზურობით ამ დიდი ერისკაცის სახლ-მუზეუმის კედლებიც მოინახულეს, იმ აივნისადაც გადმოიხედეს, საიდანაც გაჰყურებდა იაკობი თავისი ქვეყნის ზეცას. მერე კი გორის უნივერსიტეტს ეწვივნენ, სადაც ქალბატონმა **თინათინ ელბაქიძემ** ჯერ ამონარიდები წაიკითხა ალექსანდრე ჯანელიძის, გერონტი ქიქოძის, აკაკი

ბაქრაძისა და გურამ ასათიანისადმი მიძღვნილი საღამოებიდან, შემდეგ კი ოთხი ავტორის — ლევან ბრეგაძის, როსტომ ჩხეიძის, მაკა ჯოხაძისა და იოსებ ჭუმბურიძის — წერილებზე დაყრდნობით შექმნილი პიესა — „სამშობლო, როგორც უფალი“. თავისი ხავერდოვანი ხმითა და პროფესიონალიზმით მან კიდევ ერთხელ შეაგრძნობინა დამსწრეებს ერთი მსახიობის თეატრის მადლი. და ეს შეხვედრაც იაკობ გოგებაშვილის ხსოვნას მიეძღვნა.

როსტომ ჩხეიძის თქმით, „ამ ოცდაათი წლის წინათ ჩვენს საზოგადოებრივ კულტურულ ცხოვრებაში მოხდა მეთად მნიშვნელოვანი მოვლენა — დაარსდა პუბლიცისტური თეატრი, რომლის სულისჩამდგმელიც ქალბატონი თინათინ ელბაქიძე გახლდათ. მან შეძლო, თავი მოეხა ამ სამვილიშვილო საქმისათვის. 80-იანი წლების გარიჟრაჟზე მის მიერ შექმნილმა თეატრმა დიდი როლი ითამაშა ერის გამოღვიძებაში.

მასალებს თვითონ არჩევდა — უმთავრესად იმ მწერლების ნაწარმოებებს, მაინცდამაინც რომ არ ტრიანლებდა ლიტერატურულ სივრცეში, აკრძალული არ იყო, მაგრამ მათი გავრცელება მიზანშეწონილად არ მიაჩნდა ხელისუფლებას... და აი, თინათინ ელბაქიძემ სცადა, გაერღვია ერთგვარი შემოსაზღვრული სივრცე და აღედგინა კავშირი აუდიტორიასთან“.

იოსებ ჭუმბურიძემ კი აღნიშნა:

— ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რამაც წამაქეხა ამ სცენარისტისთვის მომეკიდებინა ხელი, ისიც

იყო, რომ ძალიან მენატრებოდა ქალბატონი თინათინის ხმა. გამიჩნდა იდეა, ერთი მსახიობის თეატრი ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოების სალონში გაცოცხლებულიყო. ეს არის ერთი იდეით — საქართველოს ბედისწერასა და საშველის ძიებაზე ფიქრით ასხმული დრამატული მასალა. კიდევ ერთი მიზეზი მისი დაწერისა იყო რუსუდან ნიშნიანიძისა და ოთარ ჩხეიძის დიალოგი, რომელშიც ბატონი ოთარი ამბობს: ჩვენ ისევ იქა ვართო. სათაურად კი ავირჩიე ცოტა სხვაგვარად ნათქვამი სტრიქონი პოეტისა, რომელმაც სამშობლო და უფალი ერთმანეთს გაუტოლა (თავად რაფიციე ერისთავი ასე წერს: „როგორც უფალი, სამშობლო, ერთია ქვეყანაზედა“).

— როცა ქალბატონმა თინამ ეს სცენარი „ჩვენი მწერლობის“ სალონში წაიკითხა, სიტყვით გამოსვლისას ვთქვი: კარგი იქნებოდა, გორშიც მოგვესმინა-მეთქი. ასე ავიხედეთ ყველაფერი კარგო, — თქვა პოეტმა **ჯემალ ინჯიამ**.

მის ხმაზე თაობები იზრდებოდნენ, ამ ხმას ცნობდნენ ყველგან, ლამის თავისიანად მიიჩნევდნენ. ხშირად საგანგებოდ ელოდებოდნენ მის რადიოსპექტაკლებს — ჩვენი

თინათინ ელბაქიძე

ერისა და ქვეყნის საწახარზე აგებულს, რალაცნაირი, უჩვეულოდ ხავერდოვანი ტემპით გამთბარს. აკი ამიტომაც იტყვის შეკრებაზე გორის უნივერსიტეტის პროფესორი **ელდარ მამისთვალისვილი**:

— ხშირად გისმენდით, ქალბატონო თინა, ხან როგორი წარმომედგინეთ და ხან როგორი. საგანგებოდ ჩამახსოვრებული მქონდა ეს დღეები და ველოდებოდი თქვენს გადაცემებს.

ჟურნალისტმა **ნიკო ოთანისვილი**მა კი:

— ჩემთვის დიდი ბედნიერებაა თქვენთან პირადად შეხვედრა, ხმა ხომ ნაცნობი იყო და ძალიან ახლობელიც ჩემთვის, მაგრამ ახლა თითქოს თავიდან აღმოვაჩინეთო.

პროფესორმა **ნელი ქანტურიძემ** დასძინა:

— ვუსმენდი და ვფიქრობდი, რა კარგი იქნებოდა, ასეთი შეხვედრები სკოლებშიც ჩავატაროთ ან სულაც ასე ისწავლებოდეს პუბლიცისტიკაო.

განათლების ფაკულტეტის დეკანმა **მზია ზანგალაძემ** ისურვა, რომ ამ საღამომ მთელი საქართველო მოიაროს, რადგან ეს ის სატიკვარია, თითოეულ მათგანს გულისგულს რომ უნდა ჩასწვდეს და კიდევ ერთხელ შეურხიოს სიმი სამშობლოს სიყვარულისა.

— მეც ერთ-ერთი იმათგანი ვარ, ვინც ბავშვობიდან ისმენდა ამ ხმას და ვერც კი წარმოვიდგენდი მაშინ, რომ გავიდოდა წლები, მას შევხვდებოდი და ასე გულითადადაც ვისაუბრებდით. სკოლებში კი ეს ყველაფერი უნდა შევიტანოთ კიდევ ერთი რამის გამოც — როგორც ნიმუში ორატორული ხელოვნებისა, ლექსის შეგრძნებისა, სიტყვის გზნებისა... რადგან თუ დღეს შეგვიძლია საუბარი იმაზე, როგორ უნდა გრძნობდე სიტყვას, პოეზიას, ამაში დიდი ძალისხმევა მიუძღვის ქალბატონ თინა ელბაქიძესაც, — აღნიშნა შეხვედრაზე პროფესორმა **სალომე კაპანაძემ**.

კიდევ ერთი პროფესორის სოხუმის უნივერსიტეტიდან **ნინო ვახანიას** თქმით კი, საღამოს ასეთი შთამბეჭდაობა, ქალბატონი თინათინის პროფესიონალიზმთან, მის ხავერდოვან ხმასთან ერთად, უნივერსიტეტის გარემოშიც განაპირობა, შემდგარმა სულიერმა კავშირმა მსმენელსა და მსახიობს შორის... და, რაც მთავარია, იმ ოთხი ავტორის სულიერმა მრწამსმა, რომელთა ნაწარმოებებზეც აიგო პიესა:

— ისინი გვასწავლიან უმთავრესს — სამშობლოს სიყვარულს. სამშობლოს გრძნობა ბავშვობიდანვე გვეძლევა, მაგრამ ყველაფერს, ლეთის ბოძებულს, ზრდა, წვრთნა და განვითარება უნდა, როგორც მაღალ კოშკში გამომწვევადეული ნესტანი იჯდა „მზრდელად სიყვარულისა“, ასე სულის შებერვით შენახვა და ზრდა სჭირდება ქვეყნის სიყვარულსაც.

„ჩვენ ისევ იქა ვართ“, — დაიჩივლებს ოთარ ჩხეიძე, რადგან საქართველოს პოლიტიკური ორიენტაციისა და თუ დაკარგული გმირის პრობლემა ისევ მწვავედ დგას საქართველოში, დაიჩივლებს იმ იმედით, რომ ღმერთი არ გაგვწირავს... დღევანდელი შეხვედრაც ასეთი იმედია ჩვენთვისო.

* * *

ეს ძიება დღესაც გრძელდება.

ძიება გმირისა, რომელიც ჩვენმა მორღვეულმა და ჩამოშლილმა ცნობიერებამ დაიტანა, ამიტომაც აღნიშნავს ასეთი სცენარების მნიშვნელობას პოეტი **ვანო ჩხიკვაძე**.

პროფესორ **გიორგი გოგოლაშვილის** აზრით, „სწორედ

ამ ხმამ, ასეთმა პიროვნებებმა უნდა შეგვავსენონ, რომ სამშობლო, როგორც უფალი, ერთია ქვეყანაზედა და არასოდეს უნდა გამრუდდეს ხაზი, რომელსაც იაკობ გოგებაშვილმა ქართული მიმართულება უწოდა. ილისეულ სამებას — მამული, ენა, სარწმუნოება — მან ეროვნული სკოლა დაუმატა და ასე განისაზღვრა ოთხი ძირითადი ბურჯი ჩვენი ეროვნულობისა. — ქართლად ფრიადი ქვეყანაი აღირაცხებისო, — სიამაყით ამბობდა გიორგი მერჩულე. სამწუხაროდ, მეორე ათასწლეულში ჩვენს ეროვნულ მთლიანობაზე ამ სიამაყით ვერ ვისაუბრებთ. რა გველის მესამე ათასწლეულში? ჩვენ უნდა შევძლოთ დავაბრუნოთ ის, რაც დაგვკარგეთ და ამაში სწორედ ასეთი სულისკვეთება, ასეთი შეგონებები დაგვეხმარება“.

დაგვეხმარება სიტყვაც, რომლის მნიშვნელობაზე ახალგაზრდა მწერალმა **ზვიად კვარაცხელიამ** ისაუბრა:

— ვუსმენდი ამ მონოსპექტაკლს და გამახსენდა ანტიკური თეატრის ერთი პერსონაჟი, მთხრობელი, რომელიც გვიყვებოდა სცენაზე დატრიალებული ამბების შესახებ. ასე გვიამბობდა ქალბატონი თინათინი იმაზე, რაც გადახდენია საქართველოს და რაც ხდება დღეს.

ჩვენს სინამდვილეში ხშირად ისმის კითხვა: რას ნიშნავს გადარჩენილი სიტყვა... და იქვე ამბობენ, რომ სიტყვა უნდა გადავარჩინოთ სკოლაში, უნივერსიტეტში, ყოველდღიურ ცხოვრებაში, სიტყვა უნდა გადავარჩინოთ მწერლობაში, რადგან მწერლობა იყო ის ცოცხალი ორგანიზმი, რომელსაც საუკუნეების განმავლობაში მოჰქონდა ქართული სიტყვა. იაკობ გოგებაშვილის მოღვაწეობაც ამის მაგალითი იყო... და ამ ყველაფერს შეგვიძლია დავუმატოთ განსახიერებული სიტყვა — ის, რისი მონმენიც დღეს აქ გავხდით, მონმენი ორჯერ გადარჩენილი სიტყვისა: ერთხელ, მწერლის ნაწარმოებში და მეორედ — ქალბატონი თინას წაკითხვის წყალობით. ასეთი დეკლამატორები, ასეთი რჩეულები, რომლებიც ცდილობენ, სულით ხორცამდე განგვაცდვივნონ სიტყვის მადლი, თითზე ჩამოსათვლელია ჩვენს სინამდვილეშიო.

ამიტომაც უწოდა ამ საღამოს სულის განვითარებისა და სულიერი ერთობის კიდევ ერთი საშუალება პროფესორმა **მარიამ კობერიძემ**. პროფესორმა **მარინე გიგაშვილი**მა, რომელიც უძღვებოდა საღამოს, განსაკუთრებული მადლობა აღექვსანდრე ორბელიანის საზოგადოებას გადაუხადა, საშუალება რომ მოგვცა ეს ყველაფერი მოგვესმინა. გორის უნივერსიტეტის რექტორმა **ზაზა ცოტინაშვილმა** როსტომ ჩხეიძეს მისიონერი უწოდა და დასძინა:

— ეს საზოგადოება ძალიან საჭირო საქმეებს ადგამს თავს და ჩვენც სურვილი გვიჩნდება მასთან ერთად არაერთ საინტერესო პროექტში მივიღოთ მონაწილეობაო.

თვითონ ქალბატონმა თინათინმა კი აღნიშნა:

— მე მგონია, რომ ბედი ძალიან მწყალობს. საერთოდ, პუბლიცისტური თეატრის შექმნის იდეა აკაკი ბაქრაძეს ეკუთვნოდა, მაგრამ რატომღაც მე მომანერეს. რუსთაველის თეატრში გავმართე პირველი საღამოები, რომლებიც საბედისწერო აღმოჩნდა ბატონი აკაკისთვის. ის იყო, ამ კარგად დანყებულ საქმეს ვეთხოვებოდი, რომ გამოჩნდა ცილა სვანიძე და უნივერსიტეტის კერა შემომთავაზა. წლების მანძილზე არაერთი საინტერესო სპექტაკლი შეიქმნა იქ... სულ ახლახან ბედმა იოსებ ჭუმბურიძეს შემახვედრა, მან კი როსტომ ჩხეიძეს, ვინც ფართოდ გამილო თავისი სალონის კარი. დიდი მადლობა მინდა ვუთხრა მათ. ასეთი

ზურაბ ლავრელაშვილი

როგორ იწერება ლიტერატურის ისტორია

სუთოდე წლის წინათ პროგრამა „ლოგოსის“ ფარგლებში ქართულად გამოიცა „ბერძნული მითების სამყაროს“ ცხრა წიგნი. სერიის მეათე წიგნი „მითების სიბრძნე“ განკუთვნილია დამხმარე სახელმძღვანელოდ ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის მოსწავლეთათვის და როგორც წინასიტყვაობაშია აღნიშნული – „წარმოდგენს ანტიკური მითების კვლევისა და მოსაზრებების პოპულარულად სისტემატიზაციისა და გადმოცემის ცდას“.

ბერძნული მითების მნიშვნელობასა და როლს ევროპული თუ მსოფლიო კულტურისათვის აქ აღარ შევხებით. დასაინანი ალბათ ეგაა, რომ ეს სერია უფრო ადრეც უნდა გამოცემულიყო. თუმცა რაც გაკეთდა, ესეც საქები და დასაფასებელია. მით უფრო, რომ სახელმძღვანელოს შედგენა განათლების სამინისტროს ჩვენი სახელგანთავისა თვის რისმაგ გორდებია-ნისთვის დაუვალეობა, რაც ერთიანად ზრდის წიგნის შემეცნებით ღირებულებას.

ისიც საგულისხმოა, რომ სახელმძღვანელოს მომზადებაში აქტიური მონაწილეობა მიუღია მრავალ მკვლევარს, ჩინიანსა თუ უჩინოს, რომელთა წვლილი ანტიკური თუ ქართული მითოლოგიის კვლევის სფეროში, განურჩევლად სამეცნიერო ხარისხისა, ერთობ მნიშვნელოვანია.

ეს ალბათ ერთი იმ შემთხვევათაგანია, როცა სახელმძღვანელოს მომზადებლად ამდენ პროფესიონალს უმუშავია...

ამიტომაც ორმაგად გულსატკენია, რაც ამ ნაშრომში ამოვიკითხეთ. სახელმძღვანელოს ერთ-ერთ შემაჯამებელ თავში „ბერძნული მითოლოგია და მსოფლიო კულტურა“ ბატონი რისმაგი, მიმოიხილავს რა ბერძნული მითოლოგიის გავლენას მსოფლიო კულტურაზე და მათ შორის ქართულზეც, ჩამოთვლის იმ „ზოგიერთ ქართველ მწერალს, რომელთა შემოქმედებაშიც ანტიკური მითოლოგიის შემოქმედების კვალი მნიშვნელოვანია“...

მერედა ვინ არიან ეს მწერლები?

აკაკი წერეთელი, ლევან სანიკიძე, ოთარ ჭილაძე, ტიცციან ტაბიძე, გალაკტიონ ტაბიძე, გოგლა ლეონიძე და არჩილ სულაკაური.

ჩამონათვალს შოთა იათაშვილი აგვირგვინებს...

„ზოგიერთი იმ მწერლის“ გვერდით, ვის შემოქმედებაშიც, სახელმძღვანელოს ავტორის აზრით, ანტიკური მითოლოგიის შემოქმედებითი (sic!) გამოყენების კვალი მნიშვნელოვანია, ბატონ რისმაგს რატომღაც სიცარიელე დაუ-

ტოვებია, რომელიც სახელდება ფრიად ამორფული განსაზღვრებით: „და სხვათა შემოქმედება“.

ქართული ლიტერატურის ზერელედ მცნობისათვისაც კი იოლი მისახვედრია, თუ ვინ იგულისხმება ამ „სხვათა შემოქმედებით“ და ვინ არ სცნო მოხსენების ღირსად ჩვენმა პატივცემულმა მეცნიერმა...

მაინც ჩამოვთვლი: ვაჟა-ფშაველა, ვასილ ბარნოვი, გრიგოლ რობაქიძე, კონსტანტინე გამსახურდია, დემნა შენგელაია, ჯემალ ქარჩხაძე...

ოპონენტები შეიძლება შემოგვეკამათონ, რომ ჩვენს მიერ ჩამოთვლილ მწერალთა შემოქმედებაში უშუალოდ არ ჩანს ანტიკური, კერძოდ კი ბერძნული მითების „შემოქმედებითად ათვისების მნიშვნელოვანი კვალი“...

ეს არგუმენტი საყურადღებო იქნებოდა, რომ არა თავად ბატონი რისმაგის მიერ შემოთავაზებული ის კრიტერიუმები, რაც საფუძვლად დაედო ზოგიერთი ქართველი მწერლის შემოქმედებით ამთვისებლად კლასიფიკაციას და სხვათა უარყოფას...

როგორც სახელმძღვანელოდან ირკვევა, ანტიკური მითოლოგიის „შემოქმედებითი ათვისება“ სამი ვარიანტით ყოფილა შესაძლებელი. ა) მითის ძირითადი ელემენტების „ხელშეუხებლობის“ – ანუ მითის დატოვებისა თავის „ქრონოლოგიურ თუ გეოგრაფიულ“ კონტექსტში; ბ) მითის გათანამედროვეობის; მისი პერსონაჟების სახელებისა და ძირითადი სიუჟეტური სქემების დატოვების, თუმცა მოქმედების თანამედროვე ეპოქაში გადმოტანის გზით; გ) მითის სრული ტრანსფორმაციისა, როდესაც ხელოვანი ტოვებს მხოლოდ მითის ყველაზე უფრო დამახასიათებელ მოტივებს... („მითების სიბრძნე“, გვ. 308).

იმის ნიმუშად, თუ როგორ მოაზრომა თავისივე კრიტერიუმები ბატონმა რისმაგმა თუნდაც ანტიკური მითების შემოქმედებითად ამთვისებელ ზოგიერთ ქართველ მწერალს, გალაკტიონის შესახებ თქმულიც გამოდგება: მის პოეზიაში ათობით მითოლოგიური ფიგურა და სიუჟეტია ასახულიო...

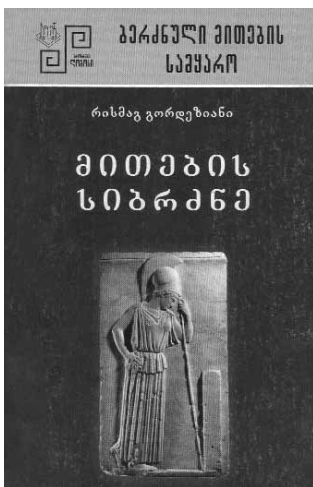
ას ტრაფარეტული და არაფრისმთქმელი ფრაზით სახელმძღვანელოს ნამკითხველი ვერასოდეს შეიტყობს, რამდენად შემოქმედებითად ათვისდა გალაკტიონმა ანტიკური მითოლოგია...

ისლა დაგვრჩენია დავასკვნათ, რომ ანტიკური მითოლოგიის „შემოქმედებითი ათვისება“ თურმე მხოლოდ მითოლოგიური ფიგურისა და სიუჟეტის გამეორება ყოფილა...

იგივე ითქმის ოთარ ჭილაძის შესახებაც – მისი ცნობილი რომანი „გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა“ დახასიათებულია ასევე არაფრისმთქმელი წინადადებით: მნიშვნელოვანია მედეასა და არგონავტების თემის ასახვის თვალსაზრისითო...

არადა „მითების სიბრძნე“ ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების ყმანვილთათვის არის დამხმარე სახელმძღვანელოდ გამიზნული...

სად და როგორ უნდა ეძებონ ყმანვილებმა, ვთქვავთ, გოგლა ლეონიძისა და არჩილ სულაკაურის შემოქმედებაში ანტიკური მითოლოგიის „შემოქმედებითად ათვისების მნიშვნელოვანი კვალი“?

და თუკი მოძებნიან, სახელმძღვანელო რით დაეხმარებათ?

შეიძლება გვეფიქრა, რომ „მითების სიბრძნის“ ავტორ-შემდგენლებმა განგებ არ მიუთითეს ჩვენს ყმანვილებს ანტიკური მითოლოგიის „შემოქმედებითად ამთვისებელ“ მწერალთა თხზულებანი, რაკილა უკვე გააცნეს მათ ამ „შემოქმედებითი ათვისების“ პრინციპები და საქმეც მოთავებულად ჩათვალეს – ახლა თავად წაიკითხონ ჩვენს მიერ ანტიკური მითოლოგიის „შემოქმედებით ამთვისებლად“ მიჩნეული „ზოგიერთი მწერალი“ და თავადვე მიხვდნენ, რა და როგორ აუთვისებიათ ბერძნული მითებიდან...

ვერ გეტყვით, რამდენად პედაგოგიურია ეს ხერხი, მიუთმეტეს, რომ „შემოქმედებითად ამთვისებელ“ ზოგიერთი მწერლის თხზულებას სახელმძღვანელოს ავტორი ასახელებს, ზოგიერთისას არა...

ასახელებს ოთარ ჭილაძის რომანს, მაგრამ არ ახსენებს არჩილ სულაკაურისას...

ალბათ დროის სიმციროს გამო...

ან იქნებ სულაც იმის გამო, რომ თვითონაც არ იცის ზუსტად, სად და რომელ თხზულებაში ასახა არჩილ სულაკაურმა ანტიკური მითოლოგია შემოქმედებითად?..

ამ სამწუხარო ვარაუდს გვიმაგრებს სახელმძღვანელოს ავტორისა და სერიის ფრიად პროფესიონალ წევრთა მიერ იმ ქართველი მწერლების უარყოფა, რომელთა ხსენებაც მათ საჭიროდ არ ჩათვალეს და რომლებიც ანტიკურ მითოლოგიაზე მსჯელობისას მაშინვე უნდა გახსენებოდათ, როგორც კი ჯერი „შემოქმედებით ათვისებაზე“ მიდგა.

შესაძლოა ესეც ერთ-ერთი პედაგოგიური ხერხია, რომლითაც ყმანვილებს ვაიძულებთ ფანტაზია განვივითარონ და თავად ეძებონ ის ზოგიერთი ქართველი მწერალი, ვის შემოქმედებაშიც ანტიკური მითოლოგია ასე თუ ისე აისახა...

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის მოსწავლეები ხომ უკვე შეიარაღებული არიან ანტიკური მითების შემოქმედებითი ათვისების სამი კრიტერიუმით და აღარ გაუჭირდებათ მოძებნონ ის ქართველი მწერლები, რომელთა შემოქმედებაც ამ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს...

ოღონდ საკითხავია, რატომღა გამოარჩიეს სახელმძღვანელოს ავტორ-შემდგენლებმა: აკაკი წერეთელი, ლევან სანიკიძე, ოთარ ჭილაძე, ტიცვიან ტაბიძე, გალაკტიონი, გოგლა ლეონიძე და არჩილ სულაკაური, და რატომ დაუტოვეს ამოსაცნობად ყმანვილებს: ვაჟა-ფშაველა, ვასილ ბარნოვი, გრიგოლ რობაქიძე, კონსტანტინე გამსახურდია, დემნა შენგელაია, ჯემალ ქარჩხაძე?..

იქნებ ესეც თანამედროვე პედაგოგიკის საიდუმლო მანერია, რომელსაც ჩვენ, უბრალო მოკვდავნი, ვერ ჩავწვდებით, ოღონდ ასევე უბრალო ლოგიკა იმასაც გვკარნახობს, სახელმძღვანელოს ავტორ-შემდგენლებს „ზოგიერთი ქართველი მწერალი“ მხოლოდ იმიტომ გაახსენდათ, რომ თვალში მოხვდათ მათ თხზულებათა სათაურები, რომლებიც ანტიკური ფიგურებიდან თუ სიუჟეტებიდან მომდინარეობს და „შემოქმედებით ამთვისებლებადაც“ ამიტომ მიიჩნიეს...

მაგრამ სახელმძღვანელო აქაც არათანმიმდევრულია...

წარმოვიდგინოთ, რომ სკოლის მოსწავლემ წასაკითხად აიღო ხელში ბატონი რისმაგისა თუ ანტიკური მითების მკვლევართაგან მიჩუმათებული კონსტანტინე გამსახურდიას რომანი „დიონისოს ღიმილი“ და ვედარ მიხვდა, თუ

რატომ არ მიუყენეს სახელმძღვანელოს შემქმნელებმა ამ რომანს სამი კრიტერიუმიდან ერთი მაინც?

აქ უკვე პედაგოგიკა არაფერ შუაშია...

შედარებით იოლი გასაგებია „მითების სიბრძნის“ ავტორის პოზიცია, როცა მან ვაჟა-ფშაველა და რუსთაველი ამოიღო „შემოქმედებითად“ ამთვისებელთა სიიდან, რაკილა მათ შემოქმედებაში ანტიკური მითები ასე ამკარად არ ჩანს, თუმცა ბატონმა რისმაგმა გვანუგეშა – როგორც კი მკვლევარები საბოლოოდ დაადგენენ „ვეფხისტყაოსანსა“ და ჰომეროსის პოემებს შორის პარალელებს, რუსთაველს მყისვე „შემოქმედებით“ ამთვისებელთა ჩამონათვალში ჩავრთავო...

რა ბედი ეწევა ვაჟა-ფშაველას, ეს ჩვენთვის უცნობია...

უფრო უპატიებელია სახელმძღვანელოს ავტორისაგან გრიგოლ რობაქიძის მოუხსენიებლობა – მისი რომანი „გველის პერანგი“ ხომ ოიდიპოსის მითის ფრიად ორიგინალური „რეცეფციის“ ნიმუშია, როგორც ამას ბატონი რისმაგი იტყვოდა...

რუსთაველისა და ჰომეროსის ზოგიერთი ჯერაც გაურკვეველი და ფრიად საეჭვო პარალელისაგან განსხვავებით ეს დამაჯერებლად არის დასაბუთებული ამირან გომართელოს შესანიშნავ გამოკვლევებში „ქართული სიმბოლისტური პროზა“, რომელიც 1997 წელს დაისტამბა.

ალბათ უნდა ვიმარჩიელოთ, მართლაც რა პრინციპებსა თუ პედაგოგიურ მეთოდებს ეყრდნობა იმ „ზოგიერთი ქართველი მწერლის“ კლასიფიცირება ანტიკური მითების „შემოქმედებითად ამთვისებლებად“, რომელთა სახელები დამხმარე სახელმძღვანელოში მოხვდა, და რა მიზეზით ითქვა უარი ჩვენს კლასიკოსებზე, ვის შემოქმედებაშიც, „მითების სიბრძნის“ ავტორის აზრით, ანტიკური მითების კვალი არა და არ ჩანს?

გვინდა გვეჯეროდეს, რომ სახელმძღვანელოს ეს ნაწილი ბატონ რისმაგს არ დაუწერია და ის ბრმად ენდო რომელიმე არაპროფესიონალ კოლეგას, რითაც ფაქტობრივად წყალში გადაიყარა ესოდენ დასაფასებელი შრომა, რაც ამდენ მკვლევარს სახელმძღვანელოს შესაქმნელად გაუწევია.

რატომ წაიბორძიკეს სახელმძღვანელოს ავტორ-შემდგენლებმა მაინცდამაინც მშობლიურ ლიტერატურაზე – ეს ჭეშმარიტად ამოუცნობი ქართული ფენომენია...

როცა ლიტერატურისა და ხელოვნების სფეროში ახალი მითოლოგიზმის სულის შესახებ საუბრობს, ბატონ რისმაგს არ ავიწყდება ჯოისი, კაფკა თუ თომას მანი, მაგრამ არ ახსენდება კონსტანტინე გამსახურდია და გრიგოლ რობაქიძე... არ ახსენდება „მითოლოგიური სულის“ მძლავრობა გასული საუკუნის დასაწყისის ქართულ პროზაში...

არადა განა ამ მითოლოგიური სულის ნაყოფი არ არის, რაც კი რამ ღირებული და ფასეული შეუქმნია ქართველ კაცს პროზასა თუ პოეზიაში?!

შორს თუ წავალთ, იქნებ მითოლოგიური აზროვნება ჩვენი მხატვრული ლიტერატურის განმსაზღვრელადაც გამოჩნდეს!

თუ როგორი პატივითა და ყურადღებით ექცევიან ეროვნულ ლიტერატურას სახელმძღვანელოს ავტორ-შემდგენლები, იმითაც ჩანს, რომ ქართულ მწერლობაზე ანტიკური მითების გავლენაზე მსჯელობას ნიგნის მხოლოდ... ნახევარი გვერდი ეთმობა!

მშობლიური კულტურის მოამაგე მკვლევარი კი სულაც ცალკე თავს მიუძღვნიდა ამ საკითხს – ანტიკური მითოლოგიის ხელახალ აღორძინებას ქართულ მწერლობაში!

დასანანი, რომ ასეთი დაუდევრობა – მეტი თუ არა – საქვეყნოდ ცნობილი მეცნიერის ნაშრომში გვხვდება, თანაც იმ ნაშრომში, რომელიც ყმანვილთათვის არის განკუთვნილი...

რატომ ვუმალავთ მომავალ თაობას ჩვენს ეროვნულ საუნჯეს და რატომ ვენევით ქართული ლიტერატურის დისკრედიტაციას? ნუთუ ასე უნდა ინერებოდეს ლიტერატურის ისტორია?

უკვე ხუთი წელია ქართული საზოგადოება ამის პასუხს ელის...

P.S. ერთ-ერთ ბოლო ინტერვიუში («ლიტერატურული გაზეთი» 31, 2010) კორესპონდენტის კითხვაზე, რა აზრის ბრძანდებით მეოცე საუკუნის ქართულ მწერლობაზეო, ბატონი რისმაგი, ქართველ პროზაიკოსებზე საუბრისას, დასძენს, მიხეილ ჯავახიშვილი ევროპული ტიპის რომანისტად მიმაჩნია, კონსტანტინე გამსახურდია კი ევროპულ-ქართული ტიპისაო...

როგორც ჩანს, ინტერვიუს უანრმა საშუალება არ მისცა ბატონ რისმაგს, განემარტა, რა პრინციპით ჰყოფს იგი ჩვენს კლასიკოსებს ევროპულ-ქართული ყადის (ტიპისო, თავად ბრძანებს) შემოქმედებად და რას ნიშნავს საერთოდ ევროპული ან ქართული ტიპის რომანისტობა... ამგვარი კლასიფიკაცია პატივცემულ მეცნიერს ალბათ „ანტიკური ხანის მალალმხატვრულ ლიტერატურასთან პროფესიულმა სიახლოვემ“ უკარნახა, როგორც ამას მასთან მოსაუბრე ურნალისტი გვამცნობს, თუმცა საეჭვოა, „მალალმხატვრული ლიტერატურის“ შემქმნელ ანტიკური ხანის მწერალთაგან ვინმეს გაკვრით მაინც ცოდნოდა, რა არის ქართული ტიპის რომანისტობა და ამჯერად მაინც რად არ „გაუმართლა“ კონსტანტინე გამსახურდიას, მთლიანად „ევროპული ტიპის“ პროზაიკოსი ყოფილიყო, ან რად ეთქვა უარი მიხეილ ჯავახიშვილს „ქართველური ტიპის“ შემოქმედის თიკუნზე...

ინტერვიუს მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, ასეთი დაყოფის ერთ-ერთი კრიტერიუმი, არც მეტი, არც ნაკლები, „ქართული მწერლობისადმი ემოციური დამოკიდებულება“ ყოფილა, რასაც ბატონი რისმაგი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ლიტერატურის დახარისხებისათვის... ამ ორ ფაქტორთან ერთად კი — ანუ ანტიკურ ლიტერატურასთან სიახლოვესა და ემოციურ დამოკიდებულებასთან ერთად, კრიტერიუმების ჩამოყალიბებაში დიდი წილი უძევს თურმე მწერლის ცოდნასაც... აკი ამის მიხედვით მიიჩნევს ბატონი რისმაგი გალაკტიონს უდიდეს პოეტად — თავის პოეზიაში იმან მსოფლიო ცოდნის გარკვეული სინთეზი (sic!) მოახდინაო... თანაც, პოეტი ემოციურადაც მოქმედებს მკითხველზე (ისევ sic!) და ამავ დროს შესისხლბორცებული ჰქონია ანტიკურობა, რაც მხატვრულ სახეებში გამოუხატავს...

მკითხველი ადვილად მიმიხვდება, თუ რად დამჭირდა ამ ინტერვიუს ასე ვრცლად დამონმება: ამ შემთხვევაში უკვე ველარაფრით გავამართლებთ ბატონ რისმაგის უცნაურ „რეცეფციებს“, თუნდაც ნაკლებკვალიფიციური კოლეგის მომიზეზებით... როცა სერიოზული მკვლევარი ასეთ მიაბიტურ დეფინიციებს გვიმხელს, მხოლოდ დანანებით შეიძლება ითქვას, რომ მის ნააზრევში აშკარად შეინიშნება „მსოფლიო ცოდნის გარკვეული სინთეზის“ უკმარობა... უვიცი და თანაც დიდი მწერალი ქვეყანას არ მოსწრება, მაგრამ ვის-ვის და ბატონ რისმაგს მაინც უნდა მოესხენ-

ბოდეს, რომ მწერალი ცოდნით როდი ფასდება, არამედ ხელოვნებით, „მსოფლიო ცოდნის სინთეზი“ კი, თუნდაც „გარკვეული“ ან „გაურკვეველი“, ჯერაც ვერავის მოუხერხებია, მითუმეტეს, ლიტერატორს, ვისი დანიშნულება, თუ ბატონ რისმაგს ვერწმუნებით, მკითხველზე ემოციური ზემოქმედებაა... პატივცემული მეცნიერის ლოგიკით, გალაკტიონის პოეზიაში ალბათ ფიზიკის, ქიმიისა და ნიადაგმცოდნეობის „სინთეზი“ უნდა ვეძიოთ, სხვა დანარჩენ „მსოფლიო ცოდნასთან“ ერთად (!), რითაც ის ჩვენზე ემოციურ ზემოქმედებას ახდენს, ოლონდ გაუგებარია, რალატომდა ამავ დროს ვაჟა-ფშაველაც ბატონი რისმაგისთვის უდიდესი „ავტორი“, თუკი იმას „მსოფლიო ცოდნის სინთეზი“ ვერ მოუხდენია და, როგორც ჩანს, არც ისე ემოციურად ზემოქმედებს მკითხველზე...

ასევე საეჭვოა, ბატონი რისმაგის კრიტერიუმების მიხედვით, რუსთაველის პოეტური რეპუტაციაც, ვინაც გალაკტიონის ბადალიც ვერ ყოფილა თურმე, რაკი მცირედ მაინც ვერ მოუხერხებია „მსოფლიო ცოდნის სინთეზი“ და, ეტყობა, ვერც ემოციური ზემოქმედების მხრივ შეედრება მას...

ძალზე ძნელია ქართველი მკითხველი აიძულო, ირწმუნოს ბატონი რისმაგის ასეთი თვითნებური იერარქიულიზა ჩვენი მწერლებისა, მითუმეტეს, რომ „ანტიკურ ლიტერატურასთან პროფესიული სიახლოვის“ შედეგად შემუშავებული მისი კრიტერიუმები, რბილად რომ ვთქვათ, ერთმანეთს ენიანალმდეგება...

თავის გუნებისად ლიტერატურის ჭრა და კერვა იქნებ რომელიმე ახალთაობის მწერლუკას ან ლიტერატურულ ყვინჩილას ეპატიებოდეს კიდევ, მაგრამ არა სერიოზულ, ჭკუდამაჯდარ და საქვეყნოდ ცნობილ მკვლევარს...

რალა გასაკვირია, თუ პროგრამა „ლოგოსის“ ეგიდით შემქმნილ სახელმძღვანელოც ბატონი რისმაგის კრიტერიუმების თარგზე გამზადდა და იქ ჩვენი მწერლობის საუკეთესო ნახევარია გამოტოვებული...

ამ ფონზე ერთობ მოჩვენებითია ბატონი რისმაგის წუხილი, რასაც ინტერვიუს ბოლოს გვიმხელს: ძალიან მწყდება გული, ქართველ მწერლებს დამფასებელთა ასეთი მცირე აუდიტორია რომ ჰყავთო...

საკითხავია, ვისგან უნდა ისწავლოს ქართველი მწერლის დაფასება ახალგაზრდობამ, თუკი პროფესიულ დონეზე ვერ განვუმარტავთ მათ ჩვენი მწერლობის ხიბლსა და სიდიადეს და მარტო ევროპოცენტრიზმით შეკმაზულ „რეცეფციებს“ მივანვდით...

ისიც საკითხავია, ვილამ უნდა წეროს ქართული ლიტერატურის ისტორია, თუ ასეთი მწარე შენიშვნების გამოთქმა გვიხდება (ჩვენდა სამწუხაროდ) მათდამი, ვის მხრებზეც ქართული კულტურა უნდა იდგეს!

ამ საქმეში ხომ უფრო მეტი პატრიოტიზმი და თავგანწირვა მოგვეთხოვება („მსოფლიო ცოდნასთან“ ერთად!), ვიდრე საეჭვო გემოვნების ლიტერატურულ კონკურსებში არბიტრობა და ვითომ თანამედროვე მწერლობაზე ზრუნვაა...

ბედი ხომ არა მარტო ნიგნებს, არამედ ერებსაც აქვთ, ბატონო რისმაგ, ერთი ანტიკური ხანის გამონათქვამისა არ იყოს...

მითუმეტეს, ათმაგად მოსაფრთხილებელია ჩვენნაირი მცირერიცხოვანი ერის მომავალი, წარსულის რელიქტად რომ არ ვიქცეთ...

იქნებ ამაზეც გვეფიქრა...

ნინო დეკანოიძე

სიტყვის მოსასმენად

მტრედი გარს ევლება გუმბათზე აღმართულ ჯვარს და ვერცხლისფერ რკალს ახვევს. საბუდეებს ეძიებს. საღამოა შემოდგომისა, რა თქმა უნდა, წყნარი და მიახლება სამების საკვირველ ტაძართან, მისი გრანდიოზულობის მიუხედავად, დიდებულ სიმშვიდეში გაგულებინებს თავს. ყოველდღიურობიდან ცოტა ხნით ამოვარდნილი, აჩქარებული რიტმის პატიმარი შვებით ამოისუნთქავ, როცა მერამდენედ და საკუთრად აღმოაჩენ, უფერული და უძლურია ყოველივე მარადიულობის წინაშე.

აქ, ამ ღვთის სახლის კალთებქვეშ საპატრიარქოსთან არსებული ახალგაზრდობის სულიერი და ინტელექტუალური განვითარების ცენტრს უდევს ბინა და ეროვნული კულტურის აღორძინება-პოპულარიზაციის საქმეში თავის წილ ტვირთს ეზიდება.

წლების წინათ სიზმარშიც ვერ დაიჯერებდით, ერთ სახურავქვეშ ერთმანეთის მიყოლებით მწუხრის ლოცვასაც თუ მიუსწრებდით და შესაბამისად დათქმულ ლიტერატურულ ღონისძიებასაც დროის მოკვლის გარეშე დაელოდებოდით. ასეთი გახლდათ საღამო 23 სექტემბრისა. დარბაზის ერთ კუთხეში, სკამების მწკრივს მიღმა სივრცე გამოფენას ეთმობოდა. სამი შემინული მაგიდიდან მზიურდებოდა ნამუშევრები: ბისერების ელვარებით შემკული აქსესუარები: უნატიფესი ყელსაბამები, ჰაეროვანი ქუდეები; ჰალატუხები, ჩანთები, ქამრები, სათანადოდ დამუშავებული და შეფერადებული ცომით ნაქრნი ერთ დროს პოპულარული, ახლა კი უფლებაყრილი თოვლის პაპები და მათი მემკვიდრე ხალისიანი და თავქარიანი სანტაკლაუსები, თოჯინები. კედელი ეთმობოდა ნამჯის ღერებისაგან სათუთად ამოქარგულ ქართულ ტარებს, პორტრეტებს, სხვადასხვა კომპოზიციებს.

ნახავდით ყოველივე ამას და დაგამახსოვრებდათ, აუცილებლად დაგამახსოვრებდათ მათი ავტორი, ყმანვილი ქალი, თვითნასწავლი ხელოვანი, თავისი ასაკისათვის შეუფერებლად ჩუმი და სევდიანი **მაია კაპანაძე** — წარმოშობით გორიდან, თავის სათნო და მორიდებულ დედასთან ერთად; მომლოცველებს გვანან... გამოფენა, ერთი თვე რომ გასტანა, ამალღების მერე მოიხსნება და ეს კოლექცია ისევ დაბინავდება მათ სახლში თემქაზე. ენანება თავისი მუყაითი ქალიშვილი დედას მარტოოდენ შეცოდებისა და სიბრალულისათვის, შიგა და შიგ დამთვალეირებულს შეეღასა სთხოვს, ეგებ ხელენიფებოდეს ვინმეს მაიას დასაქმება, რომ გოგონამ საკუთარი მარჯვენით და შრომისმოყვარეობით ცხოვრებას გაუძლოს. აქვე უნდა აღინიშნოს,

გაბრიელ ჯაბუშანური

მაია კაპანაძის ნამუშევრების წარმოჩენა ამ გარემოში ზღვაში წვეთია საპატრიარქოს უთვალავი ქველმოქმედებიდან.

...ეს ყოველივე, რაც თვალმა ნახა, რა თქმა უნდა, სიტყვამ მოიტანა, თორემ სარედაქციო დავალება ითვალისწინებდა მხოლოდ რეპორტაჟს, ახალი წიგნის პრეზენტაციის შესახებ. საზოგადოებაც ამ თვალსაზრისით მიეპატიჟებინათ მოთავეებს **ეთერ თათარაიძესა** და **ამირან არაბულს**. ტიტულებისა და რეგალიების გარეშეც რომ კარგად ცნობენ საქართველოს ნებისმიერ კუთხეში. ეს ცნობა დიდ სიყვარულთან ერთად, ავტორიტეტსა და სანდობასაც გულისხმობს, რადგან მათ მიერ ნაამაგარი უამრავი საშვილიშვილო საქმე, როგორც იტყვიან ხოლმე, სახეზეა. სახეზეა წლობით ნაოცნებარი **გაბრიელ ჯაბუშანურის** წიგნი, რომელიც აერთიანებს სიცოცხლეშივე ლეგენდადქცეული შემოქმედის მემკვიდრეობის მხოლოდ ნაწილს. კრებულის შემდგენელი, წინასიტყვაობისა და ლექსიკონის ავტორი ამირან არაბული დასძენს:

„დიდძალი მასალისაგან შეირჩა ასი ლექსი, ორ-ორი პოემა და ბალადა, დღიურები, ლიტერატურული ჩანაწერები, პირადი წერილები... ჩრდილში ყოფნას ჩვეული შესანიშნავი შემოქმედის მხატვრულ სიტყვას დღემდე არ მოჰკლებია ღვთისნიერი მადლი და მარილი, რაშიც კიდევ ერთხელ დარწმუნდება ჭეშმარიტ კულტურულ ღირებულებებზე ორიენტირებული ქართველი მკითხველი“. გამოცემის რედაქტორია **ეთერ თათარაიძე**, წიგნი მხატვრულად კლასიკოსის სისადავითაა გაფორმებული **გოგი ოჩიაურის** მიერ.

წესისა და რიგის გათვალისწინებით პრეზენტაცია გაიხსნა ზუსტ დროს, გადავსებული დარბაზის წინაშე. უმეტესობა ხევსური გახლდათ. თბილისის დამკვიდრებულნი, კახეთიდან წვეულნი თუ ისინი, არაგვი რომ ჩამოიარეს სიტყვის მოსასმენად.

შესაფერისად, ღონისძიებას წამყვანი მიუჩინეს — **თამაზ ტყემალაძე** — კოლორიტული მოღვაწე და ჟურნალისტი. მან აღნიშნა გამომცემელთა წვლილი არაჩვეულებრივი წიგნის მომზადებაში, მოიშველია **მურმან ლებანიძის** სახელი და საზოგადოებას მოახსენა, თუ როგორი პატივისმცემელი იყო კლასიკოსად აღიარებული პოეტი გაბრიელ ჯაბუშანურის შემოქმედებისა.

ამირან არაბულმა მადლობა გადაუხადა საზოგადოებას, თბილისის სტუმრებს იმ სიხარულის გაზიარებისათვის, ამ წიგნის სამზეოზე გამოტანას რომ მოჰყვა.

ეთერ თათარაიძემ, ვინც უდავოდ კარგი მოსაუბრეა და ნამდვილად აბათილებს ცრუ მითს, ვითომდა პოეტებს საჯაროდ ლაპარაკი არ გამოუდით, ამ ჩინებული წიგნის წლობით დამაბრკოლებელ გარემოებებზე გაამახვილა ყურადღება. გულისტკივილით აღნიშნა იმ ადამიანთა ზერელობა, რომელთაც შეეძლოთ წლების წინათვე მიეღოთ მონაწილეობა ამ მადლიან საქმეში, მაგრამ არ გაისარჯნენ. სამაგიეროდ, დიდი მადლობა გადაუხადა **გიორგი ჯაბუშანურს**, გაბრიელის ძმის შვილიშვილს, გერმანიაში განსწავლულ „ბალს“, საჯაროდ გამოჩენას დარბაზში მორიდებულად დარჩენა რომ ამჯობინა.

თამაზ ტყემალაძემ, ვიდრე მორიგი სიტყვით გამომსვლელებს მიანიჭებდა უხერხულად ურეგლამენტო თავისუფლებას, ნაიკითხა ღვანლმოსილი მეცნიერისა და მოღვაწის ალექსი ჭინჭარაულის წერილი, სადაც იგი ამ კრებულის გამოსვლას ულოცავს საქართველოს. მოამაგებებს კი სიყვარულით უძღვნის სახუმარო ლექსს.

სიტყვითა და მოგონებებით წარდგენენ: გიორგი გიგაური, ბალათერ არაბული, ერეკლე საღლიანი, პოეტის უმცროსი ძმა გელა ჯაბუშანური, კობა არაბული, ჯურხათ ივანე ნიკლაური, ივანე ლიქოკელი, თამაზ ნიკლაური; გიორგი არაბულმა ნაიკითხა ლექსი ახალი კრებულიდან. ეთერ აფაქიძემ — საკუთარი ლექსი, მიძღვნილი გაბრიელ ჯაბუშანურისადმი.

უსაზღვრო მადლიერება გამოიხატა გამომცემლები-სადმი, დამშვიდებაც, რომ სიცოცხლეში ჩრდილში მდგომ პოეტს აღმოაჩნდნენ თავდადებული მოამაგენი ეთერ თარაიძისა და ამირან არაბულის სახით. ითქვა ისიც, რომ

თბილისში ერთ-ერთ ქუჩას, სასურველია, მიეკუთვნოს გაბრიელ ჯაბუშანურის სახელი. რაღა დასამალია და ტრიბუნა გამოიყენეს აგრეთვე გულის მოსაოხებლადაც...

პრეზენტაცია გახლდათ თბილი და შესაბამისად კარგიც. შეიძლებოდა უკეთესიც ყოფილიყო. ამის თქმის საბაბს აჩენს ახალგაზრდობა, ვინც ჭარბობდა დარბაზში და მეტად სასიამოვნო დასანახავი იყო მათი ზრდილობიანი მომზიბლობა, კრძალვის მომგვრელი ბუნებრივი არისტოკრატიზმი. ყველამ კარგად ვიცით, ისინი ერთადერთი გუნდი არ გახლავთ საქართველოს ხვალისდელი დღისა. ზოგადად ბევრნი არიან. უსაფუძვლოა ცინიზმი ნიჰილისტისა და სკეპტიკოსისა, რომ მომავალმა არ იცის, ვინ არის რუსთაველი, ილია, ვაჟა, აკაკი, გალაკტიონი... რას ნიშნავს პასუხისმგებლობა დღევანდლობის წინაშე. ოღონდაც მათ ფართო ასპარეზი მიეცეთ, ჩანჩქერივით დაუდგრომელ სილამუს დათრგუნვა კი არა, გულმოდგინე მზრუნველობით უნდა შესაფერისი კალაპოტის ძიება.

ახალი ნიბნები

მაია ჯალიაშვილი

უკუნეთის ნათელი სტუმარი

გერმანული რომანტიზმის გამორჩეული თეორეტიკოსი ფრიდრიხ შლეგელი ჩვენში უფრო ცნობილია, როგორც ფილოსოფოსი, ამჯერად მას შესანიშნავ მწერლადაც გავეცნობით. მაია მირიანაშვილმა, რომელიც ამჟამად გერმანიაში ცხოვრობს და აქტიურ მთარგმნელობით საქმიანობას ეწევა, ქართულ ენაზე ამეცხველა ამ ცნობილი მწერლის, პოეტის, ფილოსოფოსის, კრიტიკოსისა და ლინგვისტის მისტიკური ელფერით აღბეჭდილი ზღაპარი: „ამბავი სასწაულთმოქმედი მერლინისა“. აღსანიშნავია, რომ შლეგელმა ეს ზღაპარი მეუღლესთან, დოროთეასთან, ერთად დანერა, რომელიც გამორჩეული ესთეტი იყო და რომანტიკოსთა შემოქმედების დიდი თავყვანისმცემელი. ისიც საგულისხმოა, რომ რომან „ლუცინდაში“ მწერალმა სწორედ თავისი ახალგაზრდული წლები და დოროთეა ფეიტთან სამიჯნურო ურთიერთობანი ასახა. მათი სამიჯნურო მიმოწერის თარგმნას, რომელიც უთუოდ დაანტერესებს ქართველ მკითხველს, მაია მირიანაშვილი მომავალში აპირებს.

ცნობილია, რომ ფრიდრიხ შლეგელმა და მისმა ძმამ, ვილჰელმმა, თავიანთი ნაშრომებით დიდი ზეგავლენა მოახდინეს გერმანულ რომანტიკოსებზე. ფრიდრიხის ზემოთ ნახსენები რომანი „ლუცინდა“ მიიჩნევა რომანტიზმის ერთგვარ მანიფესტად, რომელშიც განსაკუთრებული სიცხადით წარმოდგინდა ამ სკოლის ესთეტიკური და ეთიკური იდეალები. განსაკუთრებით საინტერესოა ფრიდრიხის მეგობრობა ნოვალისთან, რომელიც 18 წლისა შეხვდა თავის მომავალ მოძღვარს და მისგან ბევრი რამ შეისწავლა.

აი, რას წერს ამის თაობაზე ნაირა გელაშვილი თავის შესანიშნავ წერილში ნოვალისზე: „ლაიპციგში ნოვალისმა გაიცნო ფრიდრიხ შლეგელი. ორი ელვარე სულის, ტალანტისა და

მკვეთრად განსხვავებული ფსიქიკის ადამიანი შეხვდა ერთმანეთს და, ცხადია, ამ შეხვედრას ერთიანად დამუხტული სულიერი ველი უნდა წარმოექმნა. მართლაც, ერთმანეთით აღფრთოვანებას მალევე მოჰყვა განხეთქილება და შემდეგ კი მათი რთული ურთიერთობა სამუდამო მეგობრობაში გადაიზარდა. რამდენიმე წლის შემდეგ ორივე — ადრეული გერმანული რომანტიზმის, ე.წ. „ინის სკოლის“ მთავარ ბურჟუაზად გვევლინება... შლეგელმა ნოვალისის სულის ნათელ, ანგელოზურ სანყის შეაგება დემონური იმპულსები, ელადის დიონისური ლამე და ქაოსიც გადაუხსნა და ბიძგი მისცა ნოვალისის შინაგან თვისებას: ხედვის უნივერსალურობას. აი, რას წერდა შლეგელი თავის ძმას ვილჰელმს ნოვალისზე: „ბედისწერამ ერთი ახალგაზრდა კაცი მომაყენა კარს... აშოლტილი, კარგი აღნაგობისა; უაღრესად ნატიფი სახე და შავი თვალები აქვს, რომლებიც დიდებულ გამომეტყველებას იძენენ, როდესაც ის მშვენიერ საგნებზე საუბრობს. ერთ საღამოს ველური ცეცხლოვანებით მამცნო თავისი აზრი: სამყაროში არაფერია ბოროტი და ყველაფერი თანდათან ოქროს საუკუნეს უახლოვდება“... შლეგელმა იწინათგრძნო ნოვალისში „დიდი, ღირიკული პოეტი“. შემდეგ ნოვალისი სწერდა შლეგელს: „შენ ჩემთვის ელადის მთავარქურუმი იყავი. შენი წყალობით შევიცანი ცა და ქვესკნელი და ვიგემე ნაყოფი ცნობადი ხისა“.

ამ ზღაპარში, „ამბავი სასწაულთმოქმედი მერლინისა“, სწორედ ეს დემონური სული ირეკლება. თავისი სულისკვეთებით ნაწარმოები ეხმიანება ნოვალისის ზემოხსენებულ თვალსაზრისს, რომ „სამყაროში ბოროტი არაფერია“, რომელიც მაშინვე გაგვახსენებს სტრიქონებს: „ბოროტიმცა რად შეექმნა კეთილისა შემოქმედსა“ („ვეფხისტყაოსანი“), რაც გამოძახილია დიონისე არეოპაგელის მოძღვრებისა ბოროტების უარსობის შესახებ.

ზღაპარში მოთხრობილია, როგორ შედგა ეშმაკთა კრება, სადაც გადანყვიტეს კაცობრიობის მხსნელზე შურისძიება. აღშფოთებულებმა იმით, რომ მაცხოვარმა დაამსხვრია ჯოჯოხეთის კარიბჭენი, მოიფიქრეს მზაკვრული გეგმა, რომლის მიხედვითაც, ქალწულის ნიაღში როგორმე თავიანთი მსგავსი უნდა ჩაესახათ, დედამინაზე მათ ნებას რომ აღასრულებდა. ამ მიზნის მისაღწევად ეშმაკებმა უმანკო ქალწუ-

ლი შეარჩიეს, რომლის ცდუნება შეუძლებელი ჩანდა, მაგრამ მათ მაინც მოახერხეს ეს ისე, რომ ქალწული გაოგნებული დარჩა. მან არ იცოდა, როგორ და რა გზით დაფეხმძიმდა. ის კვლავაც ღვთისმოსავ ცხოვრებას განაგრძობდა. 9 თვის თავზე კი, როგორც ზღაპარში ვკითხულობთ: „ქალს ვაჟი შეეძინა, რომელსაც წესით ეშმაკის, ჩამსახველის, ძალა და ნება უნდა ჰქონოდა. ეშმაკმა ქალი კი შეაცდინა, მაგრამ მისი სულის ნაწყმედა ვერ შეძლო. ქალში მხოლოდ უფლის სიყვარული სუფევდა.“

ბავშვს ჩამსახველი ეშმაკისაგან უნარი დაჰყვა ყველაფერი სწრაფად აეთვისებინა, ხოლო რწმენა დედისგან მიიღო. მონათვისის შემდეგ კი უფლისაგან მომავლის განჭვრეტის უნარი ეწყალობა. ასე რომ, ბავშვი უფალსაც ეკუთვნოდა და ეშმაკსაც. ეშმაკისაგან სხეული ებოძა, უფლისაგან კი სულიერება, რადგან მიიჩნეოდა, რომ მას ყველაზე მეტად სჭირდებოდა სულიერება“.

ამგვარად, შლეგელმა გამოხატა ბოროტისა და კეთილის ისეთივე განუყოფლობა, როგორც სიკვდილისა და სიცოცხლისა. რა თქმა უნდა, ტექსტი ფილოსოფიურ-ალეგორიულია და მასში წარმოჩნდება სიკეთისა და ბოროტების, როგორც არქეტიპების, მარადიული ბრძოლა.

შლეგელის თვალთახედვით, ბოროტება ვერანაირი გზით ვერ შეძლებს გამარჯვებას, ამის დასტური ეს ზღაპარია. მასში ბევრი საინტერესო ამბავია მოთხრობილი მერლინის მიერ აღსრულებულ სასწაულთა შესახებ, რომელთაგან ყველა სიმარტოლის, სიყვარულისა და სიკეთისთვის განხორციელდა. ზღაპარში გვხვდებიან ძალაუფლებისმოყვარე, ხარბი და სასტიკი ხელმწიფენი, აურაცხელ ქონებას რომ ვერ სჯერდებიან და გამუდმებით სხვათა ტერიტორიების დაპყრობას ესწრაფიან, მოლაღატე, ხარბი და მლიქვნელი ქვეშევრდომები და უბრალო, კეთილი ადამიანები, მათ შორის აღსანიშნავია ერთი განსწავლული და მორწმუნე განდეგილი ბლაზიუსი, რომელიც მთელი გულით ემსახურებოდა უფალს. იგი გაოცებულიც იყო და თან შეფიქრიანებულიც მერლინის ზეადამიანური ნიჭით. ცდილობდა თვით მერლინისაგან გაეგო, რა იყო ამის მიზეზი. ძალიან საინტერესოა მათ შორის გამართული დიალოგი:

„— ნუ ცდილობ მიზეზის გაგებას, ტყუილბრალოდ ნუ ირჯები. რაც მეტს გაიგებ ჩემ შესახებ, მით მეტად დაიტანჯები. დამშვიდდი, მომენდე და ის გააკეთე, რასაც გირჩევ.“

— როგორ უნდა მოგენდო, — უთხრა ბლაზიუსმა. — თავად არ ამბობ, რომ ეშმაკის შვილი ხარ? მაშინ როგორ არ უნდა მეშინოდეს, რომ მაცდუნებ?

— მისმინე, — უთხრა მერლინმა, — ყველა ბოროტ არსებას ბოროტება სიკეთედ მიაჩნია, რადგან ბოროტი ბოროტების გარდა ვერაფერს ხედავს. ისევე როგორც კეთილი — სიკეთის გარდა.

მერლინმა ბლაზიუსს გაანდო თავის შესახებ ყველაფერი და უთხრა:

— ეშმაკი შეცდა, თავად მოატყუა საკუთარი თავი, როცა ღვთისმოსავ ქალიშვილში ჩამსახა. ახლა კი მისმინე და გააკეთე ის, რასაც გეტყვი: ყველაფერი ჩაინერე, რასაც მოისმენ, ნახავ და გიკარნახებ, რომ მოგივინებთ, ვინც ამ წიგნს წაიკითხავს, უკეთ შეძლებს თავის დაცვას ცდუნებისაგან.

— თანახმა ვარ, — თქვა ბლაზიუსმა, — მაგრამ ვიდრე ამას დავინწყებდე, დაიფიცე უფალი, წმიდა სამება, რომ ისეთს არაფერს დამანერინებ, რაც უფლის ნება-სურვილისა და მაცხოვარ იესო ქრისტეს წინააღმდეგ იქნება მიმართული.

— ვფიცავარ, — დაეთანხმა მერლინი“.

ასე რომ, ზღაპარში შლეგელი ერთგვარად დასცინის ეშმაკს, რომელმაც თავისი ჩანაფიქრი ვერ განახორციელა. მერლინი არ გაიხლიჩა ორად, არამედ უყოყმანოდ გადაიხარა ხორციელი დედისა და ქვეშეპირი სულისჩამდგმელის, უფლის მხარეს. ის არასდროს დამდგარა არჩევნის წინაშე. წინასწარმეტყველებისა და ნათელმხილველობის ნიჭს მხოლოდ უსამართლობის დასამარცხებლად იყენებდა.

წლები მიდიოდნენ, ის კი მარადიულად ახალგაზრდა და მშვენიერი რჩებოდა, მაგრამ ერთ მშვენიერ დღესაც მოხდა მის ცხოვრებაში რაღაც მნიშვნელოვანი და საბედისწერო: გადაეყარა ულამაზეს ქალწულს, კეთილზმოვანი სახელით — ნინიანე, რომელიც მისი ჯადოსნობით იმდენად დაინტერესდა, რომ შეეირდად აყვანა სთხოვა. მერლინი არ შეეწინააღმდეგა ნიჭიერ, ცნობისმოყვარე და ჯიუტ ქალს და ყველაფერი ასწავლა. ამ შემთხვევაში შლეგელი იცავს იმ პარადიგმას, რომლის მიხედვითაც, ქალი მაცდუნებელია. ამჯერადაც ქალმა ისარგებლა მერლინის უსაზღვრო სიყვარულითა და კეთილშობილებით და მერლინი თვითონ მოაჯადოვა, ისე, რომ მას აღარ შეეძლო რეალურ სამყაროში ცხოვრება, ის დატყვევდა სხვა რეალობაში, რომელში შეღწევა მხოლოდ ამ ქალს შეეძლო.

ამ ზღაპარს მსჭვალავს ირონია, რომელსაც შლეგელი საკუთარი თავის პაროდირებად მიიჩნევდა. ადამიანი მუდმივად იტანჯება: ეპოტინება რა შეუძლებელს, რათა აუცილებელი მოიპოვოს, მაგრამ ხშირად მათი გარჩევა უჭირს. სწორედ პოეზია მიაჩნდა მას შეუძლებლის წვდომის ასპარეზად, პოეზია, როგორც ნათელხილვა და თვითშემეცნების გზა.

თავის ცხოვრებასა და შემოქმედებაში ის უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდა რელიგიას, რომელსაც ფილოსოფიასა, პოეზიასა და მორალთან ერთად მაცოცხლებელი აზროვნების 4 ძირითად საყრდენად მიიჩნევდა.

შლეგელი ამ ზღაპარში მოსიყვარულად გადაამუშავებს გრაალის ციკლის ლეგენდების ვიტივეზსაც და ქმნის მეტად საინტერესო, ზღაპრისთვის ნიშანდობლივ კარნავალურ გარემოს, რომელშიც ათასნაირი ნილაბი მონაწილეობს.

ზღაპარს კი ღია ფინალი აქვს: დატყვევებულ მერლინს გაათავისუფლებს კი ოდესმე ჯადოსანი ქალი? მკითხველს შეუძლია თავისი დასასრული შეთხზას, მთავარია, რომ მისი ნაკითხვა ყველას გაუჩინოს სევდიანი იმედის განცდას, რომ ბოროტება დედამიანზე ვერასოდეს იზიგნებს. მერლინი კი უნებური მსხვერპლია ბნელი ძალებისა. მან ნებით იტივრთა სასჯელი, რათა ბოროტ სულებს ფიქრადაც აღარასოდეს გაეველოთ მსგავსი განზრახვა.

გოეთეს ფაუსტში მეფისტოფელი ეუბნება ფაუსტს: „ნათელი მხოლოდ ღმერთისთვის ქმნილა, იქ დაიმკვიდრა ზესთა ზეობა, ჩვენ უკუნეთი გვარგუნა წილად, თქვენ — დღედაღამის მონაცვლეობა“ (თარგმნა დავით ნერედიანმა).

მერლინი შეიძლება გავიზაროთ, აგრეთვე, როგორც სიმბოლო, ზოგადად, ადამიანისა, რომელიც, მარადიულ

პაატა ჩხეიძე

აიძულეს?!

სასიხარულოა, რომ ქართულ კრიტიკაში გაბატონებულ მარქსისტულ და, ახლა უკვე მასზე დამატებულ, ლიბერალურ მეთოდოლოგიაში სულ უფრო და უფრო მძლავრად ჩნდება ილიას სკოლისა და დასავლური „ახალი კრიტიკის“ საფუძველზე დაყრდნობილი ანალიზი.

„ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე არაერთი ასეთი კრიტიკოსი ამბობს ანონიდ სიტყვას და მათ შორის არის გია არგანაშვილი.

ორიოდ სიტყვას ვიტყვი მის საგულისხმო წერილზე, „ხევისბერი გოჩა აიძულეს საკუთარი შვილი მოეკლა“.

ეგება არც იყოს საჭირო ეს მცირე გამომხატულება, მაგრამ რაღაც გულს დამაკლდა და გადავწყვიტე მეც შევწეოდი მკითხველს კლასიკის უკეთ წაკითხვაში.

ვაჟას შორიდან გამასცქირეთო, უთქვამს იორამ ლუღუშაურს; ყაზბეგსაც შორიდან უნდა „გამავსცქირათ“!

მრავალი თამამი და სადავო აზრია გამოთქმული გია არგანაშვილის წერილში, მათ შორის ის, რომ „მთაში „გამორჩეულობა“ საწყევარ სიტყვად ითვლება“, ისიც, რომ „ხევისბერის დიდაქტიკური მორალი ერთ ფრაზაში ეტევა, ვინძლო ქვეყანა არ გააცინო“, და ისიც, რომ თემსა და მოლიზლარ ბრბოს შორის ერთი ნაბიჯია...

ამ საკითხებზე შეიძლება ვიკამათოთ, ვიმსჯელოთ და სწორ დასკვნამდეც მივიდეთ, მაგრამ იმაზე ვერ ვიდავებთ, რასაც გია არგანაშვილი „ორ სიმართლეს“ უწოდებს და ამბობს, **ორი სიმართლე (თემის და ხევისბერის) დაუპირისპირდა ერთმანეთს.**

აქ შეუძლებელია ორი სიმართლე იყოს, იმიტომ რომ ერთია. ერთია თემი და ხევისბერი. ცალკე-ცალკე აღარც თემია და აღარც ხევისბერი. თემსა და ხევისბერს თუ გავჰყოფთ, ისევ იმ ბანალურ თემამდე მივალთ, სკოლაში რომ გვანერინებდნენ და, ჰეგელიანურ-მარქსისტული დიალექტიკის ანალოგიით, „თემისა და პიროვნების დაპირისპირების“ საკითხი ერქვა.

არც ვაჟასთან და არც ყაზბეგთან გამორჩეული ვაჟაკაცი თემს არ დაუპირისპირდება, თუნდაც მართალი იყოს კონკრეტულ საკითხში; არ დაუპირისპირდება იმიტომ, რომ თემი მოლიზლარი ბრბო არ არის და არც სამსჯავროზე თავშეყრილი ხალხია.

თემი ადათია, წეს-ჩვეულება, ტრადიცია, თემი ფესვებია, თემი ზნეობაა, ბოლოს და ბოლოს!

თემის რღვევა ყოველივე ამის რღვევაა და განა იმას წერდა ალექსანდრე ყაზბეგი, რომ მის ყველაზე ამაღლებულ გმირებს, ნებით თუ უნებლიეთ, თემის მოშლა სურდათ?! არსად, არცერთ მოთხრობასა თუ რომანში ყაზბეგი თავის დამირს თემის აუგს არ გააბედინებს, პირიქით, სულ იმას გმირობენ, რომ თემი იძლება ახალი ცხოვრებისა და კანონების მძლავრობით და ხალხის ზნეობა ქვეითდება.

მართალი გითხრათ გამიკვირდა, წერილის ავტორმა როსტომ ჩხეიძის „ყაზბეგიანა“ რომ დაიმონმა „ორ სიმართლეზე“ მსჯელობისას. ვიცოდი, როსტომი ასეთ რამეს

არ დაწერდა, მაგრამ, სულო ცოდვილო, კაცი ვართ და „ყაზბეგიანაში“ მაინც ჩავიხედე. აი რას წერს ბიოგრაფიული რომანის ავტორი:

„თუკი ასეა, მაშ „ხევისბერ გოჩაში“ ორი სიმართლეც შეიძლება გამოიკვეთოს: ხევისბერისა („ადამიანი ტანჯვისათვის არის გაჩენილი“, როგორც ფორმულა ცხოვრების სიბრძნისა, დიდი და გარდაუვალი ჭეშმარიტებისა) და ონისეს (ვინც თავის გულთან წრფელია, და თუ მას რაიმე იპყრობს და იტაცებს, მხოლოდ ბუნებისმიერი და ძლევამოსილი ძალა) სიმართლე“.

აი რომელ „ორ სიმართლეზეა“ საუბარი როსტომ ჩხეიძის ნიგნში, ბუნებრივ, წრფელ სიყვარულზე და თემის ნიაღში მცხოვრები ადამიანის მოვალეობაზე, დიალსა და გარდაუვალ ჭეშმარიტებაზე. ეს ორი მოვლენა მართლაც დაპირისპირებულია და ყაზბეგი ხშირად უბრუნდება ამ თემს.

გოჩა იმიტომ ჰკლავს შვილს, რომ მან გადაუხვია „დიადი და გარდაუვალი ჭეშმარიტების“ გზას, ადათის ნიაღიდან გამოვიდა, მამის მიერ ჩაგონებული წინაპართა ანდერძი დაივიწყა. ონისემ ვერ შეძლო თავის მოთოკვა, გრძობას დაემონა და კავშირი განწყვიტა მამასთან, წინაპრებთან. რაკი კავშირი განწყდა, ყველაფერი მოიშალა. აღარც მამაა, აღარც შვილი. აღარც წინაპრებია, აღარც შთამომავლობა. აღარც ანდერძია და აღარც აღსრულება.

გოჩა რომ ამბობს, ონისე ეხლავ მკვდარია, მაგის სასჯელი ცეცხლში დაწვავაო, საკუთარ თავსაც გულისხმობს. ონისემ არამართო სახელი გაიტეხა, არამედ ოჯახი და გვარიც შეარცხვინა და ამქვეყნიური სატანჯველი უკიდურესად დაუმძიმა.

და ამ დროს რა უნდა ჰქნას თემმა? ქვეები აკრიფოს და ისედაც დაქცეული ოჯახი ჩაქოლოს? ეგრე ხომ „მოლიზლარ ბრბოდ“ გადაიქცევა.

თემი ჰუმანურობას იჩენს, თემი ცდილობს დააცხროს მამის სამართლიანი რისხვა, გადაარჩინოს წარჩინებული ოჯახი, იხსნას ხევისბერის ავტორიტეტი.

მაგრამ ხევისბერ გოჩას ვეღარ შეაკავებენ. იგი აღარ არის ზნეობრივი მაგალითი თავისი ხალხისათვის. იგი აღარ არის ბრძენი მსაჯული. შვილის უგუნურმა საქციელმა დაშალა და გააცამტვერა მისი მყარი და მთლიანი ხსიათი, ლაფში ამოსვარა მისი სახელი.

ხევისბერი გოჩა არ არის წმინდანი. იგი გმირობისა და წინამძღოლობისათვის იყო გაჩენილი და კიდევაც ეწეოდა თავის ჭაპანს, სანამ სისხლ-ხორცმა არ უღალატა და რაღა ექნა, მეტისმეტ სატანჯველს ვეღარ გაუძლო, კაცი იყო... როსტომი წერს ჰაჯი უსუბის სიმალემდე ვერ ავიდაო; ოღონდაც რომ ვერ ავიდა; შვილის ღალატი ალბათ უფრო მძიმეა, ვიდრე აღზრდილისა.

ხევისბერმა გოჩამ ხელი აღმართა საკუთარ სისხლსა და ხორცზე, რითაც ამქვეყნიურ სატანჯველს გადაარჩინა ონისეც, ოჯახიცა და გვარიც; და ეგებ იქ შეყრილი, ამ უღიდესი ტრაგედიის მხილველი ხალხიც გადაარჩინა, რომ „მოლიზლარ ბრბოდ“ არ გადაქცეულიყო.

საკუთარი თავი კი სამუდამო სატანჯველისათვის განირა.

ხევისბერი გოჩა გამორჩეული კაცი იყო. იგი თემისა და ადათის ნიაღში ცხოვრობდა, იცოდა თავისი მოვალეობა და თავისუფალი იყო. მას ვერავინ ვერაფერს აიძულებდა!

ინგებორგ ბახმანი

თათრი ღლეაბი

ასეთ ღლეებში ვდგები არყის ხეებთან ერთად, გადავივარცხნი ხორბლის თმას და შუბლს გამოვჩენ, ყინულის სარკის წინაშე მდგარი.

რძე იჭრება, ჩემი სუნთქვით შედედებული. დილაადრიან სულ იოლად ქაფდება იგი. იქ, სადაც მინას სულს შეეუბრავე, კვლავ გამოჩნდება ბავშვის თითით დაწერილი შენი სახელი: უმანკოება! ამდენი ხნის ლოდინის შემდეგ.

ასეთ ღლეებში ტკივილს არა ვგრძნობ, რომ დავინწყების შემწვევს უნარი და გახსენება ჩემი ვალია.

მე მიყვარს, მიყვარს გააფთრებამდე და ინგლისურად ვიხდი მადლობას, ფრენისას კარგად რაც მისწავლია.

ასეთ ღლეებში მაგონდება მე ალბატროსი, რომლითაც ცაში დავფარფატებდი და მივფრინავდი ჯერაც უცნობ ერთ ქვეყანაში.

იქ, ჰორიზონტზე, გული მიგრძნობს, დაშვებისას კვლავ გამოჩნდება ბრწყინვალეობით გარემოსილი ჩემი ზღაპრული კონტინენტი, იქ, სადაც გაღმა, რომელმაც აქეთ გამომიშვა, ცივ სუდარაში გამოხვეული.

ერთი კუნძულის სიმღერები

ჩრდილის ნაყოფი კედლიდან ცვივა, და მთვარის შუქი სახლს შეათეთრებს, ხოლო ჩამქრალი კრატერის ფერფლი ზღვის ქარს შემოაქვს.

და მშვენიერი ბიჭუნების მკლავებზე ტკბილად თვლემენ ბუჩქები, შენი ხორცი კი ჩემსას იხსენებს. კმაყოფილება ვიგრძენი მაშინ, როცა გემები ხმელეთს მოსცილდნენ, ძვლები კი ჩვენი მოკვდავი ტვირთით ანძის აღმართვას შეუდგნენ უმაღლ.

ეშაფოტები თურმე ახლა ცარიელია, ჩვენ გვეძებენ და ვერ გვპოულობენ.

შენ თუ აღსდექი, მე თუ აღვსდექი, ჭიშკრის წინ აღარ ეყრება ქვეები და ზღვაზე ნავსაც ვერსად დალანდავ.

ხვალ კი კასრები დაგორდება, კვირის ტალღებს რომ შეეგებონ, ჩვენ გაპოხილი ფეხსაცმელებით დავეშვებით სანაპიროზე. ყურძენს გავრეცხავთ და მერე დავჭყლეტთ, რომ მოსავალი ღვინოდ იქცეს სანაპიროზე.

შენ თუ აღსდექი, მე თუ აღვსდექი, მაშინ ჯალათი ჭიშკრის პალოს დაეკიდება, ურო კი ზღვაში აღმოჩნდება ღრმად ჩაძირული.

ერთხელ ხომ მაინც უნდა დადგეს დღესასწაული! წმინდაო ანტონიუს, შენ, რომელიც ასე ეწამე, წმინდაო ლეონჰარდ, შენ, რომელიც ასე ეწამე, წმინდაო ვიტუს, შენ, რომელიც ასე ეწამე.

ახლა კი მოდით, გზა დაუთმეთ ჩვენს ვედრებას და ჩვენს მლოცველებს, ახლა კი მოდით, გზა დაუთმეთ მუსიკას და ნამდვილ სიხარულს!

ჩვენ ნასწავლი გვაქვს გულუბრყვილობა, ჭრიჭინობლების გუნდში ვმღერით კარგა ხანია. როცა ვჭამთ და ვსვამთ, მჭლე კატები ჩვენს მაგიდას ირგვლივ უვლიან, მანამ, სანამდე მწუხრის მესა დაინყებოდეს, ჩემი თვალებით შენი ხელი ხელში მიჭირავს, ხოლო წყნარი, მამაცი გული თავის სურვილებს გწირავს თამამად,

თაფლი, ნიგოზი მიეცეს ბავშვებს, მეთევზეს სავსე ბადე ჰქონოდეს, ბალებს ნაყოფი ნუ მოჰკლებოდეს, მთვარე კი ვულკანს, ვულკანს მიეცეს!

ჩვენგან ნაკვეთი ნაპერწკლები საზღვარს გადასცდეს, ღამეს რაკეტა ბორბალს დაუმსხვრევს,

ტივეზე მსხდომი პროცესია ნელა გემორდება,
წინასამყაროს იგი თავის დრო-ჟამს უტოვებს.
დრო-ჟამს უტოვებს მცოცავ ხვლიკებს,
უძღვბ მცენარეს და თევზს, შეპყრობილს ციებ-ციხელებით,
ქარის ორგებს, მთის ავზორცობას,
იქ უბირ ვარსკვლავს გზა აებნევა,
და მის მკერდზე დანარცხებული
განიფანტება არე-მარეზე.

ახლა კი მედგრად, წმინდანებო უგუნურებო,
უთხარით მინას, რომ კრატერი არ მოისვენებს!
წმინდაო როხუს, შენ, რომელიც ასე ენამე,
ო, წმინდაო ფრანც, შენ, რომელიც ასე ენამე.

როცა ვინმე მიდის, მან ზაფხულში ნაგროვები
ნიჟარებით სავსე ქუდი ზღვაში უნდა გადააგდოს
და წავიდეს თმააფრიალებული,
მან ის სუფრა, თავის სატრფოს რომ გაუშალა,
ზღვაში უნდა მოისროლოს,
მან ჭიქაში ჩარჩენილი ღვინო
ზღვაში უნდა ჩააქციოს,
მან თევზებს თავისი პური უნდა უწილადოს
და ერთი წვეთი სისხლი ზღვას შეურიოს,
მან თავისი დანა ზღვის ტალღებში უნდა გაავლოს
და ფეხსაცმელი ზღვაში ჩაძიროს,
გული, ლუზა და ჯვარი,
და წავიდეს თმააფრიალებული!
მაშინ ის უკან დაბრუნდება.
როდის?

ნუ მეკითხები.

ეს არის ცეცხლი მინისქვეშეთში,
ეს ცეცხლი არის წმიდათანმიდა.

ეს არის ცეცხლი მინისქვეშეთში
და ქვა თხიერი.

ეს არის წყალი მინისქვეშეთში,
რომელიც ჩვენში ჩაედინება.

ეს არის წყალი მინისქვეშეთში,
რომელიც ჩვენს ძვლებს დასწავს, დადაგავს.

და მოვა ცეცხლი უზარმაზარი,
მდინარე მინის ზემოთ ამოვა.

და ჩვენ ამისი მოწმე გავხდებით.

ჩრდილები ვარდები ჩრდილები

უცხო ზეცის ქვეშ
ჩრდილები ვარდები
ჩრდილები
უცხო მინაზე
ვარდებსა და ჩრდილებს შორის
უცხო წყალში
ჩემი ჩრდილი ილანდება

ნაცრისფერი ღვინის შემდეგ

ერთი საათით მაინც ვიყო თავისუფალი!
შორს ვიყო თუნდაც, ოღონდ ვიყო თავისუფალი!
ლამის სიმღერით სფეროებში მალლა ასული
მინდა ავფრინდე დღეებზე მალლა
და დავინყება სადმე ვეძებო...
მსურს ბნელი წყლები გადავიარო
და თეთრ ვარდებს ფეხდაფეხ ვსდიო,
სულს ფრთები მივცე.
ო, ღმერთო, ნეტავ, არაფერი აღარ ვიცოდე,
გრძელ ღამეებში რა სიმწარეა,
იქ ხომ თვალეები გვიფართოვდება
უსახელო ჭირის წინაშე.
ლოყებზე ცრემლი დამდენია
სიგიჟით სავსე ღამეებიდან
და ფეხმძიმობის ნეტარებიდან,
მსურს ბორკილები დავამსხვრიო
და შუქი შევსვა...
ერთი საათით შუქს რომ ვუყურო!
ერთი საათით მაინც ვიყო თავისუფალი!

რომ აპინება

ერთი უხამსი ტკბობის შემდეგ
დამცირებულმა მწარედ და მძიმედ,
დამშვიდება თუკი შევქელი,
რალაცად ვღირვარ.
მე ვარ მდინარე
ტალახიანი და ეს ტალღები ნაპირს ელტვიან,
ბუჩქების ჩრდილებს, ქვიშაზე ფენილთ,
და გამათბობელ სხივებს მზისას,
თუნდაც ამ ერთხელ.

ვაი, რომ ჩემს გზას შეწყალება არ უწერია.
ის შეცოდება ზღვისკენ მიბიძგებს.
ზღვა დიადია, უკიდევანო!
მე სხვა სურვილი არ გამაჩნია,
დიდმა ტალღებმა, დაე, თავზე გადამიარონ
და უსასრულო ზღვაში ჩამძირონ.

ძალუძს კი, განა, ამ მძლავრ სურვილს –
უფრო ტკბილ ნაპირს უძღვნას სალამი,
მე დამატყვევოს, არსად გამიშვას,
თუ ჯერაც მახსოვს დიდი სიბრძნე უკანასკნელი!

შუა ზაფხულში

ძილ-ღვიძილსა და სიზმრებს შორის
აბიბინებულ მდელოებზე მოხეტიალე
ჩემი მზერა აიტყორცნება
უსასრულო სიმაღლეებში.
რა მჩქეფარეა ეს ცხოვრება!
ცაზე ღრუბელი ღრუბელს მისდევს
და მხურვალე საათებივით

ჩაძირვა უნვეთ
მყაყე გუბურის
უსამველო მწუხარებაში.
ჩემს წიაღში კი არარა იძვრის,
მწველი სიცხისგან
სიმშვიდეში ვარ ჩაძირული.
და დღეს დღე მისდევს,
ჩემი თვალები ოქროსფერ მზეს
მუდამ ხედავენ.
მაგრამ ოდესმე იგი დარჩება
იქ, სადაც ჩრდილი აიღრუბლება.
ო, რა მწარეა ხელის მოცარვა.

გაუცხოება

ხეებში ხეებს ვეღარ ვხედავ,
ტოტებს ფოთოლი არ ასხია, ქარს რომ მიანდონ.
ნაყოფი ტკბილი, მაგრამ – უსიყვარულო,
ერთხელაც რომ ვერ დაგანაყრებს,
რა უნდა მოხდეს ამაზე მეტი?
აი, ჩემს თვალწინ ტყე გარბის უკან,
ყურთან ჩიტები ნისკარტს ხურავენ,
მდელი საწოლის მაგივრობას ვეღარ გამიწევს.
დრო-ჟამით უკვე გამძღარი ვარ
და მაინც მისი შიმშილი მტანჯავს.
რა უნდა მოხდეს ამაზე მეტი?

მთებზე კოცონი ღამით ინთება.
ნუთუ გზას მაინც უნდა გაგუდგე
და ამ ყველაფერს კვლავაც უნდა მივუახლოვდე?

მე ვერც ერთ გზაში გზას ვეღარ ვხედავ.

ჯერ კიდევ ვშიშობ

ჯერ კიდევ ვშიშობ, შემოგავლო ჩემი სუნთქვის
მტკიცე ძაფები,
და სამოსელად შეგიჩიო ოცნებების დროები ლურჯი,
თუ ჩემი ბნელი ციხე-კოშკის ნისლის ქიშკრებზე
ჩირაღდნები ავაბრიალო, რომ ჩემი პოვნა იოლად შეძლო.

ჯერ კიდევ ვშიშობ, გამოვიხსნა მოციმციმე დღეთა წყებიდან,
დროის მდინარის ოქროსფერი თავდაღმართიდან,
თუ სავსე მთვარის საზარელი პირსახის თავზე
ჩემი გული ვერცხლისფრად ღვივის.

გამოიხედე და ნუ შემხედავ!
ჩემი დროები დაშვებულა და ჩირაღდნებიც ჩაინვა უკვე,
და მთვარეც თავის გზას მიუყვება.
დროა, მოხვიდე და შემეხილო, წმიდათაწმიდა
ოცნებავ ჩემო!

**გერმანულიდან თარგმნა
დალი ფანჯიკიძე**

რუბენ დარიო

**სააღგომო
ზღაპარი**

მშვენიერი საღამო იდგა, მართლაც მშვენიერი...
მდიდრულ, ელეგანტურ სასტუმროში გამართულ
reveillon-ზე* უამრავი ლამაზმანი და მახინჯიც ფუნტებში,
დოლარებში, რუბლებში, პესოებსა და ფრანკებში ეჯიბ-
რებოდა ერთმანეთს. იყო შამპანურის შუშხუნიც, მოვარ-
დისფრო-მოთეთრო ზმანებაც, თვალმარგალიტის კაშკა-
შიც. მერე შორიასლოდან გაისმა ნაზი მუსიკის ჰანგები...

ალარ მახსოვს, ვინ მიმიყვანა ქალბატონების ჯგუფთან,
სადაც თავს იწონებდნენ იანკი, იტალიელი, არგენტინელი
ლამაზმანები... მე კი ერთი მომხიბვლელი და უცნაური ქა-
ლის გარეგნობამ გამოაცხა: ყელს მხოლოდ ერთი წითელი
ზონარი უმშვენებდა... მოგვიანებით ერთმა წარჩინებული
გვარის დიპლომატმა დახვეწილი და საოცრად მჭევრმეტყ-
ველი გერმანელი პოლიგლოტი გამაცნო. იგი ხან ერთი და
ხან მეორე ლამაზმანის გვერდით გამოჩნდებოდა და მათთ-
ვის სასიამოვნო, ელეგანტურ კომპლიმენტებს (ასე რომ
უყვართ მაღალი წრის ქალბატონებს) არ იშურებდა.

— მ. ვოლფჰარტი, — მითხრა მინისტრმა, — ძალზე
სასიამოვნო ადამიანია.

გერმანელმა რატომღაც დაიჟინა, ესპანურად გველაპა-
რაკა. საუბარი გაგვიგრძელდა. მართალი გითხრათ, არა-
სოდეს შევხვედრივარ მისი ეროვნების ადამიანს, რომე-
ლიც ასე კარგად საუბრობდა ესპანურად. მიაბზო თავის
მოგზაურობაზე ესპანეთსა და სამხრეთ ამერიკაში, გამოვ-
ძებნეთ საერთო მეგობრები, ოკულტიზმით გატაცებაც გა-
მანდო. მერე მომიყვა, როგორ მკურნალობდა ბუენოს-
აირესში დიდ პოეტს, ჩემს ძველ მეგობარს; რა გადახდა
თავს ერთ საჯარო დაწესებულებაში ჩემს ახლობელთან,
პატრისიოსთან, მადრიდში კი... სულ ცოტა ხანში ჩვენ შო-
რის გულითადი ურთიერთობა დამყარდა. ოტელის დახვე-
წილ გარემოში ჩემი ყურადღება მიიპყრო იმ სენიორამ, რო-
მელზეც თავში მოგახსენეთ. იგი დაგვიანებით მოვიდა. მე-
ფური და, იმავდროულად, ელეგანტური იერი ჰქონდა. ჩემს
თანამოსაუბრეს აღფრთოვანება და ენთუზიაზმი გაგუზი-
არე. ვოლფჰარტს უცნაურად გაელიმა. წამჩურჩულა:

— დააკვირდით! ეს ისტორიული თავია, ისტორიული!
მართლაც საგულდაგულოდ დავაკვირდი. ქალის
პროფილი, ვარცხნილობა, ეპოქის თავისებურებათა
გათვალისწინებით, ძალზედ ნააგავდა *coiffures a la
Cleopatre*. გარეგნობით, მანერებით, განსაკუთრებით კი
ერთადერთი სამშვენიისით — წითელი ზონარით კისერზე
(ასე რომ დამაინტრიგა) — ისე ჰგავდა პორტრეტებზე
გამოსახულ დედოფალ მარია-ანტუანეტას, კარგა ხანს
მდუმარედ შევცქეროდი. ნუთუ მართლა ისტორიული
თავი იყო? თანაც იქვე, გვერდით... სულ რაღაც ორ ნა-

* საშობაო ან საახალწლო ვახშამი (ფრ.)

ბიჯში, თანხმობის მოედანზე... დიას, თავი, რომლის ვარცხნილობაც იყო ხან a la circasiana, ხან a la Belle — Poule, ხან al casco ingles, ხან al gorro de candor, ðii a la queue en flambeau d'amour იი a la chien couchant, a la Diane, და კიდევ ბევრნაირი, ის თავი...

ქალბატონი პოლის კუთხეში დაჯდა. ერთადერთი, ვისაც დაელაპარაკა, ვოლფჰარტი გახლდათ. როგორც მოემესმა, გერმანულად ლაპარაკობდნენ. ღვიწმომ ჩემს წარმოსახვაში ოქროსფერი ნისლი ამოძრავა და იმ მომენტს ვეღ და იდუმალ არსებაზე წარმოუდგენელი ვარაუდები ააფრიალა. ორკესტრი, როგორც კი საშუალება მიეცემოდა, პავანას* უკრავდა. დაპუდრული თმები, შხამიანი ბუზები, ახდენილ ოცნებათა ტრიანონები,** დახვეწილი გალანტურობა და პოეზიით შენიღბული აღვირახსნილობა, უთვალავი სათაყვანებელი სახე, პილპილმოყრილი ნატიფი ურთიერთობანი, მეხსიერებაში შემონახული ანეკდოტები, წერილები, პამფლეტები... გამახსენდა ამ ლექსთა ულამაზესი ხელნაწერები, მონტესკიე-ფებერნაკისა და რენიეს პოეზია, ლუკინის შესანიშნავი იტალიური პოემები... გაიხსნა ჩემი ფანტაზიის საზღვრები და მეც სიხარულით შევეგებე ზღაპრების სასწაულებს, ბრძენკაცთა მიერ შესწავლილ და წმინდა ნიგნებში ასახულ ენკარნაციებს, მეცნიერების შესაძლებლობებს, რაც, ყველაფრის მიუხედავად, სხვა არაფერია, თუ არა დანებება იმ გამოცანის წინაშე, რომელიც ყოველდღიურად ღრმავდება...

ჩემი ფეთქებადი ტვინი სწრაფად ამუშავდა. როდესაც ფიქრებიდან გამოვერეკვიე, გერმანელს იმ ქალბატონის სახელი ვკითხე. იგი მიედ-მოედო, მხოლოდ ისტორიულ თავზე ილაპარაკა, რამაც ვერანაირად ვერ დამაკმაყოფილა. თავაზიანობის გამო აღარ დავფიქნე, თუმცა ჩემს გამორჩეულ მეგობარს მივულოცე გერმანიაში სილამაზის ასეთი შესანიშნავი ნიმუშის არსებობა. მან კი რაღაც აბნეულად მიპასუხა:

— გერმანელი არ არის. ავსტრიელია.

ის ავსტრიელი ლამაზმანი გახლდათ. მე კი ვცდილობდი დეტალებში დამეჭირა მსგავსება არა მხოლოდ კურჩარსკის, რიოტის, ბუაზოს მიერ შესრულებულ პორტრეტებთან, არამედ გრევიზის მუზეუმის სარდაფში შენახულ ცვილის ფიგურებთანაც კი...

* * *

— ჯერ ადრეა, — მითხრა ვოლფჰარტმა, როდესაც იგი სასტუმრომდე მივაცილე. — შემობრძანდით, ცოტა კიდევ ვისაუბროთ. ხვალ პარიზს ვტოვებ და, ვინ იცის, კიდევ როდის შევხვდებით ერთმანეთს. შემობრძანდით. მოდით სოდიანი ვისკი დავლიოთ, ინგლისურ ყაიდაზე, თან ერთ საინტერესო რაღაცას გაჩვენებთ.

ლიფტით ავედით. Valet-მა*** ბრიტანული სასმელი მოგვიტანა. გერმანელმა გაყვითლებული ქალადებით სახსე ჩანთა გადმოიღო. მათ შორის იყო ერთი ძველი, ხე-

* ესპანური ცეკვა.

** სასახლე, რომელიც ააშენა პარიზთან ახლოს დედოფალმა მარია-ანტუანეტამ. სიმდიდრის, ფუფუნების, დახვეწილი გემოვნების, განცხრომის სიმბოლო.

*** ლაქია (ფრ.)

ზე შესრულებული პორტრეტი.

— აი, ეს ჩემი წინაპრის, ჰეიდელბერგის უნივერსიტეტის პროფესორის თეობალდ ვოლფჰარტის პორტრეტი, — მითხრა მან. — პაპაჩემი, სავარაუდოდ, ცოტათი ჯადოქარი, სინამდვილეში კი ბრძენკაცი გახლდათ. მან გადაამუშავა ალდო მანუციოს მიერ გამოცემული იულიუს ობსეკენსის ნაშრომი სასწაულებზე და ხელახლა გამოსცა 1557 წელს ბაზილეაში ინ-ფოლიო გამოსული ცნობილი წიგნი Prodigium ac ostentorum chronicon. ჩემმა წინაპარმა ის არა საკუთარი სახელით, არამედ კონრად ლიკოსტენესის ფსევდონიმით გამოაქვეყნა. თეობალდ ვოლფჰარტი საღად მოაზროვნე ფილოსოფოსი იყო. რამდენადაც ვხვდები, თეთრ მაგიას მისდევდა. მას საშინელ, დანაშაულებათა და კატასტროფების ეპოქაში მოუწია ცხოვრება. სისასტიკესა და მუხანათობასთან საბრძოლველად ამ მორალისტმა ამხილა უხილავი და უჩვეულო, მაგრამ ცხადზე ცხადი მაგალითებით დაანახა შეშინებულ ხალხს, თუ როგორ აისახება მისი მუქარა ამოუცნობ მოვლენებში. მაგალითად, კომეტის გამოჩენა 1557 წელს, რომელიც მხოლოდ 15 წუთს გაგრძელდა და საშინელი ამბები გვიწინასწარმეტყველა. პაპაჩემმა ეს კომეტა ბავშვობაში ნახა: უზარმაზარი იყო, სისხლისფერი, ხოლო კუდი შაფრანისფერში გადადიოდა. აგერ, ნახეთ ილუსტრაცია და ლიკოსტენესის კომენტარიც. ხედავთ, რა სასწაულები დაინახა მისმა თვალებმა. კომეტის წვერზე ყველაზე დიდი და კაშკაშა ვარსკვლავია, ქვევითაც სამი ვარსკვლავი ბრწყინავს, გვერდებზე ხმლები და ხანჯლები ჩანს, მათ შორის ადამიანთა მოჭრილი თავებია; ზემოთ კი უზარმაზარი ხმლით შეიარაღებული ავისმომასწავებელი ხელია. ყველაფერი ეს ღრუბელთა რკალშია მოქცეული. მოგვიანებით, ამ კომეტის აღწერილსა სიმონ გულარდიც წერდა სასწაულებზე: „de regard d'icelle donna telle frayeur a plusieurs qu'aucuns en moururent; autres tomberent malades“. ერთი ავტორი წერს, რომ ლიხტენბერგის მონაფემ, ასტროლოგმა პეტრუს გროსერუსმა ეს საშინელი ფენომენი თავისი ხელობის კანონებით ახსნა და შესაბამისი შედეგებიც მიიღო: მისმა ვარაუდებმა ყველაზე კეთილგონიერნიც კი საგონებელში ჩააგდო ნახევარ საუკუნეზე მეტი. თუ ლიკოსტენესი წერდა კატასტროფებზე უნგრეთსა და რომში, სიმონ გულარდი ყურადღებას ამახვილებდა თურქების განადგურებაზე უნგრეთში, შიმშილზე შვაბიაში, ლომბარდიასა და ვენეციაში, ომზე შვეიცარიაში (ავსტრიული ვენის ადგილას), გვალვაზე ინგლისში, ოკეანის ადიდებაზე ჰოლანდიასა და ზეულანდიაში, რვადღიან მინისძვრაზე პორტუგალიაში. ლიკოსტენესმა ბევრი გასაოცარი რამ იცოდა. აღმოსავლეთიდან მობრუნებული პილიგრიმები ყვებოდნენ თავიანთ ზეციურ ხილვებზე. 1480 წელს, არაბეთში ხომ ნახეს ში-

შისმომგვრელი კომეტა დროისა და სიკვდილის ნიშნებით. ამ საბედისწერო წინასწარმეტყველებას მოჰყვა კორინთოს განადგურება და ომი პოლონეთში. გაერთიანდნენ ვლადისლავი და მათიას უნგრელი. ნახეთ, რას წერს ჟამთააღმწერელი: „ღრუბლებს ჰყავს ფლოტი, და ჰაერს ჯარი“; ლიკოსტენესი, რომელიც შუაგულ გერმანიაში ცხოვრობდა, გვერდს არ უვლის მსგავს მოვლენებს. იგი აღნიშნავს, რომ ჩვენი წელთაღრიცხვის 114 წელს ღრუბლებში ხომალდები გამოისახნენ. ლიონის ეპისკოპოსი სან აგობარდო კი უფრო ინფორმირებული ჩანს. მან იცის, რომელი ფანტასტიკური ქვეყნისაკენ მიცურავენ ეს უწონო ხომალდები: მაგონიისაკენ. და, ალბათ, მხოლოდ სიფრთხილისა გამო არ ასახელებს წმინდა მამა მარშრუტს. ამ გემებს მართავდნენ ჯადოქრები — *tempestarii*. კიდევ ბევრი რამის თქმა შეიძლება ეპისკოპოსის მონათხრობზე, მაგრამ მოდით ძირითად თემას მივუბრუნდეთ. ჩემმა წინაპარმა დაადგინა, რომ ცა და მთელი ატმოსფერო, რომელიც გარს გვახვევია, ყოველთვის სავსეა ამ იდუმალი ხილვებით. ალქიმიკოსი მეგობრის დახმარებით მან შექმნა ელექსირი, რომელიც საშუალებას გაძლევთ ბუნებრივად შეიგრძნოთ ის, რაც ადამიანის მზერას მხოლოდ და მხოლოდ გამონაკლისის სახით წარუდგება.

— მე მივაგენი ამ საიდუმლოს, — თქვა ვოლფგარტმა და ღიმილით დასძინა: „აი, ამ აბებშია ეს სასწაული ჩატკეპნილი. ვისკი ხომ არ დაგიმატოთ?“

ცხადი იყო, გერმანელი კარგი ბუნების ადამიანი გახლდათ, გატაცებული არა მხოლოდ ინგლისური ალკოჰოლით, არამედ ყველანაირი ხელოვნური სიამოვნებითაც. მომეჩვენა, რომ იმ ყუთში, რომელზედაც მიმითითა, ოპიუმის ან ინდიელთა კანაფის შემცველი აბები იდო.

— მაღლობა, — ვუთხარი, — არასოდეს გამისინჯავს და არც მაქვს სურვილი ვუზიარო ან ჰაშიშს, ან კეინსის საწამლავს, და საერთოდ ნარკოტიკის საკრალურ ზემოქმედებას.

— ეს არც ერთია და არც მეორე. გაგამხნევენ — ეგაა და ეგ. შესანიშნავი რამაა ყველაზე ნაკლებად ნერვიულთათვისაც კი.

გერმანელი ისე ჩამაცვივდა, რომ ვისკის ბოლო ყლუპს აბიც მივაყოლე და მასპინძელს დავემშვიდობე. ქუჩაში ციოდა, მე კი მაინც ვიგრძენი, როგორ ამიმოძრავდა ძარ-

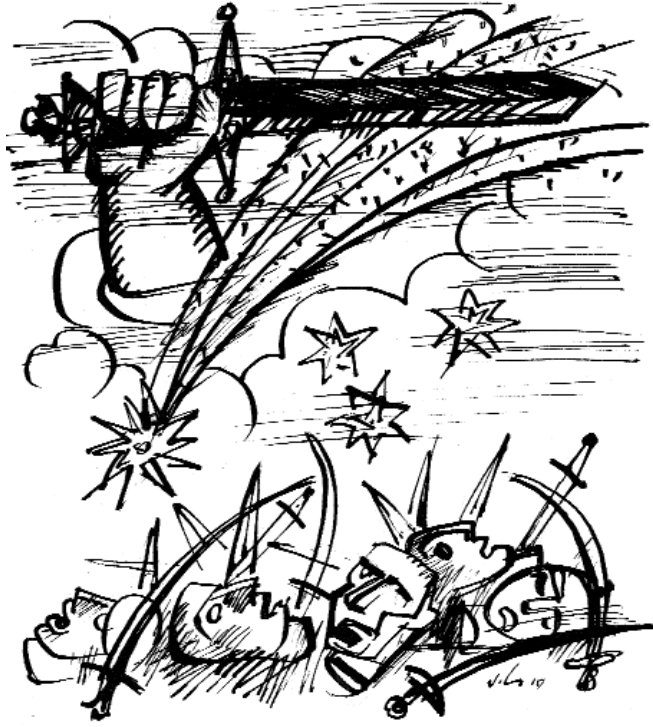
ღვებში სასიამოვნო სითბო. აბები არ გამხსნენია და ეს მდგომარეობა ხანგრძლივ ლხინს მივანერე. ელისეს მინდვრები გავიარე და თანხმობის მოედნამდე მივედი. შორიასხლოს ქალი მიაბიჯებდა. ასეთ დროს მდიდრულად ჩაცმული ქალის გამოჩენამ გამაკვირვა. მერე ღამის მოციმციმე შუქში გავარჩიე, რომ ძალიან ღამაში იყო. მივუახლოვდი და ვიცანი ქალბატონი, რომლის გარეგნობამაც ასე დამაინტრიგა *reveillon*-ზე: ქალბატონი, რომელსაც თეთრზე თეთრ ყელზე ერთადერთი სამშვენისი ეკეთა: წვრილი წითელი ზონარი,

ჭრილობასავით წითელი. მომესმა, როგორ ჩამოკრა საათმა სადღაც შორს, ავტომობილის საყვირიც გავიგონე. რალაც უცნაური ზარხში მომერია. ყოველგვარი აზრები ზებუნებრივზე თავიდან ამოვიგდე და მივუახლოვდი ქალბატონს, რომელმაც უკვე ჩაუარა ობელისკს და ტიუილისაკენ მიემართებოდა.

— მაღამ, — ვუთხარი, — მაღამ...

ამასობაში ნელ-ნელა ცივი, ნესტიანი ბურუსი ჩამონვა. ღამპიონები არაამქვეყნიურად ციმციმებდნენ. ქალი მოედანზე შეჩერდა და შემომხედა. უცებ ჩემ თვალწინ რალაც კინემატოგრაფიული სურათი გადაიშალა: უთვალავი ადამიანი ირეოდა ერთმანეთში, როგორც სიზმარში. ვერ გეტყვით, რა ვიგრძენი იმ წუთას. ერთდროულად რელაურ

და წარმოსახვით დროში აღმოვჩნდი... თვალები მღვრიე ცას მივაპყარი და დავინახე ფიგურები, რომლებიც ლიკოსტენესის წიგნის ილუსტრაციებში იყო: უზარმაზარი ხანჯალშემართული მკლავი. ქალი კი მომჩერებოდა. მას ნალვლიანი, ავისმომასწავებელი იერი ჰქონდა და, თითქოს ჯადოსნური კვერთხი მოიქნიაო, სხვა ტანსაცმელი ეცვა, რალაც მოსასხამის მსგავსი, რომლის გრძელი ბოლოებიც წინ გადმოდიოდა. მისი ვარცხნილობა აღარ მიაგავდა *a la Cleopatre*, თავზე მხოლოდ პატარა, უბრალო ნაჭრის ქუდი ეხურა, საიდანაც ჭაღარა თმა მოუჩანდა. მიახლოება რომ დაეპირე, დავინახე რალაც ეტლის მაგვარი, რომელსაც სამკუთხა ქუდეში გამოწყობილი (თითქოს გახუნებული სურათებიდან გადმოვიდნენო), ხმლებითა და შუბებით შეიარაღებული ჯარისკაცები მოყვებოდნენ. მეორე მხრიდან ცხენოსანი გამოჩნდა, მერე კი ეშაფოტიც გამოიკვეთა... ოჰ, ღმერთო, რა თქმა უნდა: ეს ხომ უკვე ნანახის გამეორებაა. ასეთ დროს ნუთუ კიდევ შემწევს ფიქრის უნარი? დიახ, შემწევს. ვგრძნობდი, რომ იმ

მხატვარი ალექსანდრე სლოვინსკი

ნუთას უხილავი გაცხადებულიყო და გარს მეხვია. დიას, ეს გილიოტინა იყო. და, როგორც კომმარებში ხდება, დავინახე, თუ როგორ ვითარდებოდა ტრაგედია (კინემატოგრაფიულობა უკვე ვახსენე?)... თუმცა, არ ვიცი, რა მიზეზთა გამო, დეტალები ვერ გავარჩიე. ქალბატონი ისევე მომაშტერდა და ღვთაებრივ, საბედისწერო ხილვაში (მკლავი, ხმალი, ღრუბლები, თავები) ამოფრქვეულ შაფრანისფერ ნათებაში დავინახე, როგორ მოკვთა მექანიკურმა ნაჯახმა თავი ქალბატონს, რომელმაც სულ ცოტა ხნის წინათ სასტუმროს სალონში აღმაფრთოვანა მეფური გალანტურობით, ამაყი იერიითა და ძალიან თეთრი ყელით, რომელსაც მხოლოდ სისხლისფერი ზონარი ამშვენებდა.

ნეტავ რამდენ ხანს გაგრძელდა ეს იდუმალი წარმოდგენა? ვერ გეტყვით, იმიტომ, რომ ეს ხდებოდა იმ უცნობ იმპერიაში, სადაც მეცნიერება მხოლოდ ხელების ფათურით მიიწევს წინ, და ისეთ დროში, რომელშიც არ არსებობს ოცნება და რეალობა და ათასი წელი ერთ წამში გარბის.

უცებ ყველაფერი გაქრა. როდესაც გონზე მოვედი და მივხედი, თუ სად ვიმყოფებოდი, ტიუილისაკენ წავედი და ბაღში ამოვყავი თავი. გამიკვირდა, როდესაც ჭიშკარი ღია დამხვდა. ღამეულ, მკრთალ ნისლში გზა განვაგრძე. ვიფიქრე, რივოლის მხარეს პირველივე ჭიშკრიდან (რომელიც, შესაძლოა, ასევე ღია იყო) გავალ-მეთქი... ისე, რატომ არ უნდა ყოფილიყო ღია?... მაგრამ იყო კი ეს ბალი ტიუილის ერთ-ერთი ბალთაგანი? ხეები, შუა ზამთარში მუქფრად შეფოთილი ხეები მეხვია გარს... ნაბიჯი გადავდგი და ქვასავით მაგარ რალაცას ნამოვკარი ფეხი. თითქმის უგონოდ მყოფი, საშინელმა გაცივებამ შემიპყრო, როდესაც მომესმა: ვაი! ეს ხმა ნუხილსა და შეწყვეტილ, დახშულ სიტყვას ჰგავდა. საგანი, რომელმაც ფეხი მატკინა და თან ხმაც გამოსცა, იყო არა ქვა, არამედ თავი. ცას ახვედე. იქ, სადაც ადრე უზარმაზარი ხმალი ეკიდა, დავინახე მთვარე, უფრო სწორად, მთვარის თავი. იქვე ჩამსკრივებულიყვნენ სხვა თავებიც ლიკოსტენესის ილუსტრაციებიდან. მე კი უკიდევანო სელვასავით გადაჭიმულ ბაღში ვიდექი, სასწაულებით მონუსხული. მეგონა, რომ ნამდვილად პოემის ან წმინდა ნიგნის პერსონაჟი ვიყავი. სრულიად უმიზეზოდ ჩემს ტვინში იმ დღის გაზეთებში ამოკითხული ფრაზები ირეოდა: „ბოლო ფაში! ტრიბოლი! პეკინის აღება!“ ღვთაებრივი-სადმი ლტოლვამ ენით აღუწერიელი სევადა მომგვარა. გავიფიქრე: „ოჰ, ღმერთო! ოჰ, უფალო! მამაო ჩვენო!“

გვერდზე გავიხედე. ნაზ, ოქროსფერ შუქში ღირა გამოი-სახა, მის ზემოთ კი თავი, ზუსტად ისეთი, ლუქსემბურგელ გუსტავ მოროს ორფეოსის ქანდაკებას რომ აქვს. სახეზე ტკივილი აღბეჭდვოდა, მის გარშემო არსებები მოძრაობდნენ: სულიერები (რადგანაც მათი სული მოძრაობაში მულავენდება) და უსულოები (მათი მოძრაობა შინაგანია, ფარული). გავიგონე (ამას მკარნახობს ჩემი მეხსიერება), როგორ ამბობდა თავი: „დადგება, დადგება ფაში თანხმობისა და მაშინ ღირა სიმშვიდისათვის აჟღერდება“. ორფეოსის თავთან გასაოცარი სილამაზის ვარდი და ზღვის ბლახი დავინახე, რომლისკენაც ოქროს კუ მიბობლავედა. უცებ მეორე მხრიდან საშინელი ყვირილი მომესმა. ისეთი მრავალხმიანობა იყო, ქორო გეგონებოდათ. ადრე რომ ვახსენე, იმ ნათებაში დავინახე, თუ ვინ ყვიროდა: ხე, დატოტვილი ხე, რომელსაც ნაყოფის ნაცვლად თავები ესხა. გავიფიქრე, ეს მუსლიმანთა წმინდა ნიგნში ნახსენები ხე ხომ არ არის-მეთქი. გავარჩიე ყოვლის-

შემძლე ალაჰის სადიდებელი სიტყვები; ხის ქვეშ სისხლის გუბე იდგა.

ძალ-ღონე მოვიკრიბე. ბაღში გაჩერება აღარ მინდოდა და გასასვლელისაკენ წავედი. ყველა მხრიდან ჩურჩული და გაურკვეველი ხმები ისმოდა: ეს თავები ხმაურობდნენ, ბინდში ტოტებიდან რომ გამოანათებდნენ ხოლმე. კომმარის გაუსაძლისი წუთები მედგა. შიშის დასათრგუნად ჩემს თავს ჩავაგონებდი, რომ ყოველივე ეს მხოლოდ სიზმარი იყო. და უცებ ვიცანი საშინელი, ამაზრზენი, მრავალგზის დაწყველილი მედუზას თავი, რომელსაც გველებისგან შემდგარ მოძრავ, ჯოჯოხეთურ toison-ში* გამირკაცი თეთრი ხელით ჩაბლაუჭებოდა. მეორე მკლავზე (ქალის ოქროსფერ ხორცს რომ ჰგავდა) კი მას ხვეულთმიანი, შავწვერიანი თავი ჩამოეკიდა. ეს მეომარ ოლოფერნის თავი იყო. მერე იოანე ნათლისმცემლის თავი დავინახე; იქვე იყო იმ გამორჩეული მოციქულის თავიც (ცოცხალი გეგონებოდათ), რომელმაც რომში მინიდან წყალს ამოახეთქინა. ის თავიც იქ იყო, რომელიც შურისძიების ვახშამზე როდრიგო დიას დე ვივარმა საკუთარ მამას მაგიდაზე დაუგდო.

მერე მეფე ჩარლზ ინგლისელისა და დედოფალ მარია სტიუარტის თავები დავინახე. სამგლოვიარო ზედახორაში ჯგუფ-ჯგუფად დალაგებული თავების რიცხვი იზრდებოდა და ჰაერში სისხლისა და სიკვდილის კვალს ტოვებდა. იქვე ნახავდით ბაიაზეთის ორი ათასი ბაზიერის გაბურძმებულ თავს; აღმოსავლეთის ძღვეამოსლი მპყრობელთა ოდალისკების მოკვეთილ თავებს, რწმენისათვის წამებულთა, სიძულვილისა და ადამიანთა კანონების გამო, ბარბაროსთა ურდოების მიერ და საპყრობილებსა და მეფეთა კოშკებში მოკვეთილ უთვალავ თავს; აგრეთვე ჩინგისხანების, აბდულხამიდების, ბეანზონების ბრძანებით მოკვეთილ თავებს...

გავიფიქრე: „ოჰ, გამარჯვებულო ბოროტებავ! სულ შენ უნდა იბოგინო დედამინაზე? და შენ, პარიზო, სამყაროს თავო, შენც უნდა მოგკვეთონ ნაჯახით შენს უსასრულო სხეულს?“

თითქოს ჩემი ფიქრები ნაიკითხაო, ჯგუფს, სადაც ლუი XVI-ს, პრინცესა ლამბალის, წარჩინებულთა, რევოლუციონერთა, წმინდანთა და მკვლელთა თავები იყო, გამოეყო ეპისკოპოსის ფიგურა. ხელში საკუთარიც და გალიელი მონამე დიონისიოს თავები ეკავეა. უცებ ფიგურამ წამოიძახა:

— ჭეშმარიტად გეუბნებით თქვენ, ქრისტე აღსდგება! თავმოკვეთილი მღვდელმთავრის გვერდით დავინახე ყელმოღერებული ავსტრიელი ქალბატონი სასტუმროს ჰოლიდან. ამჯერად მის ყელზე ნითელი ზონარის ნაცვლად ჭრილობა ღაჟღაჟებდა; და მარია-ანტუანეტამ წარმოთქვა:

— ქრისტე აღსდგება!
და ორფეოსის, მედუზას, ოლოფერნის, იოანესა და პავლეს თავებმა, თავების ხემ, თავების ტყემ და სხვა უთვალავმა თავმა სიღრმიდან ილაღადა:

— ქრისტე აღსდგება! ქრისტე აღსდგება!..

* * *

— საერთოდ არ ვარგა ძილი ჭამის შემდეგ, — დაასკვნა ექიმმა, ჩემმა კეთილმა მეგობარმა.

* ფაფარი (ფრ.)

ნოდარ ებრალიძე

ცხენები რიონზეც გადმოვლენ

დიახ, რიონი წყალუხვი მდინარეა, მაგრამ კოლხეთის ჭალებში და მათი შემომსაზღვრელი მთების კალთებზე გაზრდილი ბედაურებისათვის დაუძლეველი მიჯნა ვერ იქნება. თუმცა მდინარეების გადალახვა ცხენსაც ისეთივე ნიჭად და გამოცდად მიეთვლება, როგორაც „შარა გრძელი“ და „დიდი რბევა“ — არა მარტო მითოსურ გადმოცემებში, არამედ ისტორიულ ქრონიკებში, მხატვრულ ლიტერატურასა და ზეპირსიტყვიერებაში.

ჩვენ რაღაზე მოვიგონეთ? ახლავე გაგიხვლეთ: სექტემბრის დამდეგს (4-სა და 5-ში) ქალაქ აბაშაში ჩატარდა საქართველოს პირადგუნდური ჩემპიონატი ეროვნულ ცხენოსნობაში (ისინდი, ცხენბურთი, დოლი — 2000 მ, მარულა — 6000 მ). გვიანდელი ამბავია, არა? რა ვქნათ, „ჩვენს მწერლობას“ მეტი ოპერატიულობის ილაჯი არა აქვს (არც მოეთხოვება). ამიტომაც უფრო ზოგადი საკითხებით შემოვიფარგლებით; ხოლო მთელი ქართული მასმედიისათვის ცხენოსნობა, მით უმეტეს — ეროვნული, რომ ათვალწუნებული სახეობაა, ესეც ცნობილია (გამონაკლისი გაზეთი „ლელო“ და მისი ახალგაზრდა მხედარ-კორეპონდენტი თორნიკე გაჩეჩილაძე). ასე რომ, ერთხანს მაინც ისევე „...მწერლობამ“ უნდა შეაწინოს სიტყვა ჩვენი ქვეყნის ცხენ-მხედრებს. მართებს კიდევ. აქ, ალბათ, არ ეგების, მაგრამ მაინც დაეუმატებ თავში ნათქვამს, რომ მკითხველსაც კარგად მოეხსენება საერთოდ ცხოველთა სამყაროს და, კერძოდ, ცხენის ადგილი მრავალსაუკუნოვან ქართულ მწერლობაში, როგორც სახისმეტყველებითი, ისე ისტორიულ-შემეცნებითი ასპექტით.

მაინც გამეცა სიტყვა, მომიტევეთ, და რადგანაც ჩვენივე ჟურნალის შარშანდელ ნომერში (2) უკვე გამოქვეყნდა („სპორტის“ რუბრიკით) ნარკვევი ეროვნულ მხედრულ თამაშებზე („ცხენბურთი პირმხიარულად უნდა ითამაშო“), შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ პირველი კვალი უკვე გავლებულია და მკითხველს ანაბანადან დაწყება არ უნებს. ამიტომაც პირდაპირ გავიმეორებთ იმ კითხვას, რომელიც, დღეს, სამწუხაროდ, ეროვნული ცხენოსნობის მოყვარულთა და გულშემატკივართა წინაშე ისმის: „ითამაშებენ თუ არა XXI საუკუნის საქართველოში ცხენბურთსა და ისინდს?!“ თითქოს ღიმილის მომგვრელია გლობალური კატაკლიზმებით გაჯერებულ ჩვენს ეპოქაში ასეთი კითხვის დასმა. მაგრამ ყველას თავისი სადარდებელი აქვს. როდესაც გაზეთი „ლელო“ რეგულარულად აქვეყნებს წერილებს მივიწყებულ ეროვნულ ცხენოსნურ სახეობებზე (ძირითადად კაპიტონ ნაჭყებას ცნობილი წიგნის საფუძველზე), მოგვეპოვება ინფორმაცია ევროპისა და, საერთოდ, მთელი მსოფლიოს ქვეყნებში ცხენების, არა მარტო სპორტული და სადოლე ჯიშების, მომრავლების, აქა-იქ კანტიკუნტად შემორჩენილი ხალხური თამაშების აღდგენა-გავრცელების შესახებ, ჩვენივე სატკივრისაკენ გახედვა არ უნდა გავვიკვირდეს.

არადა დამოუკიდებელ საქართველოში კარგი პირი უჩანდა ეროვნული ცხენოსნობისათვის ახალი სუნთქვის

გახსნას. ვგულისხმობ 1991-ში, 1997—99-ში ჩატარებულ ჩემპიონატებს. მაგრამ შემდეგ საერთო ეკონომიკურ-პოლიტიკური მდგომარეობის ფონზე აღმავალი ხაზი განყდა. ვერც ეროვნული სახეობების ცალკე ფედერაციად გამოყოფამ შემოაბრუნა სასურველ დონეზე საქმე. ეს ვითარება შარშანდელ რესპუბლიკურ ჩემპიონატშიც აისახა, რომელიც აგვისტოს მიწურულს ფოთში გაიმართა. რა თქმა უნდა, ასპარეზობას ნათელი მხარეც ახლდა, რომლის დაუნახაობა უბრალოდ უსამართლობა იქნება; და, რაც მთავარია, მის არსებობას უნდა დაემყაროს მომავალი საქმიანობა.

ფოთში არის შესანიშნავი მწვანე საასპარეზო მოედანი (როგორც კლასიკური ცხენოსნობისათვის, ისე ისინდისა და ცხენბურთისათვის). ქალაქის საცხენოსნო სკოლის სპორტსმენები და თანამშრომლები თვალისჩინივით უფრთხილდებიან ამ რბილ, ბალახოვან, ტორფიანი გრუნტის მქონე მოედანს, რომელსაც არც ზღვისპირა წვიმების ემინია და არც გვალვებისა. ამიტომაცაა, რომ მრავალი წლის მანძილზე ფოთელი მხედრები ანიჭებენ კლასიკური ცხენოსნობის ერთადერთ, საქართველოში შემორჩენილი სახეობის — დაბრკოლებათა გადალახვის ასპარეზობებს ზოგადქართულ ხარისხს; უფრო მაღალი რეიტინგის შეჯიბრებებზეც გამოსულან — „კავკასიის თასზე“, და 2001 წელს, როცა ასპარეზობა გუნდური იყო, 2004 წლის ჩათვლით (აზერბაიჯანი, სომხეთი, საქართველო), ფოთელმა გოგიტა კოდუამ თავისი წვლილი შეიტანა საქართველოს გუნდის პირველ გამარჯვებაში. 2005-დან ეს ტურნირი პირადი გახდა. ბოლოს კი მსოფლიო თასის გათამაშების საეტაპო მნიშვნელობაც მიენიჭა. 2007 წელს გ. კოდუამ უაღრესად ძლიერ მეტოქეებთან ასპარეზობისას III საპრიზო ადგილი მოიპოვა (ეს ჩვენს მხედრებში საუკეთესო შედეგი იყო). გოგიტას გვერდით, როგორც კლასიკურ, ისე ხალხურ სახეობებში, დგანან მისი თანაგუნდელები: დენის ციგანკოვი, თორნიკე კოდუა და სხვები. მაგრამ აზერბაიჯანის ცხენოსნობა ბოლო სამ წელიწადში მძლავრი ნაბიჯებით განვითარდა, მიყოლა გაძნელდა. წლებანდელი „კავკასიის თასის“ გათამაშებაში ფოთელებიც ფიქრობდნენ მონაწილეობის მიღებას; საქართველოს ფედერაციამ არჩია უარი ეთქვა მათთვის. მართლაც ძალზე ძლიერი ცხენები ჩამოიყვანეს აზერბაიჯანიდან. მაგრამ აქ ერთი კონკრეტული ასპარეზობის გამოტოვების საკითხი კი არ დგას, საქართველოსათვის ძალზე მნიშვნელოვანი მხედრული კერის ბედის ანაბანად მიტოვებაა საჩოთირო. აქ კი მხოლოდ ფედერაციის გადაწყვეტილება მდგომარეობას სერ შეცვლის.

მაგრამ ჩვენ ისევე ეროვნულ ცხენოსნობას, კერძოდ, წლებანდელ ჩემპიონატს უნდა დავუბრუნდეთ. და თუ „კავკასიის თასზე“ შევჩერდით, აბაშის ჩემპიონატის შემდეგ მოვლენები ისე განვითარდა, რომ ამ თემაზე მაინც უნდა გვესაუბრა. ასე რომ, ზემოთქმული ბოლოში შეგვახსენებს თავს...

წლებანდელ ჩემპიონატს კი წინსვლის აშკარა ნიშნები აჩნდა. მთავარს ახლავე მოგახსენებთ: ამჯერად, ფოთის ტურნირისაგან განსხვავებით, სადაც მხოლოდ 2 გუნდი (ფოთი, აბაშა) მონაწილეობდა, აბაშაში 4 სრული გუნდი გამოდიოდა — სამტრედია, აბაშა, სენაკი, მარტვილი. და ასპარეზობამაც ნამდვილი გუნდური სახე შეიძინა. პირველი დღის ასპარეზობაზე, რომელიც დოლით გაიხსნა (გაიმარჯვა ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის შპს „მარულის“ წმინდა სისხლის ინგლისურმა ფაშატმა „ალეგრამ“ (მხედარი — გამოცდილი ჟოკეი, ყმანვილობაში ყოფილი დელისის იპოდრომის ცხენთამოცდების მონაწილე ალექო მირუაშვილი, მწვრთნელი — მერაბ

გორგასლიძე), ხოლო თამაშებში ნახევარფინალური შეხვედრები სენაკ-სამტრედიასა და აბაშა-მარტვილს შორის გაიმართა (სენაკმა ცხენბურთი მოუგო სამტრედიას 13-5, ისინდი — 15-4; ასევე აბაშამ-მარტვილს: 15-7 და 4-1. III ადგილისათვის სამტრედიამ მარტვილის ახალგაზრდული გუნდი ორივე თამაშში დაამარცხა: 11-8 და 15-7.

ძალზე დაძაბული გამოდგა ფინალური ასპარეზობა ისინდში სენაკსა და აბაშას შორის ძირითადი 2 კამარა (ტაიმი) ფრედ — 5-5 დამთავრდა, რაც ძალზე იშვიათი შემთხვევაა. დამატებით, მე-3 კამარაში სენაკმა გაიმარჯვა (4-2), ცხენბურთში — მეტი უპირატესობით: 10-3.

მიუხედავად თამაშებში სენაკის გამარჯვებისა, რადგანაც მარულაში გაიმარჯვა (წმინდა სისხლის ინგლისური ულაყი „ფლოქვი“; მხედარი — დათო იობაია, მწვრთნელი — ჯემალ ქორჩილავა) და დოღში II იყო, საერთო ჯამში 2010 წლის გუნდური I ადგილი აბაშამ მოიპოვა, სენაკს ცხენთგამოცდაში უმცირესი ქულები ხვდა და გამარჯვებულ გუნდს საერთო ჯამში 3 ქულით ჩამორჩა. III ადგილზე სამტრედია გავიდა.

მაგრამ მხოლოდ ჩასათვლელი ასპარეზობები ვერ გამოხატავს იმ საცხენოსნო ლხინს, რომელიც იმ დღეებში აბაშის ცხენთსარბიელზე იგრძობოდა. დოღსა და მარულაში ცალკეულ მეპატრონეთა ცხენების მონაწილეობა ნამდვილ ზეიმს უტოლდებოდა. ცხენ-მხედრები მოვიდნენ ბათუმიდან, ქუთაისიდან, გურიის სოფ. ვაკიჯვრიდან. მათ შორის ცნობილი მხედრებიც იყვნენ — მაღალი დონის ცხენთგამოცდის დროინდელი ოსტატი-ჟოკეი ანატოლი პავლოვი, პარდუბიცეს სტიპოლჩიჩის ასპარეზობათა ერთ-ერთი დოღის ორგზის მონაწილე სოსო შელია, ყულარის ცხენსაშენის წმინდა სისხლის ულაყი „სანთელი“, რომელიც სიბერეში გურია-სამეგრელოს სარბიელებზე იცავს თავისი ჯიშის სახელს.

აბაშის მუნიციპალიტეტის ცნობილი დიდი სათემო სოფლის — კეთილარის ახალგაზრდებმა უმოკლესი გზით რიონზე ნავით (დიახ, ნავით და არა ბორნით) გადმოიყვანეს თავიანთი ბედაურები, რათა აბაშის ასპარეზობაზე დროულად მოხვედრილიყვნენ. „ჩვენ შეგვიძლია სრული გუნდიც გამოვიყვანოთ, თუ ამისი მოთხოვნა იქნება“, — მშვიდად და დაჯერებულად განაცხადეს მათ.

სწორედ ასეთი მოხალისეების მოთხოვნით პროგრამაში ჩართეს ადგილობრივი ჯიშობრივი ჯგუფის ცხენები. მსურველთა რაოდენობა იმდენად დიდი იყო, რომ მონაწილენი 2 ჯგუფად გაყვეს, მანძილიც „კლასიკური“ (დერბის) შეირჩა — 2400 მ (აბაშის სადოლე წრის ორგზის შემორბენა). მაყურებელმა გულთბილად მიულოცა I გარბენში ჩემპიონატის ერთადერთ ქალ მონაწილეს — თეონა ტყებუჩავას ლამაზი გამარჯვება. „აბაშური დერბი“ — ასე უწოდეს ამ დოღს და ეგებ დამკვიდრდეს კიდევ. როდესაც მეტი ყურადღებით მოეკიდე-

ბიან ცხენების შერჩევას, ახალბედა მხედრების ნახალისებას, ალბათ, იგი თავის მნიშვნელობასაც შეიძენს ხალხური სელექციის მხარდაჭერასა და ახალგაზრდობის აღზრდაში.

ჩემპიონატის აღმოჩენად შეიძლება მივიჩნიოთ მარტვილის ახალგაზრდული გუნდის გამოჩენა. ვფიქრობ, ეს ჭაბუკები მალე იტყვიან თავის სათქმელს და ხანმოკლე სასიამოვნო მოგონებად არ დარჩებიან ხალხური ცხენოსნობის ქომაგთა გულეებში.

თამაშებში სენაკის გამარჯვება მოულოდნელი არ ყოფილა. მართალია, წლების მანძილზე სენაკს გუნდი აღარ გამოუყვანია, მაგრამ ცალკეული მოთამაშეები მაინც განაგრძობდნენ ვარჯიშს. მეზობელი რაიონების გუნდებშიც გამოსულან ჩემპიონატებზე (ამისი უფ-

კახაბერ კიკიანი — „კავკასიის თასის“ გამარჯვებული

ლება ეროვნული ცხენოსნობის ფედერაციას აუცილებლად მიაჩნია). თანაც გუნდს დაუბრუნდა თავისი ლიდერი, ხალხური ცხენოსნობის ნამდვილი დიდოსტატი დემურ ლაშქარავა. თაობათა ცვლა მხედრულ თამაშებშიც ჩვეული ამბავია, მაგრამ უფრო განგრძობითი ხასიათისაა (ეს უპირატესობა მაინც აქვთ ცხენოსნებს, როგორც კლასიკოსებს, ისე „ხალხოსნებს“). ფეხბურთელის, თუნდაც თანამედროვე ჩოგბურთელის კრიტიკული ასაკი მათთვის სპორტული შესაძლებლობების აკმეა! სამტრედიელთა აკადემიური, გამოკვეთილი ხელნერის გუნდის ვეტერანებმა — პავლე კაპანაძემ, ოთარ მარგიანმა, ისევე როგორც აბაშელმა ენვერ ჭანტურია და სენაკელმა ზურაბ ჩარგაზიამ, მსაჯებს შეაშველეს ხელი, ამ 10-15 წლის წინ ერთმანეთის მჯობნა ძმებმა ბოზუებმა სულაც მაყურებლისა და ქომაგის ტყავში ყოფნა გამოსცადეს. ასე რომ, „ძველ სამტრედიელთა“ სახეს მურად ფანცხავა და მშვენიერ თაფლა ანგლოარაზე ამხედრებული სერგო კანდელაკი წარმოადგენდნენ და მათ რამდენიმე დახვეწილი ქრესტომათიული სათამაშო ეპიზოდი შესთავაზეს კიდევ აბაშელ მაყურებელს.

სასიხარულო სწორედ ისაა, რომ მაყურებელი უამრავი იყო. ჩვენი ქვეყნის საფეხბურთო ჩემპიონატზე რომელიმე გუნდმა შეიძლება მთელი სეზონის მანძილზე ვერ მოაგროვოს იმდენი გულშემატკივარი, რამდენიც სექტემბრის იმ ორ საღამოს აბაშის იპოდრომზე მოზღვავდა. ასპარეზობა კი ნასადილევს (16 ს.) იწყებოდა და საღამოს რვის ნახევრისათვის მთავრდებოდა. მთავარმა მსაჯმა ალექსანდრე ვადაჭკორიამ და მინდვრის მსაჯმა, გალის ყოფილი საცხენოსნო კლუბის მთავარმა მწვრთნელმა, 1998-99 წლებში საქართველოს ჩემპიონის, თბილისის „ჟოკეიკლუბის“ ან არარსებული ეროვნული ცხენოსნობის გუნდის მოთამაშე მწვრთნელმა მარდონ ლაბაშიამ (ა. ვადაჭკორია ამ გუნდის მოთამაშე უფროსი იყო) უარი თქვეს ლამის ტრადიციად დამკვიდრებულ დროის მოგების ხერხზე: ცხენბურთის ტაიმებს შორის, შესვენებისას სხვა გუნდების ისინდის მატჩის ჩატარებაზე. ჰო, ასე დრო ნამდვილად გამოზოგებმა, მაგრამ იკლებს მატჩის, როგორც დასრულებულ-

ლი სპორტული სანახაობის, მთლიანობაში აღქმის შესაძლებლობა. თითქოს საცხენოსნო ასპარეზობაზე კი არა, რაღაც ჩასათვლელ ღონისძიებაზე შემოგიცდაო ფეხი. ეს, ალბათ, სადავოც არაა. მაგრამ იმას მოვყავოლე, რომ მაყურებელი ასე 3, 5 საათი იპოდრომზე იმყოფებოდა — ესე იგი ფეხზე იდგა! დიახ, ასეა. აბაშის ცხენთსარბიელის ტრიბუნის ლითონის ჩონჩხი კი შემორჩენილია, მაგრამ დასასხდომი ფიცარნაგი ხელახლა დასაგებია. აბაშის მუნიციპალიტეტის გამგებელი ბ-ნი გურამ გუნავა, ვინც მხნე, გულთან მიმართებით გახსნა ასპარეზობა, შეჰპირდა კიდევ ა. ვადაჭკორიას, რომ სულ მალე დაიწყებო სარბიელის კეთილმოწყობა; ტენდერიც ჩატარებულა. ასე რომ, ზამთრის დადგომამდეც მოსალოდნელია, რაიმე შეჯიბრი გაიმართოს აბაშის განახლებულ იპოდრომზე, რომელსაც ბუნებრივი სიკეთე ნამდვილად არ აკლია, ყოველმხრივ ისეა შემკული, როგორც კოლხეთის ჭალებისა და კორომების ნიაღში შეიძლება დაიბერტყოს ღვთის კალთა; ისევე, როგორც სულ ცოტა ხნის წინ თბილისში, დელისის იპოდრომზე ტრიალებდა ღვთის თვალი. მაგრამ აბაშელებმა შეძლეს ამ ცხენთსარბიელის შენარჩუნება. დედაქალაქში ეს ვერ მოხერხდა...

ამით უნდა დაგვემთავრებინა, მაგრამ ყოფილმა დელისის იპოდრომმა, უფრო ზუსტად — მისმა ერთმა ნაკვეთმა, საკონკურსო მოედანმა კვლავ გაუნია სამსახური საქართველოს (და არა მარტო ჩვენი ქვეყნის) ცხენოსნობას: აბაშის ჩემპიონატის ზუსტად კვირის სწორზე აქ ჩატარდა „კავკასიის თასის“ მორიგი გათამაშების დასკვნითი ასპარეზობა. ამ ტურნირზე ზემოთ ვთქვით ორიოდ სიტყვა და 2000 წლიდან მოყოლებულ პერიპეტებზე ახლა ველარ მოგიხრობთ. აზერბაიჯანელთა უპირატესობა (ძირითადი ცხენებით) პირველ ორ კონკურსზე დაჩნდა, მაგრამ უშუალოდ თასის და საეტაპო გათამაშებაზე ჩვენმა მხედრებმა იმარჯვეს: თასი მოიპოვა კახაბერ კიკიანმა. მან რთული მარშრუტი უჯარიმოდ გაიარა და საკონტროლო დროის 1 წამით გადაცილებისათვის 1 საჯარიმიო ქულა მიიღო, II იყო მრავალი საერთაშორისო ასპარეზობის მონაწილე ბულგარელი ვენტო ტენევი (-3), III — გაგა თოხაძე (-4). კახაბერი და გაგა საქართველოს გუნდის უზუცესი და უმრწემესი მონაწილენი არიან. თავისთავად ჭაბუკი გ. თოხაძისათვის „კავკასიის თასის“ ასპარეზობაზე შეკრებილი გამოცდილი მხედრების ჯგუფში მესამე ადგილის აღება დიდი გამარჯვებაა, ხოლო რადგანაც კ. კიკიანს და II ადგილზე გასულ ვ. ტენევს, რომლებიც ორ-ორი ცხენით გამოდიოდნენ, საეტაპო შედგის საჩვენებლად სხვა ბედაურები ჰყავდათ დათქმული, ეს ვილდო გაგას ხედა წილად. ბარემ ისიც ვთქვათ, რომ გაგა ყულარის ცხენსაშენის წმინდა სისხლის ულაყ „ეროსზე“ იჯდა. ასე რომ, მათ ჩვენი მეცხენეობის სახელიც დაიცვეს.

„ჩვენი მწერლობის“ რედაქციის სახელით ვულოცავ მათ და „თბილისის იპოდრომის“ მწვრთნელებს — მარდონ ლაბაშიას, ზურაბ ღუნდუას, გელა ტატანაშვილს ამ გამარჯვებას. ეს ყველაფერი „აბაშის დერბის“ სასიხარულო გაგრძელება იყო...

თათია ჯგუშია

ღიად დახურული ბარათები

არ მიმიხურავს ფანჯრები, მხოლოდ შალის უმძიმესი ფარდები ჩამოვავარე, მაგრამ მსუხსავმა, ლურჯმა ჰაერმა მაინც გამოაღწია უხეში ქსოვილიდის ნასვრეტებიდან, შუბლი გამიგრიალა.

ჩამოვხსენი ნათურები, ჭალების ჟღარუნი სამგლოვიარო მარშით გაისმა. მოვაშიშვლე კედლები, თაროები, ასანთის კოლოფილს ტოლა უჯრები და მთელი ჩემი სამყარო ერთ ჩანთაში ჩავატიე.

სოფლის ბოლოში მინა ამოვჩორკნე, თავიდან მშრალი იყო, ფხვიერი, მერე სისველე ვიგრძენი, მუხის ფესვებით ღონიერად დაძარღვულ ნიაღამდე ჩავვიდი, ნერვებით ამოვართვი და მეტკინა. თითები არა, ფესვები, როგორც ბავშვებს ეწვით დედის გაჭრილი თითი.

შიგ ვალაგებ ამოჭრილ გაზეთებს, გუაშის კოლოფებს, ფარვანების ჰერბარიუმს, ნითელი ზონრით შეკრულ ფოტოებს, დედის ხელშეწავლებ ნამცხვრის რეცეპტებს, თმის სარჭებს, აბებს. მერე მინას სველი საბანივით ვაფარებ და... მოვაკითხავ ხოლმე — წმ. ავგუსტინეს სანუეგემოთი, პიონებით და ფურისულებით.

ამ დღიდან სახლი ველარ შემომაგებებს ჩემსავე თავს, სიცარიელე გაცილებით მსუბუქია, ვიდრე წლობით ნაგროვები, ნათილისმარი ნივთები. შემომრჩა მხოლოდ ბარათები, რომელთა ერთადერთი ღირსება ის არის, რომ ადრესატამდე არ მისულან. ამ ქალაქებიდან შეიძლება გავაკეთო ვარსკვლავები, ღრუბლის ქულები, მაგნოლიები... ირგვლივ შემოვილაგო და მიხაროდეს, რომ მათ არ ვატკინე, განწყობები არ გადავდე მომაკვდინებელ ციებასავით.

ეს ღიად დახურული ბარათები.

„წერილი დედას“ — აქ ხშირად მეზობლის ფანჯრიდან ლიმონიანი ქადების სუნი იღვრება, მხოლოდ გრილია ის სურნელი, შენი ხელების სითბო არ ახლავს, მე მაინც ჩემს ოთახში ვიტყუებ და მერე საჩქაროდ ვგმანავ კარს, დარაბებს. დედა ხარ და უნდა ყველგან იყო, სადაც ჩემი თვალი და ყნოსვა მიწვდება. ვიცი, ეს ზამთარიც გადავა და ზაფხულის პირას უთუთოდ მოხვალ...

„წერილი გარდაცვლილ მეგობარს“ — მუყაოსგან პატარა კოლოფი გავაკეთე, შიგ ორი ღერი მატიტელა ჩავაფინე და კიდევ ციციანთელები, დილაშდე დავედვი. შენ ვარსკვლავები უნდა გამომიგზავნო. ვისაც რაზე მიუწვდება ხელი, იმის მიხედვით! აქ სულ ქუსს, ცისკენ კიბე ირყევა და შენთან ვერ მოვდივარ, ვიცი, არ მიწვინე...

„წერილი ბავშვობას“ — ტურებზე შემხმარი რძე კირად გადაამექცა. მე არ მახსოვს ზღაპრები ასეთი დასასრულით!!!

„წერილი კაფკას“ — „მე სხვა ქალაქში ვარ, იგი არც ძველია, არც ლურჯი, არც ნითელსახურავებიანი, მაგრამ გამუდმებით ჩამესმის, ქუჩაში შავი პალტოს ტოტებს რომ მიითრევე. ყოველ საღამოს ჩემს ფანჯარასთან ზასრი პროფილი რომ ჩაივლის ხოლმე, შენია. უკაცრიელო! მარტოობა რომ გამიტკბილე, და მაინც ძალიან ჩემო, დროდადრო საგნები და სიტყვები დამატებით მიმართულებებს იძენენ და მეშინია, უცნაურ და შემზარავ ღამის ფრინველად არ გადავიქცე, რადგან ფიქრებში მამას გეძახი, გენი კი გრგვინავს.

„წერილი შოპენს მოცე ნოკტიურნისთვის“ — ჯეინ ეირივით უშნოდ შეჭრილი თმებით რაფაზე რომ მოვკალათდები, კი არ ვუსმენ, ასე მგონია ქარვისფერ ბურთულებს ვაგორებ ხელისგულზე, ამ დროს ქალაქში მოდის წვიმა და ყვითელ ნოტებს სულის ფსკერისკენ მივავრუნე სასწრაფოდ. მშრალად, ხელუხლებლად რომ შემომრჩეს, სათუთად შეკონინებული იკებანებივით. წვიმს და საამოდ რაკუნებენ ქარის ბურთულები ჩემს ხელისგულზე...

„წერილი მზეს“ — აღარ მიყვარხარ, დედას გეფიცები! წყვდიადს ალღობ და ოთახს კი მინათებ, მაგრამ ჩემი კედლები დაბზარულია, ფარდაზე ნაქარგები — ამონიწილი. მოდიხარ, რომ დამანახო, მიდიხარ, რომ ნანახზე ვიფიქრო. და ბოლოს,

„წერილი ადამიანებს“ — თქვენკენ მომართული ყველა ბრალდება ათასჯერ გამოვლილია პირსა და გულში, კარგად შეფუთულიც, მკვახეც, შეფარულიც, პირდაპირიც, როგორ გიყვიროთ „ნიღბები!“ როცა მე თვითონ შინიდან გასვლის წინ ვარდისფერი ფანქრით ვიხატავ პირზე ღიმილს. ვიქნები ჩუმად, უბრალოდ: მე აღარასდროს ამოვალ იმ ავტობუსში, საიდანაც თქვენ უადგილობის გამო ჩამომსვით!

* * *

ამ კანონს სტალინი საგანგებოდ შემოიღებდა გიორგი შუკოვის მოსახსნელად.

უამისოდ ცოტა არ იყოს სახიფათო გახლდათ ასეთი ნაბიჯის გადადგმა. იქნებ ვერც ვერაფერი გაეხდებოდა უმაღლესი მთავარსარდლის უკვე გადაყენებულ მოადგილეს, მაგრამ უეცრად რომ აელო თავზე ხელი და ჯარების მობილიზება და დაუმორჩილებლობა გამოეცხადებინა? დიდი სახელი მოეხვეჭა გერმანიის დამარცხების ჟამს და მისი ზეგავლენა ერთხანს მოხსნის შემდეგაც შენარჩუნდებოდა სამხედროებზე. ამიტომაც დაისაჭიროებდა საბჭოთა იმპერატორი და უმაღლესი მთავარსარდალი ამ ახალი მუხლის ჩამატებას, რომლის მიხედვითაც, ნებისმიერი თანამდებობის პირი ჰკარგავდა ყოველგვარ ძალაუფლებას, როგორც კი თვითმფრინავში ჩაჯდებოდა.

გემსა თუ მატარებელში კვლავაც უფლებამოსილად ითვლებოდა, დედამინის უკიდურეს მხარეშიც რომ გამგზავრებულიყო, მაშინაც ინარჩუნებდა მაღალჩინოსანი გავლენას. ერთადერთი თვითმფრინავი დადგინდებოდა იმ უჩვეულო გარემოდ, სადაც მინისტრებიც და სხვა პოლიტიკური ბობოლეებიც ჩვეულებრივ მოქალაქეებად გადაიქცეოდნენ და იქიდან ვაცემულ მათ ბრძანებას არავითარი მნიშვნელობა აღარ ენიჭებოდა.

ტრაპიდან ტრაპამდე სრულიად უმწეონი ხდებოდნენ.

და დაეშვებოდნენ თუ არა ტრაპზე, მიწას ჯერ რომც არ შეხებოდნენ, მათი ბრძანება უკვე ჭრიდა.

რალა ანთეოსი, ჰაერში ატაცებული, და რალა საბჭოთა მაღალჩინოსანი თვითმფრინავში!..

შუკოვი აინუნშიაც არ ჩააგდებდა ამ ახალი კანონის შემოღებას, რას ნარმოიდგენდა, მისთვის თუ გამიზნულიყო, მას თუ ეცლებოდა დასაყრდენი... მაგრამ სულ ცოტა ხანში თვითმფრინავში მოკალაიდებოდა თუ არა, სასწრაფოდ გაიცემოდა ბრძანება მის მოსახსნელად და, ტრაპზე გადმოსულს მაშინვე რომ ამცნობდნენ, მოხსნილი ბრძანებით, უსიტყვოდ დაემორჩილებოდა იმპერატორის ამ გადანყვეტილებას.

ასე მარჯვედ მოგვარდებოდა ეს განზრახვა და ალბათ კიდევ მიავიწყდებოდა სტალინს ეს კანონი — შუკოვისხელა პოპულარობა სხვას არავის ჰქონია, მაინცდამაინც თვითმფრინავი რომ დასჭირებოდა მის გასასტუმრებლად თანამდებობიდან პენსიაზე, კატორღაში თუ სულაც მოუსავლეში.

გიორგი ლეონიძე კი გამოიყენებდა და...

იმხანად ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტს დირექტორობდა და ძალიან კარგი ურთიერთობაც ჰქონდა თავის მოადგილესთან, გიორგი ციციშვილთან — დაუზარელ, ენერგიულ, გულითად პიროვნებასთან. მაგრამ ბევრი მოშურნე გამოუჩნდებოდა ამ ურთიერთობას და ისე შეუჩინებოდნენ „ნინონმინდის“ შემოქმედს, ბოლოსდაბოლოს გულს ააყრევინებდნენ მოადგილეზე და ისიც საბაბს დაუწყებდა ძებნას მის მოსაშორებლად.

ხელზე ვერაფერს დაიხვევდა.

საბჭოს სხდომებზე აქეთ-იქიდან რომ წამოესეოდნენ გიორგი ციციშვილს და მის გამტყუნებასა და დისკრედიტირებას მოინდომებდნენ, ის თავისი ორატორული უნარით ადვილად გაუსწორდებოდა მონინააღმდეგებს.

რა გინდა ილონო?

უფლება არა გაქვს, რომ შვებულებაში გაუშვა ან მივლინებით და დრო იხელთო.

მობრუნებული სასამართლოში იჩივლებს და იოლად აღადგენინებს თავს.

აი, მაშინაა, გიორგი ლეონიძეს იმ კანონის არსებობას რომ ჩაანვეთებენ.

ისიც დროს შეურჩევს და, ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტსაც მოუვა თუ არა მიწვევა შუა აზიიდან დიდ სამეცნიერო ფორუმში მონაწილეობის მისაღებად, დირექტორი სასწრაფოდ გამოიძახებს მოადგილეს: მე ვერ მიხერხდება წასვლა და, აბა,

შენ იცი, როგორ ასახელებ ჩვენს ინსტიტუტსაც და მთელ საქართველოსაც, შენისთანა რუსული განა ვინ იცის, ძლივს ახერხებენ ორი სიტყვის გადაბმას ერთმანეთზე, შენ კი წყალივით მოგედინება სიტყვაო.

სიამე გადაეფინებოდა სახეზე მოადგილეს და ისე გაემგზავრებოდა დავალების შესასრულებლად, რომ წამითაც არაფერში დაეჭვდებოდა, თორემ მატარებლებს გამოიცვლიდა და თვითმფრინავს ახლოსაც არ გაეკარებოდა.

თავისი ნებით როგორ ჩადგამდა ხაფანგში ფეხს!..

და მოწყდებოდა თუ არა თვითმფრინავი მიწას, წუთის დაუკარგავად გამანშაღდებოდა ბრძანება მისი მოხსნის თაობაზე. თუმცე შეტყობინებით იქ არ შეატყობინებდნენ — დაე მოეხიბლა ფორუმის მონაწილენი ენამჭევრობითა და ენერგიულობით.

შინ ტრიუმფით დაბრუნებული... ვერსად ველარაფერს გაასაჩივრებდა.

შუკოვისათვის შემოღებული კანონი მასაც საბედისწეროდ გაუხდებოდა.

თუმცე ამაოდ ზეიმოდნენ მისი მეტოქენი თუ მოშურნენი, კარიერა სამუდამოდ დაუუსამართო. გავიდოდა წლები და გიორგი ციციშვილი ისეთ აღმასვლას დაიწყებდა, თანამდებობებსა და რეგალიებს უხვად მოიხვეჭდა — ლიტერატურის ინსტიტუტს სულაც დირექტორად მოველინებოდა, მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივანდაც დაინიშნებოდა და თავმჯდომარეობასაც გამოჰკრავდა ხელს, მეცნიერებათა აკადემიაში რომ აირჩევდნენ, აკადემიკოს-მდივანიც გახდებოდა და ჰუმანიტარული სფერო მთლიანად მას ჩაბარდებოდა.

ჯერ აღმასვლის გზაზეა, როდესაც მსახიობის სახლში გიორგი ლეონიძის დაბადების 80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო საღამო გაიმართება და მოხსენების წაითხვება სთხოვენ.

ზეპირად გამოვიდოდა გიორგი ციციშვილი, როგორც სჩვეოდა, და ერთი საათი მოუწყინრად და გატაცებით ილაპარაკებ-

და ამ დიდებულ შემოქმედსა და პიროვნებაზე, ექსპრესიულად წარმოსახავდა მის პოეზიასაც, პროზასაც, სამეცნიერო მემკვიდრეობასაც, და ადამიანურ თვისებებზეც საკმაოდ გააგრძელებდა საუბარს. ასხენებდა მის ბავშვურ გულს, ხელგაშლილობას, უშურველობას... მომღიზიანებდაც არ გამოტოვებდა... და ამ აღტაცებულ მსჯელობაში უეცრად ეს ფრაზაც გაიღვებდა:

— ცოტა უცნაურობა კი სჩვეოდა ბატონ გიორგის, თვითმფრინავში უყვარდა ადამიანების მოხსნა!..

ოლონდ ეს ისე, სხვათაშორის, რაკილა მოხსენების ეგზალტირებული პათოსი ბოლომდე არ ჩაცხრებოდა.

ტაშის გრიალში დაუბრუნდებოდა თავის სკამს.

ის ფრაზა თავისთავად გამოიწვევდა გიორგი ლენინის ფსიქოლოგიური პორტრეტის გააზრებას — მეტი სისრულისათვის. წყენისა არ გახლდათ, ეგაა, ის ეპიზოდი განე-

ზოგადებინა, რაკილა სხვაგვარად მიზეზს ვერა ხსნიდა, მასავით ერთგული და დაუზარელი კაცი რატომ უნდა გამოემშა დირექტორს მოადგილეობიდან.

ეფექტა, თავი ემტვრია და ბოლოს ამ დასკვნამდე მისულიყო: ეტყობა, ეს ერთი ახირება ჰქონდა, თვითმფრინავში უყვარდა ადამიანების მოხსნა და მეც ამ ახირებას შევეწირე უნებურადო.

დიდი პოეტის ბუნებისათვის ნიშანდობლივ ბავშვურ თამაშებში, როგორც ჩანს, ამგვარი საქციელიც იგულისხმება.

ისე ეს ფრაზა ბევრს ჩარჩა გონებაში და რამდენიმე მეც მკითხავდა, ხომ არ იცი, რას ნიშნავს ეს „თვითმფრინავში უყვარდა ადამიანების მოხსნა“.

არა, მაგრამ იმედი მაქვს გავარკვევ, მეც ძალიან დავინტერესდი-მეთქი, — მივუგებდი.

* * *

დაკვეთილით აღტაცების დაუსრულებელ მდინარეებში, საბჭოთა ეპოქას რომ სჩვეოდა, ხელოვანთ ისიც დაეველებოდათ, რომ ხან მთიდან ბარში ჩამოსახლების პროცესით აღფრთოვანებულიყვნენ და ხანაც მთის აღორძინებით.

80-იანი წლების დასაწყისიც მთაში ხალხის აბრუნების მონოდება-შეგულიანებით აღინიშნებოდა და ზეიმიც ზეიმს მიეწყობოდა ამ პარტიულ-სამთავრობო დადგენილების დასამშვენებლად.

შატილში გრანდიოზული ზეიმი გაიმართებოდა —

სპექტაკლივით დეტალურად გათვლილ-გაანგარიშებული.

ალექსი ჭინჭარაულს თავისი შთაბეჭდილება დარჩებოდა ამ ყველაფერზე და გულისთქმას კაფიას მიანდობდა:

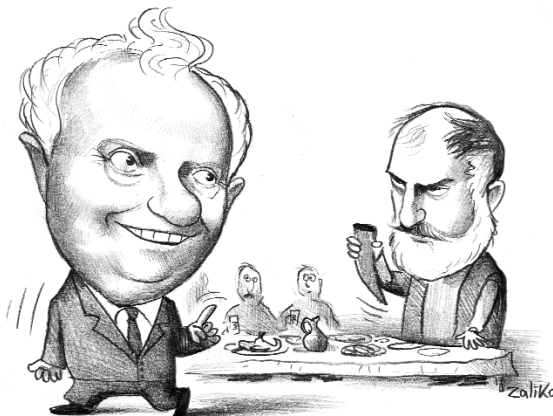
**ტაში, ტაში, ხევსურებო,
სიმღერა და ცეკვა ხშირი!
რაც მთავრობამ დაგვინგრია,
ავგიშენებს ცეკავეშირი.**

ვახუშტი კოტეტიშვილს ძალიან მოეწონებოდა მეგობრის ეს ექსპრომტიც და სამთავრობო სუფრაზე თამადაობისას მოიშველიებდა, თუმცა, ცხადია, იფრთხილებდა და „მცირედენ“ შესწორებას შეიტანდა: ნაცვლად „მთავრობისა“, იმ წუთას „ჟამთასვლას“ ამჯობინებდა, და სტრიქონიც ასე გაიმართებოდა: რაც ჟამთასვლამ დაგვინგრიაო.

პოლიტიკური პროტესტი ერთბაშად გაქრებოდა!..

სუფრის წევრები აღტაცების კიჟინას დასცემდნენ — ეპიგრამის ეფექტი მოგვესხენებათ... და ედუარდ შევარდნაძეს მონონებას რომ გამოთქვამდა, ამასაც დასძენდა ცეკასმიღვივობისდროინდელი სიცილით — გულღიად გადახსნილი ტუჩები, ტუჩებს ზემოთ კი გაყინული სახე და ავაღმომზირალი მზერა:

— თავდაპირველ ვერსიაში ხომ „მთავრობა“ ითქვა?!

მხატვარი ზაალ სულაკაური

— მოშავდნენ!

გარშემომყოფნი გაიცინებდნენ და აღტაცებასაც ვერ დამალავდნენ: რა ენა გაქვს, რა ენა, ეს მაინც რამ გათქმევინა, ერთ სიტყვაში ამდენი რამ როგორ ჩატიე, ასეთი ნეოლოგიზმი მწერლებს შეეხარბებათო.

ედუარდ შევარდნაძე ცხედარს შემოუვლიდა და გარეთ გამოსული, ვიდრე მანქანისაკენ დაიძრებოდა, სახელოვან კომპოზიტორზე შეაჩერებდა მზერას და:

— ბიძინა, ჩვენ ახლა ნაფშავებით!

ჩვეული სიცილით გაიცინებდა და... კიდევ გაქრებოდა. ნახდენით არ ნახდებოდა ბიძინა კვერნაძე, მაგრამ გაცეკვა როგორ არ აღბეჭდოდა სახეზე: ასე წამებში ვინ და როგორ აცნობა, ჩემთვის რალაც ჩავილაპარაკეო.

იმას ეს მოულოდნელობის ეფექტიც ძალიან სიამოვნებდა და ახლა ვახუშტი კოტეტიშვილს დაახვედრებდა ორლესულს: შენმა მეგობარმა აკი დანგრევა მთავრობის ნამოქმედრად გამოაცხადა, შენ დრო-ჟამს რატომ გადაულოცეო?!

...სოფლის შენების ეს ყაიდა თუ რას მოასწავებდა, სულხან-საბა ორბელიანს უკვე გამოეთქვა სიბრძნე-სიცრუის ნიგწი ძაღლისა და მამლის არაკით და უფრო მეტს ვერც პარტიულად ორგანიზებული „მთის აღორძინების“ პროექტი მოიტანდა.

წარსულისა ყველაფერი იცოდა სულხან-საბამ და მთავლისასაც ყველაფერს ჭვრეტდა...

ლევთან ჭიდილი გააბედვინა

ვაჟას სამყარო ბავშვობიდანვე გარს ერტყა. მთებს მისი თვალთ შეჰყურებდა, მდინარის შხუილი ჯერ ვაჟას ლექსებში გამოივლიდა და ყურთასმენას მერე აღწევდა. საქართველოზე ნათქვამ აფორიზმს თავისებურად იმეორებდა: „სხვაგან სად არის ვაჟას ბუნება, სხვაგან სად ხარობს დეკა და ქური“.

იორს მიმართავს: გეფიცები, კაცი მგონიხარ და ამიტომაც გესაუბრებო. უმაღლე ხვდება, ეს ჰანგი საიდან მოდის და დასძენს: „ვაჟამაც აქო შენი ტალღები“.

ელანდება კიდევ მისი სახება და არცთუ ძნელად მისახვედრი მეტაფორით გვიხატავს ლექსის დაბადებას დიდებული პოეტის გონებაში: „დამარცვლავს დინჯად კრიალოსანს დაღალულ ხელში, შეათამაშებს და დაიხვევს თითზე ნახევარს, დაეძებს უცხოის მისთვის ნაცნობ მიძივების ფერში, დააკვირდება თვითეული თითის გარხევას“.

ქართული პოეზიის დევი (როგორც ტიცინან ტაბიძე უწოდებდა) იმდენად ძალგულოვანი და ყოვლისშემძლე ჰგონია, რომ ილია ჭავჭავაძისადმი მიძღვნილ ლექსში დრო-ჟამის უკან დაბრუნებას ნატრობს და თავის ფალავანს ზღაპრული მხსნელის როლს ანიჭებს: „როცა მტრული ხელი გკლავდა, როცა გული ჩერდებოდა, ჩარგლის ლომი სადა გყავდა, მარჯვედ წამოგშველებოდა“.

მოძღვარი, მსაჯული, ზედამხედველი, ყურის ამწევი თუ ტაშის დამკვრელი, ნამდვილი მამობილი — ყველაფერი იყო მირზა გელოვანისათვის მისი ბუმბერაზი თვისტომი და ლამის კარის მეზობელი. რამდენი კილომეტრია თიანეთიდან ჩარგლამდე? თუნდაც ასი იყოს, ერთი და იმავე ფერის ღრუბლები დასტრიალებენ თავს, ერთი და იმავე ჯიშის თოვლი ეფინებათ, ერთნაირად თენდება და ღამდება, ღამდამობით კი ერთი და იგივე მოჩვენებანი აკაკუნებენ კარზე, გვმია, გვცივაო.

და აი, უცტრად, 1938 წელს, ოცდაერთი წლის მირზა გელოვანი წერს ლექსს სათაურით „მწყემსის მუქარა“.

შეუძლებელია დავინებოდა, რომ ნახევარი საუკუნის წინათ ვაჟა-ფშაველას ამავე სათაურით ჰქონდა გამოქვეყნებული ლექსი. და მაინც ასე დაარქვა. ამასთან, შინაარსიც შორს არ გასცდენია ვაჟასეულ ნაწერს ანუ დედანს. ოღონდ მირზას ლექსი უფრო ვრცელია და უფრო დაუდევარი.

საყოველთაოდ ცნობილი სიუჟეტების ხელახლა და არაერთგზის დამუშავებას საკმაოდ თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს შუა საუკუნეთა მწერლობაში.

ასე მაგალითად, ხალხურმა ლეგენდამ ფაუსტზე დიდრონი თუ მომცრო ნიგნების მთელი წყება წარმოქმნა. ისეთმა ცნობილმა მწერლებმა სცადეს თავისი კალამი, როგორებიც იყვნენ ინგლისელი მარლო და გერმანელი ლესინგი. დასასრულს, გოეთემ ბრწყინვალე ნერტილი დაუსვა გამოცდილ თუ გამოუცდელ ავტორთა ჭიდილს უკვდავ თემასთან.

სიუჟეტის განმეორება განსაკუთრებით გავრცელებული იყო აღმოსავლურ პოეზიაში. არავის ეთაკილებოდა ერთხელ

თუ არაერთხელ თქმულის გარდათქმა. არავინ ერიდებოდა თუნდაც სახელმწიფოებრივი წინამორბედის გამონეგვას შეჯიბრში. საკმარისია აღინიშნოს, რომ სპარსულ ენაზე აღწერილი არაბული წყაროდან ნასესხები „ლეილ-მაჯნუნის“ სამოცამდე ვერსია (ერთიც ქართული დაურთეთ!).

არც ჩვენ მოგვეკლება ამ მოვლენის მაღლი. აღმოსავლური ნიმუშების გადმოქართულებასთან ერთად ამას ადასტურებს „ვეფხისტყაოსნის“ ჩანართები და გაგრძელებანი.

ვაჟა-ფშაველას „მწყემსის მუქარა“ ყოფაცხოვრებით ჩარჩოებში ეტეოდა. სრულიად სხვა სულისკვეთებას გვიმჟღავნებს მირზა გელოვანის ლექსი — ჭაბუკური გახელებისა და თავანყვეტის თავბრუდამხვევი სურათი. აქ ასახულია ქალის მოტაცება და ლურჯა ცხენის გაფრენა ქარმოდებულ მთებში. მდევარიც კვალდაკვალ მისდევს („მომკიოდეს შენი ქმარი ასი მეომართა“). მწყემსის მუქარა ჰიპერბოლის ფრთებს ისხამს: ასივეს დავეკრავ და ასივეს დავანწენო. მერე რაღა იქნება? მერე იქნება ალერსი ბალახში — მერე კი — რაც იქნება, ის იყოს — გინდ დაჩეხონ, გინდ გადაჩეხონ... ხანმოკლე სიყვარულისათვის სიცოცხლეც არ ენანება.

ეს ოცნებაა მწყემსისა და მუქარის შესასრულებლად გულმოდგინედ ემზადება. ბრაზიანი და გახლებული შავდანას ლესავს, შავ ღამეს ელოდება, რომ ქალს კარი შეუღუნოს, ჩაეხუტოს, ჩაეხვიოს და მერე, რაც იქნება, ის იყოს — გინდ დაჩეხონ და გინდაც გადაჩეხონ.

ერთი სიტყვით, ოცდაერთი წლის მირზა გელოვანი დაუხსნებელ ორთაბრძოლაში ინვესს ოცდახუთი წლის ვაჟა-ფშაველას, მალე ქართული პოეზიის დევად რომ წამოიმართება.

დევთან, თუნდაც მოზარდთან, ჭიდილი ვინ გაიგონა, ასეთი რამ მარტოოდენ ზღაპრებში გვხვდება, მაგრამ საკუთარი ძალ-ღონის გამოცდა სწორედ დევთან ეგების და დამარცხებაც კი აამაღლებს უთანასწორო ორთაბრძოლაში თავისი ნებით გასულ ახალგაზრდა პოეტს.

მირზა გელოვანი მოხიბლა ნახევარი საუკუნის წინათ დაწერილმა „მწყემსის მუქარამ“. მისი სული დიდი ვნებით დაიმუხტა და ბრძნული უბრალოება დედნისა ფერად ზმანებად აამეტყველა. თითქოს ვარჯიშობდა, ამ თემაზე რა შეიძლება დაინეროს ყველაზე მძაფრი და გულანთებული, რომ ყოველი სტრიქონი, თავისი პირქუში და მღელვარე იერთი, შეესატყვისებოდეს იმ საოცარ სამყაროს, რომელსაც მთანი მაღალნი ჰქვია — მარადთოვლიან მწვერვალებს, პიტალო კლდეებს, ჩაბნელებულ ხეობებსა და გაგიჟებულ მდინარეებს რომ შეუქმნიათ.

„შენში გენიის ერთი ბენვია, უფრო მეტია ნისლი“, — ვკითხულობთ მირზა გელოვანის შინაგან მონოლოგში. ვინ იცის, ეგებ, სწორედ „მწყემსის მუქარა“ იყო აელვარება იმ „ერთი ბენვი გენისა“, რომელმაც ახალგაზრდა პოეტი ასე გაათამაშა და დევთან ჭიდილი გააბედვინა.

აგნეს სმეღლი

აგნეს სმეღლი, სახელგანთქ- მული ამერიკელი ჟურნალისტი ქალი, 1950 წელს, ორმოცდათექვ- სმეტი წლისა, გარდაცვლილა ლონდონში. სიკვდილამდე ცოტა ხნით ადრე შეუდგენია ანდერძი, ექ- სტრავაგანტურ ანდერძთა კოლექციაში შეტანას რომ იმსახურებს.

აგნეს სმეღლიმ თავისი მამული და უძრავ-მოდრავი ქონება უან- დერძა... ვერ გამოიცნობთ, ვის უანდერძა! ვის და გენერალ ჯუ დეს, რომელიც 1945-54 წლებში ჩინეთის სახალხო-განმათავისუფლებელი არმიის მთავარსარდალი იყო (სხვათა შორის, ეს ის ჯუ დე გახლავთ, რომელიც 1956 წლის მარტის ღირსსახსოვარ დღეებში თბილისში, კრწანისის აგარაკზე, იმყოფებოდა სტუმრად და ქართველ სტუდენტ- თა დელეგაცია ეახლა იქ, რათა მისი მხარდაჭერა მოეხვეჭათ სტალი- ნის სახელის დასაცავად წამოწყებულ მშვიდობიან ბრძოლაში. „ჯუ დე, ჯუ დე!“ — ჩვეულებისამებრ სკანდირებდა ლამის მთელი თბილისი).

აგნეს სმეღლი ისე გამოესალმა წუთისოფელს, რომ ვერ მო- ასწრო დაემთავრებინა წერა ჯუ დეს ბიოგრაფიისა. ანდერძში მი- თითებულნი იყო, რომ მოეხდინათ მისი ცხედრის კრემაცია, ხოლო ნეშტი მოეთავსებინათ იქ, „სადაც დაადგენდა გენერალი ჯუ დე“.

ურნა აგნეს სმეღლის ფერფლით დაკრძალეს პეკინში დიდი პატი- ვით. ცერემონიას ესწრებოდა ათასამდე კაცი, მათ შორის — რამდენ- ნიმე მალაჩინოსანი ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მთავრობიდან.

თუკი გავეცნობთ აგნეს სმეღლის ცხოვრებას და მოღვაწეო- ბას, ალბათ, აღარ გავიკვირდება არც მისი ანდერძი და არც დაკრძალვა პეკინში.

ამერიკელი მკვლევარები ნორმან პოლმარი და ტომას ალენი აღნიშნავენ, რომ აგნეს სმეღლი ხანგრძლივი დროის მანძილზე უშუალოდ იყო დაკავშირებული დაზვერვასა და შპიონაჟთან.

ყმანვილქალობიდანვე გატაცებული ყოფილა რევოლუციუ- რი იდეალიზმის იდეებით. მონაწილეობდა ინდოელთა რევოლუ- ციურ მოძრაობაში. 1928 წელს გაემგზავრა ჩინეთში გერმანული გაზეთის „ფრანკფურტერ ცაიტუნგის“ კორესპონდენტად (შემდ- გომში თანამშრომლობდა „მანჩესტერ გარდიანთან“). მუშაობდა შანხაიში. სწორედ იქ გაიცნო სახელგანთქმული საბჭოთა მზვე- რავი რიხარდ ზორგე და დაუახლოვდა. სწორედ აგნესის ბინაში იყო მოთავსებული ზორგეს იატაკქვეშა რაცია. სმეღლიმ ზორგეს გააცნო თავისი იაპონელი მეგობარი ოძაკი ჰოცუმი, რომელიც საბჭოთა მზვერავის მთავარი მრჩეველი გახდა.

ზორგე მოგვიანებით დანერს: „ერთადერთი ადამიანი ჩინეთ- ში, ვისაც ვენდობოდი, იყო აგნეს სმეღლი. მისი სახელი პირვე- ლად ჯერ კიდევ ევროპაში გავიგე. მისი დახმარებით მოვეყარე თავი ჩემს ჯგუფს ჩინეთში; განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო მისი მოსაზრებანი ჩინელ ამხანაგთა კანდიდატურების შესახებ“.

მთელ წინასწარ სამუშაოს აგნესის ასაყვანად და საქმის კურსში ჩასაყენებლად ანარმოებდა აგნეს სმეღლი.

როდესაც 1933 წელს ზორგე ჩინეთიდან იაპონიაში გადაბარ- გადა, სმეღლიმ, ჯანმრთელობის გამოსაკეთებლად, მოსკოვს მი- აშურა. ორი წლის შემდეგ კი ისევ ჩინეთში ამოჰყო თავი.

აგნესს, მიუხედავად თავისი არაერთი სატრფიალო რომანისა (თვრამეტი წლისა გათხოვდა და მალევე გამოთხოვდა), რატომღაც კაცის სამოსელი ერჩივნა ქალისას და გასული საუკუნის ოცდაათი- ანი წლების დამლევს ჩინელ კომუნისტთა კონტროლქვეშ მოქცეულ ტერიტორიაზე ნითელარმიელის ფორმით დაბრძანდებოდა.

სერ არჩიხალდ კლარკ-კერი, სწორედ იმხანად ინგლისის ელ- ჩი რომ იყო ჩინეთში, სმეღლის უწოდებდა „ერთ-ერთ უდიდებუ- ლეს ქალს მთელი დედამიწის ზურგზე“.

1941 წლიდან აგნეს სმეღლი ცხოვრობდა შეერთებულ შტა- ტებში, განაგრძობდა წერას და ლექციების კითხვას ჩინეთზე.

1943 წელს გამოაქვეყნა ნიგნი „ჩინეთის საბრძოლო ჰიმნი“, რომელშიც ხოტბას ასხამდა ჩინელ კომუნისტებს, ხოლო ნაციონა- ლურ პარტიას (გომინდანი) მიიჩნევდა ნაცისტურ ორგანიზაციად.

1947 წელს, გენერალ-მაიორმა უილოუბიმ, დაზვერვის უფ- როსმა არმიის გენერლის დუგლას მაკარტურის შტაბში, მოამზა- და მოხსენება, რომელშიც ნათელჰყო ის საკვანძო როლი, სმეღ- ლიმ რომ შეასრულა შორეულ აღმოსავლეთში პროკომუნისტური ჯაშუშური ჯგუფების ორგანიზაციაში. ეს მოხსენება, ორი წლის შემდეგ, გამოქვეყნდა ვაშინგტონში.

სმეღლიმ პირადი უსტარი აახლა პრეზიდენტს ტრუმენს; და- ყინებით სთხოვდა, აეძულებინათ უილოუბი, რომ ბოდიში მოეხა- და მისთვის ანდა ჩამოერთმიათ გენერლისეული ხელშეუხებლო- ბა, რათა ცილისწამების გამო სასამართლოში ეჩივლა.

თავდაცვის სამინისტრომ ორჭოფული განცხადება გააკეთა: „სადაზვერვო სამმართველოს არ ძალუძს დოკუმენტურად დაადას- ტუროს მოხსენებაში მოყვანილი ფაქტები შპიონაჟის ბრალდებას- თან დაკავშირებით. მოხსენება იაპონიის პოლიციის მიერ მიწოდე- ბულ ინფორმაციას ეფუძნებოდა, რაც აუცილებლად უნდა აღნიშ- ნულიყო მოხსენებაში. დასაბუთებანი, შესაძლოა, არსებობს, მაგ- რამ მათზე ხელი არ მიგვიწვდება“. სმეღლის გამოქვეყნება რამდენი- მე ჟურნალისტი, აგრეთვე ყოფილი შინაგან საქმეთა მინისტრი ჰა- როლდ იქსი, რომელმაც დანერა: „მათ, ვინც კარგად იცნობს მისს სმეღლის, თავში არასოდეს მოუვა ბოდივით აზრი იმის შესახებ, რომ ეს გულადი და განათლებული ამერიკელი ქალი შეიძლება და- ცემულიყო ისეთ საქმიანობამდე, როგორც არის შპიონაჟი, დამო- უკიდებლად იმისგან, რომელ ქვეყანას მოემსახურებოდა, თუნდაც — თავის სამშობლოს, რომელიც მას თავდავიწყებით უყვარს“.

უილოუბიმ თავის ნიგნში „მანხაური შეთქმულება“ (1952) ძველი ბრალდებანი გაიმეორა, მაგრამ აგნეს სმეღლი უკვე აღარ იყო ამქვეყნად, რომ თავისი პროტესტი გამოეთქვა.

ქრონიკა

25 სექტემბერს — დუშეთის ზეიმის დღეს — მთავარ მოედანზე გაიმართა დიდი კონცერტი, სადაც ერთმანეთს ენაცვლებოდა ცეკვა და სიმღერა, განსაკუთრებით საგულისხმო კი ის არის, რომ მისი მსვლელობისას სცენაზევე ჩაერთო **გაბრიელ ჯაბუშანურის ერთ- ტომეულის** პრეზენტაცია, პოეტისა, ვინც თავს მიიჩნევდა ვაჟა-ფშა- ველას ქალამნის ერთ თასმად, და მართლაც მხატვრულ-ესთეტიკუ- რი მრწამსითაც და ზნეობრივადაც ამ გზას უერთგულა ბოლომდე.

აქამდე გამოცემულ კრებულებს შორის ეს ყველაზე სრული და მრავალფეროვანია. **ამირან არაბულმა**, მისი შემოქმედების მკვლევარმა და მოამაგემ ამ გამოცემასაც შეასხა ხორცი და ხელშესახებად წარმოაჩინა ტრადიციული თაობის ერთ-ერთი კო- ლორითული ნევრის სახეა.

ნიგნის წარდგინებას უძღვებოდა ჟურნალ „ჩვენი მწერლო- ბის“ რედაქტორი, მწერალი **როსტომ ჩხეიძე**, ვისი შესავალი

სიტყვის შემდეგაც **ამირან არაბულმა** და **ეთერ თათარაიძემ**, პოეტმა, ფოლკლორისტმა და ერთტომეულის რედაქტორმა, ისაუბრეს ნიგნის მომზადებისა და გამოცემის ცალკეულ გა- რემოებებზე, პოეტმა **ტარიელ ხარხელაურმა** კი, ვაჟა-ფშავე- ლასა და გაბრიელ ჯაბუშანურის სულიერმა მემკვიდრემ, ნაი- კითხა მკითხველისათვის საყვარელი ლექსი „ვერკვლის ციხე“. გაბრიელის ერთი ლექსი ნაიკითხა მსახიობმა **ზაზა ალექსი- ძემ**, ვინც თავიდან ბოლომდე წარმართავდა ზეიმს დუშეთის ცენტრში.

მაყურებლის განწყობილებამ და რეაქციამ დაადასტურა, რომ ნიგნის წარდგინება ძალიან მოუხდა საერთო ზეიმს, და რა- კილა ამ ექსპერიმენტმა გაამართლა, მოსალოდნელია, რომ სხვა ორგანიზატორებმაც გაიზიარონ და ნიგნზე საუბარი დამკვიდრ- დეს კონცერტების სრულუფლებიან ნაწილად.